

SOSYAL POLİTİKA ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY STUDIES

YIL: 21 SAYI: 51 MART - HAZİRAN 2021

T.C. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI HAKEMLİ DERGİSİ

SOSYAL POLİTİKA ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Hakemli Araştırma Dergisi

Sahibi

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adına
Ahmet Abdullah SEZEN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Emre TÖRE

Yönetim ve İletişim

Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177. Sokak No: 10/A
Çankaya – ANKARA
e-posta: spcdergisi@ailevecalisma.gov.tr
web: <http://dergipark.gov.tr/spcd>

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

ISSN

2148-9424

E-ISSN

2651-4265

Grafik Tasarım / Uygulama

Enez ÇAĞATAY

Yapım

Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti.
Özveren Sokak No:13/A Demirtepe - Kızılay /ANKARA
Tel: 0312 229 37 41 - 42

Baskı Adedi

500

Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi'nde yayımlanan yazılardaki görüşler yazarına aittir.
© Her hakkı saklıdır. Dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere kullanma ve çoğaltılma hakları sadece Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına aittir.
Yazılı ön izin olmaksızın yazıların tamamının ya da bir bölümünün çoğaltılması yasaktır.

Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi üç (3) ayda bir yayımlanır.

TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin tarafından dizinlenmektedir.

SOSYAL POLİTİKA ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY STUDIES

YIL: 21 SAYI: 51 MART - HAZİRAN 2021

T.C. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI HAKEMLİ DERGİSİ

EDİTÖR

Doç. Dr. Olgun GÜNDÜZ

EDİTÖR YARDIMCISI

Bengü ÇIKRIK ERKEN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Emre TÖRE

YAYIN KURULU

- Dr. Öğr. Üyesi Yusuf ALPAYDIN * Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Fatih AYSAN * Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Harun CEYLAN * Yalova Üniversitesi
Dr. Öğr. Üye. Nergis DAMA * Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üye. Zeki KARATAŞ * Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üye. Aslıhan NİŞANCI * Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. M. Merve ÖZAYDIN * Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK * İstanbul Üniversitesi

DANIŞMA KURULU

- Doç. Dr. Emrah AKBAŞ * Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet ALBAYRAK * Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ALPER * Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Tuncay ERGENE * Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU * Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Sedat MURAT * Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR * Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Emine ÖZMETE * Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL * Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Hür Mahmut YÜCER * Sağlık Bilimleri Üniversitesi

*Bu sayfada yer alan isimler soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

BİLİMSEL YAZIŐMA

Makaleler ile ilgili tüm soru ve yazıŐmalarınız için:

Bengü ÇIKRIK ERKEN

e-posta:spcdergisi@ailevecalisma.gov.tr

EDİTÖRDEN

Kıymetli Okurlarımız,

2021 senesinin ikinci sayısı olan 51. sayımızla karşınızdayız. Bu sayıdaki çalışmalar farklı disiplinlerden değişik konular hakkında önemli bilgiler ihtiva ediyor. Makalelerin uygulama alanında görev yapan meslek elemanlarına, profesyonellere, alanyazına, akademik çalışma ve tartışmalara katkı sunmasını ümit ediyoruz.

Bu sayımızda 7'si araştırma, 1'i derleme makalesi olmak üzere toplam 8 çalışmaya yer veriyoruz.

Derginin ilk çalışması Bülent ADİL, Ümit GÜNER ve Cihat KARTAL tarafından “The Effects of The Unemployment on The Attitudes Towards Syrian Refugees: Turkey Case” ismiyle yapılan uygulamalı bir çalışmaya dayalı İngilizce araştırma makalesidir. Bu çalışmada uluslararası göçlerin işsizliği arttırdığı iddialarından hareketle, göç alan ülkedeki vatandaşların işsizlik algısını incelemektir. Bu amaçla 2019 yılında Türkiye’de, ülkeye 2011 Yılından beri gelen Suriyeli göçmenler ile ilgili yapılan saha araştırması verileri kullanılmıştır. Yerleşiklerin işsiz olup olmama durumunun düzenleyici etkisi incelendiğinde; işsizlerin göçmenleri reddetme, çalışanların ise kabul etme yönündeki etkileri tespit edilmiştir.

“Covid-19 Salgın Sürecinde Kadın Konukevi Hizmetleri” ismiyle Olgun GÜNDÜZ, Melike YALÇIN ve Şafak ARSLAN tarafından yapılan çalışma derginin ikinci araştırma makalesidir. Bu çalışmada Covid-19 salgınının

konukevlerinden hizmet alan kadınlara ve kadın konukevi hizmetlerine yönelik etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmaya Covid-19 salgını döneminde, 11-23 Mart 2021 tarihleri arasında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (ASHB) bağlı kadın konukevlerinden şiddete maruz kalması nedeniyle hizmet alan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 450 kadın katılım sağlamıştır. Şiddete maruz kalan kadınların salgın nedeniyle kadın konukevine başvuru sürecinde ve kadın konukevi hizmetlerinden faydalandıkları süre içerisinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığı, kuruluşlarda Covid-19'a karşı gereken önlemlerin alındığı ve güçlendirme hizmetlerinin kesintisiz devam ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Derginin üçüncü çalışması Ayşe Gül KAYA ve Ahmet BUĞA tarafından “Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi” ismiyle kaleme alınan araştırma makalesidir. Bu çalışmada anne babaların ebeveyn davranışları ile evlilik doyumları arasındaki ilişkiyi incelenmektedir. Çalışmaya çocuğu ilkokul öğrencisi olan 400 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Davranışları Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Ebeveyn davranışları ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, evlilik doyumu arttıkça çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışları arttığı, evlilik doyumu azaldıkça zayıf ebeveyn takibi, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn davranışlarının evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

“İzmir’de Yaşlılık Hallerinin İncelenmesi: Yaşlıların Farklı Kurum Deneyimlerine Yönelik Fenomonolojik Bir Araştırma” ismiyle Zilan BARAN ve Melike TEKİNDAL tarafından yapılan çalışma derginin dördüncü makalesidir. Bu çalışmada İzmir’de dinlenme evinde yaşayan ve gündüzlü bakımevine giden 60 yaş üstü bireylerin yaşam deneyimleri ele alınmaktadır. Araştırmaya toplam 19 yaşlı birey katılmış olup bu katılımcıların seçimi bireylerin 60 yaş üzeri ve gönüllü olması kriterleri ile belirlenmiştir. Bireylerle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşme sağlanmış ve veriler MAXQDA18 ile tematik içerik analizi yapılarak oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda İzmir’de yaşlı olmak odağında

“sosyal deneyimleri”, “yalnızlık deneyimleri”, “kurum deneyimleri”, “İzmir deneyimleri”, “önerileri” temaları incelenmiştir.

Derginin beşinci makalesi “Dijital Çağda Değişen Ebeveynlik Rollerini: Teknoloji Kullanımında Anne Babalar Rehber Mi Engel Mi Olmalı?” ismiyle Meltem KURTOĞLU ERDEN ve Eda USLUPEHLİVAN’ın birlikte kaleme aldıkları makaledir. Bu çalışmada “Anne-babalar, bebeklerinin sağlıklı gelişimi için, insan hayatının en kritik dönemi olan 0-36 ay arasında teknoloji kullanımı sürecini nasıl yönetmelidirler?” ve “Bebeklerin bu süreçten en olumlu şekilde etkilenmeleri nasıl sağlanır?” sorularına cevap aranmaktadır. Buna ek olarak 3-5 yaş arasındaki çocukların teknoloji kullanımı konusunda nelere dikkat edilmesi gerektiği de yazı kapsamında irdelenen bir diğer konudur. Dijital göçmenler olarak tanımlayabileceğimiz anne-babaların, dijital yerli çocukları ile nasıl iletişim kurmaları gerektiği ve bu süreci nasıl yürütmeleri gerektiği ile ilgili öneriler sunulmaktadır dijital çağda ebeveynlerin değişen rolleri hakkında bilgi verilmiştir.

“Değerler Eğitimi Yoluyla Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumu: Bir Müdahale Programının Etkililiği” ismiyle Özgür Salih KAYA tarafından kaleme alınan çalışma derginin altıncı makalesidir. Bu çalışmada Türkiye’ye göç eden ve Türkiye’de yaşamakta olan 18-30 yaş arasındaki Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu konu edilmektedir. Katılımcılara öncelikle temel değerler hakkında bilgi verilerek müdahale programı uygulanmış, bu müdahale programı ile Türk ve Suriyeli katılımcıların empati, benlik saygısı ve pozitif değerler yönünden gelişimi incelenmiştir. Deneysel müdahale öncesinde empati, benlik saygısı ve pozitif değerler Türk katılımcılar lehine iken; empati, benlik saygısı ve pozitif değerler müdahale sonrasında anlamlı fark göstermeyip katılımcılar arasındaki anlamlı fark ortadan kalkmıştır. Müdahale programı sosyal uyumu sağlamada farklı etnik gruplar arasında kullanılacak bir yöntem olduğu, Müdahale programının empati, benlik saygısı ve pozitif değerlerin gelişimi yönünde etkili bir uygulama olduğu ortaya konmuştur.

Derginin yedinci makalesi “Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Çocuk Eğitimi Ve Bakımı Açısından Değerlendirilmesi” ismiyle Melike SEMERCİ, Burak ACAR ve Ömer Miraç YAMAN’ın birlikte yaptıkları çalışmadır. Bu çalışmada çocuk evlerinde görevli bakım

elemanlarının bakım verdikleri çocuklara yönelik mesleki yeterliliklerinin çocuğun sağlıklı gelişimi açısından değerlendirilmesi yapılmaktadır. Araştırma kapsamında toplam 20 bakım elemanı ile görüşülmüş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; katılımcıların çoğunluğunun çocuklara karşı sevgi temelli bir yaklaşımda buldukları ve çocuk eğitiminde temel bilgi ve becerilere sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında bakım elemanlarının çocuklarla kurdukları ilişkide duygusal bağlılıklarının yoğun olduğu ve çocukların da kendilerine daha fazla duygusal bağlılık geliştirmelerine izin verdikleri belirlenmiştir. Çocuklara sundukları disiplin ve sınır uygulamalarında ise “öznel” bir yaklaşımın var olduğu ve sınırların her bir katılımcıya göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Derginin son makalesi “Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve Beşeri Sermaye Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: 1980-2019 Dönemi” isimli Sibel ÇETİNER ve Onur ÇELİK’in birlikte kaleme aldıkları çalışmadır. Bu çalışmada 1980-2019 dönemi için, ADF birim kök, VAR analizi ve Johansen eş bütünleşme testiyle beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Türkiye ekonomisi için incelenmiştir. Yapılan ampirik analiz neticesinde, uzun dönemde, beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında eş bütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, beşeri sermayedeki artışların, ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Çalışmaların faydalı olması temennisiyle iyi okumalar, selamlar...

Doç. Dr. Olgun GÜNDÜZ
Editör

İÇİNDEKİLER

The Effects of The Unemployment on The Attitudes Towards Syrian Refugees:

Turkey Case

İşsizliğin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Tutum Üzerine Etkileri:

Türkiye Örneği.....325

Bülent ADİL, Ümit GÜNER, Cihat KARTAL

Araştırma Makalesi

Covid-19 Salgın Sürecinde Kadın Konukevi Hizmetleri

Women's Shelter Services During The Covid-19 Pandemic349

Olgun GÜNDÜZ, Melike YALÇIN, Şafak ARSLAN

Araştırma Makalesi

Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi

Examining of Mother and Father Parental Behavior and Marital Satisfaction371

Ayşe Gül KAYA, Ahmet BUĞA

Araştırma Makalesi

İzmir'de Yaşlılık Hallerinin İncelenmesi: Yaşlıların Farklı Kurum Deneyimlerine Yönelik Fenomonolojik Bir Araştırma

Assessment of Old Age in Izmir: A Phenomenological Research on Different Institutional Experiences of The Elderly412

Zilan BARAN, Melike TEKİNDAL

Araştırma Makalesi

Dijital Çağda Değişen Ebeveynlik Rollerini: Teknoloji Kullanımında Anne Babalar Rehber Mi Engel Mi Olmalı?

Changing Parenting Roles in The Digital Age: Should Parents Guide or Obstacle in Technology Use?447

Meltem KURTOĞLU ERDEN, Eda USLUPEHLİVAN

Derleme

Değerler Eğitimi Yoluyla Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumu: Yarı Deneysel Bir Çalışma

Social Cohesion Of Syrian Refugees Through Values Education: A Quasi-Experimental Study..476

Özgür Salih KAYA

Araştırma Makalesi

Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Çocuk Eğitimi ve Bakımı Açısından Değerlendirilmesi

The Evaluation of Professional Competencies of Child Care Personnel Working in Children Houses in Terms Of Child Education and Care502

Burak ACAR, Melike SEMERCİ, Ömer Miraç YAMAN

Araştırma Makalesi

Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve Beşeri Sermaye Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: 1980-2019 Dönemi

Empirical Analysis of The Relationship Between Economic Growth and Human Capital in the Turkey Economy: 1980-2019 Period.....540

Sibel ÇETİNER, Onur ÇELİK

Araştırma Makalesi

THE EFFECTS OF THE UNEMPLOYMENT ON THE ATTITUDES TOWARDS SYRIAN REFUGEES: TURKEY CASE

Bülent ADİL¹

Ümit GÜNER²

Cihat KARTAL³

Abstract

International migration movements have very important effects at global, macro and micro levels. These effects come in a wide variety of forms, and they are primarily on socio-economic, political and military areas. Undoubtedly, its negative effects on unemployment are among the most important. The aim of this study is to examine the unemployment perception of citizens in the host country, with reference to the claims that international migration increases unemployment. For this purpose, data from the field study conducted in 2019 on the Syrian refugees in Turkey was used. The data was analysed with the structural equation modelling within the scope of the locals' accepting and rejecting attitudes towards immigrants and a meaningful model has been created. When the regulatory effect of the locals' unemployment status is examined, the effects of unemployed on rejecting immigrants and, the employed on accepting immigrants have been determined.

Key Words: *Perception, Immigration, Unemployment, Structural Equation Modelling*

¹Dr., Ministry of Family and Social Policies, E-Posta: bulentden@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4468-2157.

²Assoc. Prof., Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Banking and Finance. E-Posta: umit_gg@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9630-8373

³Asst. Prof., Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Production Management and Marketing, E-Posta: dr_cihat_kartal@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2390-8268.

ADİL, B., GÜNER, Ü., KARTAL, C. (2021). The Effects of The Unemployment on The Attitudes Towards Syrian Refugees: Turkey Case. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 325-347. DOI: 10.21560/spcd.vi.858634

İŞSİZLİĞİN SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK TUTUM ÜZERİNE ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Öz

Uluslararası göç hareketlerinin global, makro ve mikro düzeylerde olmak üzere, çok önemli etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler başta sosyo-ekonomik, siyasi, askeri v.b. çok çeşitli şekillerdedir. İşsizlik üzerindeki olumsuz etkileri hiç kuşkusuz en önemlilerindedir. Bu çalışmanın amacı uluslararası göçlerin işsizliği arttırdığı iddialarından hareketle, göç alan ülkedeki vatandaşların işsizlik algısını incelemektir. Bu amaçla 2019 yılında Türkiye'de, ülkeye 2011 yılından beri gelen Suriyeli göçmenler ile ilgili yapılan saha araştırması verileri kullanılmıştır. Veriler, yerleşiklerin göçmenlere karşı kabul etme ve reddetme tutumları kapsamında yapısal eşitlik modeli ile analiz edilmiş ve anlamlı bir model oluşturulmuştur. Yerleşiklerin işsiz olup olmama durumunun düzenleyici etkisi incelendiğinde; işsizlerin göçmenleri reddetme, çalışanların ise kabul etme yönündeki etkileri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Algı, Göç, İşsizlik, Yapısal Eşitlik Modeli*

INTRODUCTION

The term ‘migration’, meaning displacement in the shortest expression, is a quite sophisticated concept. To put it more clearly, migration is defined as the geographic displacement activity of individuals and / or a society or societies by settling in from their current residence unit to another residence unit in order to spend the rest or a certain or indefinite part of their life span. According to International Organization for Migration; “it also includes the migration of forced migrants and / or asylum seekers, beneficiaries of family reunification, internally displaced persons, those who simply want to live in another country for economic or other reasons, or those who prefer illegal ways, regardless of their length, nature and consequences.”. The concept of immigration and the subject of immigration (immigrant) are considered as sociological parameters since they basically concern human-beings, groups of people. Consequently, different definitions, types, reasons, consequences, legal structure of immigration have been and will be the subject of important research and studies, primarily within the scope of sociology. In this study, immigration that constitutes the basis of the research in the narrow sense focuses specifically on Syrian immigrants in Turkey.

Numerous studies are available in the literature related to Syrian refugees in Turkey both at the national and international level. There is quite a common consensus in these studies on the fundamental definition of immigration. Such a consensus is not common in social sciences, though. As it is known, immigration is not just a process that starts with the individual’s urge to move and ends up with the displacement based on the motivation in question. The event has extensive prior and posterior connections. The process does not only start with the decision to leave the current residence and end up with the completion of the trip after very complex stages such as the provision of the necessary economic resources, the provision of a transfer vehicle to the new living unit, obtaining travel permits or undertaking the risks of unauthorized travel. On the contrary, immigrants face crucial problems in the matter of socio-economics, health, security and education during and after the travel. These problems are extensive enough to affect the immigrant’s families, home and host countries, societies, and the whole human race, but particularly

the immigrant himself. It should also be noted that these effects are not only unidirectional, but also bidirectional. In other words, these extremely extensive and intense effects, which starts with immigration, are experienced not only in the immigrating society but also in the immigrant-attracting places. At this point, the extremely complex concept of immigration, has become a multidisciplinary field that includes many disciplines such as sociology, psychology, public health and international law, international relations, economics, criminology, education and health. (Reif et al., 1988, p. 11)

In this study, the concept of immigration will be examined thoroughly within the scope of economics, taking into account its important dimensions that fall within the scope of other disciplines. In this context, firstly, the concept of immigration has been defined within the scope of broad, narrow and economic rationality principles and it has been scientifically classified. At this stage, the economic effects of immigration will be briefly expressed as micro, macro and international economic effects, as required by the systematic of economics. Finally, a detailed analysis on the relation of immigration and unemployment, one of the most important macroeconomic parameters, will be conducted. Within this framework, the attitudes towards the Syrians in Turkey will be investigated in relation to the concept of unemployment and will be tested using structural equation modelling method.

Studies in the field of immigration have increased dramatically in recent years. The increase in national and international institutions, organizations and non-governmental organizations in this field has made crucial contributions to academic studies.(Hughes, 2007, p. 24-44). These contributions have not only provided statistics and data for academic studies, but also facilitated global awareness and cooperation on the issue of immigration. In addition to governmental and non-governmental units at national level, there are highly effective sub-institutions or units related to immigration affiliated with international and supranational institutions and organizations. International Organization for Migration International- (IOM), United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Turkish Republic Ministry of Interior Directorate General of Migration Management, Red Crescent Association, Open Society Foundation, Ad.dar (Syrian and Palestinian-Syrian Refugees

Community Center in Istanbul), Refugee Support Center, Refugee Rights Center, Association for Solidarity with Refugees, Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (SGDD-ASAM) are some of them; besides, there are numerous public and private research centres. Among the institutions in question, institutions whose main activity area is only Syrian refugees are quite widespread, as well.

RELATED LITERATURE

David G. Blanchflower and Chris Shadforth examined the impact of the flow of workers from ten East European countries after their accession to the European Union on the UK economy and found evidence that those most susceptible to competition from these workers had seen weaker wage inflation. It is documented that the presence of these foreign workers had increased the fear of unemployment and helped to contain wage pressure (Blanchflower and Shadforth, 2009, p. 29).

Vincent Fromentin examined the relationship between immigration, the labour market and economic development in France. He used the vector error correction modelling and indicated that immigration negatively influences unemployment and past immigration had a smaller impact on increasing wages in the short run. But he found institutional differences, which is the fact that immigration flows have weak (positive) effects on employment in the long run (Fromentin, 2017, p.13).

Güner and Yalınız, analysed the immigration phenomenon in the member states of European Union, which is a developed region in terms of prosperity and economic growth, so is an attractive zone for immigrants. They used the method of panel data analysis and found that labour immigration had a negative impact on economic growth for EU 15 (Güner and Yalınız, 2013, p.1432).

Sekou Keita, Jérôme Valette, Sekou Theodor Keita investigated how the attitude of natives affects immigrants' unemployment duration in Germany. They used individual level panel data from the German Socio-Economic Panel from 1984 to 2012, and employed survival analysis methods to model immigrants' unemployment duration. In a similar vein in 2017 Keita et al., using Eurobarometer surveys, found positive influence on unemployment with lower trust levels.

Veerle Buffel and Sarah Van de Velde investigated how negative attitudes towards the immigrants are related to countries' overall and long-term (LT) unemployment rate. They used in-group-out-group conflict modelling and multilevel analyses performed on two waves (2008 and 2016) of the European Social Survey. They found that in countries with a high LT unemployment rate and / or an increase in this rate, people were more likely to hold negative attitudes toward the immigrants (Buffel and de Velde, 2018, p.419-440).

Australian Geographer Kate Golebiowska, Amani Elnasri and Glenn Withers investigated the impact of immigration for the country of Australia at regional and national levels. They used official data set investigating the condition of public attitudes towards immigration and they found that there is a common positive view that channelling immigration towards regional areas assists regional development and reduces pressure on metropolitan areas. But it is not same for those at the national level (Golebiowska et al., 2016, p. 435-453).

David Card, Christian Dustmann, and Ian Preston investigated public opinions about immigration, and the various dimensions of economic, public and private life affected by immigration. They used the immigration module of the European Social Survey (ESS), which was developed in collaboration with the ESS survey team, to show that there is substantial variation in the strength of anti-immigrant opinions across European countries, and that attitudes towards immigration also vary systematically by some characteristics such as age, education, and type of residence (urban/rural)(Card et al., 2018, p. 29).

In 2000, Wilson FD and Jaynes G., investigated the relationship between immigration and the employment status and earnings of young non-college-educated native. Furthermore, they expanded the research with additional variables such as white, black, Hispanic, Asian, and immigrant white-collar and blue-collar workers in the United States during the decade from 1980 to 1990. They used panel data analyse methods on international and national level and found that immigration (flow) was not a major factor associated with the increased unemployment and decreased wages experienced by some native groups during the 1980s, particularly among blue-collar workers. And they also found that changes in the foreign-born composition of an industrial

sector (a measure of immigrant stock) were associated with increased unemployment of native workers and decreased unemployment of immigrant workers (Wilson and Jaynes, 2000, p. 135-167).

Elisa Rustenbach investigated the immigrant attitudes and anti-immigration solutions. He tested cultural marginality theory, human capital theory, political affiliation, societal integration, neighbourhood safety, contact theory, foreign investment, and economic competition. Analysis is conducted using combined data from the European Social Survey and Eurostat/OECD and individual-, regional-, and national-level predictors and found that key predictors of anti-immigrant attitudes were regional and national interpersonal trust, education level, foreign direct investment, and political variables (Rustenbach, 2010, p. 53-77).

Joachim Vogt Isaksen investigated changes in attitudes toward immigration over a 10-year period, with an examination of the long-term effects of economic downturn. He did a comparative analysis between main economic indicators before and after the financial crises at the national level for 25 European countries. Using the combined economic indicators sets with the data from the European Social Survey (2002–2014). He found that more pessimistic attitudes toward the immigrants' contribution to the economy, especially in countries where the crisis had the most severe economic impact (Isaksen, 2019, p.1).

Gang, Ira N., Rivera-Batiz and Francisco D. worked on attitudes towards foreigners on the part of European Union citizens and determine the relative role played by various forces in determining those attitudes. As an extension of Krueger and Pischke's analysis, focusing on the determinants of general attitudes towards foreigners rather than the issue of crimes against foreigners, upon which Krueger and Pischke concentrated. As a difference they used data for the whole European Union, not only for Germany (Gang et al., 1996, p. 1).

Klaus F. Zimmermann IZA focused on a comparative analysis on natives and second generation immigrants. They investigated the economic effects of risk attitudes, time preferences, trust and reciprocity sample into unemployment in Germany. They found that differences matter in terms of economic outcomes, and more specifically in terms of the employment probability about two

months after unemployment entry. So their observations a significantly lower employment probability for individuals with a high willingness to take risks (Zimmermann, 2012, p. 45-62).

Masood Gheasi, Murat Gen, Nijkamp P. Nijkamp Jacques Poot Jacques Poot investigated the impact of international migration on international trade, predominantly from the host country perspective. They used log-linear gravity model of export and import flows augmented with the logarithm of the stock of immigrants from specific source countries as an additional explanatory variable, the resulting elasticities are broadly comparable and yield a set of estimates that is well suited to meta-analysis. They found that immigration complements rather than substitutes for trade flows between host and home countries (Gheasi et al., 2011, p. 1-10).

THEORETICAL FRAMEWORK

Immigration and Economy

The concept of immigration is closely related to the science of economics, as defined above. This is an interactive relation, meaning that immigration affects an individual's economic activities just as it is affected by them at the same time. There is also the exact same interactive relation between the parties of immigration. In other words, immigration activity affects both the immigrants themselves and their own country, as well as the country they go to and the individuals in that country. This is why the attitudes of local individuals in host countries towards immigrants vary according to economic parameters. (Randall, 1992, p. 245-70).

The interactive link between immigration and economy brings along interactions. In our study, this interaction will be examined thoroughly in one direction. In this context, economic developments resulting from immigration will be evaluated in a cause and effect relation. It should also be noted that the evaluations will be made on the ground of the principles and systematics of economics. As we consider immigration primarily from an economic perspective, it should not be assumed that it does not have the same priority and significant impact with its political, international relations, law, health, criminal, educational, social and moral aspects. However, all (the economical) effects in order of importance will be included in the analysis in a categorical manner in order to make a comprehensive examination.

Micro Economic Aspect

Significant changes will occur for microeconomic units such as households and industries in host countries. These changes differs according to the current economic situation of the host country. For instance, for a full-employment economy, in a word for, an economy without unemployment, incoming immigrants will take up with relatively lower wages (compared to the current labour market wage level). In this case, there will be a reducing pressure on the current household income level, as the current wage level in the market will decrease. On the other hand, this effect will be on the contrary, positive and will be directed towards meeting the labour force deficit, if there is an employment deficit in the country (Zimmermann, 2012, p. 45-62).

The main purpose of the household economic activities is to meet the needs. While some of these needs are met with its own financing, a significant part is met by the state within the scope of public service. Health, education, justice and infrastructure are among these main services. The service load of the state will increase, as the population of the host countries increases. When the need for this state-financed service increases, public expenditures will either increase or will be offered to more people without increasing the current public services. If the offered services are increased, it is a burden to the budget; which will be examined within the scope of macro impact. In the case that the service starts to be shared with immigrants without increasing the amount, the quality of the provided service will decrease. In other words, the unit quantity will decrease when the same cake is shared by more people. In this case, the resident citizen will want to go on with their ongoing habits. They will try to fulfil their missing public service needs. This situation brings new costs to households and will cause a decreasing effect on their total real income. (Bellettini et al., 2020, p. 61).

The impacts on industries, another micro-economic unit, can be experienced in various ways and will vary according to the state of the economies. At its simplest, there will be some changes in production because the number of both supply and demand units in industries will increase. In the simplest terms, there will be an increase in demand and / or supply of new clothing in the textile sector according to the traditional dressing habits

of immigrants. There may be changes in this direction in the textile industry. Besides, developing sectors such as interpreting, language courses, schools for immigrants in their languages will emerge after immigration.

Macro-Economic Aspect

Likewise, these effects vary according to the state of the economy in question. In macro terms, immigration to a country means primarily an increasing population. Increasing population means increasing total demand. The increase in total demand, in terms of idle capacity, may even lead an increase in expenditure, consumption, production and national income with a multiplier effect in a developed country. On the other hand, it causes an inflationary effect in Turkey. (Cascio and Lewis, 1986 p. 135-150).

Additional financing needs for the increase in public expenditures, including social aid expenditures will constitute a significant burden on the budget. This burden also varies according to the country, and the effects of the increasing financing need vary according to the proportional size in the budget. It also has negative effects on the budget in countries with savings and chronic budget deficits, while it has positive results with a multiplier effect in developed countries. For instance, a crowding out effect will be experienced as a result of the increasing pressure on interest rates and the allocation of scarce resources in the financial markets to the budget if the financing of the budget deficit is covered by borrowing (Naskoteen and Zimmer, 1980, p. 840-51).

The most dramatic effects of immigration are observed in the labour market. Primarily, the current level of unemployment increases as the supply in the labour market increases. As mentioned above, increasing labour supply fills the employment gap in developed countries while its impact on the labour market becomes more negative in Turkey-like countries. Immigration has also negative effects on the household income other than decreasing it. Informality will occur in the labour market as in the whole economy. Informal employment will create a dual structure in the market. Informality not only increases immigrants' employment but also increase the informality rate of the locals, as the average quality of the workforce decreases, total labour productivity also decreases. On the other hand, human capital will increase in the long run because the young population in the country has increased. (Winkelmann and Zimmermann, 1993, p. 10-15).

It is seen that Syrian Refugees have positive and negative effects on Turkish Economy. Increasing the number of registered Syrian workforce and strengthening their professional qualifications will allow their contribution to Turkish economy to come to a better level and will facilitate their adaptation to the society in which they live.(Adil, 2019,p.131)

As stated before, while setting the theoretical framework of the study, the forming of the individuals' attitudes towards the immigrants in the host country is related to whether these individuals work or not. This relation is within the scope of unemployment, which is a macroeconomic parameter. This relationship will be examined below within the context of the structural equation modelling.

International Economic Aspect

Large-scale immigration movements usually start with capital movements and immigrants firstly bring a fair amount of capital, the cumulative sum of this capital will be in foreign currency and precious metals. Such a capital mobility will have significant effects on the economy of the country, although it changes according to the situation. Even foreign exchange rates and interest rates in the country, the balance of payments being in the first place, may be affected by this movement. Besides, the initiatives of immigrant capitalists in the country have to be evaluated as direct foreign capital investment. Last but not the least, the fact that immigrants return their earned income and / or accumulated capital back to their home countries is also an important issue that should be evaluated. (Mishan and Needleman, 1966, p. 129-47).

METHODOLOGY AND DATA

Within the scope of purpose of our study, attitudes of localstowards Syrian refugees in Turkey have been examined and whether the locals are employed or not is associated within this context. By this means, it will be easier to determine how attitudes towards immigrants are formed. In the modelling that we made using the structural equation modelling, the data of the survey used in the dissertation study collected within the scope of the PhD program of the Department of Business Administration at Kırıkkale University Social Sciences Institute was used. (Adil, 2019, p. 143) Within this framework, legal and ethical permissions regarding the data we use were completed within the prescribed period.

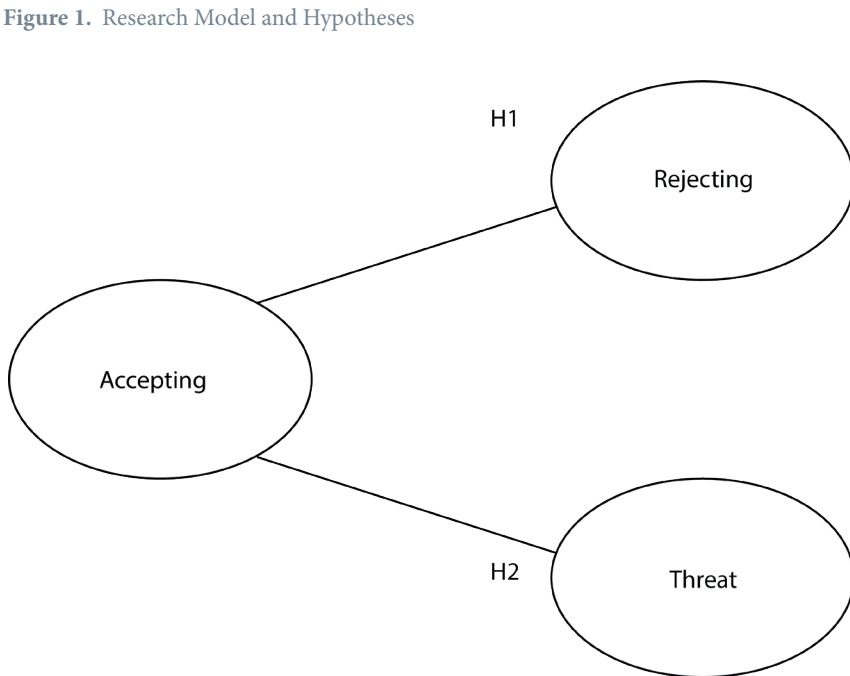
The research population is Turkey and, the data obtained from sample composed of random 500 people has limitations such as homogeneous distribution and subjectivity. In our study, the aforementioned survey data was evaluated with a 5-Point Likert Scale consisting of 26 questions to measure the accepting, rejecting and seeing as a threat attitudes of locals towards to immigrants. Likewise, the reliability of the research was tested and the result of Cronbach's Alpha is 0.966 and it is found to be a high-grade reliable scale. Meanwhile, asking whether the respondents are employed or not has been the mainstay of our hypothesis.

Models and Hypotheses

Hypotheses of the research can be seen on the research model prepared in Figure 1.

H1: Accepting Behaviour has a negative effect on Rejecting Behaviour.

H2: The Accepting Behaviour has a negative effect on the Seeing as a Threat Behaviour

Accepting Behaviour is considered as independent variable, Rejecting and Seeing as a Threat Behaviour as dependent variable. In addition, the variables asked in section 1 are considered as regulatory variables.

H1a: Employment status variable, it has a regulating effect between the Accepting Behaviour and the Rejecting Behaviour.

H2a: Employment status variable, it has a regulating effect between the Accepting Behaviour and the Seeing as a Threat Behaviour.

Explanatory Factor Analysis

It is an analysis that produces only factors suitable for the presented data set, utilizing the relationships between items.

“Principal components factor analysis” was applied to the items using the varimax rotation method. As a result of the analysis, the KMO value is found to be 0.962. This value represents the adequacy of the sample. The variance load of the factors is 75,412%. The variance load of the factors is expected to be higher than 50%. In Table 1 below the factors, the percentage of variance explained by each factor and the reliability test (Cronbach Alpha) of each factor are included.

Table 1. Cronbach Alpha

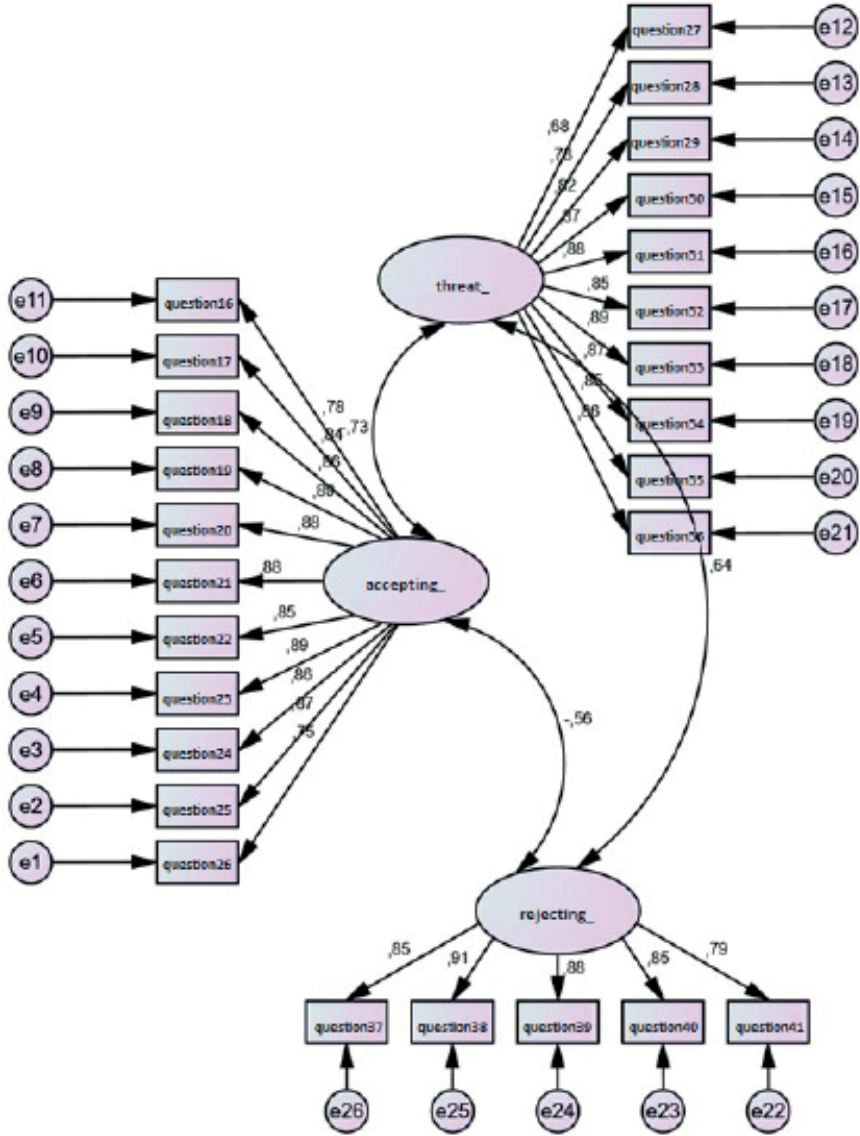
Factors	Reliability Analysis (Cronbach Alpha)	Explained Variance %
Factor 1: Accepting	0,966	30,277
Factor 2: Seeing as a Threat	0,958	26,527
Factor 3: Rejecting	0,931	18,608

Accepting is the most explanatory factor.

Confirmatory Factor Analysis

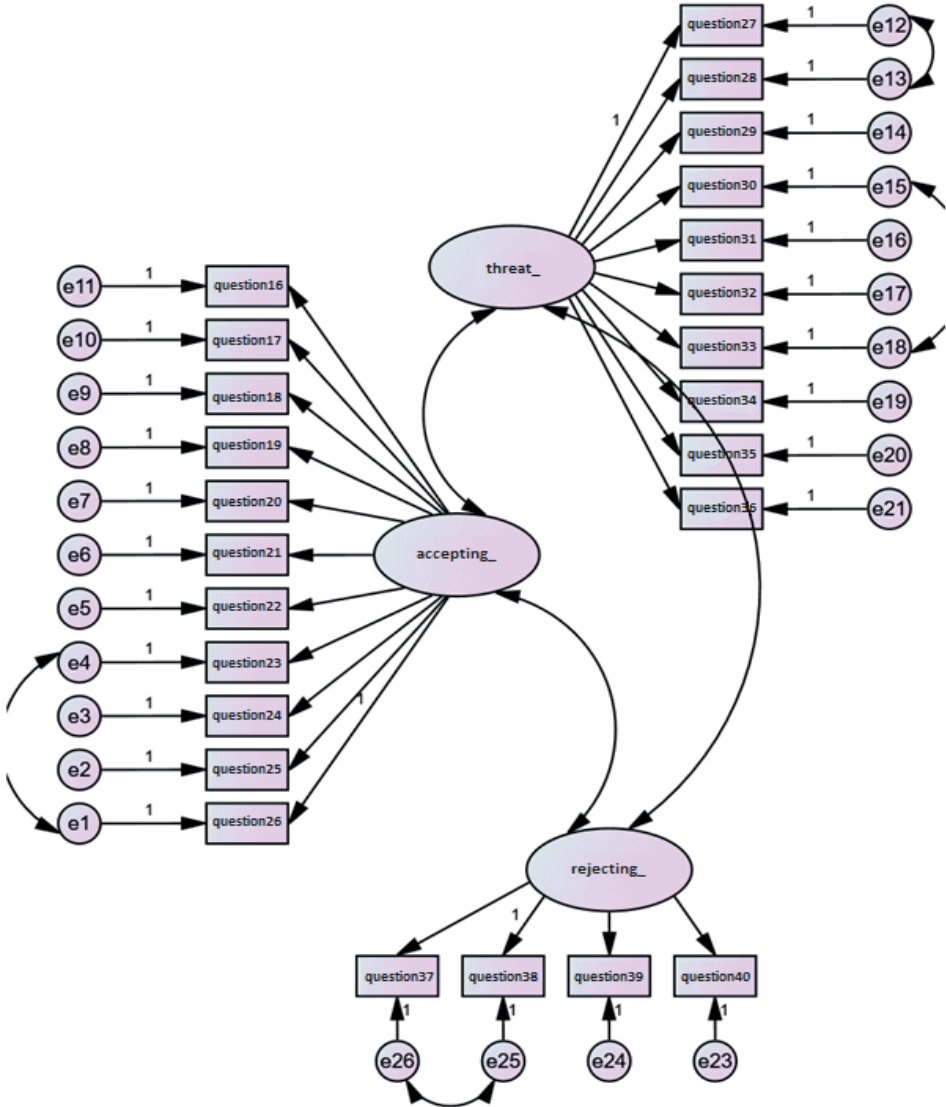
After testing the model designed by the researcher and creating a valid measurement model, a structural model should be tested to determine the effects of Accepting, Seeing as a Threat and Rejecting behaviours in the second stage. Confirmatory factor analysis was used to test the measurement model. Confirmatory factor analysis was used to verify the structural validity of previously discovered scales combined under fewer factors.

Figure 2. Level Confirmatory Factor Analysis

When the values produced as a result of the confirmatory factor analysis were examined, covariance were added between e12-e13, e25-e26 and e1-e4 to combine the error variances of the items under the same factor with high values. In addition, when the regression weights were evaluated, question 41 was removed from the model (Figure 2).

Figure 3. Level Confirmatory Factor Analysis (CFA) Modification Result

After repeating the analysis, the obtained values were checked and CMIN/df(4.196), RMSEA(.80), GFI(.837), CFI(.936) and SRMR(.04) values were found. The goodness of fit values accepted in the literature were approached (Table).

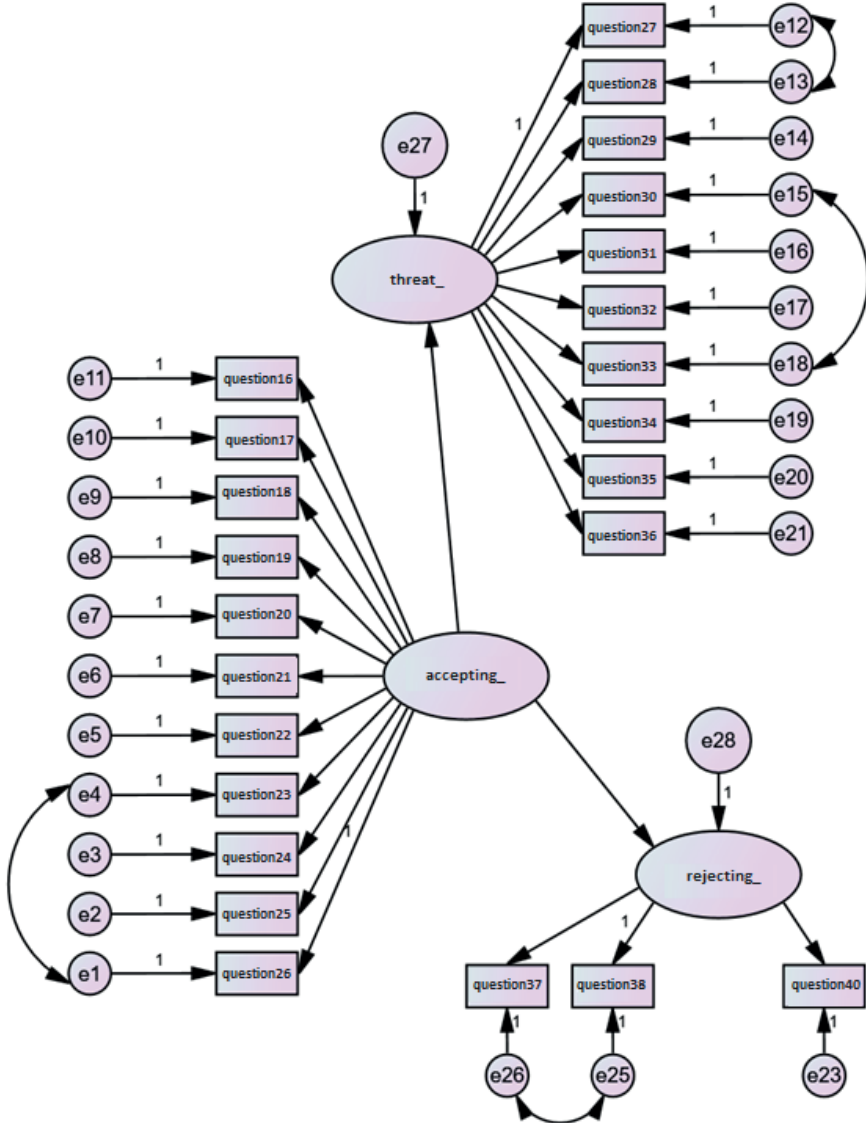
Table 2. Goodness of Fit Indices Used in SEM

	Good match	Acceptable	Obtained values
CMIN/df	<3	3<(CMIN/df)<5	4,196
RMSEA	<.05	<.08	.80
GFI	>.95	>.90	.837
CFI	>.95	>.90	.936
SRMR	<0.5	<.08	.04

Implementing the Structural Equation Modelling

It is a multivariate statistical method used to measure latent structures determined by the researcher using observed variables (Yılmaz and Varol, 2015, p. 29-44).

Figure 4. Structural Equation Model

As a result of the structural equation model analysis; when the correction suggestions regarding the regression weights were evaluated, it was decided to remove the 39th problem from the model (Figure).

Table 3: Model fit indices

	Good match	Acceptable	Obtained values
CMIN/df	<3	3<(CMIN/df)<5	4,429
RMSEA	<.05	<.08	.83
GFI	>.95	>.90	.836
CFI	>.95	>.90	.933
SRMR	<0.5	<.08	.06

Accepting factor has a negative effect on the Rejecting factor.

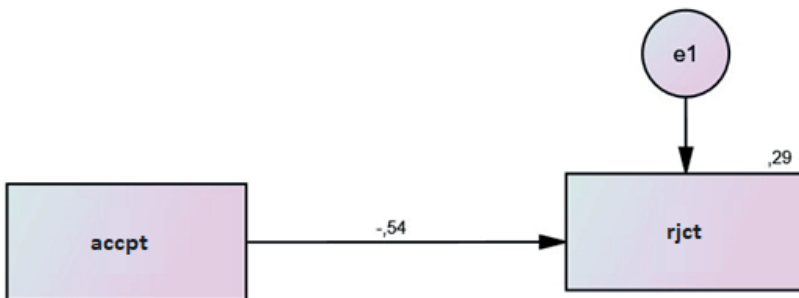
Accepting factor has a negative effect on the Threat factor.

H1 and H2 hypotheses were accepted.

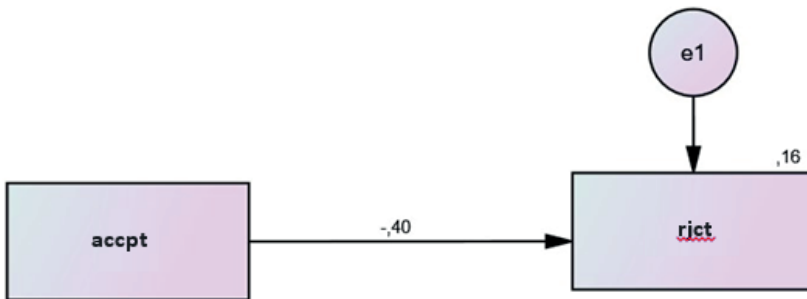
Regulatory Effect

Regulatory variable is a variable that helps us to understand in which situations the relationship between two variables increases, decreases or changes direction (Gürbüz, 2019, p. 144).

Analysis results on whether the person’s employment status has a regulatory effect between the Accepting and Rejecting factors:

As a result of the analysis, it was seen that if the person is unemployed in the path diagram, the path from Accepting behaviour to Rejecting behaviour is significant ($\beta = -.58$; $p < .01$). It is determined that the Rejecting behaviour on the path diagram explains 29% of the variance in Rejecting behaviour in the unemployed.

As a result of the analysis, it was seen that the path from Accepting behaviour to Rejection behaviour is significant when the person is employed in the path diagram ($\beta = -.40$; $p < .01$). It is determined that the rejection behaviour on the path diagram explains 16% of the variance in the rejecting behaviour in the employed.

RESULTS and CONCLUSION

The effects of Accepting behaviour on Rejecting behaviour is significant whether the person is employed or not. In order to understand whether the difference between these two cases is significant, the critical Z value for the difference between the path coefficients between the two groups was examined. It can be said that the difference between groups is significant when the critical Z value is greater than 1.96. As the Z value is 2.600, it can be said that the difference between the groups is significant. In accordance with these findings, the effect of Accepting behaviour surpasses Rejecting behaviour in the unemployed.

The results of the analysis on whether there is a regulatory effect of the person's employment status among the factors of Accepting and Seeing as a

Threat are as follows: the effect of Accepting behaviour on Seeing as a Threat behaviour does not depend on the employment status of the person. The phenomenon of immigration is a dynamic process in respect of the reasons and results that reveal it. Factors arising due to the immigration process can seriously affect societies, policies and states. Immigration movements can create added value in terms of economic, cultural and social aspects for the host communities, if managed properly. If the process is not managed correctly, there may be consequences such as the emergence of some humanitarian crises as well as serious problems in public order and security.

Considering the effects of immigrants on the economies of the host countries, a situation where both risks and opportunities exist together is observed. While this effect sometimes creates positive results for the host country, it may also cause negative results due to changes in demand and supply balance.

There are many different factors that affect the attitudes of residents living in host countries towards immigrants. Immigrants from poor countries, in particular, may not be accepted in countries with high welfare. For the residents, it is critical to correctly identify the reasons that lead to negative attitudes towards immigrants in order to achieve the aimed results of the activities to be carried out to solve these problems. At this point, it is of great importance for universities, non-governmental organizations and policy makers to work in cooperation to achieve the success of the process.

In the current century, the human race is going through a challenging test due to wars, global warming and pandemics. It is necessary for academics and non-governmental organizations from different countries to work together and act in cooperation in order to question how ready we are for mass migration movements or to prevent the humanitarian crises that may arise from global warming, wars and poverty in the near future.

REFERENCES

- Adil, B. (2020). *The Migration Management Strategy of Turkey and the Attitudes Towards Syrians Living in Turkey: Sample Of Ankara Province (Unpublished Doctoral Dissertation) Kırıkkale Universty SBE, Kırıkkale*
- Adil, B. (2019). Impact Of Syrian People Living In Turkey On Turkish Economy, İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR) 2019, 5(2), 123-132
- Golebiowska, K., Elnasri, A., Withers, G. (2016). Population, migration and settlement in Australia: in memory of Graeme Hugo. *Special Issue Articles Responding to Negative Public Attitudes towards Immigration through Analysis and Policy: regional and unemployment dimensions*, Volume 47, 435-453.
- Card, D., Dustmann, C., Preston, I. (2018). Centre for Research and Analysis of Migration Department of Economics, University College London Drayton House, 30 Gordon Street, *London Discussion Paper Series Understanding attitudes to immigration: The migration and minority module of the first European Social Survey*, 29.
- Blanchflower, D., Shadforth, C. (2009). Fear, Unemployment and Migration. *The Economic Journal*, 119 (February), 136–182.
- Rustenbach, E. (2010). Sources of Negative Attitudes toward Immigrants in Europe: A Multi-Level Analysis. *The International Migration Review Vol. 44, No. 1 (Spring)*, 53-77.
- Cascio, E., Lewis, E. (2019). Distributing the Green (Cards): Permanent residency and personal income taxes after the Immigration Reform and Control Act of 1986, *Journal of Public Economics*, Volume 172, 135-150.
- Randall, F. (1992). *The Impact of Immigrant Arrivals on Migratory Patterns of Native Workers*, in G. Borjas and R. Freeman, eds., *Immigration and the Workforce*, Chicago: University of Chicago Press, 245-70.
- Rainer W., Zimmermann, K. (1992). Ageing, Migration and Labor Mobility. *Ideas Discussion Paper*, 10-152.
- Yılmaz, V., Varol, S. (2015). Hazır Yazılımlar İle Yapısal Eşitlik Modellemesi: Amos, Eqs Lisrel . *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 44, 29-44.

- Gürbüz, S. (2019). Sosyal Bilimlerde Aracı, Düzenleyici ve Durumsal Etki Analizleri. İstanbul: Seçkin Yayınevi.
- Güner, Ü., Yalınız, M. (2013). Immigration, Economic Growth in Europe and Spatial Dependence”, International Conference Turkish Migration in Europe. *Journal of Actual Problems of Economics*, Issue 12 – December, 1412-32.
- Zimmermann, K. (1995). Tackling the European Migration Problem. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 9, No. 2, 45-62.
- Gang, Ira N.; Rivera-Batiz, Francisco (1996). *Working Paper Unemployment and Attitudes Towards Foreigners in the European Union: A Statistical Analysis Working Paper*, No. 1996-12 Provided in Cooperation with: Department of Economics, Rutgers University pp.1
- Giorgio Bellettini, Carlotta Berti Ceroni, Chiara Monfardini, (2020) Immigration, ethnic diversity and voting: The role of individual income, *European Journal of Political Economy*, Volume 61, pp 61
- Hughes, G. (2007). EU enlargement and labour market effects of migration to Ireland from Southern, Central and Eastern Europe, paper given at an IZA conference on EU Enlargement and the Labor Market, IZA, Bonn, September 7, 2007–September 8, 2007. pp 24-44
- Joachim Vogt Isaksen (2019). The impact of the financial crisis on European attitudes toward immigration. *Comparative Migration Studies* volume 7, Article number: 24 p.1
- Klaus F. Zimmermann IZA (2012) Economic Preferences and Attitudes of the Unemployed: Are Natives and Second Generation Migrants Alike? Amelie F. Constant DIW DC, IZA and George Washington University Annabelle Krause IZA Ulf Rinne IZA, DIW Berlin and University of Bonn Discussion Paper No. 53
- Mishan, E.J. and Needleman, L. (1966). Immigration, excess aggregate demand and the balance of payments, *Economica*, vol. 33 (133), pp. 129–47.
- Murat Genc (2011) University of Otago Masood Gheasi VU University Amsterdam Peter Nijkamp VU University Amsterdam and IZA Jacques Poot University of Waikato The Impact of Immigration on International Trade: A Meta-Analysis and IZA Discussion Paper No. 6145 November IZA P.O. Box 7240 53072 Bonn Germany pp. 1-10

- Naskoteen, R.A. and Zimmer, M. (1980). Migration and income; the question of self-selection, *Southern Economic Journal*, vol. 46, pp. 840–51.
- Paul Johnson and Klaus F. Zimmermann, eds.,(1993) *Labor Markets in an Aging Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 255-282.
- Reif, Karlheinz, and Anna Melich. Eurobarometer 30 (1991) : Immigrants and Out-Groups in Western Europe, October-November 1988 File, Ann Arbor MI: Inter-University Consortium for Political and Social Research Producer and Distributor, pp 11
- Sekou KEITA, Jérôme VALETTE, Sekou Theodor Keita (2017) *Natives' Attitudes and Immigrants' Unemployment Durations* , ideas working paper pp.3
- Veerle Buffel, Sarah Van de Velde (2018), Comparing Negative Attitudes Toward the Unemployed cross European Countries in 2008 and 2016: *The Role of the Unemployment Rate and Job Insecurity International Journal of Public Opinion Research*, Volume 31, Issue 3, Autumn 2019, Pages 419–440,
- Vincent Fromentin. (2017) *The Relationship Between Immigration and Unemployment: The Case of France University of Lorraine / CEREFIGE*,
- Wilson FD, Jaynes G. (2000) Migration and the Employment and Wages of Native and Immigrant Workers. *Work and Occupations*,;27(2):135-167. doi:10.1177/0730888400027002002

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE KADIN KONUKEVİ HİZMETLERİ

Olgun GÜNDÜZ¹

Melike YALÇIN²

Şafak ARSLAN³

Öz

Bu araştırmanın temel amacı Covid-19 salgınının konukevlerinden hizmet alan kadınlara ve kadın konukevi hizmetlerine yönelik etkisinin belirlenmesidir.

Nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmaya Covid-19 salgını döneminde, 11-23 Mart 2021 tarihleri arasında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (ASHB) bağlı kadın konukevlerinden şiddete maruz kalması nedeniyle hizmet alan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 450 kadın katılım sağlamıştır.

Şiddete maruz kalan kadınların salgın nedeniyle kadın konukevine başvuru sürecinde ve kadın konukevi hizmetlerinden faydalandıkları süre içerisinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığı, kuruluşlarda Covid-19' a karşı gereken önlemlerin alındığı ve güçlendirme hizmetlerinin kesintisiz devam ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Kadına Yönelik Şiddet, Kadın Konukevleri

¹Doç.Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, E-posta: gunduzolgun@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6749-5808

²Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, E-posta: melikeyalcin84@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2312-276X

³Uzman Yardımcısı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, E-posta: sfkarslann@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7911-2069

GÜNDÜZ, O., YALÇIN, M., ARSLAN, Ş. (2021) . Covid-19 Salgın Sürecinde Kadın Konukevi Hizmetleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 349-369. DOI: 10.21560/spcd.vi.948103

WOMEN'S SHELTER SERVICES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

The main purpose of this research is to determine the impact of the Covid-19 pandemic on women receiving service from shelters and women's shelter services.

Between 11-23 March 2021, 450 women who received service from women's shelters affiliated to the Ministry of Family and Social Services (ASHB) due to their exposure to violence and agreed to participate in the research which was carried out using the quantitative research method.

It is stated that the women who were exposed to violence did not encounter any problems during the application process to the women's shelter due to the pandemic and during the time they benefited from the shelter services, the necessary measures were taken in the shelter against Covid-19 and the empowerment services continued uninterruptedly.

Keywords: *Covid-19 Pandemic, Violence Against Woman, Women's Shelters*

GİRİŞ

Covid-19 salgını, sağlık temelli başlayan, tüm dünyayı etkisi altına alan ve hâlihazırda varlığını sürdürmekte olan bir kriz durumudur.

Artan salgın durumu nedeniyle bireylerin alıştıkları sosyal düzende değişimler yaşanmış, gelir kayıpları, artan hane içi sorumluluklar, belirsizlik gibi durumlar ise kadınları ekonomik, sosyal ve psikolojik alanlarda etkilemiştir.

Öte yandan korku ve belirsizlikle bağlantılı salgın döneminin, şiddetin çeşitli biçimlerini tetikleyebildiği, ev içinde uzun süre vakit geçirmenin, seyahat kısıtlamalarının, kamu kaynaklarının sınırlandırılmasının aile içi şiddeti arttırabilen faktörlerden olduğu ifade edilmektedir (Usher, Bhullar, Durkin, Gyamfi ve Jackson, 2020).

Bununla birlikte salgın gibi kriz zamanlarında kadına yönelik şiddet vakalarında artış yaşanabildiği, hane içinde psikolojik gerilimin artması ve sosyal izolasyon gibi nedenlerle kadınların bu durumun ortaya çıkardığı olumsuzluklardan daha çok etkilendiği ifade edilmektedir. Nitekim Arjantin, Kıbrıs, Fransa ve Singapur gibi ülkelerde, özellikle salgın nedeniyle kapanmanın başladığı ilk haftalarda aile içi şiddet nedeniyle yardım hatlarını arayan kişi sayısında artış olduğu, İngiltere’de salgının yoğun yaşandığı 23 Mart- 12 Nisan 2020 tarihleri arasında 16 kadının aile içi şiddet nedeniyle öldürüldüğü ifade edilmektedir (Azcona, Bhatt, Encarnacion, Plazaola-Castaño, Seck, Staab ve Turquet, 2020; Altuğ, 2021). Sosyal izolasyon durumunda şiddete maruz kalan kadınların yardım mekanizmalarına erişiminin aksamaması ise önemli bir hususu oluşturmaktadır

Salgın döneminde kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında farklı ülkelerde farklı uygulamaların yürütüldüğü bilinmektedir. Fransa’da 17 Mart’ta başlayan sokağa çıkma yasağının ardından ev içi şiddet vakalarının yüzde 30 arttığı tespit edilirken, Fransız hükümeti kadınları korumak için özel tedbirlere başvurmuştur. Ülkede şiddete maruz kalan kadınlar evlerine en yakın eczaneye giderek durumu güvenlik güçlerine bildirebilmektedir. Eğer şiddet uygulayan kişi şiddete maruz kalan kadın ile birlikte ise kadın, “maske-19” gibi bazı parolalar kullanmaktadır. Kanada Hükümeti tarafından kadın konukevleri, cinsel saldırı merkezleri ve çocuk barınma yerleri temel

hizmetler olarak kabul edilmiş ve bu kuruluşlar için toplam 50 milyon dolarlık destek paketi açıklamıştır. Avustralya'da da ev içi, aile içi ve cinsel şiddete maruz kalan kadınlar için açıklanan paketin büyüklüğü 92 milyon doları bulmuştur (Ünker, 2020).

Birleşmiş Milletler bu süreçte aile içi şiddeti azaltmak amacıyla;

- “Çevrimiçi hizmetler ve sivil toplum kuruluşlarına yatırımın artırılması,
- Adalet sistemlerinin istismarcıları yargılamaya devam etmesinin sağlanması,
- Eczane ve marketlerde acil uyarı sistemlerinin kurulması,
- Konukevlerinin temel hizmet olarak ilan edilmesi,
- Kadınların yardım başvurusunda bulunduğu istismarcılarının kadınların başvurduğunu anlamayacağı yollar bulunması,
- Kadına karşı şiddetten hüküm giymişlerin salınmasına izin verilmemesi,
- Özellikle erkekler ve erkek çocuklarına yönelik toplumda farkındalık oluşturan kampanyaların artırılması gibi önerilerde bulunmuştur” (UNWOMEN, [Birleşmiş Milletler Kadın Birimi] 2020a).

Ülkemizde aile içinde şiddete maruz kalan kadınlara yönelik koruyucu düzeydeki temel kurumsal hizmetler, ASHB, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşuna bağlı kadın konukevleri tarafından sunulmaktadır.

Kadın konukevleri şiddete maruz kalan kadınlar ve varsa beraberindeki çocuklarına güvenli barınma yerlerinin sağlanması, şiddetten uzak bir ortamda güçlenmeleri ve yaşamlarının kontrolünü yeniden ele almalarında destek hizmetlerinin yürütüldüğü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Kadın konukevlerinde şiddet uygulayandan acil korunma gereksinimi bulunan kadınlar hizmet aldıkları için gizlilik son derece önemlidir. Öte yandan, kadın konukevleri şiddetin kadın üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerin giderilmesi, kadının varsa çocukları ile birlikte psiko-sosyal danışmanlık, sağlık, eğitim, yasal konularda danışmanlık gibi güçlendirme hizmetlerini alabileceği ve şiddetle mücadelede önem taşıyan kurumsal bir mekanizmadır (Yalçın, 2014).

Ülkemizde kadın konukevi hizmetleri 1990'lı yıllardan itibaren verilmeye başlanmış, sayı, kapasite ve nitelikleri günümüze kadar giderek artmıştır. Hâlihazırda ülke genelinde 81 ilde ASHB'na bağlı kadın konukevi bulunduğu bilinmektedir.

Bu araştırmada ise kadına yönelik şiddetin salgın gibi kriz durumlarında artabileceği kabulünden hareketle ve Covid-19 salgını döneminde yaşanan değişimler sebebiyle, salgın sürecinin şiddete maruz kalan kadınların bakış açısıyla konukevine başvuru öncesinde, başvuru sırasında ve konukevinde kaldıkları süreçte değerlendirilmesi ve hizmetlere etkisinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte literatürde Covid-19 salgını döneminde kadın konukevlerinden hizmet alan şiddete maruz kalan kadınlarla çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda alandaki literatüre katkı sağlaması da araştırmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma kapsamındaki veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda nicel araştırma yöntemi genel tarama modellerinden tekil tarama modeli, kesit alma yaklaşımı kullanılarak elde edilmiştir.

Kesit alma yaklaşımında evreni temsil ettiği kabul edilen grup üzerinde yapılan gözlemde elde edilen sonuçların, tüm grubu yansıttığı varsayılmaktadır Aynı zamanda kesit alma yaklaşımı ile zamansal tarama verilerinin çok sayıda örnek üzerinde çalışma olanağı sağladığından genellenebilirliğinin yüksek olduğu, zaman ve maliyet açısından da avantaj sağladığı ifade edilmektedir (Karasar, 2006, s.80-81). Bu araştırmada da sonuçların genellenebilirliğini arttırmak ve zaman açısından tasarruf sağlayabilmek için belli tarih aralığında kesit alma yaklaşımı kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini ülkemizde Covid-19 salgını döneminde şiddete maruz kalan ASHB'na bağlı kadın konukevlerinden hizmet alan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 11-23 Mart 2021 tarihleri arasında 81 ilde Bakanlığa bağlı kadın konukevlerinden salgın döneminde başvuru yapan ve hizmet alan, araştırmaya katılmayı kabul eden 450 kadın oluşturmaktadır.

Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analiz

Araştırmadaki veriler ASHB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü adına gerçekleştirilen ve idare tarafından onaylanan bir araştırma faaliyeti kapsamında elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür bilgisi ve alan deneyimlerine dayanılarak oluşturulan ve 74 sorudan oluşan Anket Formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında oluşturulan Anket Formunun anlaşılabilirliğinin sağlanması amacıyla, öncelikle Ankara'da bulunan bir kadın konukevinden hizmet alan ve görüşmeye katılmayı kabul eden 9 şiddete maruz kalan kadın ile ön deneme yapılmıştır. Ön deneme sonrasında, bazı soruların katılımcılar tarafından daha net anlaşılması yönünde revizeler yapılmış, soru sayısı azaltılmıştır. Revizelerle birlikte ankete son şekli verilmiştir. Verilerin analiz kısmına ön denemeden elde edilen sonuçlar aktarılmamıştır. Anket formu kapsamında elde edilen veriler değişkenlere göre yüzdeler ve sıklık gibi betimsel istatistikler kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın Sayıtları

Araştırma kapsamında oluşturulan anket formunun, konu hakkındaki bilgileri elde etmede uygun olduğu varsayılmıştır. Araştırmaya katılan kadınların sorulan sorulara doğru ve güvenilir yanıtlar verdikleri, hizmet aldıkları kuruluş adına tarafsız kaldıkları kabul edilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 11-23 Mart 2021 tarihleri arasında ASHB'na bağlı kadın konukevlerinden hizmet alan kadınlarla sınırlandırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları araştırmaya katılan kadınların sosyo-demografik özellikleri, Covid-19 salgın döneminde kadın konukevine başvuru süreçleri ve Covid-19 salgın sürecinde kadın konukevi hizmet süreçleri olmak üzere üç ana başlık çerçevesinde incelenmiştir.

Tablo 1. Hizmet Alan Kadınların Sosyo-Demografik Bilgileri.

	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde (%)
Yaş			Medeni Durum	
25-34	197	43,8	Resmi Nikâhlı	285 63,3
35-44	113	25,1	Bekâr	70 15,6
18-24	81	18	Boşanmış	52 11,6
45-54	52	11,6	Dini Nikâhlı	40 8,9
55-60	7	1,6	Eşi Vefat Etmiş	3 0,7
Uyruk Durumu			Evliliklerini Gerçekleştirme Şekilleri	
Türkiye Cumhuriyeti	425	94,4	Kendi İsteğiyle	164 70,7
Yabancı	25	5,6	Aile Baskısıyla	56 24,2
Öğrenim Durumu			Kaçırılarak	8 3,4
İlkokul	139	30,9	Çocuk Sahibi Olma Durumu	
Ortaokul	113	25,1	Evet	366 81
Lise	85	18,9	Hayır	84 19
Okur-yazar Değil	53	11,8		
Okur-yazar	40	8,9		
Üniversite	20	4,4		

Her yaş grubundaki kadın şiddete maruz kalmakla birlikte (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ve Lozano, 2002). Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelikte (2013) şiddete maruz kalan 18-60 yaş arasındaki kadınların, konukevi hizmetlerinden yararlanabileceği hükmü bulunmaktadır. 18 yaş altında veya 60 yaşından büyük olan kadınlar ise yaş ve durumlarına uygun sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmektedirler. Araştırma bulgularına göre ise şiddet nedeniyle kadın konukevlerine daha çok genç yaş grubunda olan 25 34 yaş arasındaki (%43,8) kadınların başvurdukları görülmektedir.

Bakanlığa bağlı kadın konukevlerinden uyruğuna bakılmaksızın şiddete maruz kalan her kadın hizmet almakta olup, araştırmaya katılan kadınların %5,6'sı yabancı uyrukludur.

Eğitimli olmak, kadınlar için üretken ve kaliteli bir yaşamın ön koşulu olarak görülebilir. Bununla birlikte her eğitim düzeyinden kadının şiddete maruz kaldığı bilinmektedir. Kadınların eğitimli olması ve bu sayede ekonomik özgürlüğünü kazanması şiddet karşısında onları güçlü kılan faktörlerdendir (Özaydınlık, 2014). Araştırmaya katılan kadınların ise, %30,9'u ilkökul, %25,1'i ise ortaokul, %18,9'u lise mezunudur. Bununla birlikte %11,8'inin okuryazarlığı bulunmamakta olup, yalnızca okuryazarlığı bulunanların oranı %8,9'dur. Katılımcıların yalnızca %4,4'ü üniversite mezunudur. Bu verilerden hareketle her eğitim düzeyinden kadının, konukevlerinden hizmet almakta olduğu, ancak genel anlamda eğitim düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim kadın konukevlerinden hizmet alan şiddete maruz kalan kadınlar ile kadın konukevinden hizmet almayan kadınların özelliklerinin incelendiği bir araştırma sonucunda, konukevi hizmeti alanların daha düşük eğitim ve gelir düzeyine sahip ve daha genç yaşta kadınlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Grossman ve Lundy, 2011).

Kadınlar evli, bekâr ya da boşanmış olmalarından bağımsız olarak şiddete uğramaktadırlar. Araştırmaya katılan kadınların yarıdan fazlası (%63,3) resmi nikâh ile evlidir. Bekâr olanların oranı ise %15,6'dır. Katılımcıların evliliklerini gerçekleştirme şekilleri incelendiğinde ise yarıdan fazlasının (%70,7) kendi isteğiyle evlendiği görülmekte olup, evliliğini gerçekleştirme şekli ile ilgili soruya yanıt vermeyenlerde (%20) bulunmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%81) çocuk sahibidir.

Tablo 2. Covid-19 Salgın Döneminde Kadın Konukevine Başvuru Süreçleri.

	Sayı	Yüzde (%)		Sayı	Yüzde(%)
Konukevine Başvuru Şekli			Konukevine Başvuru Sürecinde Zorluk		
Yaşama Durumu					
Kolluk Kuvvetleri (Polis veya Jandarma)	372 80,8		Hayır	398	89
Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi	24	5,2	Kısmen	34	7
Alo 183 Destek Hattı	19 4,1		Evet	17	4
İhbar Yoluyla	11 2,3		Şiddet Nedeniyle Konukevine Başvuru Öncesinde Endişe Yaşama Durumu		
Adli Kurum/Kuruluşlar	9	1,9	Hayır	261	58
KADES	6	1,3	Evet	147	33
Sosyal Hizmet Merkezi	5	1	Kısmen	41	9
Sağlık Kurum/Kuruluşları	4	0,8	Şiddet Nedeniyle Konukevine Başvuru Öncesinde Endişe Yaşama Nedeni		
Aile ve Sosyal Hizmet (ASH) İl Müdürlüğü	2	0,4	Tehdit/Şiddetin Artmasından Korkma	57	13,6
Konukevine Başvuru Öncesinde Tereddüt Yaşama Durumu					
			Çocuklarımı Kaybedeceğimden Korkma	52	12,4
Hayır	369	82	Utanma/ Suçlanmaktan Korkma	50	11,9
Evet	52	12	Ailemin Adının Kötüye Çıkacağından Korkma	49	11,7

	Sayı	Yüzde (%)		Sayı	Yüzde(%)
Konukevine Başvuru Şekli			Konukevine Başvuru Sürecinde Zorluk		
Kısmen	28	6	Çocuklarının Mutsuz Olacağından Korkma	46	11
Konukevine Başvuru Öncesinde Tereddüt Yaşama Nedeni			Nereye Başvuracağımı Bilemem	43	10,3
Hastalığın Bulaşma Endişesi	42	63,6	Yardım Alabileceğime İnanmama	26	6,2
Çocuğunun Eğitiminin Aksayacağı Düşüncesi	7	10,6	Kurumlara Güvensizlik	26	6,2
Konukevi Koşullarının Temizlik Açısından Yeterli Olmayacağı Düşüncesi	5	7,6	Şiddet Uygulayanı Affetme	21	5
Yeterli Hizmet Sağlanamayacağı Düşüncesi	3	4,5	Şiddet Uygulayanın Değişeceğini Düşünme	21	5
Diğer	9	13	Kendini Suçlama	13	3,1
			İlişkimin Sona Ereceğinden Korkma	4	1
			Diğer	11	2,6

Kadın konukevlerinin gizlilik ilkesi doğrultusunda hizmet veren kuruluşlar olması sebebiyle doğrudan başvuru yapılamamaktadır. Konukevine kabulünü isteyen kadınlar Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine, ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi) ve benzeri görevleri yapan kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili yönlendirici birimlerine veya kolluğa başvurabilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar, kolluk kuvvetlerine, hastanelerin acil servislerine, sağlık kuruluşlarına başvurabilmektedirler (Yıldırım ve Başer, 2019). Ayrıca İçişleri Bakanlığı ve ASHB iş birliğinde geliştirilen, Kadın Destek Sistemi (KADES) ihbarların 155/156 Çağrı Merkezlerine hızlı şekilde düşmesine ve en yakın kolluk biriminin en kısa sürede kadının bulunduğu konuma intikal etmesine yönelik uygulama da bulunmaktadır. Bununla birlikte

kolluk birimlerine başvuran veya hakkında tedbir kararı bulunan şiddete maruz kalan kadınlara ŞÖNİM'ler, Alo183 Sosyal Destek Hattı ve KADES konusunda bilgilendirme yapmak üzere mesaj gönderilmektedir. Söz konusu çalışmalar kapsamında ise salgın dönemini kapsayan 1 Mart - 28 Nisan 2020 tarihlerinde 45 bin kişiye telefon mesajı ile bilgilendirme yapıldığı aktarılmıştır (Kalyoncuoğlu, 2020). Araştırmaya katılan kadınların konukevine başvuru şekillerine bakıldığında ise büyük bir kısmının (%80,8) kolluk aracılığıyla konukevine ulaştığı görülmektedir. Kolluğun ardından en çok tercih edilen diğer yöntem (%5,2) ise ŞÖNİM aracılığıyla başvuru olmuştur.

Araştırma kapsamında, kadınların başvuru sürecinde aldıkları hizmetlere yönelik değerlendirmeleriyle birlikte konukevinden hizmet almadan önceki algılarına yönelik değerlendirmelere de yer verilmiştir. Şiddet ilişkisini sonlandırarak bulunduğu ortamdan ayrılma kararı pek çok kadın için zorlayıcı bir durumdur. Ek olarak kadınların pek çoğu tekrar tekrar şiddete maruz kaldıktan sonra istismarcıdan ayrılmaya karar vermektedir (Krishnan ve diğerleri, 2004). Bu kapsamda kadınlara konukevine başvuruda bulunmakta tereddüt edip etmedikleri sorulduğunda %82'si tereddüt etmediğini belirtmiştir. Konukevi başvuru sürecinde tereddüt yaşamaya ilişkin 'Kısmen' ve 'Hayır' cevaplarını veren 80 kişinin 66'sı söz konusu soruya cevap vermiş olup, bu katılımcıların %63,6'sı bunun sebebi olarak hastalığın bulaşma endişesini göstermiştir. Yeterli hizmet sağlanamayacağı düşüncesine sahip olanların oranının ise yalnızca %4,5 olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında kadınlara başvuru sürecinde salgın sebebiyle aksaklık yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda kadınların %89'u herhangi bir aksaklık yaşamadığını belirtmiştir.

Buradan yola çıkarak, ülkemizde Covid-19 salgını döneminde şiddete maruz kalması nedeniyle kurumsal hizmet mekanizmalarına başvuruda bulunma sürecinde zorluk yaşanmadığı görülmektedir. Bu dönemde şiddete maruz kalan kadınlara yönelik önlemler ivedilikle alınmış, kadınların salgın döneminde dışarıda kalması ya da yardım mekanizmalarına ulaşamaması durumu yaşanmamıştır.

Kadınların şiddet ortamından uzaklaşma sürecini olumsuz etkileyen birçok nedenin bulunduğu; bu nedenlerin başında kadınların yalnız

yaşamalarının hoş karşılanmaması, kadınların çocuklarıyla birlikte aileleri tarafından kabul edilmemesi, düşük ücretli işlerin geçimlerini sağlayamaması, kadın konukevi algısı ve konukevlerinden sonra yaşanan gelecek korkusu vb. endişelerin bulunduğu ifade edilmektedir (Leyla Kuzu, 2014: 83). Araştırma kapsamında da kadınların, toplumda var olan olumlu ya da olumsuz algılar doğrultusunda konukevi hizmet sürecine ilişkin endişeler yaşayabileceği öngörüsüyle konukevine başvurmadan önce endişe yaşayıp yaşamadıkları sorusu yöneltilmiştir. Her ne kadar katılımcıların büyük çoğunluğu (%58) konukevine başvuru öncesinde endişe yaşamadığını ifade etmiş olsa da endişe yaşadığını ifade edenlerin (%33) endişe sebeplerine bakıldığında ise; tehditten/şiddetin artmasından korkma (%13,6), çocukları kaybedeceğinden korkma (%12,9), utanma/suçlanmaktan korkma (%11,9), çocukların mutsuz olacağından korkma (%11), nereye başvuracağını bilememe (%10,3) şeklinde cevaplar verdikleri görülmektedir. 'İlişkimin sona ereceğinden korkma' cevabını ise kadınların yalnızca %1'i vermiştir. 'Diğer' (%2,6) cevabını verenler ise; 'çalıştığı işten ayrılmak zorunda kalma ihtimali, çevreden konukevleriyle ilgili duydukları olumsuz yorumlar, konukevlerinin kapalı yerler olduğu düşüncesi, covid-19 döneminde karantina kurallarının ağır gelebileceği, çocuğun sorumluluğunu tek başına almanın zor olabileceği sebebiyle endişe duyduklarını' belirtmişlerdir. Verilen cevaplar incelendiğinde kadınların en büyük endişe sebeplerinin (%23,9) çocuklarıyla ilgili olduğu görülmektedir. Kadın konukevlerinde sunulan hizmetlerin sadece kadınlara yönelik olmadığı, kadınların beraberindeki çocuklarına da hizmetler sunulduğu konusunda, toplumdaki kadınların bilgilendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Tablo 3. Covid-19 Salgın Sürecinde Kadın Konukevi Hizmet Süreçleri.

	Sayı	Yüzde(%)		Sayı	Yüzde(%)
Konukevinden Hizmet Alma Süresi			Covid-19 Salgını Döneminde Farkındalık ve Bilgilendirmeye Yönelik Aldıkları Uzaktan Eğitimler		
1-3 Ay	119	27	İş Kulübü Eğitimi	174	39
6-15 Gün	87	19	Finansal Okur-yazarlık ve Ebeveyn Bilgi Güvenliği Eğitimi	120	27
2-5 Gün	82	18	Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Verilen Eğitimler	94	21
3-6 Ay	59	13	Diğer	56	13
16 Gün-1 Ay	54	12	Aldıkları Eğitimlerden Memnuniyet Düzeyleri		
6 Ay-1 Yıl	34	8	Memnun	217	96,5
1 Yıl ve Üzeri	12	3	Kısmen Memnun	8	3,5
Salgın Sürecinde En Çok Etkilenilen Alan			Konukevinden Ayrıldıktan Sonraki Yaşam Planları		
Sosyal	133	35,1	Çocuklarıyla Birlikte Bir Hayat Kurmak	246	54,8
Ekonomik	117	30,9	Yalnız Bir Hayat Kurmak	111	24,7
Psikolojik	89	23,5	Anne/Baba Evine Dönmek	36	18
Sağlık (Covid-19 geçirme)	40	10,5	Eşle Kalınan Eve Dönmek	14	3,1
			Arkadaşla Ayrı Evde Kalmak	11	2,4
Konukevinde Salgına Karşı Alınan Önlemlerin Yeterliliği			Hizmet Türü Değişikliğiyle Farklı Kurumdan Hizmet Almak	7	1,6
Yeterli	419	93	Akraba Evinde Kalmak	5	1,1
Kısmen Yeterli	19	4	Evlenip Yuva Kurmak	3	0,7
Farkındalık ve Bilgilendirmeye Yönelik Uzaktan Eğitimlere Katılım Durumu			Eksikliği Hissedilen Duygular		
Evet	239	53	Saygı	219	62
Hayır	210	47	Sevgi	208	58,7
			İlgi	177	50,1
			Sadakat	175	49,8
			Merhamet	162	45,7

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğe (2013) göre kadın konukevinde kalış süresi 6 ay olarak belirlenmiş olup, kadınların güçlenme süreci değerlendirilerek gerekli hallerde uzatılmaktadır. Uzatma süresi, sosyal çalışmacı ile çocuğu var ise çocuk gelişimcisinin görüşü alınarak, değerlendirme komisyonu tarafından belirlenmektedir. Görüşme yapılan kadınların hizmet almakta oldukları konukevinde kalış sürelerine bakıldığında; en çok 1-3 ay arası (%27) ile 6-15 gün arasında (%19) hizmet aldıkları görülmektedir. 6 ay-1 yıl arası (%8) ve 1 yıl ve üzeri (%3) hizmet alan kadın sayısının ise daha az olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle kalış süreleri 1-3 ay arasında yoğunlaşmakta, 1 yıl ve üzeri konukevinde kalan kadın sayısı ise düşük olmaktadır. Görüşme yapılan kadınların %89'unun konukevinde kalış süreleri yönetmelikte belirtilen 6 ay süresinin altındadır. Kalış süreleri 6 ayı geçen %11'lik kesim ise meslek elemanları tarafından güçlenme süreçleri değerlendirilerek kalış sürelerinin uzatılması uygun değerlendirilen kadınlardır.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadınlara Covid-19 döneminde hayatlarının en çok hangi alanlarda etkilendiğine yönelik soru yöneltilmiştir. Görüşme yapılan kadınların %35,1'i salgın döneminde birincil olarak sosyal yönden etkilendiklerini belirtmiştir. Sosyal izolasyon süreci sosyal ilişkileri oldukça kısıtlamış ve günlerce evden çıkmadan rutinlerin sürdürülmesine sebep olmuştur. Buradan hareketle en yüksek orana sahip cevabın 'sosyal yönden etkilendim' olmasının sosyal izolasyon sürecinin bir yansıması olduğu değerlendirilmektedir.

Daha öncede değinildiği gibi kadın konukevleri, şiddete maruz kalan kadınlara acil ve güvenli barınma ve psiko-sosyal destek hizmetlerinin sunulduğu yerlerdir. Nitekim salgın durumlarında gerekli önlemlerin alınarak söz konusu kuruluşların hizmetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesi oldukça önemlidir (PAHO [Panamerikan Sağlık Örgütü], UNFPA [Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu] ve UN Women, 2020). ASHB'na bağlı tüm kadın konukevlerinde Covid-19 salgının başlangıcından bu zaman kadar gereken tüm tedbirlerin alındığı, hizmet alan kadınlar ve beraberindeki çocuklarının sağlık kontrollerinin yaptırıldığı, toplu etkinliklerin iptal edildiği, kuruluşların düzenli olarak dezenfekte edildiği ve izolasyon kurallarına yönelik tedbirlerin

alındığı ifade edilmektedir. Ek olarak, emniyet birimleri aracılığıyla yapılan başvurularda kadın ve beraberlerindeki çocuklarının sağlık kontrollerinin yapıldığı, personel de dâhil sağlık kontrollerinin düzenli olarak yaptırıldığı ve şüpheli durumlarda sağlık kuruluşlarına yönlendirmelerin yapıldığı belirtilmektedir (Kalyoncuoğlu, 2020).

Bu kapsamda katılımcılara Covid-19 döneminde konukevinde alınan önlemlerin yeterliliğine yönelik soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %93'ü Covid-19 döneminde kaldıkları konukevinde salgına yönelik gerekli önlemlerin alındığını belirtmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi kadınlar tarafından kadın konukevlerine yönelik tereddüt sebebi olarak hastalığın kendilerine bulaşma riski gösterilmiştir. Ancak hizmet almaya başladıklarında konukevlerinde salgına yönelik gerekli önlemlerin alındığını değerlendirdikleri görülmektedir.

Şiddete maruz kalan kadınlara yönelik toplum temelli hizmetlerin en önemlilerinden birini oluşturan kadın konukevleri, kadınların güçlenmeleri ve gelecekte şiddete maruz kalmalarını önleyecek bir mekanizma olması açısından önemli bir yerde durmaktadır (Grossman ve Lundy, 2011). Öte yandan kadınların, konukevinden aldıkları barınma hizmetinin yanı sıra hizmet aldıkları süreçte gerçekleştirilen mesleki çalışmalarla güçlenerek konukevinden ayrıldıktan sonra bağımsız yaşama geçebilmeleri amaçlanmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinde kullanılan önemli yaklaşımlardan biri olan güçlendirme yaklaşımı; bireylerin kendi yaşamları üzerinde kontrol yetisine sahip olabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Anuradha, 2004; akt. Duyan, 2010). Konukevlerinin şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara sağlaması gereken en önemli olanak, kadın ve çocukların güvenlik içinde yaşama hissini ve özgüvenlerini yeniden kazanmaları; kendi hayatlarına yön vermeleri için sağlanacak destekle güçlenmeleridir (Eyüboğlu, 2007:12). Kadınları güçlendirmeyi hedefleyen faaliyetlerin, kadınların sosyal işlevselliklerini arttırmada önemli olduğundan bahsedilmektedir (Güneş ve Yıldırım, 2019). Bu doğrultuda kadın konukevlerinde, kadınların güçlenmesine yönelik çeşitli destekler sunulmaktadır. Söz konusu desteklerin başında ise eğitim faaliyetleri gelmektedir.

Katılımcılara salgın döneminde konukevinde kaldıkları süreçte uzaktan eğitim yoluyla farkındalık ve bilgilendirmeye yönelik eğitim alıp almadıkları sorusu yöneltilmiştir. Kadınların %53'ünün 'Evet', %47'sinin ise 'Hayır' cevabını verdiği görülmektedir. 'Hayır' cevabını verenlerin, kuruluştan henüz kısa sürede hizmet almakta olduğu değerlendirilmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Raporunda (2021) ülke genelindeki kadın konukevinde görevli idareci ve meslek elemanlarına Finansal Okuryazarlık ile Ebeveyn ve Bilgi Güvenliği alanlarında eğitici eğitimlerinin düzenlendiği ve söz konusu eğitimlerin düzenli olarak hizmet alan kadınlara verildiği belirtilmektedir. Aynı rapora göre İŞKUR Genel Müdürlüğü (Türkiye İş Kurumu) ve ASHB işbirliğinde İş Kulübü Eğitimlerinin konukevlerinden hizmet alan kadınların toplumsal ve ekonomik alanlarda güçlenmeleri, bilgi ve becerilerini arttırarak daha nitelikli işlerde yer almaları ve kendilerine yeterli hale gelmelerini desteklemek amacıyla her ay düzenli verildiği ifade edilmektedir.

Bu doğrultuda kadınların aldıkları eğitimlere bakıldığında ise en çok İş Kulübü Eğitimlerini (%39) aldıkları göze çarpmaktadır. Bunu Finansal Okuryazarlık ve Ebeveyn Bilgi Güvenliği Eğitimleri (%27) izlemektedir. 'Diğer' (%13) cevabını veren katılımcılar; 'depresyon ve afet eğitimi, yasal haklar konusunda eğitim, anne baba tutumları, üreme sağlığı, cinsel sağlık, hijyen eğitimi, mahremiyet, ilk yardım eğitimi, iletişim, öfke kontrolü, yaşam becerileri, kendini tanıma eğitimleri' aldığını belirtmiştir. Eğitim alan kadınların %96,5'inin verilen eğitimlerin kendileri için 'oldukça faydalı' olduğunu belirtmiş, %3,5'i ise 'kısmen' cevabını vermiştir. Eğitimlerden hiç fayda görmediğini belirten kadın bulunmamaktadır. Bu noktada kuruluştaki verilen eğitimlerin kadınlar tarafından yararlı görüldüğü, bilgilendirme ve bilinçlenme konusunda kadınların ihtiyacını sağladığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Nitekim söz konusu eğitimler, hem kadınların güçlenmeleri hem de salgın döneminde kısıtlamalardan dolayı konukevinde uzun süre vakit geçirmek durumunda kalan kadınlara yönelik işlevsel bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcıların kadın konukeviden ayrıldıktan sonra ne tür bir yaşam planladıklarına ilişkin dağılımda en çok çocuklarıyla (%54,8) ya da yalnız (%24,7) bir yaşam kurmayı planladıkları göze çarpmaktadır. Bu noktada

kadınların konukevinden hizmet aldıkları süreçte güçlendirilmeleriyle birlikte toplumda var olan formel ve informal kaynakların harekete geçirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kadınların yaşamlarında en çok ihtiyaç duydukları duygular ise sırasıyla saygı (%62), sevgi (%58,7), ilgi (%50,1), sadakat (%49,8) ve merhamet (%45,7) olmuştur. Buradan yola çıkarak şiddete maruz kalan kadınların özünde en çok saygı duyulmayı bekledikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Her sosyo-demografik yapıdan kadının şiddete maruz kaldığı bilinmekle birlikte araştırmaya katılan kadınlar genel olarak genç yaş grubunda ve eğitim düzeyleri düşüktür. Kadın konukevlerinde gerçekleştirilen başka araştırmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır (Sallan Gül, 2011; Yalçın, 2014). Her ne kadar ülkemizde kadınların eğitim düzeyi giderek artsa da yükseköğrenime sahip kadın sayısının daha az olduğu bilinmektedir (TÜİK, [Türkiye İstatistik Kurumu], 2020) Bu nedenle katılımcılardan eğitim düzeyi yüksek olanların sayıca daha az olduğu değerlendirilmektedir.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar şiddet nedeniyle en çok emniyet birimlerine başvurumaktadırlar (Krishnan, Hilbert, McNeil ve Newman, 2004). Nitekim araştırma sonucunda da bunu destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır. Bu kapsamda kadınların konukevine başvuru sürecindeki en önemli basamağın emniyet birimleri olduğu görülmekte olup, kadının maruz kaldığı şiddet sonrası ilk temas ettiği yerler olan söz konusu birimlerin kadına yönelik şiddet alanında önemli bir yerde durduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde Covid-19 salgın dönemi kapsamında yayınlanan çeşitli STK (sivil toplum kuruluşu) raporlarında kadına yönelik şiddet vakalarında yoğun artış yaşandığı, şiddete maruz kalan kadınların emniyet, ŞÖNİM, kadın konukevleri gibi kurumsal destek mekanizmalarına ulaşmalarında zorluk yaşadığı, var olan mekanizmaların yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Oysa Covid-19 salgını döneminde, şiddete maruz kalması nedeniyle kadın konukevlerinden hizmet alan kadınlar ile gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçlarında, kadınların salgın öncesinde de şiddete maruz kaldıkları, tamamına yakının kurumsal hizmet mekanizmalarına başvuru sürecinde tereddüt ve zorluk yaşamadığı, hizmet aldıkları konukevlerinde salgına

yönelik gerekli önlemlerin alındığı ve güçlenmelerine yönelik hizmetlerin devam ettiğini bildirdikleri tespit edilmiştir.

Son tahlilde, Covid-19 salgını tüm dünyayı etkisi altına alan yeni bir kriz durumu olarak ortaya çıkmış olduğundan, söz konusu salgının sosyal sorunlara etkilerinin daha kapsamlı olarak araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Daha öncede değinildiği gibi, bu araştırma, salgın döneminde belli zaman aralığında konukevi hizmeti alan ve şiddete maruz kalan kadınlar ile sınırlandırılmıştır. Salgının bireylerin yaşantılarında en çok sağlık, ekonomik, sosyal ve psikolojik alanlarda somut olumsuz etkileri bulunmakla birlikte kadına karşı şiddet kapsamındaki etkilerine yönelik kanıta dayalı sonuçlara ulaşılması bakımından daha çok veri, analiz ve araştırmaya ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan araştırmaya katılan kadınlar dâhilinde, şiddete maruz kalanların büyük bir kısmının barınma, güvenlik ve destek hizmetlerine ulaşmalarında sorun yaşanmadığı, hizmetlerin nitelik ve nicelik olarak kesintiye uğramadığı tespit edilmiştir. Son söz olarak, Covid-19 salgının kadına yönelik şiddete etkisine yönelik farklı zamanlarda daha çok araştırmanın gerçekleştirilmesi genellenebilir sonuçlara ulaşılması açısından gerekli olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi, (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*.
- Altuğ, B. (2021). *BM’ye Göre Kovid-19 Salgını Döneminde Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddet 5 Kat Arttı*. Erişim Tarihi: 04.05.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmye-gore-kovid-19-salgini-doneminde-kadinlara-karsi-aile-ici-siddet-5-kat-artti/2168545>.
- Azcona, G., Bhatt, A., Encarnacion, J., Plazaola-Castaño, J., Seck, P., Staab, S. ve Turquet, L. (2020). *From Insight to Action Gender Equality in the Wake of Covid-19* Erişim Tarihi:04.05.2021,<https://www.unwomen.org//media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/gender-equality-in-the-wake-of-covid-19-en.pdf?la=en&vs=5142>.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Eyüboğlu, B. (Ed.) (2007). *Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür?* İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Grossman, S. ve Lundy, M. (2011). Characteristics of Women Who Do and Do Not Receive Onsite Shelter Services from Domestic Violence Programs. *Violence Against Women*, 17(8), 1024–1045. DOI: 10.1177/1077801211414169.
- Güneş, G. ve Yıldırım, B. (2019). Cinsiyet Temelli Bir Savaş: Kadın Cinayetlerinin Medyada Temsili Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 936-964. DOI: 10.33417/tsh.622587
- Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (2013, 5 Ocak) Resmi Gazete (Sayı: 28519) Erişim tarihi: 04.05.2021, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2021). *Türkiye’de Kadın Raporu Ocak*, Erişim Tarihi:01.05.2021,<https://ailevecalisma.gov.tr/media/67948/turkiyede-kadin-20-02-2021.pdf>.
- Kalyoncuoğlu, Y. (2020). *Kovid-19 Pandemisi Sürecinde Kadınlara Barınma Hizmeti*. Anadolu Ajansı (AA). Erişim Tarihi: 02.05.2021,<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kovid-19-pandemisi-surecinde-kadinlara-barinma-hizmeti-/1832127>.
- Karasar, N. (2006). Bilimsel araştırma yöntemi. (15. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

- Krishnan, S. P, Hilbert, J. C., McNeil, K., ve Newman, I. (2004). From Respite to Transition: Women's Use of Domestic Violence Shelters in Rural New Mexico. *Journal of Family Violence*, 3 (19), 165-173. <https://doi.org/10.1023/B:JOFV.0000028076.72706.4f>.
- Krug, G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. ve Lozano, R (2002). *Violence by Intimate Partners*. World Report on Violence and Health. World Health Organization. Geneva. Erişim Tarihi: 01.05.2021, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf?sequence=1.
- Leyla Kuzu, Ş. (2014). Pratik ve Stratejik İhtiyaçlar Çerçevesinde Kadın Sığınma Evleri ve Kadın Danışma Merkezleri. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 8(3), 77-89. Erişim Tarihi: 02.05.2021, <https://www.guvenplus.com.tr/imagesbuyuk/UHBAB-8.pdf>.
- PAHO, UNFPA ve UNWOMEN (2020). COVID-19 *Infection Prevention and Control in Shelters for Women and Children Survivors of Domestic and Family Violence in the Caribbean*. Erişim Tarihi: 01.05.2021, https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/52774/PAHOECCCOVID1920001_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 14 (33), 93-112. DOI: <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.03093>.
- Sallan Gül, S. (2011). *Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?* (1. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sosyo Politik Saha Araştırmaları Merkezi. (2020). *Covid-19 Karantinasından Kadının Etkilenimi ile Kadın ve Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Türkiye Araştırma Raporu*. Erişim Tarihi: 03.05.2021, <https://sahamerkezi.org/covid-19-karantinasindan-kadının-etkilenimi-ile-kadın-ve-cocugayonelik-siddete-iliskin-türkiye-arastirma-raporu/>
- TÜİK. (2020). *İstatistiklerle Kadın, 2019*. Haber Bülteni, Mart, Sayı: 33732. Erişim Tarihi: 01.05.2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadın-2019-33732>.
- UNWOMEN, (2020a). *Checklist for COVID-19 response by UN Women Deputy Executive Director Åsa Regné*. (March 20) Erişim Tarihi: 04.05.2021, <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/3/news-checklist-for-covid-19-response-by-ded-regner>.

- UNWOMEN (2020b). Press release: UN Women raises awareness of the shadow pandemic of violence against women during COVID-19 (March 27). Erişim Tarihi: 04.05.2021, <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/press-release-the-shadow-pandemic-of-violence-against-women-during-covid-19>.
- Usher, K., Bhullar, N., Durkin, J. Gyamfi, N. ve Jackson, D. (2020). Family violence and COVID-19: Increased Vulnerability and Reduced Options for Support. *International Journal of Mental Health Nursing*, (29), 549–552. doi: 10.1111/inm.12735.
- WHO (2021). Violence Against Women. Erişim Tarihi:07.05.2021, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Ünal, B. ve Gülseren, L. (2020). COVID-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet. *Klinik Psikiyatri Dergisi*; 23 (Ek 1): 89-94. DOI: 10.5505/kpd.2020.37973.
- Ünker, P. (2020). *Korona Günleri Artan Şiddete Acil Önlem Gerektiriyor*. Erişim Tarihi: 04.05.2021, <https://p.dw.com/p/3aTsf>.
- Yalçın, M. (2014). *Aile içi şiddet nedeniyle kadın konukevinden hizmet alan şiddet mağduru kadınlar ile kuruluştta görev yapan meslek elemanlarının kadın konukevi hizmetlerine ilişkin değerlendirmeleri: Ankara örneği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım B. ve Başer A.O. (2019). Acil Servis Tıbbi Sosyal Hizmet Müdahaleleri, Müracaatçı Profili ve Sosyal Hizmet Mülakatında Dikkat Edilmesi Gereken Durumlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 286-308. DOI: 10.33417/tsh.516859

ANNE BABALARIN EBEVEYN DAVRANIŞLARININ VE EVLİLİK DOYUMLARININ İNCELENMESİ

Ayşe Gül KAYA¹

Ahmet BUĞA²

Öz

Bu araştırmanın amacı anne babaların ebeveyn davranışları ile evlilik doyumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmaya çocuğu ilkokul öğrencisi olan 400 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Davranışları Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde ANOVA, t testi ve Basit Doğrusal Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne babaların ebeveyn davranışlarının cinsiyete, eğitim düzeyine ve evlilik tarzına göre anlamlı olarak farklılaştığı; ebeveyn davranışlarının yaş, eşler arasındaki yaş farkı ve evlilik süresi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Yine evlilik doyumu ile cinsiyet, eğitim düzeyi ve evlilik tarzının anlamlı olarak farklılaştığı; yaş, eşler arasındaki yaş farkı ve evlilik süresinin anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Ebeveyn davranışları ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakılacak olursa, evlilik doyumu arttıkça çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışları artmaktadır. Evlilik doyumu azaldıkça zayıf ebeveyn takibi, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn davranışlarının evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ebeveyn Davranışları, Evlilik Doyumu, Anne ve Baba.*

¹Bu araştırma Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Uzman Psk. Danışman, MEB Özel Gaziantep OSB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Gaziantep, aysegulkaya2793@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9971-9864

²Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gaziantep, buga@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9598-2451

KAYA, A G., BUĞA, A. (2021). Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 371-410. DOI: 10.21560/spcd.vi.645465

EXAMINING OF MOTHER AND FATHER PARENTAL BEHAVIOR AND MARITAL SATISFACTION

Abstract

The purpose of this research is to investigate the relationship between parental behaviors of parents and marriage satisfaction. 400 parents whose children were studying in primary school participated in the study. Personal information form, parental behaviors scale and marital satisfaction scale have been used in the research. ANOVA, t test and Simple Linear Correlation were used for data analysis. When it is looked in to the results; parental behavior depicts reasonable differences according to the gender, education level and marriage kinds but not depicts reasonable differences according to the age, age difference between spouses and duration of marriage. Marital satisfaction depicts reasonable differences according to the gender, education level and marriage kinds but not depicts reasonable differences according to the age, age difference between spouses and duration of marriage. As a result of the analysis to determine the relationship between parental behaviors and marital satisfaction, as marriage satisfaction increases, involvement and positive parenting increase. We conclude that as marriage satisfaction decreases, poor monitoring/supervision, inconsistent discipline and corporal punishment increase. Findings show that Parenting behaviors are related to marital satisfaction.

Keywords: *Parenting behavior, marital satisfaction, mother and father.*

GİRİŞ

Evlilik, kadın ve erkeğin aile yaşamına girmesine izin veren veya aile yaşamını kabul eden önemli bir sosyal sistemdir (Chandrakanth, 2015). Evlilik toplum tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde birlikteliği sağlayan bir yoldur (Özabacı, Körük ve Kara, 2019). Bununla beraber evlilik, kişilik gelişimi ve öznel mutluluğa katkı sağlayan bir kurumdur (Glenn, 1991). Diğer önemli görevler ise, ortak sorumluluk almak, çatışmaları etkin şekilde çözmek ve ailenin yeni üyeleriyle yaşamaya alışmaktır (Canel, 2007).

Bireylerin evliliklerinden duydukları duygular, beklentiler, davranışsal kazanımlar çeşitli kavramlarla ifade edilmektedir. Evlilik doyumu da bu kavramlardandır. Evlilik doyumu ile ilgili literatürde çok fazla tanım vardır. Evlilik doyumu kişinin evliliğindeki ihtiyaçlarının giderilmesi olarak tanımlanmıştır (Tezer, 1996). Evlilik doyumu evlilik süresince eşlerin birbirlerinden ve evlilikten sağladığı tatmindir ve evlilik doyumunun evliliğin uzun vadeli olması ile ilişkisi bulunmaktadır (Hamurcu, 2018). Evlilik doyumu genellikle kişinin kendi evliliğinin kalitesi ile ilgili memnuniyet durumuna atıfta bulunur (Guerro ve Eloy, 1992). Evlilik doyumu, aile birlikteliği ve kişisel gelişimin önemli bir bileşenidir (Angusamy, Kuppasamy, Anantharaman ve Syafiqah, 2017). Evlilik doyumu evliliğin sürekli olması, huzurlu aile ortamı ve aile sıcaklığı, bireylerin psikolojik sağlıklarını etkilemesi yönünden aktif rol oynamaktadır. Kişilerin evliliklerindeki doyum, yaşamlarının birçok yönüne etki eder ve katkı sağlar. Tezer (1994) eşlerin evliliklerinden duydukları mutluluğun ve genel iyi oluş halinin, iş doyumundan daha önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Soylu ve Kabasakal (2016) evli kadınların evlilik doyumu ve yaşam doyumu arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Jouriles, Bourg ve Farris (1991) 6-12 yaş arası 1747 çocuk ile yaptığı araştırmasında evlilik doyumu ile çocuk davranış problemleri arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fine, Voydanoff Ve Donnelly (1994) çocuğun genel mutluluk algılarının aile yapısı, ebeveyn depresyonu ve evlilik doyumu ile ne ölçüde ilişkili olduğunu araştırdığı çalışmasında çocuğun mutluluğu ile ebeveynlerinin evlilik doyumu arasında olumlu yönde ilişki olduğunu bulmuştur.

Evlilik toplumsal ilkeleri içine alan aileyi oluşturur. Aile kurumunun birçok işlevi bulunmaktadır. Bunlar, sevmeye, sevilme, cinsel doyuma ulaşma, neslin devamını sağlama, çocuğun bakımını sağlama, toplumsal statü elde etmedir (Özer, 2016).

Evlilik ve ailenin birbiriyle iç içe geçmiş olması, evlilik ve aile doyumlarını karşılıklı olarak etkilemektedir. Evlilikte yaşanan sorunlara mantıklı çözümler üretilememesi evlilik doyumunu azalttığı gibi, eşlerin ve çocukların da ruh sağlıklarının olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Twenge, Campbell ve Foster (2003) yaptıkları çalışmada ebeveyn olmanın evlilik doyumunda en büyük etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Evlilik doyumunu sağlıklı ailelerin ana faktörlerinden (Greff, 2000). Ailenin tartışmasız en önemli görevlerinden biri çocuk yetiştirmek ve çocuğa bakmaktır. Güçlü aile, kaynağını güçlü evliliklerden alır, güçlü evlilikler ise sağlıklı çift ilişkisinden beslenir. Sağlıklı çiftlerin sahip olduğu çocuk da sağlıklı olmakta ve çocuk yetişkinlik hayatına kadar anne baba ilişkisinden beslenmektedir (Canel, 2007).

Çocuk ailesinin bir uzantısıdır ve ailesinde ne öğreniyorsa onu hayata geçirir. Ailesinden, anne babasından sevgi, ilgi, değer görmemiş bir çocuk hayata karşı dezavantajlı bir durumdadır. Anne babanın çocuğa olan tutumu ve davranışları çok önemlidir çünkü bu tutum ve inançlar ileride çocuğun hayatına yansımaktır nitekim anne babaların çocuklarına olan tutum ve davranışları; ebeveynin kendi çocukluğundaki gelişimi, aile yapısı, ailesinde gelişirken kendi uyumsuzluklarının nasıl yorumlandığının sonucunu gösterir (Kaya, 2005). Bundan ötürüdür ki çocuğun anne babasından gördüğü tutum davranış önemli, bu tutum ve davranışların çocuğa nasıl yansıdığı daha da önemlidir.

Bu bağlamda ebeveyn davranışları ile çocuk davranışı arasında güçlü bir ilişki vardır, bu da olumlu ebeveyn davranışlarının düşük çocuk davranış sorunu oranları ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Sebre, Jusiene, Dapkevice, Skreitule-Pikse ve Bieliauskaite, 2014). Anne babanın çocuğa karşı sergiledikleri tutum ve davranışları, çocuğun ileriki yaşamında göstereceği davranışları, başvuracağı problem ve çatışma çözme davranışlarını etkilemekte ve geliştirmektedir. Anne-baba arasında uyumlu ilişkinin olmayışı çocuğun

ileriki yaşamında uyum güçlüğü çekmesine neden olur. Anne-baba ve çocuğun ilişkisinin kalitesi, çocuğun topluma uyum becerilerinin yordayıcısıdır (Öngel Atar, Yalçın, Uygun, Çiftçi Demirci ve Erdoğan, 2016). Ebeveynler küçük çocukların ilk rol modeli oldukları için, ebeveynlerinin yardımı ile temel becerileri öğrenebilir ve sağlıklı yetişkin olabilirler (Çelebi Öncü ve Ünlüer, 2012). Eşler arasında kurulan dengeli ve sağlıklı ilişkiler çocuğun kişilik özellikleri ve davranışlarını olumlu yönde etkiler (Semiz, 1998 akt. Eminoğlu, 2007). Ebeveyn davranışları, çocuk ve ergen gelişimindeki tüm dönemlerde suçluluk, sosyal beceriler ve okul performansı gibi gençlik davranışlarıyla sıklıkla bağlantılıdır (Gross, Fleming, Mason, ve Haggerty, 2015). Öngel Atar, Yalçın, Uygun, Çiftçi Demirci ve Erdoğan (2016) tarafından yapılan çalışmada madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde kontrol grubu ile kıyaslandığında anne baba birlikteliğinin düşük olduğu, ebeveynlerinde çift uyumun düşük olduğu, aile özelliklerinde ve aile içi etkileşimde “problem çözme”, “iletişim”, “roller”, “duygusal tepki verebilme”, “gereken ilgiyi gösterme”, “davranış kontrolü”, “genel işlevler” boyutlarında problem yaşandığı saptanmıştır.

Kaya (2003), 8-10 yaşları arasında çocuğu olan 84 anne baba ile çalışmıştır. Evlilik uyumu, çocuklardaki davranış problemleri ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını araştırmıştır. Bulgulara göre, çocuk davranış problemleri, annelerin saldırganlık ve kin davranışı ile evlilik uyumu anlamlı olarak değişmektedir. Annelerin evlilik uyumu arttıkça çocuk davranış problemleri azalmaktadır. Anneler evlilik uyumunda sorun yaşadıkça çocuklarına daha duyarsız olmaktadır. Fishman ve Meyers (2000), evlilikte doyumsuzluk yaşayan annelerin çocuklarıyla daha az ilgilendiğini ve bunun daha büyük çocuk psikolojik sıkıntılarıyla ilişkili olduğu tespit etmiştir. Okul öncesi çağında çocuğu olan 96 evli çiftten oluşan araştırmada, genel olarak, daha tatmin edici ve destekleyici evliliklerdeki ebeveynler, çocuklarını daha olumlu görmüş ve çocukları için daha yüksek standartlar koymuştur (Goldberg, 1990).

Alan yazın incelendiğinde, evlilik doyumunun: iş doyumunu (Tezer, 1994), evlilik çatışması (Howes ve Markman, 1989), dine bağlılık (Uçar, 2018), stresle baş etme (Yüksel ve Dağ, 2015), toplumsal cinsiyet rolü (Yılmaz, 2015), bağlanma stili (Yıldız, 2018), umutsuzluk düzeyleri, depresyon-kaygı,

erken dönem şemalar, anne baba tutumları (Yıldız, 2013), duyguları ifade etme biçimi (Yıldırım, 2017), bağlanma boyutları (Yanar Güngör, 2019), çalışma statüsü ve iletişim tarzları (Uçak, 2018), benlik saygısı, yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, eğitim düzeyi, evlenme tarzı (Yıldırım, 2017), evlilik süresi gibi değişkenlerle ilişkili olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda alanda evlilik doyumunu ile çeşitli değişkenler arasındaki çalışmalar görülmekle birlikte evlilik doyumunu ve ebeveyn davranışlarının arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların olmaması dikkat çekmiştir. Evlilik doyumunu ile anne baba tutumları arasındaki ilişki daha çok araştırma konusu olmuştur (Garip, 2010; Sevinç ve Garip, 2010; Yalçın ve Türnüklü, 2011; Yıldız, 2013; Yücel, 2013; Karasan, 2015; Çakır, 2017; Doğru, 2017; Güren, 2017). Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sergiledikleri davranışların incelenmesi bu araştırmayı diğer anne baba tutum ve tarzı ile çalışan araştırmalardan ayırmaktadır.

Evlilik doyumunu anne babanın mutluluğunu, ruh sağlıklarını etkilemektedir. Anne babaların evlilik doyumundan sağladıkları doyum da çocuklarına olan davranışlarını, ebeveynliklerini etkilemekte ve bu durum çocuğa yansımaktadır. Çocuk davranışları, anne babanın davranışlarından etkilenmektedir. Bu bilgiler ışığında bireylerin ebeveyn davranışları ile evlilik doyumunu arasında bir ilişki olabileceği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle de ebeveyn davranışları ile evlilik doyumunu arasındaki ilişki incelenmeye değer görülmüştür ve bu çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda bu araştırmada çocuğun gelişiminde ve çocuğun erken dönemde edindiği duygu, düşünce ve davranışlarda etkili olan ebeveyn davranışları ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli iki veya daha çok sayıdaki değişkenin ve bu değişkenlerin aralarındaki ilişkilerin belirlenmesi için yapılan araştırma modelleridir (Büyüköztürk, 2015).

1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ilinde yaşayan, 20-50 yaşlar arasında evli ve çocuğu ilkökula giden 277 kadın ve 123 erkek ebeveyn, toplam 400 kişi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre

sağlanmıştır. Çalışma grubunu belirlemede basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma grubunda yer alan bireylere ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo.1. Araştırmaya katılan ebeveynlere ait sosyodemografik bilgiler

Cinsiyet	Frekans (n)	Yüzde(%)	Cinsiyet	Frekans (n)	Yüzde(%)
Anne	277	69,3	Ebeveyn Eğitim Durumu		
Baba	123	30,8	Okuma yazma bilmeyen	5	1,3
Toplam	400	100	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	15	3,8
Ebeveyn Yaşı			İlkokul mezunu	118	29,5
20-30	67	16,8	Ortaokul mezunu	79	19,8
31-40	295	73,8	Lise mezunu	98	24,5
41-50	26	6,5	Yüksekokul mezunu	10	2,5
Toplam	388	97	Üniversite mezunu	65	16,3
Eş ile yaş farkı			Yüksek lisans ve üzeri mezunu	10	2,5
0-5 yaş	280	70	Toplam	400	100
6-10 yaş	116	29	Evlilik Süresi		
Toplam	396	99	0-10 yıl	117	29,3
Evlenme Tarzı			11-20 yıl	242	60,5
Görücü usulü	252	63	20 ve üzeri yıl	29	7,2
Tanışıp anlaşarak	147	36,8	Toplam	388	97
Toplam	399	99,8			
Sosyoekonomik Durum					
Düşük	220	55			
Orta	137	34,3			
Yüksek	31	7,8			
Toplam	251	97			

2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla; Ebeveyn Davranışları Ölçeği, Evlilik Doyumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Ebeveyn Davranışları Ölçeği: Frick (1991) tarafından geliştirilen ve Çekiç, Türk, Buğa ve Hamamcı (2018) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan ölçek ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlar ve uygulamaları ölçmektedir. Ebeveyn Davranışları Ölçeği toplam 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 35 maddesi ebeveyn davranışlarını 5 farklı boyutta incelemektedir. Bunlar; Çocukla İlgilenme (Çİ), Olumlu Ebeveynlik (OE), Zayıf Ebeveyn Takibi (ZET), Tutarsız Disiplin (TD) ve Dayakla Cezalandırma (DC) dır. Ayrıca ölçekte Dayakla Cezalandırma alt boyutunun dışında başka disipline etme şekillerine dair 7 madde daha vardır (34, 36, 37, 39, 40, 41, 42. Maddeler). Bu maddeler bir alt boyut olarak puanlanmamakta, sadece DC alt boyutuna karşı anne babalar tarafından bir önyargı gelişmesin diye ölçek uygulamalarında kullanılmaktadır (Shelton, Frick & Woolton, 1996). Ölçekte yer alan Çİ ve OE alt boyutları ebeveynlikle ilgili olumlu davranışları ölçerken, ZET, TD ve DC alt boyutları ise olumsuz ebeveyn davranışlarını ölçmektedir (Frick, 1991). Ölçek puanlanmasında toplam puan alınmamaktadır. AEDÖ maddelerinden elde edilen iç tutarlılık katsayıları .46 ile .77 arasında değişmektedir. Çocukla İlgilenme: .77, Olumlu Ebeveynlik: .68, zayıf Ebeveyn Takibi: .65, Tutarsız Ceza: .46 ve Dayakla Cezalandırma: .70'dir. Yapılan geçerlilik analizi sonucunda KMO değeri .77 bulunmuştur ve faktörleşmeye uygun olduğu görülmüştür (Çekiç vd., 2018).

Evlilik Doyum Ölçeği: Ölçek Canel (2007) tarafından geliştirilmiştir ve doğru ve yanlış olmak üzere iki seçenekli olarak işaretlenmektedir(Canel, 2007). Ölçek çocuk sahibi olan bireyler için toplam 101 maddeden, çocuğu olmayan bireyler için 92 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin amacı bireyin evlilik doyumuna ait olumsuz bakış açısını ortaya koymaktır bu sebeple ölçekten alınan yüksek puan düşük evlilik doyumuna, ölçekten alınan düşük puan yüksek evlilik doyumuna işaretir. Ölçekte olumsuz ifadeli cevaplar 1 puan alır, olumlu ifadeler 0 puan olarak değerlendirilmektedir. EDÖ'nin iç tutarlılığı, ölçeğin tümü ve her bir alt ölçek için ayrı ayrı hesaplanmıştır. İç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için. 97, alt ölçekler için ise

sırasıyla. 97, .85, .84, .73 ve. 86 olarak hesaplanmıştır (Canel, 2007). Ölçeğin 5 alt boyutu bulunmaktadır. Evlilik Uyumu, Öfke, Eşin Ailesiyle İletişim, Ekonomik anlayış ve Ebeveynlik Anlayışdır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu toplam 11 sorudan oluşmaktadır. Bunlar; ebeveyni olunan çocuğun kaçınıcı sınıfta okuduğu, katılımcının yaşı, cinsiyeti, eşi ile arasındaki yaş farkı, sosyoekonomik durum, kişinin büyüdüğü yer, meslek, eşin mesleği, eğitim düzeyi, evlilik kararını alma şekli ve evlilik süresi vb. ilişkin sorular yer almaktadır.

3.Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS.21 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermesi parametrik olan testlerin temel varsayımlarından biridir. Bu varsayımın karşılanıp karşılanmadığını test etmek amacıyla katılımcıların AEDÖ ve EDÖ'den elde ettikleri puanların çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları incelenmiştir. Katılımcıların AEDÖ'nin alt boyutlarından elde ettikleri puanlara ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakıldığında tüm alt boyutlarına ait katsayıların -1,96 ile +1,96 Aralığında olduğu yani normal bir dağılım sergilediği görülmektedir. Sürekli bir değişkene ait verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılırken birkaç yöntem izlenmektedir. Bunlardan biri de çarpıklık ve basıklık kat sayılarının -1,96 ile +1,96 arasında yer aldığı takdirde verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir (Can, 2014). EDÖ'den elde edilen puanlara ilişkin basıklık çarpıklık katsayılarına bakıldığında ise yine basıklık ve çarpıklık katsayısının -1,96 ile +1,96 Aralığında olduğu ve normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu sebeple katılımcıların puanlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla İlişkisiz örneklem için t-testinin ile İlişkisiz örneklem için tek faktörlü ANOVA; ebeveyn davranışlarının kişilerin evlilik doyumunu ile olan ilişkisini incelemek amacıyla ise Pearson Moment Çarpım Korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

1. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ile Evlilik Doyumu Ölçeği Puan Ortalamalarından Elde Edilen Bulgular

Tablo 2. Araştırmaya katılan ebeveynlerin Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ve Evlilik Doyumu Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar	N	X	Ss
AEDÖ-Çİ	400	39,47	5,59
AEDÖ-OE	400	25,67	3,4
AEDÖ-ZET	400	16,25	6,09
AEDÖ-TD	400	15,58	3,57
AEDÖ-DC	400	5,28	2,06
EDÖ	400	40,02	20,48

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutarsız Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan ebeveynlerin AEDÖ'nin Çocukla İlgilenme alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalaması 39,47 (Ss: 5,59), AEDÖ'nin Olumlu Ebeveynlik alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalaması 25,67 (Ss: 3,4), AEDÖ'nin Zayıf Ebeveyn Takibi alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalaması 16,25 (Ss: 6,09), AEDÖ'nin Tutarsız Disiplin alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalaması 15,58 (Ss: 3,57), AEDÖ'nin Dayakla Cezalandırma alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalaması 5,28 (Ss: 2,06) ve EDÖ'den aldıkları puanların ortalaması 40,02 (Ss: 20,48) olarak belirlenmiştir.

2.Cinsiyete Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 3. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi Sonuçları

	Ölçekler ve Alt boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	df	p
AEDÖ	AEDÖ-Çİ	Anne	277	40,5	5,28	2,797	398	0,005*
		Baba	123	38,9	6,01			
	AEDÖ-OE	Anne	277	25,9	3,24	1,635	398	0,103
		Baba	123	25,3	3,7			
	AEDÖ-ZET	Anne	277	15,8	5,95	-2,045	398	0,041*
		Baba	123	17,2	6,34			
	AEDÖ-TD	Anne	277	15,6	3,59	-0,303	398	0,762
		Baba	123	15,7	3,53			
	AEDÖ-DC	Anne	277	5,3	1,95	0,357	398	0,721
		Baba	123	5,22	2,3			
EDÖ	EDÖ-EU	Anne	277	15,8	14,3	0,24	398	0,811
		Baba	123	15,4	14,5			
	EDÖ-EA	Anne	277	2,99	2,58	4,495	286	0,000**
		Baba	123	1,8	2,08			
	EDÖ-TOPLAM	Anne	277	25,9	20,4	1,258	398	0,209
		Baba	123	23,1	20,6			
	*p< .05, **p< .001.							

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutsuz Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 3 incelendiğinde 277 anne ve 123 babadan oluşan 400 kişilik bir grupta annelerle babaların Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeğinin alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçlarına göre; Çocukla İlgilenme [t(398)= 2,797, p< .05] ve Zayıf Ebeveyn Takibi [t(398)=

-2,045, $p < .05$] alt boyutları arasında annelerin puanları ile babaların puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Çocukla İlgilenme puanı açısından annelerin puan ortalaması (40, 53) babaların puan ortalamasından (38,86) daha yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Zayıf Ebeveyn Takibi puanı açısından babaların puan ortalaması (17,18) annelerin puan ortalamasından (15,83) daha yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Diğer yandan Olumlu Ebeveynlik [$t(398) = 1,635, p > .05$], Tutarsız Disiplin [$t(398) = -0,303, p > .05$] ve Dayakla Cezalandırma [$t(398) = 0,357, p > .05$] alt boyutları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

EDÖ-Ebeveynlik Anlayışı [$t(286) = 4,495, p < .05$] alt boyutu arasında annelerin puanları ile babaların puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Babaların ebeveynlik anlayışı, annelerin ebeveynlik anlayışından yüksek derece anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Diğer yandan EDÖ-Toplam [$t(398) = 1,258, p > .05$] ve EDÖ-Evlilik Uyumu [$t(398) = 0,24, p > .05$] alt boyutları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

3.Yaşa Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 4. Alabama Ebeveyn Davranışları ve Evlilik Doyumu Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Ölçekler ve Alt boyutlar		A		B		C		F	p
		20-30 Yaş		31-40 Yaş		41-50 Yaş			
		N: 67		N: 295		N: 26			
		\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss		
AEDÖ	AEDÖ-Çİ	40,4	5,61	40,1	5,42	38	6,72	1,81	0,17
	AEDÖ-OE	26	3,61	25,7	3,29	24,5	4,3	1,78	0,17
	AEDÖ-ZET	16,1	5,63	16,1	6,09	17,8	7,09	0,95	0,39
	AEDÖ-TD	15,1	3,54	15,7	3,54	15,9	3,57	0,84	0,43
	AEDÖ-DC	5,36	1,74	5,2	2,02	5,54	2,81	0,45	0,64
EDÖ	EDÖ-EU	14,6	12,8	15,3	14,4	19,5	15,5	1,17	0,31
	EDÖ-EA	2,91	2,22	2,52	2,53	2,65	2,65	0,66	0,52
	EDÖ-TOPLAM	24,4	17,7	24,3	20,7	29,7	23,3	0,84	0,43
*p< .05, **p< .001									

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutarsız Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 4 incelendiğinde ebeveynlerin AEDÖ' nin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ebeveynin yaşı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, ebeveynlerin Çocukla İlgilenme [F(2-385)= 1,806, p> .05], Olumlu Ebeveynlik [F(2-385)= 1,783, p> .05], Zayıf Ebeveyn Takibi [F(2-385)= 0,954, p> .05], Tutarsız Disiplin [F(2-385)= 0,835, p> .05] ve Dayakla Cezalandırma [F(2-385)= 0,447, p> .05] alt boyutlarından elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Yine ebeveynlerin EDÖ-Evlilik Uyumu [F(2-385)= 1,166, p> .05], EDÖ-Ebeveynlik Anlayışı [F(2-385)= 0,658, p> .05] alt boyutları ve EDÖ-toplam [F(2-385)= 0,839, p> .05] elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

4.Eşler Arasındaki Yaş Farkına Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 5. Alabama ebeveyn davranışları ve evlilik doyumu ölçeği puanlarının ebeveynin eşi ile arasındaki yaş farkına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ilişkisiz örneklem t testi sonuçları

	Ölçekler ve Alt boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	df	p	
AEDÖ	AEDÖ-Çİ	0-5 yıl	280	39,86	5,47	-0,96	394	0,338	
		6-10 yıl	116	40,45	5,78				
	AEDÖ-OE	0-5 yıl	280	25,58	3,29	-0,711	394	0,478	
		6-10 yıl	116	25,84	3,66				
	AEDÖ-ZET	0-5 yıl	280	16,28	6,21	0,159	394	0,873	
		6-10 yıl	116	16,17	5,81				
	AEDÖ-TD	0-5 yıl	280	15,59	3,47	0,215	394	0,83	
		6-10 yıl	116	15,51	3,82				
	AEDÖ-DC	0-5 yıl	280	5,2	2,1	-1,031	394	0,303	
		6-10 yıl	116	5,44	1,95				
	EDÖ	EDÖ-EU	0-5 yıl	280	15,73	14,61	0,199	394	0,842
			6-10 yıl	116	15,42	13,83			
EDÖ-EA		0-5 yıl	280	2,63	2,63	0,041	394	0,967	
		6-10 yıl	116	2,62	2,62				
EDÖ-TOPLAM		0-5 yıl	280	25,13	25,13	0,236	394	0,813	
		6-10 yıl	116	24,59	24,59				
*p< .05, **p< .001.									

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutsuz Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 5 incelendiğinde ebeveynlerin AEDÖ'nin alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçlarına göre; ebeveynlerin, Çocukla İlgilenme [t(394)= 0,338, p> .05], Olumlu Ebeveynlik [t(394)= 0,478, p< .05], Zayıf Ebeveyn Takibi [t(394)= 0,873, p< .05], Tutarsız Disiplin [t(394)= 0,930, p> .05] ve Dayakla Cezalandırma [t(394)= 0,303, p> .05] alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Ebeveynlerin EDÖ-Evlilik Uyumu [t(394)= 0,842, p> .05], EDÖ-Ebeveynlik Anlayışı [t(394)= 0,967, p> .05] alt boyutları ve EDÖ-toplam [t(394)= 0,813, p> .05] elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

5.Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 6. Alabama Ebeveyn Davranışları ve Evlilik Doyum Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Ölçekler ve Alt boyutlar	A İlkokul mezunu N: 138		B Ortaokul mezunu N: 79		C Lise mezunu N: 98		D Üniversite ve Üzeri mezun N: 85		F	p	Anlamlı Fark	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss				
AEDÖ	AEDÖ-Çİ	39	6,3	39	5,4	41	4,9	42	4,71	5	0,00*	A<D
	AEDÖ-OE	25	3,8	26	3,3	26	3,4	26	2,75	1	0,39	B<D
	AEDÖ-ZET	18	7,2	16	5,3	16	5,8	15	4,95	3	0,03*	A>C
	AEDÖ-TD	16	3,5	16	4	15	3	15	3,7	2	0,19	A>D
	AEDÖ-DC	6	2,3	5	2	5	1,8	4,7	1,69	7	0,00*	A>D
EDÖ	EDÖ-EU	18	15	15	13	15	15	14	13,3	3	0,03*	A>D
	EDÖ-EA	3	2,6	3	2,4	3	2,7	2,2	2,13	1	0,29	
	EDÖ-TOPLAM	29	23	24	18	24	21	20	18	3	0,02*	A>D
*p< .05, **p< .001												

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutarsız Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 6 incelendiğinde ebeveynlerin AEDÖ'nin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ebeveynin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, ebeveynlerin, Çocukla İlgilenme [$F(3-396)= 4,621, p < .05$], Zayıf Ebeveyn Takibi [$F(3-396)= 3,10, p < .05$] ve Dayakla Cezalandırma [$F(3-396)= 6,608, p < .05$] alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Üniversite ve üzeri programlardan mezun olan bireylerin çocukla ilgilenme puanı (41,57), ilkokul mezunu bireylerin çocukla ilgilenme puanından (39,17) ve ortaokul mezunu bireylerin çocukla ilgilenme puanından (39,04) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. İlkokul mezunu bireylerin zayıf ebeveyn takibi davranışı puanı (17,48) lise mezunu bireylerin (15,45) ve üniversite mezunu bireylerin (15,42) zayıf ebeveyn davranışı puanından yüksektir. Ortaokul mezunu bireylerin dayakla cezalandırma puanı (5,27), lise mezunu bireylerin dayakla cezalandırma puanından (4,93) ve üniversite mezunu bireylerin dayakla cezalandırma puanından (4,74) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Olumlu Ebeveynlik [$F(3-396)= 1,003, p > .05$] ve Tutarsız Disiplin [$F(3-396)= 1,592, p > .05$] alt boyutlarından elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Ebeveynlerin EDÖ-Evlilik Uyumu [$F(3-396)= 3,10, p < .05$] alt boyutu ve EDÖ-toplam [$F(3-396)= 3,30, p < .05$] elde ettikleri puanların arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Üniversite ve üzeri mezun olanların evlilik doyumu ve evlilik uyumu ilkokul mezunu olanlardan yüksek derecede anlamlı farklılık oluşturmuştur. EDÖ-Ebeveynlik Anlayışı [$F(3-396)= 1,30, p > .05$] alt boyutundan elde ettikleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

6.Evllenme Tarzına Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 7. Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Evlenme Tarzı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan İlişkiziz Örneklem T Testi Sonuçları

	Ölçekler ve Alt boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	df	p	
AEDÖ	AEDÖ-Çİ	Görücü usulü	252	39,3	5,77	-3,7	346	0,00**	
		Tanışıp anlaşılarak	147	41,3	4,89				
	AEDÖ-OE	Görücü usulü	252	25,3	3,57	-2,84	348	0,05*	
		Tanışıp anlaşılarak	147	26,3	2,99				
	AEDÖ-ZET	Görücü usulü	252	16,9	6,53	2,98	364	0,03*	
		Tanışıp anlaşılarak	147	15,2	5,09				
	AEDÖ-TD	Görücü usulü	252	15,8	3,63	1,7	397	0,9	
		Tanışıp anlaşılarak	147	15,2	3,4				
	AEDÖ-DC	Görücü usulü	252	5,46	2,16	2,438	348	0,015*	
		Tanışıp anlaşılarak	147	4,96	1,82				
	EDÖ	EDÖ-EU	Görücü usulü	252	16,9	14,4	2,289	397	0,023*
			Tanışıp anlaşılarak	147	15,4	13,9			
EDÖ-EA		Görücü usulü	252	2,84	2,57	2,288	329	0,023*	
		Tanışıp anlaşılarak	147	2,26	2,33				
EDÖ-TOPLAM		Görücü usulü	252	27	20,8	2,467	397	0,014*	
		Tanışıp anlaşılarak	147	21,7	19,7				
*p< .05, **p< .001.									

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutsuz Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 7 incelendiğinde ebeveynlerin AEDÖ'nin alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan İlişkisiz Örneklem T Testi sonuçlarına göre; ebeveynlerin, Çocukla İlgilenme [$t(346) = -3,701, p < .05$], Olumlu Ebeveynlik [$t(348) = -2,838, p < .05$], Zayıf Ebeveyn Takibi [$t(364) = 2,98, p < .05$] ve Dayakla Cezalandırma [$t(348) = 2,438, p < .05$] alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin çocukla ilgilenme puanı (41,27) görücü usulü evlenen bireylerin çocukla ilgilenme puanından (39,26) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin olumlu ebeveynlik puanı (26,26) görücü usulü evlenen bireylerin olumlu ebeveynlik puanından (25,32) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Görücü usulü evlenen bireylerin zayıf ebeveynlik takibi puanı (16,90) tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin zayıf ebeveynlik takibi puanından (15,15) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Görücü usulü evlenen bireylerin dayakla cezalandırma puanı (5,46) tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin dayakla cezalandırma puanından (4,96) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Tutarsız Disiplin [$t(397) = 1,7, p > .05$] alt boyutunda elde ettikleri puan ortalaması arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Ebeveynlerin EDÖ-Evlilik Uyumu [$t(397) = 2,289, p < .05$] ve EDÖ-Ebeveynlik Anlayışı [$t(329) = 2,288, p < .05$] alt boyutları ve EDÖ-toplam [$t(347) = 2,467, p < .05$] elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin evlilik doyumu, evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışı, görücü usulü evlenen ebeveynlerden yüksek düzeyde anlamlıdır.

7.Evlilik Süresine Göre Elde Edilen Bulgular

Tablo 8. Alabama Ebeveyn Davranışları ve Evlilik Doymu Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Evlilik Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Ölçekler ve Alt boyutlar		A		B		C		F	p
		0-10 yıl		11-20		21-30 Yaş			
		N: 117		N: 242		N: 29			
		\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss		
AEDÖ	AEDÖ-Çİ	40	5,16	40	5,62	39,8	6,87	0,01	0,99
	AEDÖ-OE	25,7	3,22	25,7	3,41	25,4	3,8	0,08	0,92
	AEDÖ-ZET	16,4	5,41	16,1	6,32	17,1	7,45	0,34	0,71
	AEDÖ-TD	15,6	3,24	15,5	3,75	17	2,86	2,35	0,1
	AEDÖ-DC	5,32	1,8	5,29	2,08	5,38	2,85	0,04	0,96
EDÖ	EDÖ-EU	14,5	14,8	15,5	14,1	18,3	11,7	0,79	0,46
	EDÖ-EA	2,69	2,48	2,54	2,51	3	2,32	0,88	0,41
	EDÖ-TOPLAM	23,5	20,9	24,8	20,4	28,8	17,6	0,49	0,61
*p< .05, **p< .001									

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutarsız Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doymu Ölçeği.

Tablo 8 incelendiğinde ebeveynlerin AEDÖ'nin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ebeveynin evlilik süresi değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, ebeveynlerin Çocukla İlgilenme [F(2-385)= 0,008, p> .05], Olumlu Ebeveynlik [F(2-385)= 0,083, p> .05], Zayıf Ebeveyn Takibi [F(2-385)= 0,342, p> .05], Tutarsız Disiplin [F(2-385)= 2,349, p> .05] ve Dayakla Cezalandırma [F(2-385)= 0,036, p> .05] alt boyutlarından elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Ebeveynlerin EDÖ-Evlilik Uyumu [F(2-385)= 0,786 p> .05] ve EDÖ-Ebeveynlik Anlayışı [F(2-385)= 0,883, p> .05] alt boyutlar ve EDÖ-toplam [F(2-385)= 0,493, p> .05] elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

8.Ebeveyn Davranışları ve Evlilik Doyumuna Dair Elde Edilen Bulgular

Tablo 9. Ebeveyn Davranışlarının Kişilerin Evlilik Doyumları İle Olan İlişisini Belirlemek Adına Yapılan Basit Doğrusal Korelasyon Analizi Sonuçları

	1.EDÖ-Toplam	2.EDÖ-EU	3.EDÖ-EA	4.AEDÖ-Çİ	5.AEDÖ-OE	6.AEDÖ-TD	7.AEDÖ-ZET	8.AEDÖ-DC
1.EDÖ-Toplam	1	0,978**	0,726**	-0,315**	-0,266**	0,110*	0,248*	0,365**
2. EDÖ-EU		1	0,644**	-0,306**	-0,242**	0,106*	0,225**	0,340**
3. EDÖ-EA			1	-0,263**	-0,241**	0,109*	0,198**	0,292**
4. AEDÖ-Çİ				1	0,655**	-0,071	-0,445**	-0,368**
5. AEDÖ-OE					1	-0,028	-0,408**	-0,244**
6. AEDÖ-TD						1	0,274**	0,142**
7. AEDÖ-ZET							1	0,443**
8. AEDÖ-DC								1

*p< .05; **p< .001

AEDÖ: Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği, AEDÖ-Çİ: Çocukla İlgilenme Alt Boyutu, AEDÖ-OE: Olumlu Ebeveynlik Alt Boyutu, AEDÖ-ZET: Zayıf Ebeveyn Takibi Alt Boyutu, AEDÖ-TD: Tutsuz Disiplin Alt Boyutu, AEDÖ-DC: Dayakla Cezalandırma Alt Boyutu, EDÖ: Evlilik Doyumu Ölçeği.

Tablo 9’da ebeveyn davranışları ile kişilerin evlilik doyumları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal korelasyon işlemine göre, EDÖ toplam puanları ile AEDÖ-Çİ (r= -0,315, p< 0,001) ve AEDÖ-OE (r= -0,266, p< 0,001) arasında negatif yönde ve anlamlı; AEDÖ-TD (r= 0,110, p< 0,05), AEDÖ-ZET (r= 0,248, p< 0,05) ve AEDÖ-DC (r= 0,365, p< 0,001) arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Basit doğrusal korelasyon işlemine göre; Evlilik Doyumu

arttıkça Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları artmaktadır. Evlilik Doyumunu azaldıkça Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları artmaktadır.

EDÖ- EU alt boyutu puanları ile AEDÖ-Çİ ($r = -0,306$, $p < 0,001$) ve AEDÖ-OE ($r = -0,242$, $p < 0,001$) arasında negatif yönde ve anlamlı; AEDÖ-TD ($r = 0,106$, $p < 0,05$), AEDÖ-ZET ($r = 0,225$, $p < 0,001$) ve AEDÖ-DC ($r = 0,340$, $p < 0,001$) arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Basit doğrusal korelasyon işlemine göre Evlilik Uyumu arttıkça Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları artmaktadır. Evlilik Uyumu azaldıkça Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları artmaktadır.

EDÖ-EA alt boyutu puanları ile AEDÖ-Çİ ($r = -0,263$, $p < 0,001$) ve AEDÖ-OE ($r = -0,241$, $p < 0,001$) arasında negatif yönde ve anlamlı; AEDÖ-TD ($r = 0,109$, $p < 0,05$), AEDÖ-ZET ($r = 0,198$, $p < 0,001$) ve AEDÖ-DC ($r = 0,292$, $p < 0,001$) arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Basit doğrusal korelasyon işlemine göre Ebeveynlik Anlayışı arttıkça Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları artmaktadır. Ebeveynlik Anlayışı azaldıkça Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları artmaktadır.

SONUÇLAR

1.Ebeveyn Davranışlarının Sosyodemografik Değişkenlere Göre Sonuçları

1. Ebeveyn davranışlarından Çocukla İlgilenme ve Zayıf Ebeveyn Takibi anne ve baba olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Annelerin çocukla ilgilenme davranışı babalardan daha fazla, babaların zayıf ebeveyn davranışı annelerden daha fazladır. Olumlu Ebeveynlik, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Ceza anne ve baba olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

2. Ebeveyn davranışlarının 5 alt boyutunda da anne babaların yaş değişkeni anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3. Ebeveyn davranışlarının 5 alt boyutunda da anne babalar arasındaki yaş farkı değişkeni anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

4. Ebeveyn davranışlarından Çocukla İlgilenme, Zayıf Ebeveyn Takibi ve Dayakla Ceza davranışları eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Üniversite ve üzeri programlardan mezun olan bireylerin çocukla ilgilenme davranışı, ilkokul mezunu bireylerin çocukla ilgilenme davranışından ve ortaokul mezunu bireylerin çocukla ilgilenme davranışından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. İlkokul mezunu bireylerin zayıf ebeveyn takibi davranışı lise mezunu bireylerin ve üniversite mezunu bireylerin zayıf ebeveyn davranışından yüksektir. Ortaokul mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışı, lise mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışından ve üniversite mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Olumlu Ebeveynlik ve Tutarsız Disiplin davranışları eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

5. Ebeveyn davranışlarından Çocukla İlgilenme, Olumlu Ebeveynlik, Zayıf Ebeveyn Takibi ve Dayakla Ceza evlilik tarzı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveyn davranışları görücü usulü evlenen bireylerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveyn davranışlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Görücü usulü evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışları tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Tutarsız Disiplin davranışı evlilik tarzı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

6. Ebeveyn davranışlarının 5 alt boyutunda da evlilik süresi değişkeni anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

2.Evlilik Doyumunun Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları

1. Evlilik Doyumunun alt boyutu olan Ebeveynlik Anlayışı anne ve baba olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Babaların ebeveynlik anlayışı annelerden yüksektir. Evlilik doyumu ve Evlilik Uyumu alt boyutu anne ve baba olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

2. Evlilik Doyumunun alt boyutu olan Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı ile Evlilik Doyumu anne babaların yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3. Evlilik Doyumunun alt boyutları olan Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı ile Evlilik Doyumu bireylerin eşleri arasındaki yaş farkı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

4. Evlilik Doyumunun alt boyutu olan Evlilik Uyumu ve Evlilik doyumu bireylerin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Üniversite mezunu bireylerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu ilkökul mezunlarının evlilik doyumu ve evlilik uyumundan daha yüksektir. Ebeveynlik Anlayışı alt boyutu bireylerin eğitim düzeyi değişkenine durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

5. Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı evlilik tarzı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Tanışarak ve anlaşarak evlenen bireylerin evlilik doyumu evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışı görücü usulü evlenen bireylerin evlilik doyumu, evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışından anlamlı düzeyde yüksektir.

6. Evlilik Doyumunun alt boyutu olan Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı ile Evlilik Doyumu evlilik süresi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3.Ebeveyn Davranışlarının Evlilik Doyumu İle Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Ebeveyn davranışlarının olumlu boyutları olan Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları evlilik doyumu ile pozitif yönde anlamlı ilişkili, ebeveyn davranışlarının olumsuz boyutları olan Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları ile evlilik doyumu negatif yönde anlamlı ilişkilidir.

TARTIŞMA VE YORUM

1.Cinsiyete Göre Bulguların Tartışılması

Anne babaların Ebeveyn Davranışları alt ölçeklerinden Çocukla İlgilenme ve Zayıf Ebeveyn Takibi alt boyutları cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Fakat Olumlu Ebeveynlik, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma alt boyutları cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Anneler babalara göre daha fazla çocukla ilgilenme davranışı sergilemektedir. Babalar ise annelere göre daha fazla zayıf ebeveyn takibi davranışı göstermektedir. Araştırma sonucunu destekleyen

çalışmalar mevcuttur. Vazquez ve ark. (2019) Meksika popülasyonunda kadınların çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışlarının erkeklerden fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Robert (2009) kadınların olumlu ebeveynlik davranışının erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erkekler için üç olumsuz alt ölçeğin (Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma) hepsinde puanlar daha yüksek çıkmıştır. Benzer şekilde, ikinci pozitif alt boyut olan Çocukla ilgilenme davranışı kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir ancak anlamlı düzeyde değildir. Escribano ve ark. (2013) İspanyol çocukların üzerinde APQ Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği nin psikometrik özelliklerini ve faktör yapısını analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmasında cinsiyet farklılıklarının ebeveyn davranışları ile anlamlı farklılığı bulunmamıştır. Sadece erkekler ‘Zayıf ebeveyn Takibi’ alt boyutunda kadınlardan yüksek puan almıştır. Servera ve ark. (2015) çalışmanın amacı Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeğini İtalyan nüfusuna uyarlama çalışmasıdır. Babalar ve anneler arasında negatif ebeveyn davranışları açısından bir fark yoktur, ancak olumlu ebeveynlikte annelerin puanları daha yüksektir. Benedetto ve Ingrassia (2015) evlilikteki çatışma biçimleri ve ebeveyn davranışları ebeveynin cinsiyetine bağlı olarak değişmektedir. Anneler için yıkıcı çatışma biçimleri (şiddet ve saldırganlık) Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeğinin alt boyutu Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik ile negatif yönde, Tutarsız Disiplin alt boyutu ile pozitif yönde ilişkilidir. Babalar için uzlaşma, kaçınma ve saldırı, Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik ile olumlu yönde ilişkilidir. Araştırmanın desteklenmediği çalışmalar daha azdır. Mazefsky ve Farrell (2005) çalışmasında ebeveyn davranışlarının kadınlar ve erkekler üzerinde anlamlı ilişkisi bulunmamıştır.

Türkiye’de bu ölçeğin uyarlama çalışması yeni olduğundan yurt içinde karşılaştırma ve atıf yapılacak bir araştırma yoktur. Yurt dışında da çalışmanın çıkan sonucu destekleyen ve desteklemeyen örnekler verilmiştir. Annelerin çocukla ilgilenme davranışlarının babalardan yüksek çıkmasının sebebi, kadın popülasyonunun çoğunluğunun çalışmaması olabilir. Büyük çoğunluğu çalışmayan popülasyonun çocuğuyla ilgilenme, çocuğun ihtiyaçlarını giderme ve çocuğun problem yaşadığı durumda hemen ilk müdahaleyi kendisinin yapacak uygun ortam ve koşulların olması çocukla ilgilenme davranışlarının annelerde yüksek çıkmasının sebebi olabilir. Ayrıca çalışan annelerde de

çocukla ilgilenmenin annenin ana görevi olduğu toplumsal baskısı annenin çalışsa dahi çocukla ilgilenme davranışının yüksek olması sebeplerinden olabilir. Birey yaşama gelince ilk bilgileri ailesinden özellikle de annesinden alır. Anne, çocuğun yol göstericisi ve ona ışık tutanıdır ve anne davranışlarını karşılık beklemeden doğal sevgisiyle yapar. Annenin çocuğun üzerinde olan büyük etkisi de buradan kaynaklanır. Babanın sevgisini ise ilkeler ve umutlar belirler (Çiftçi, 1991). Anne babanın çocuğa olan bakış açıları da çocukla ilgilenme davranışlarının annelerde yüksek çıkmasının sebebi olabilir. Babaların annelere göre daha yüksek düzeyde zayıf ebeveyn takibi sergileme sebebi, yukarıdaki açıklamalara benzer şekilde, baba çalışan ve günün çoğunu işte geçiren ebeveyndir. Çocukla ilgilenmeye zamanının olmaması söz konusu olabilir. Ayrıca babaların ev içindeki durumlardan daha az haberi olması toplumsal normu da babaların çocuklarının yaptıklarından habersiz olmalarının ve çocuğun takibinin yetersiz olmasının sebebi olabilir.

Evlilik doyumu alt boyutlarının anne ve baba açısından incelendiğinde: babaların ebeveynlik anlayışı annelerin ebeveynlik anlayışından anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Evlilik doyumu toplam puanı, evlilik uyumu alt boyutu cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Literatürde çalışmayı destekleyen çalışmalar mevcuttur: Çıtışlı Turgut (2018), Uçar (2018), Yanar Güngör (2019), Altun (2015), Çelik (2006), Çavuşoğlu (2011), Berk (2009), Güven (2005), Çağ ve Yıldırım (2013), Yıldız (2018), Sarı (2012), Taşköprü (2013), Demiray (2006), Erden (2016), Döner (2015), Turanlı (2010), Özaydınlık (2014), Kılıç (2017), Bildirici (2016) çalışmalarında kadın ve erkeklerin evlilik doyumu arasında farklılık gözlenmemiştir. Bu durumun tam tersi sonuçlar da mevcuttur: Tozan (2018), Aktürk (2006) ve Çınar (2008), Çağ (2011), Şentürk (2018) araştırmasında evlilik doyumu cinsiyete göre farklılaşmaktadır ve erkeklerin evlilik doyumu kadınlarınkinden fazladır. Ebeveynlik anlayışı alt boyutu ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye dair sorumluluklardan kaynaklanan anlaşmazlıkları ve bunların ilişkiye yansımaları ölçmektedir (Canel, 2007). Babaların ebeveynlik anlayışının annelerden fazla olması, babaların annelere göre çocuk yetiştirmede sorumluluk aldıklarına dair inançlarının olduğunu, çocuklarla iletişiminin yeterli olarak algılandığını ve çocuk yetiştirirken anlaşmazlıkların daha az olduğu şeklinde yorumlanabilir. Erkekler baba olmanın kendilerini daha çok olgunlaştıracağına ve sorumluluk sahibi

yapacağına inanırlar (İşmen Gazioğlu, 2017). Bu durumdan da dolayı babaların ebeveynlik anlayışı annelerden yüksek çıkmış olabilir.

2. Yaşa Göre Bulguların Tartışılması

Anne babaların Ebeveyn Davranışları alt boyutları: Çocukla İlgilenme, Olumlu Ebeveynlik, Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları ebeveynlerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Eminoğlu (2007) 4-5 yaş çocukların sosyal davranışları ile ebeveynlerin davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annelerin ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt boyutunda yaşa göre anlamlı fark bulunurken, babaların amaçlara ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin ve başarı için baskı boyutlarında yaşa göre anlamlı farklılık çıkmıştır. Anne babaların ebeveyn davranışlarının yaşa göre farklılık göstermeme sebebi, anne babaların yaşlarının ilerlemesine rağmen çocuklarına sergiledikleri ebeveyn davranışları benzerlik gösteriyor olabilir.

Evlilik doyumunu ve alt boyutları açısından incelendiğinde Anne babaların Evlilik Doyumu toplam puanı, Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı alt boyutları ebeveynlerin yaşına göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Literatürde bu durumu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar mevcuttur. Şentürk (2018), Güven (2005), Berk (2009), Uçar (2018), Altun (2015), Çınar (2008), Çağ (2011), Yıldız (2013), Gürsoy (2004), Turanlı (2010), Kılıç (2017) çalışmasında yaş değişkeninin evlilik doyumunu yordamadığı sonucuna varmıştır. Tezer (1994), Tozan (2018), Yıldız (2018), Öztahtacı (2017), Taşköprü (2013), Demiray (2006), Özaydınlık (2014) ve Bildirici (2016) çalışmalarında yaş ilerledikçe evlilik doyumunun arttığını bulmuştur. Anne babaların kaç yaşında oldukları evlilik süresi değişkeninden bağımsız analiz edilmesi anlamlı farklılık çıkmamasının sebebi olabilir.

3. Eşlerin Arasındaki Yaş Farkı Değişkenine Göre Bulguların Tartışılması

Anne babaların Ebeveyn Davranışları alt boyutları: Çocukla İlgilenme, Olumlu Ebeveynlik, Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma eşler arasındaki yaş farkına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatürde ebeveyn davranışları ile eşler arasındaki yaş farkını çalışan araştırmaya rastlanmamıştır.

Evlilik doyumu ve alt boyutları yaş farkı açısından incelendiğinde Evlilik Doyumu toplam puanı, Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı alt boyutları eşlerin arasındaki yaş farkına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde bu çalışmayı doğrulayan çalışmalar mevcuttur. Çağ (2011), Çağ ve Yıldırım (2013), Kılıç (2017) yaptığı çalışmada evli bireylerin eşleri arasındaki yaş farkının evlilik doyumunu yordamadığı sonucuna varılmıştır. Erden (2016) ise eşler arasındaki yaş farkı ile evlilik doyumu arasında negatif yönlü bir korelasyon olmasına rağmen bu ilişkinin anlamlı olmadığını bulmuştur. Ovalı (2010) farklı coğrafi bölgelerde yaşayan bireylerin evlilik çatışmalarının demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırdığı çalışmasında, eşler arasındaki yaş farkının artmasının çatışmaların artmasına sebep olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yaş farkının fazla olması aile yaşam döngüsünde buldukları aşamayı, hayata bakış açılarını etkileyeceğinden eşlerin uyumunu zorlaştırabilecek etmen olarak değerlendirilebilir (Günayer Şenel, 2017). Evlilik doyumunun eşlerin arasındaki yaş farkına göre farklılaşmaması eşler arasındaki yaş farkı ne olursa olsun bireyler evliliklerinden benzer düzeylerde doyum almakta ve evliliklerinden doyum istemektedirler. Önemli olan yaş farkı değil, eşlerin birbiriyle anlaşması ve iletişim kurmaları olabilir.

4.Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Bulguların Tartışılması

Anne babaların Ebeveyn Davranışları alt ölçeklerinden Çocukla İlgilenme, Dayakla Cezalandırma ve Zayıf Ebeveyn Takibi alt boyutları eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Üniversite ve üzeri programlardan mezun olan bireylerin çocukla ilgilenme davranışı, ilkokul ve ortaokul mezunu bireylerin çocukla ilgilenme davranışından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. İlkokul mezunu bireylerin zayıf ebeveyn takibi davranışı lise mezunu bireylerin ve üniversite mezunu bireylerin zayıf ebeveyn takibi davranışından yüksektir. Ortaokul mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışı, lise ve üniversite mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Fakat Olumlu Ebeveynlik ve Tutarsız Disiplin alt boyutları eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Badahdah ve Le (2016) ebeveynlerin eğitim düzeyinin Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği üzerindeki etkisini incelenmiştir. Ebeveynleri iki gruba ayrılmıştır: lisans derecesine sahip ebeveynler (% 42.5)

ve bir üniversite derecesinden düşük ebeveynler (% 57.5). Lisans Derecesi veya daha yüksek olan ebeveynlerin, Lisans derecesinden daha düşük eğitim düzeyindeki anne-babalardan Dayakla Ceza ve Tutarsız Disiplin alt boyutlarını daha az uyguladığı bulunmuştur. Elgar ve ark (2007) araştırmasında anne babanın eğitim düzeyi ile ebeveyn davranışları arasında farklılık bulunmamıştır. Hawess ve Dadds (2006) çalışmasında ebeveyn davranışları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Üniversite ve üzeri programlardan mezun olan bireylerin çocukla ilgilenme davranışının, ilkokul ve ortaokul mezunu bireylerin çocukla ilgilenme davranışından anlamlı düzeyde yüksek çıkmasının sebebi, belirli düzeyde eğitim almış kişilerin çocuklarının ihtiyaçlarını görmede ve anlamada daha olgun oldukları ve çocuklarının ihtiyaçlarına cevap vermek için kendilerini geliştirmeye açık görüşe sahip olmalarından kaynaklanıyor olabilir. İlkokul mezunu bireylerin zayıf ebeveyn takibi davranışının lise mezunu ve üniversite mezunu bireylerin zayıf ebeveyn davranışından yüksek olmasının sebebi, ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının takibine yönelik davranışların daha önemli olduğunu düşünmeleri etkili olabilir. Ortaokul mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışının, lise mezunu ve üniversite mezunu bireylerin dayakla cezalandırma davranışından yüksek çıkmasının sebebi, eğitim seviyesinin arttıkça bireylerin olumlu disiplin yöntemlerini uygulamayı tercih etmeleri olabilir.

Ebeveynlerin evlilik doyumu ve alt ölçeklerine bakıldığında, anne babaların Evlilik Doyumu ölçeği Ebeveynlik Anlayışı alt boyutunda eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Evlilik Doyumu toplam puanı ve Evlilik Uyumu alt boyutları eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Üniversite mezunu bireylerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu ilkokul mezunlarının evlilik doyumu ve evlilik uyumundan daha yüksektir. Literatürdeki eğitim düzeyi değişkeni ile yapılan çok sayıda çalışma mevcuttur. Gürsoy (2004) çalışmasında kadınların eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumunun yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Özaydınlık (2014) ve Bildirici (2016) Evli çiftlerin eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumu artmaktadır. Yanar Güngör (2019)'ün çalışmasında eğitim seviyesinde lisans mezunu evli bireylerin evlilik doyumunun, ön lisans mezunu evli bireylerin evlilik doyumundan anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu ortaya koyulmuştur.

Tozan (2018), Şentürk (2018), Altun (2015), Çınar (2008), Çelik (2006), Çavuşoğlu (2011), Çağ (2011), Öztahtacı (2017), Taşköprü (2013), Turanlı (2010), Kılıç (2017) çalışmasında eğitim durumu evlilik doyumu üzerinde farklılık yaratmamıştır. Üniversite mezunu bireylerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu ilkökul mezunlarının evlilik doyumu ve evlilik uyumundan daha yüksek olmasının sebebi, eğitim düzeyi arttıkça eşlerin sağlıklı iletişim kurması ve ben dilini doğru kullanması, birbirlerini daha iyi anlamaları, evlilikle ilgili karşılaştıkları sorunları yapıcı şekilde alternatif yollarla çözebilmeleri ve uzlaşma sağlayabilmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Eğitim seviyesiyle birlikte daha farkındalığa sahip bir düşünce yapısına sahip olan bireyler evliliklerinde yardım arama ve çözüm arayışına girme çabasında olduğundan kaynaklanabilir.

5.Evlilik Tarzı Değişkenine Göre Bulguların Tartışılması

Anne babaların Ebeveyn Davranışları alt ölçeklerinden Çocukla İlgilenme, Olumlu Ebeveynlik, Zayıf Ebeveyn Takibi ve Dayakla Cezalandırma alt boyutları evlilik tarzı değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışları görücü usulü evlenen bireylerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Görücü usulü evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışları tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Fakat Tutarsız Disiplin davranışı evlilik tarzı değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışı görücü usulü evlenen bireylerin çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışından anlamlı düzeyde yüksek çıkmasının sebebi, tanışıp anlaşarak evlenen bireyler kendilerinin seçtiği ve zaman içerisinde kişilik özelliklerini, huylarını tanıdığı bireyler ile evlenmektedir. Ortak anlayış ve görüşe sahip olmasalar bile birbirlerinin özelliklerini çözüp önceden önlem almış ve kuralları beraber koyup çocuk yetiştirmeye dair fikir birliğinde olmuş olabilirler. Görücü usulü evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışlarının tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışından anlamlı düzeyde

yüksek çıkmasının sebebi, aileleri aracılığıyla evlenen bireylerin birbirlerini görece az tanımaları ve çocuklarına dair uygulamaya konulacak davranışlar ve stillerin farklılık göstermesi neden olmuş olabilir.

Ebeveynlerin evlilik doyumu ve alt boyutlarına bakacak olursak, anne babaların Evlilik Doyumu, evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışları ile evlilik tarzı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Tanışıp anlaşarak evlenen bireylerin evlilik doyumu, evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışları görücü usulü evlenen bireylerin evlilik doyumu, evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Yanar Güngör (2019) evlenme biçimine göre aşk evliliği yapan evli bireylerin evlilik doyumunun mantık evliliği ve görücü usulüyle evlenenlerin evlilik doyumundan anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulunmuştur. Uçar (2018) evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutları olan; evlilik uyumu, öfke, eşin ailesiyle iletişim ve ekonomik anlayış boyutları puanları eşle tarzına göre anlamlı farklılık yaratmamaktadır. Yıldız (2013), Bildirici (2016) ve Özaydınlık (2014) anlaşarak, kendi karar vererek evlenenlerin görücü usulü ile evlenenlere göre evlilik doyumu daha yüksek bulunmuştur. Altun (2015), Berk (2009), Çağ (2011), Yıldız (2018), Öztahtacı (2017), Demiray (2006), Döner (2015), Polat (2006), Gürsoy (2004), Kılıç (2017), Kublay ve Oktan (2015) çalışmalarında evlilik tarzının evlilik doyumu ile ilişkili olmadıklarını bulmuştur. Tanışarak ve anlaşarak evlenen bireylerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu, görücü usulü evlenen bireylerin evlilik doyumu ve evlilik uyumundan anlamlı düzeyde yüksektir. Günümüz şartlarındaki genel yargı, bireylerin kendi seçtikleri ve ilgi duydukları kişilerle evlenmelerinin daha uyumlu evlilikler oluşturacağı yönündedir (Kublay ve Oktan, 2015). Tanışıp evlenen bireylerin birbirlerinin kişilik özellikleri ve huylarına hâkim olması evlilik doyumunun düşmesinin en baştan önünü kesmiş olabilir.

6. Evlilik Süresi Değişkenine Göre Bulguların Tartışılması

Anne babaların Ebeveyn Davranışları alt boyutları: Çocukla İlgilenme, Olumlu Ebeveynlik, Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma evlilik süresi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatürde ebeveyn davranışlarının evlilik süresi değişkenine bağlı olarak değişip değişmediğini çalışan araştırmaya rastlanmamıştır.

Anne babaların Evlilik Doymu toplam puanı, Evlilik Uyumu ve Ebeveynlik Anlayışı alt boyutları evlilik süresi değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Yanar Güngör (2019), Şentürk (2018), Berk (2009), Altun (2015), Çelik (2006), Çınar (2008), Çavuşoğlu (2011), Çağ (2011), Çağ ve Yıldırım (2013), Döner (2015), Gürsoy (2004), Kılıç (2017), Ovalı (2010) çalışmalarında evli bireylerin evli olma süresine göre evlilik doyumlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Evlilik doymu, ebeveynlik anlayışı ve evlilik uyumu alt boyutlarının, evlilik süresi değişkenine göre farklılaşmama sebebi, evli bireyler süreç içerisinde farklı rollere girmekte ve bunlara uyum sağlamaktadır. Evliliğin ilk yılları karı-koca olma durumuna alışmaya, eş olarak davranmaya uyum sağlamaya ve birbirlerinin özelliklerine adapte olmaya çalışarak geçmektedir. Sonrasında çocuğun varlığına uyum, çocuğun okul macerası, çocukların evden uzaklaşması gibi süreç içerisindeki birçok değişime adapte olmaya çalışan anne ve babanın evlilik yıllarına göre doyumun farklılaşmaması normal kabul edilebilir.

7.Ebeveyn Davranışları ile Evlilik Doymu Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırma kapsamında yapılan korelasyon analizi sonucunda şu bulgular elde edilmiştir:

1- Evlilik Doymu arttıkça Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları artmaktadır. Evlilik Doymu azaldıkça Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları artmaktadır.

2- Evlilik Uyumu arttıkça Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları artmaktadır. Evlilik Uyumu azaldıkça Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları artmaktadır.

3- Ebeveynlik Anlayışı arttıkça Çocukla İlgilenme ve Olumlu Ebeveynlik davranışları artmaktadır. Ebeveynlik Anlayışı azaldıkça Zayıf Ebeveyn Takibi, Tutarsız Disiplin ve Dayakla Cezalandırma davranışları artmaktadır.

Araştırma sonucu incelendiğinde ebeveyn davranışlarının olumlu 2 boyutu evlilik doyumunun artması ile artmaktadır. Ebeveyn davranışlarının olumsuz 3 boyutu da evlilik doyumunun azalmasıyla ilişkili çıkmıştır.

Anne babaların ebeveyn davranışları ile evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki çıkmıştır. Bu sonuçlar beklenen ve istenilen yöndedir. Literatürde çocukların sosyal beceri gelişiminin, çocuk yetiştirme ortamından etkilendiğine dair çalışma (NICHD Early Child Care Research Network, 2002), çocukların sosyal uyumları ile anne babanın evlilik çatışmasının etkilerine dair çalışma (Güngören 2011), çocukluk ve ergenlik döneminde suçluluk davranış bozuklukları gibi davranışların ebeveyn davranışları ile ilişkili olduğu çalışma (Gross, Fleming, Mason ve Haggerty, 2015) madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde anne babanın birlikteliğini düşük olduğuna ve ebeveynlerinin çift uyumunun düşük olduğu çalışma (Öngel Atar, Yalçın, Uygun, Çiftçi Demirci, Erdoğan, 2016) çocuk davranış bozuklukları ile evlilik doyumu arasında ilişki olduğuna dair çalışma (Jouriles, Bourg ve Farris, 1991) bulunmaktadır. Bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere çocuk davranışları evlilik doyumundan ve ebeveyn davranışlarından etkilenmektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda araştırma sonuçlarından yola çıkılarak araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Bu araştırmanın Gaziantep-Şahinbey ilçelerine bağlı 7 farklı ilkokulda çocuğu olan 400 tane ebeveyne yapılmış olması, sonuçların genellenebilmesi açısından sınırlılık oluşturduğu için sonraki çalışmalarda daha geniş örneklem grubuyla çalışılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

2. Araştırma sonuçlarında ebeveyn davranışlarının olumsuz alt boyutlarıyla evlilik doyumunun negatif düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Bireylerin evliliklerinden doyum sağlamaları ebeveyn davranışlarını etkilemektedir. Öncelikle anne babalara sağlıklı ebeveyn davranışlarına bilgilendirme yapılabilir. Ebeveyn davranışlarının çocuğun hayatın önemli bir rolünün olduğuna dair bilgilendirmeler yapılabilir. Ayrıca evlilik doyumunu artıracak grup çalışmaları, evliliğe dair eğitimler de düzenlenebilir.

3. Araştırma sonunda babaların zayıf ebeveyn takibi davranışının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaları ebeveyn olma sürecine dâhil edecek çalışmalar yapılabilir.

4. Dayakla cezalandırma davranışı eğitim düzeyi arttığa azalmaktadır. Bu sonuca göre eğitim düzeyi düşük anne babalara ocuk davranışları ve olumlu disiplin yöntemleri ile ilgili eğitim verilebilir.

5. Görücü usulü evlenen bireylerin zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma ebeveyn davranışları fazla çıkmıştır. Bu sonuca göre görücü usulü evlenen bireylere çocukların eğitimi ile ilgili daha fazla eğitim verilebilir.

6. Evlilik doyumunu ve evlilik uyumu eğitim düzeyi arttığa artmaktadır. EĞitim düzeyi düşük olan bireylere evlilik doyumunu arttıracak çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktürk, B. E. (2006). *Marital Satisfaction in Turkish Remarried Families: Comparison Among Marital Status, Effect of Step children, and Contributing Factors*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, G. (2015). *Evlü Bireylerde Bağlanma Tarzları Ve Erken Dönem Uyumu Bozucu Şemaların Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anar B. (2011). *Evlü ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi.
- Angusamy, A., Kuppasamy, J., Anantharaman, R. N., & Syafiqah, S. A. (2017). Study on marital satisfaction among Malaysian women. *International Journal for Studies on Children, Women, Elderlyand Disabled*,1, 85-89.
- Benedetto, L. ve Ingrassia, M. (2015). What connections between Marital conflict and Parenting Quality? Evidence from parent's gender in spillover effects. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology MJCP*, 13(2) : DOI: 10.6092/2282-1619/2015.3.1066.
- Berk, M. (2009). *Evlü öğretmenlerin yüklenme tarzları ve evlilik doyum algularının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bildirici, A. (2016). *Evlilik süresinin, cinsel yaşama ve evlilik uyumuna etkisi ve sonuçların demografik özelliklere göre karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, A. (2014). *SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canel, A.N. (2007). *Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu Ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Chandrakanth, J. (2015). Marital coping style among working and non-working women. *International Journal of Management and Social Science*, 3(6), 57-64.
- Çağ, P. (2011). *Evlü Bireylerde Eş Desteği Ve Evlilik Doyumu*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağ, P. Ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel Ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 13-23.

- Çakır, A. (2017). Anne Baba Tutumunun, *Evlilikte Uyum Ve Sorun Çözme Becerisine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çekiç, A., Türk, F., Buğa, A., Hamamcı, Z. (2018). Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği 'nin Türkçe 'ye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 728-743.
- Çelebi Öncü, E. Ve Ünlüer E. (2012). Parent s' Attitude Towards Their Children Before and After Parental Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 5933 – 5936.
- Çelik, M. (2006). Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, L. (2008). *Evlilik doyumu: Cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çıtışlı Turgut, M. K. (2018). Evlilik Çatışması Ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Affetmenin Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü. *Aile ve Toplum*, 1(2).
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğru, D. (2017). *Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Anne Baba Tutumlarının Eş Seçme Stratejileri Ve Evlilik Tutumu İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Döner, A. Ç. (2015). *Cinsel mitlerin, evlilik doyumu ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elgar, F.J., Waschbusch, D.A., Dadds, M. R. ve Sigvaldason, N. (2007). Development and Validation of a Short Form of the Alabama Parenting Questionnaire. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 243. <https://doi.org/10.1007/s10826-006-9082-5>.
- Eminoğlu, B. (2007). *Dört-Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışları İle Ebeveyn Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erden, A. D. (2016). *Kendini izleme tarzı, yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve algılanan eş davranışlarının evlilik doyumu üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Escribano, S., Anierte, J. Ve Orgilés, M. (2013). Factor structure and psychometric properties of the Spanish version of the Alabama Parenting Questionnaire (APQ) for children. *Psicothema*, 25(3), 324-329. Doi: 10.7334/psicothema2012.315.
- Fine, M.A., Voydanoff, P. Ve Donnelly, B.V. (1994). Parental Perceptions of Child Well-Being: Relations to Family Structure, Parental Depression, and Marital Satisfaction. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 15, 165-186.
- Fishman, E.A. & Meyers, S.A. (2000). Marital Satisfaction And Child Adjustment: Direct And Mediated Pathways. *Contemporary Family Therapy*, 22,437. <https://doi.org/10.1023/A:1007848901640>.
- Frick, P. J. (1991). The Alabama parenting questionnaire. Unpublished rating scale, University of Alabama.
- Garip, E.S. (2010). 5-6 Yaş Döneminde, Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocuğu Olan Eşlerin Çocuk Yetiştirme Stilleri İle Evlilik Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Glenn, N. D. (1991). The recent trend in marital success in the United States. *Journal of Marriage and the Family*, 261-270.
- Goldberg, W.A. (1990). Marital Quality, Parental Personality, and Spousal Agreement About Perceptions and Expectations for Children. *Merrill-Palmer Quarterly*, 36(4), 531-556.
- Greef, A.P. (2000). Characteristics of families that function well. *Journal of family Issues*, 21(8), 948-962.
- Gross, T.J., Fleming, C.B., Mason, W.A. ve Haggerty, K.P. (2015). Alabama Parenting Questionnaire-9: Longitudinal Measurement Invariance Across Parents and Youth During the Transition to High School. *Sage Journals*, 1-14. DOI: 10.1177/1073191115620839.
- Guerro, L.K. ve Eloy, S.V. (1992). Relational Satisfaction and Jealousy Across Marital Types. *Communication Reports*, 5(1), 23-31. DOI: 10.1080/08934219209367540.
- Günayer Şenel, H. (2017). Eş Seçim Kararı. H. Yavuzer, (Ed.), *Evlilik Okulu içinde* (ss.61-91).
- Güren, A.S. (2017). *Evli Ve Çocuk Sahibi Çiftlerin Evlilik Uyumu, Evlilik Çatışması, Yakın İlişki Düzeyi Ve Yalnızlık Düzeylerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gürsoy, Ç. (2004). *Kaygı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hamurcu, G. (2018). *Paternal Bağlanma İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Howes, P., & Markman, H. (1989). Marital Quality and Child Functioning: A Longitudinal Investigation. *Child Development*, 60(5), 1044-1051. doi:10.2307/1130778.
- İşmen Gazioğlu, E. (2017). Aile Yaşam Döngüsü. H. Yavuzer, (Ed.), *Evlilik Okulu içinde* (ss.22-47).
- Jouriles, E. N., Bourg, W.J, & Farris, A.M., (1991). Marital adjustment and child conduct problems: a comparison of the correlation across subsamples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(2), 354 - 357.
- Karasan, S. (2015). *Bireylerin Ebeveynlerinin Göstermiş Oldukları Ebeveyn Tutumları İle Sahip Oldukları Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik Uyumu ile Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, S. (2005). *Ergenlikte Kendine Güven ve Aile İle İlişkilendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mazefsky, C.A. & Farrell, A.D. (2005). The Role of Witnessing Violence, Peer Provocation, Family Support, and Parenting Practices in the Aggressive Behavior of Rural Adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 14(1), 71-85. <https://doi.org/10.1007/s10826-005-1115-y>.
- NICHD Early Child Care Research Network (2002). Early child care and children's development prior to school entry: results from the NICHD study of early child care. *American Educational Research Journal*, 39(1), 33-164. DOI: 10.3102/00028312039001133.

- Ovalı, H. (2010). *Farklı Coğrafi Bölgelerde Yaşayan Bireylerin Evlilik Çatışmalarının Çeşitli Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öngel Atar, A., Yalçın, Ö., Uygun, E., Çiftçi Demirci, A., Erdoğan, A. (2016). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Aile İşlevlerinin, Çift Uyumunun ve Anne Baba Tutumunun Değerlendirilmesi. *Arch Neuropsychiatr*, 53, 38-44.
- Özabacı, N., Körük, S. Ve Kara A. (2019). A Metaphoric Examination of the Meaning of Marriage. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 693-736.
- Özaydınlık, Ş. (2014). *Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztahtacı, D. (2017). *Evli Kadınlarda Evlilik Doyumu, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Depresyon Düzeyinin İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, E. (2016). *Evlilik Doyumu ve Çift İlişkisi*. Akademisyen Kitapevi: Ankara
- Robert, C. J. (2009). *Parenting Practices and Child Behavior in Mexico: A Validation Study of the Alabama Parenting Questionnaire*. The Faculty Of The Graduate School Of The University Of Minnesota.
- Sarı, T. (2012). *Evli Bireylerin Ebeveyn Alguları, Otomatik Düşünceleri Ve Bağlanma Stilllerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sebre, S. B., Jusiene, R., Dapkevice, E., Skreitule-Pikse, I., & Bieliauskaite, R. (2014). Parenting dimensions in relation to pre-schoolers' behaviour problems in Latvia and Lithuania. *International Journal of Behavioral Development*, 39(5), 458-466. <https://doi.org/10.1177/0165025414548774>.
- Sevinç, M., Garip, E.S. (2010). A study of parents' child raising styles and marital harmony. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2; 1648-1653.
- Servera1, M., Esposito, A., Garcia, G.B., Giudice, E.D. (2015). Factor Analysis of the Italian Version of the Alabama Parenting Questionnaire in a Community Sample. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 1208-1217. DOI 10.1007/s10826-015-0291-7.

- Shelton, K. K., Frick, P. J., ve Wootton, J. (1996). Assessment of parenting practices in families of elementary school-age children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25, 317-329. doi:10.1207/s15374424jccp2503_8.
- Soylu, Y ve Kabasakal, Z. (2016). Evli Kadınların Yaşam Doyumunun Evlilik Doyumu Ve Çalışma Durumu İle İlişkilerinin İncelenmesi. *Journal of Research in Education and Teaching*, 5(4), 215-221.
- Şentürk, E. (2018). *Evlilikte Özyetkinlik, Ebeveyn Öz yetkinliği, Bilişsel Duygu Düzenleme Ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Taşköprü, M. (2013). *Evlilik Doyumu İle Problem Çözme Becerileri, Stresle Başa Çıkma Ve Evlilik Süresi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tezer, E. (1994). Evlilik ve İş Doyumu İlişkisi: İkili Çatışmalar ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Tozan, S. (2019). *Çocukluk Çağı Travmalarının Evlilik Uyumu Ve Evlilik Doyumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turanlı, P. (2010). *Orta Yetişkinlikte Evlilik Uyumu ile Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Saptanması*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Twenge, J.M., Campbell, W.K., Foster, C.A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: a meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65, 574-583.
- Uçak, J. (2018). *Çalışan Ve Çalışmayan Kadınlarda İletişim Becerilerinin Evlilik Doyumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçar, E. (2018). *Psikolojik İyi Oluş Yordayıcısı Olarak Dindarlık, Evlilik Doyumu Ve Problem Çözme*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vazquez, A.L, Domenech Rodríguez, M.L., Amador Buenabad, N.G., Bustos Gamiño, M.N., Lourdes Gutierrez López, M., Villatoro Velázquez, J.A. (2019). The influence of perceived parenting on substance initiation among Mexican children. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2019.05.026>.

- Yalçın, F. ve Türnüklü, A. (2011). Algılanan ana-baba davranışları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki İlişki. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1): 717-735.
- Yanar Güngör, Z. (2019). *Evlü Bireylerde Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak Evlilik Doyumu Ve Bağlanma Boyutları*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, Ş. (2017). *Görücü Usulü Evlenen Ve Flört Ederek Evlenen Çiftlerin Duygusal Farkındalık Ve Duyguları İfade Etme Düzeylerinin Evlilik Doyumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, A. (2013). *Anne Baba tutumları ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, Ö. Z. (2018). *Evlilik Doyumunun Öncülleri Ve Sonuçları: Depresyon, Kaygı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar*. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2015). *Evlü Bireylerin Bağlanma Stillerinin, Bireylerin Umutsuzluk Düzeyi Ve Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının, Benlik Saygısı Ve Öğrenilmiş Çaresizlik İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, Ö. Ve Dağ, İ. (2015). Kadınlar da Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Stresle Baş Etme Biçimleri ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Roller i. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(3):181-188.

İZMİR'DE YAŞLILIK HALLERİNİN İNCELENMESİ: YAŞLILARIN FARKLI KURUM DENEYİMLERİNE YÖNELİK FENOMONOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Zilan BARAN¹

Melike TEKİNDAL²

Öz

Tüm dünyada sosyo-ekonomik, tıbbi ve teknolojik gelişmeler sonucunda yaşlı nüfusu hızla artmaktadır. Yaşlı nüfusunun gittikçe artması günümüz dünyasının küresel problemlerinden biri haline gelmiştir. Türkiye bu problemi içinde barındıran ülkelerden biridir. Geleneksel aile yapısından modern aile yapısına geçilmesi, kadınların iş hayatına katılması, doğurganlığın azalması ile birlikte aile büyükleri çekirdek aile yaşantısının dışına itilmiştir. Bu da başta barınma olmak üzere tıbbi, ekonomik ve psikososyal sorunları beraberinde getirmektedir. İzmir ili nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye'nin en büyük üç ili arasındaki en yüksek yaşlı oranının bulunduğu bir ildir. Çalışmanın amacı; İzmir'de dinlenme evinde yaşayan ve gündüzlü bakımevine giden 60 yaş üstü bireylerin yaşam deneyimlerini görünür kılmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma nitel araştırma yöntemine sahiptir. Amaçsal örnekleme yöntemine göre İzmir'de yaşayan, belediyeye ait gündüzlü bakımevi ve özel huzurevinde kalan yaşlı bireylerle yapılmıştır. Araştırmaya toplam 19 yaşlı birey katılmış olup bu katılımcıların seçimi bireylerin 60 yaş üzeri ve gönüllü olması kriterleri ile belirlenmiştir. Bireyler yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşme sağlanmış ve veriler MAXQDA18 ile tematik içerik analizi yapılarak oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda İzmir'de yaşlı olmak odağında "sosyal deneyimleri", "yalnızlık deneyimleri", "kurum deneyimleri", "İzmir deneyimleri", "önerileri" temaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İzmir, yaşlılık, gündüzlü bakım evi, huzurevi, nitel araştırma*

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, E-Posta: zilan.baran@outlook.com, ORCID: 0000-0002-3640-0888

²Doç. Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-Posta: meliketuntekindal@gmail.com.tr, ORCID: 0000-0002-3453-3273

Baran, Z., TEKİNDAL, M. (2021). İzmir'de Yaşlılık Hallerinin İncelenmesi: Yaşlıların Farklı Kurum Deneyimlerine Yönelik Fenomonolojik Bir Araştırma. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 412-445. DOI: 10.21560/spcd.vi.698389

ASSESSMENT OF OLD AGE IN İZMİR: A PHENOMENOLOGICAL RESEARCH ON DIFFERENT INSTITUTIONAL EXPERIENCES OF THE ELDERLY

Abstract

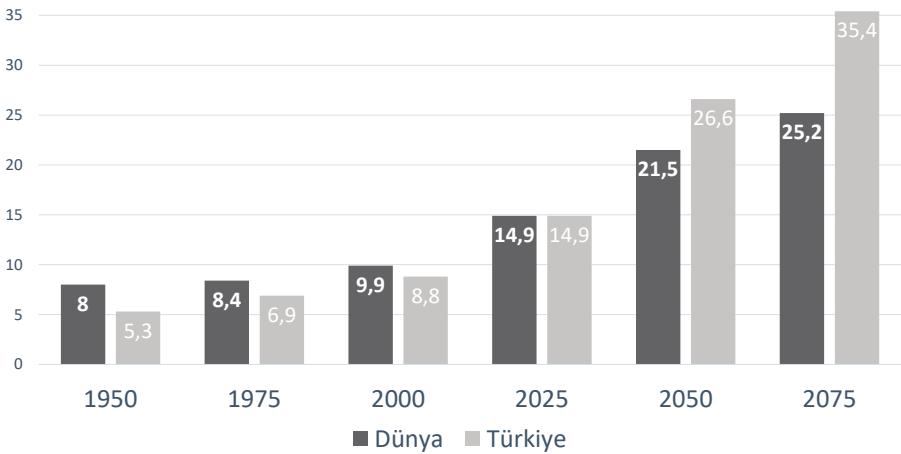
The elderly population is rapidly increasing as a result of socio-economic, medical and technological developments all over the world. Increasing elderly population has become one of the global problems of today's world. Turkey is hosting one of the countries in this problem. With the transition from traditional family structure to modern family structure, the participation of women in business life and the decrease in fertility, family elders were pushed out of nuclear family life. This leads to medical economic and psychosocial problems, especially housing. According to the population projections, İzmir is a province where the highest rate among the elderly in Turkey's three largest city. The aim of the study; It is to make the life experiences of individuals over 60 years old living in a rest house in İzmir and going to a day care center visible. For this purpose, the research has a qualitative research method is about elderly people living in a municipal day-care center and private nursing home in nursing. A total of 19 elderly individuals participated in the study and the selection of these participants was determined by the criteria of individuals over 60 age and volunteering. Interviews were made with individuals using a semi-structured in-depth interview technique and the data were created by thematic content analysis with MAXQDA18. As a result of the research, the themes of "social experiences", "experiences of loneliness", "experiences of the institution", "experiences of İzmir" and "suggestions" came to the fore in the focus of being elderly in İzmir.

Keywords: *İzmir, elderly, day care center, nursing home, qualitative research*

GİRİŞ

Yaşlılık, fizyolojik bir olay olarak ele alınıp, fiziksel ve ruhsal güçlerin bir geri dönüşü olmaksızın kaybedilmesi, organizmanın iç ve dış faktörler arasındaki denge kurma gücünün zayıflaması, bireyin fiziksel ve ruhsal seyrinin gerilemesidir (Bilginer, Tuncer ve Apani, 1996). DSÖ'ye göre yaşlanma normal ve dinamik bir süreçtir. Yaşlılık kaçınılmaz ve geri dönülmez bir yol olmasına rağmen kronik birçok sorun toplum refahını sağlamak için sadece tıbbi değil aynı zamanda ekonomik, sosyal, çevresel müdahalelerle de önlenabilir veya geciktirilebilir (WHO, 1998).

Tüm dünyada sosyo-ekonomik, tıbbi ve teknolojik gelişmeler sonucunda yaşlı nüfusu hızla artmaktadır. Birleşmiş Milletlerin nüfus projeksiyonlarına göre dünyadaki 60 yaş ve üzeri nüfusun yoğunluğu %8 civarında iken 2025 yılında %14,9 seviyelerine çıktığı görülmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016) (Şekil 1). Türkiye'de de 1950'li yıllarda beklenen yaşam süresi 51 yaş olarak kabul edilmekteyken günümüzde bu 76 yaş seviyesine çıkmıştır. 2019 yılında Türkiye'de her 10 kişiden birisi yaşlı iken 2050 yılında her 4 kişiden birisinin, 2075 yılında da her 3 kişiden birisinin yaşlı olacağı tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler 2019 raporuna göre yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının 2020 yılında %13,4 olacağı tahmin edilmektedir (United Nations, 2019).

Şekil 1. Dünyada ve Türkiye'de Yaşlı Nüfus (60 Yaş ve Üzeri) Oranının Değişimi (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016)

Yaşlılık Sorunları

Yaşlı nüfusun artışı nedeniyle yaşlılıkla ilgili sorunların artışı da kaçınılmaz olmaktadır. Bu sorunlar yaşlının kendi fiziksel, ruhsal, sosyal, ekonomik problemleri olabileceği gibi içinde bulunduğu ülkenin sosyal devlet anlayışı içerisinde yürüttüğü politikalarla alakalı da olabilmektedir. Bu nedenle de yaşlılık sorunsalı bireysel olmaktan çıkıp yaşlının içinde bulunduğu toplumun sorunu haline gelmiştir (Kurt & Beyaztaş, 2010). Bunun için yaşlı nüfusunun arttığı gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin yaşlı bireylerin gereksinimlerinin karşılanması için tıbbi, ekonomik, sosyal vb. alanlarda hazırlık yapması gerekmektedir (Mandıracıoğlu, 2010).

Yaşın ilerlemesiyle birlikte yaşlı bireylerde fiziksel, bilişsel sağlık problemleri ile karşılaşılmasının yanı sıra bireylerin gelir durumu ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu da bilinmektedir (Dönmez, 2010). Bireyler yaşlandıkça daha az üretmekte, sağlık problemleri ve emeklilikle birlikte çalışma hayatından uzaklaşmaktadır. Bu da bireylerin yaşlılık döneminde ekonomik sıkıntılar çekeceğini göstermektedir (Ak, 2017). Ayrıca yaşlı bireylerin çevresindeki sosyal desteğin gittikçe azalması, eş kaybı, aileden soyutlanma gibi nedenlerin yaşlı bireylerde ruh sağlığı problemlerinin artışına yol açmaktadır (Arslan ve Bölükbaş, 2003).

Henüz gelişmekte olan ülkemizde artan yaşlı nüfusun ihtiyaçlarını bütüncül bir yaklaşımla sosyal devlet anlayışıyla çözümlenmesi gerekmektedir. Bunun için kurumsal bakımının niteliğinin ve çeşitliğinin artırılması; yalnız ve ailesiyle birlikte yaşayan yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması için iyi uygulama örneklerini dikkate alarak nitelikli evde bakım hizmetlerinin artırılması ve kapsamlı hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yaşlıya bakan aile üyelerinin ekonomik ve psikososyal açıdan desteklenmesi, kronik hastalıkların artması ile birlikte yaşlılar için uygulanan sağlık hizmetlerinin artırılması gerekmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Neden İzmir?

Türkiye'de yaşlı nüfusun artması ile birlikte "bağımlılık oranları" da gündeme gelmeye başlamış konulardan biridir (10. Kalkınma Planı, 2014). Yaşlı bağımlılık oranı, 65 yaş üstü nüfusun 15-64 yaş arasındaki toplam nüfusa oranıdır. 2000 yılında Türkiye'deki yaşlı bağımlılık oranı %7,9 iken

2050 yılında 23,8'e yükselmesi beklenmektedir (Günaydın, 2018). Şekil 2'de Türkiye, Ankara, İstanbul ve İzmir'deki yaşlı bağımlılık oranlarının yıllara göre değişimi verilmiştir. Görüldüğü üzere 2018 yılında Türkiye'deki genel yaşlı bağımlılık oranı 12,9 iken İzmir'de bu oran %14,1'dir. Tablo 1'deki verilere göre üç büyük il arasında en yüksek yaşlı bağımlılık oranına sahip ilin İzmir olduğu görülmektedir (TÜİK, 2018).

Tablo 1. TÜİK 2018 – Üç Büyükşehirin Nüfus Projeksiyonlarına Göre Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)

	Türkiye	Ankara	İstanbul	İzmir
2007	10,65	9,24	8,43	11,45
2012	11,12	9,92	8,1	12,69
2015	12,17	10,85	8,73	14,17
2018	12,92	11,69	9,38	15,48

Kaynak: TÜİK, 2018

Ülkemizdeki tüm yaşlıların %6.51 gibi önemli bir büyüklüğü İzmir ilinde yer almaktadır. İzmir ilindeki yaşlı nüfus oranı %10,25'tir. Bu oran Türkiye ortalamasının üzerinde olmakla birlikte “çok yaşlı toplumlar” arasında sayılmaktadır. Ayrıca İzmir ilinin yoğun göç aldığı ve farklı illerde doğanların da İzmir'de yaşlanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu durum İzmir ilinde yaşlılara yönelik politikaların göz önünde bulundurulması gerektiğini gösterir (Karakuş, 2018).

İzmir'de toplam 49 huzurevi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra huzurevine yerleşmek için sırada bekleyen yaşlı sayısının en fazla olduğu ilin yine İzmir olduğu görülmektedir. Her yıl yaklaşık 3000 yaşlı birey kurum bakımı için sırada beklemektedir. İzmir'in büyükşehir olmasının yanı sıra, iklimi, sahil kenarı oluşu, yaşam şartları, iş imkânı vb. birçok nedenle emeklilerde dâhil yaşlı nüfus göçü olarak büyümesi ve sosyoekonomik gelişim süreci yaşlı bakım gereksiniminin de devamına yol açmaktadır. (Karakuş, 2018).

Yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla ekonomik ve sosyal hayata etkin olarak katılabilmesi, etkin ve bağımsız bir şekilde hayatlarını idame ettirebilmesi, yüksek kalitede uzun vadeli sağlık, bakım ve destek hizmetlerinden yararlanabilmesi ve aktif yaşlanma ortamlarının oluşturulması temel gaye olarak görülmektedir. Türkiye'de yaşlılık araştırmaları

yapılarak yaşlanan nüfusa yönelik hizmet ve politikalar araştırma verilerine dayandırılarak geliştirilebilecektir (T.C. Kalkınma Planı, 2019). Buradan hareketle bu araştırmaya katılan yaşlı bireylerin gözünden yaşlılık olgusunun değerlendirilmesinin yapılacak olan hizmet ve politikalara fayda sağlaması ön görülmektedir.

Yukarıda verilen sayısal veriler ve ihtiyaçlara dayanarak, İzmir'de yaşlılık olgusunun bireysel bir sorun olmaktan çıkıp toplumsal bir sorun haline geldiği tahmin edilebilir. Bu nedenle de araştırmacılar İzmir'de yaşayan yaşlı bireylerin gözünden yaşlılığın değerlendirilmesi gerektiği inancı taşımaktadırlar. Bu deneyimlerin toplumumuzdaki gençlere, yetişkinlere, diğer yaşlılara ve politikacılara fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu bağlamda planlanan araştırmanın amacı; İzmir'de dinlenme evinde yaşayan ve gündüzlü bakımevine giden 60 yaş üstü bireylerin yaşam deneyimlerini derinlemesine inceleme ile görünür kılmaktır. Bu amaç bağlamında araştırmanın alt amaç soruları;

İzmir ilinde yaşayan yaşlıların sosyal deneyimleri nelerdir?

İzmir ilinde yaşayan yaşlıların yalnızlığı nasıl deneyimlemektedir?

İzmir ilinde yaşayan yaşlıların farklı özelliğe sahip kurumlardaki farklılaşan yaşam deneyimleri nasıldır?

İzmir ilinde yaşayan yaşlılar İzmir'i nasıl yaşamaktadırlar?

İzmir ilinde yaşayan yaşlılar ne önermektedirler?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmacıların özellikleri, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, röportaj ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda realist ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel işleyişin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle nitel araştırma, kuram oluşturmayı esas

alan bir anlayışla sosyal olgulara ilgili buldukları çevreyle birlikte incelemeyi ve kavramayı ortaya çıkaran bir yaklaşımdır. Bu açıklamada 'kuram oluşturma', elde edilen verilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen bazı sonuçları birbiri ile ilişkisi içinde tanımlayan bir modelleme çalışması demektir. Bu da araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden yapılandırmasını ve hem araştırma deseninin oluşmasında hem de toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlemesini gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu kapsamda İzmir ilinde yaşlılık olgusunu yaşlıların farklı kurumlardaki doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül şekilde ele almak istenmiştir.

Bu bağlamda yaşlıların deneyimlerini görünür kılmak için fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016)'in de belirttiği gibi fenomenolojik araştırmalar günlük olarak sıklıkla karşılaştığımız, yabancı olmadığımız fakat derinlemesine bilmediğimiz olguların derinlemesine araştırılmasını amaçlamaktadır. Araştırmamızda da aslında yaşlılık olgusu ile bir şekilde ilişki halinde olduğumuz fakat derinlemesine bilmediğimizden hareketle kullanılmaktayız. Çünkü özellikle İzmir ilinin yaşlı nüfus yoğunluğunun fazla olması, gündelik pratiklerimizi ve hizmet üretimini etkilemektedir. Bu nedenle özellikle kurum bakımı ve kurum hizmeti alan yaşlıların İzmir de olma ile ilişkisi bağlamında yaşam deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi ihtiyaç olmaktadır. Bu kapsamda ayrıca fenomenolojik yaklaşımı benimseyen araştırmacılarında çalışılan fenomene ilişkin özelliklere hakim olması ile araştırmaların daha özlü ve net bir şekilde sürdürülebileceğini belirtilmektedir (Tekindal ve Uğuz-Arsu, 2020). Bu nedenle araştırmayı gerçekleştiren yazarlar hakkında da bilgi vermek gereklidir.

Ayrıca birçok araştırmacı nitel araştırmanın raporlanmasında standardın sağlanmasının nitel araştırmaların kalitesini arttıracaklarını savunmaktadır. Bu nedenle yapılmış araştırmanın yazımında iki kontrol listesine dikkat edilerek tasarlanmıştır. Uygulanan yöntem Nitel Çalışmaları Raporlama Standartları (SRQR) (O'Brien vd., 2014) ve Nitel Çalışmaların Raporlama için Kriterler (COREQ) (Tong, Sainsbury ve Craig, 2007) doğrultusunda planlanıp uygulanmıştır.

Araştırmacının Özellikleri

Birinci araştırmacı kadın ve mesleği hemşire olup Hemşirelik Esasları Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaktadır. Yüksek lisans yaparken nitel araştırma dersi almıştır. Geriatri alanına ilgi duyduğu için yaşlı bireylerin yaşlanmayla ilgili görüş ve tecrübelerini bilimsel anlamda ortaya koymayı amaçlayarak araştırmayı tarafsız bir şekilde yürütmüştür. Görüşmeleri birinci araştırmacı yapmıştır. Araştırmacı çalışmaya başlamadan önce katılımcılarla ilişki kurmamış çalışmaya katılmak için gönüllü olan yaşlı bireylere araştırmanın amacı, konusu, önemi, gizlilik esasları, görüşme süresi vb. konularda bilgilendirme yapmıştır.

İkinci araştırmacı da kadın olup bir üniversitede Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Araştırmacının gerontolojiye ilgisi bulunmaktadır. Bu ilgi çalışma yaşamına yansımış 1 yıl bir huzurevinde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapmıştır. Bu alanda yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmaları da mevcuttur. Nitel araştırmaya ilgi duyduğu için akademik döneminde bu alanda uzmanlığını almış ve bilgisayar destekli nitel veri analizinde eğitimlik yapmaktadır. Araştırmacının mesleki bilgi ve birikimleri çalışmaya yön vermiş olup çalışmanın tarafsız ve etik ilkeler doğrultusunda yürütülmesini sağlamıştır.

Katılımcıların Belirlenmesi

Fenomenolojik yaklaşıma sahip nitel araştırmalarda amaç belirlenen konuya ilişkin deneyim elde etmektir (Tekindal ve Uğuz-Arsu, 2020: 167). Bu nedenle araştırmada katılımcıların belirlenmesi amaçsal örnekleme yöntemine göre yapılmıştır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın hedefine bağlı olarak bilgi yönünden zengin olayların seçilerek derinlemesine incelenmesine olanak tanıyan bir örnekleme şeklidir. Katılımcıları seçerken özellikle belirlenen fenomene ilişkin deneyime sahip olmasıdır, olguyu yaşamış olması gerekir. Bu bağlamda İzmir'de yaşayan, gündüzlü bakım merkezinde ve özel huzurevinde kalan yaşlıların deneyimleri incelenmek istenmiştir. İki farklı kurum seçilmesinin nedeni örneklem grubunda çeşitliği sağlamaktır. Bu amaçla katılımcıları İzmir'de gündüzlü bakım evine giden ve huzurevinde kalan 60 yaş ve üzeri yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların seçim kriterlerini görüşme yapmasına engel olacak herhangi bir sağlık sorununun olmaması,

çalışmaya katılımının gönüllü olması ve bireylerin 60 yaş ve üzerinde olması oluşturmaktadır. Katılımcı sayısı araştırmacının görüşmelerden doyum sağlamasına bağlı olduğundan araştırmanın başında belirlenmemiştir. Çalışma grubunu 19 yaşlı birey oluşturmuştur. Veri doygunluğu ve yeterliliği 19. katılımcıda sağlandığından veri toplama da bu katılımcıdan itibaren sonlandırılmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan her bir katılımcı görüşme öncesi aydınlatılmış onam formunu doldurmuştur. Araştırma grubunu gündüzlü bakım evinden ilk 10, huzurevinden ise 9 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların 8'i erkek, 11'i kadındır. Çalışma grubunun yaş ortalaması 80,7'dir. Verilerin analizinde kullanılmak üzere katılımcılar "Katılımcı 1, K, 80, GB" şeklindeki kısaltılmıştır. Açıklaması ise; 1. Katılımcı, kadın, 80 yaşında ve gündüzlü bakım evine gidiyor şeklinde ya da "Katılımcı 14, E, 83, H", 14. Katılımcı erkek, 83 yaşında ve huzurevinde kalıyor şeklindedir. Dikkat edilmesi gereken husus ilk 10 katılımcının gündüzlü bakım evindeki bireylerin, 11-19'a kadar olan katılımcıların ise huzurevindeki bireylerin oluşturmasıdır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri Tablo 2'de yer almaktadır. Katılımcıların gizliliğini sağlamak için bireylere ait kişisel ve kurumsal bilgiler araştırma raporunda belirtilmemiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim durumu	Gelir Durumu	Çocuk Sayısı	Sosyal Güvence	Kurum	Birlikte yaşadığı kişi	Memleket	Meslek	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi (dk)
K1	K	85	D	İÖ	O	2	V	GB	Yalnız	Yozgat	E. H.	11.11.2019	25
K2	K	65	E	L	O	4	V	GB	Yalnız	Aydın	E. H.	11.11.2019	44
K3	E	78	E	İÖ	O	4	V	GB	Eşyle	Bosna-Hersek	Betoncu	14.11.2019	37
K4	E	80	E	OO	O	2	V	GB	Eşyle	Ankara	Memur	14.11.2019	36
K5	E	85	D	L	O	0	V	GB	Kızıyla	Samsun	Mobilyacı	14.11.2019	26
K6	K	78	D	OY	O	5	V	GB	Yalnız	Çorum	Bakıcı	15.11.2019	36
K7	K	74	E	Ü	Y	2	Y	GB	Eşyle	İzmir	Hemşire	15.11.2019	28
K8	E	73	E	L	O	2	V	GB	Eşyle	Elağ	Astsubay	14.11.2019	22
K9	K	63	D	İÖ	O	2	V	GB	Yalnız	Eskişehir	İşçi	15.11.2019	20
K10	K	73	D	İÖ	O	4	V	GB	Yalnız	Çorum	E. H.	15.11.2019	24
K11	E	77	D	Ü	O	2	V	H		Samsun	Öğretmen	22.11.2019	20
K12	E	93	D	Ü	O	0	V	H		Ballıkesir	Avukat	22.11.2019	35
K13	E	81	D	OO	O	0	V	H		Zonguldak	Memur	22.11.2019	35
K14	E	83	D	L	Y	2	V	H		İzmir	Muhasebeci	22.11.2019	25
K15	K	84	D	İÖ	D	3	V	H		İzmir	E. H.	25.11.2019	22
K16	K	93	B	Ü	O	0	V	H		Aydın	Doktor	25.11.2019	20
K17	K	89	B	L	Y	0	Y	H		Aydın	Terzi	25.11.2019	25
K18	K	80	D	İÖ	D	3	V	H		Aydın	E. H.	25.11.2019	27
K19	K	90	D	İÖ	D	4	Y	H		Kuşadası	E. H.	25.11.2019	40

Kısaltmalar: Cinsiyet: K: Kadın, E: Erkek; Medeni Durum: D: Dul, E: Evli, B: Bekar; Eğitim Durumu: İÖ: İlkokul, OO: Ortaokul, OY: Okur- Yazar, L: Lise, Ü: Üniversite; Gelir Durumu: D: Düşük, O: Orta, Y: Yüksek; Sosyal Güvence: V: Var, Y: Yok Kaldığı Kurum: GB: Gündüzlü Bakım Evi, H: Huzurevi,

Meslek: E.H.: Ev Hanımı

Verilerin Oluşturulması

Fenomenolojik araştırmalarda katılımcılardan derinlemesine bilgi almak önemlidir. Derinlemesine bilgiyi alırken de araştırmacı ile katılımcı arasındaki ilişki önemli bir yer tutmaktadır (Tekindal ve Uğuz-Arsu, 2021). Bu bağlamda araştırmada açık uçlu sorular ile bireylerle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede görüşmeci görüşme sorularına ek olarak merak ettiği soruları sorabilme inisiyatifine sahiptir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Derinlemesine görüşme, araştırılan konuyu bütün boyutlarıyla ele alan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve ayrıntılı yanıtların alınmasına olanak tanıyan, yüz yüze, birebir görüşülerek bilgi alınmasına imkân sağlayan bir veri elde etme yöntemidir. Karşıdaki kişinin duygu, düşünce, tecrübe ve gözlemlerine bu görüşme yöntemiyle ulaşılır (Tekin, 2006). Bu bağlamda araştırma kapsamında 19 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşme sürecinde “Bu kurumun size sağladığı avantajların neler olduğunu düşünüyorsunuz?, Kurumu tercih etme sebepleriniz nelerdir?, İzmir’de yaşamının size ekonomik yönden sağladığı hangi katkılarını olduğunu düşünüyorsunuz?” gibi açık uçlu yarı yapılandırılmış sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

Araştırmanın verileri COVID-19 hastalığının Türkiye’de yaygınlaşmadan önce, ilgili kurumlardan izin alındıktan sonra Kasım 2019’da bir ay içinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle görüşmeler ilgili kurumlarda, katılımcıların kendi ortamlarında yüz yüze yapılmıştır.

Görüşmeler 20-45 dakika arasında sürmüştür, ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara alınan ses kayıtlarının gizli kalacağı araştırma içerisinde adlarının geçmeyeceği anlatılmış bununla ilgili sözlü ve yazılı onam alınmıştır. Görüşmelerin tamamı yaşlı bireylerin bulunduğu kurum içerisinde gizlilikleri korunarak, kendilerini rahat hissedecekleri, sadece katılımcı ve araştırmacının bulunduğu bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Yanlarında içeceklerini bulundurmaları sağlanmıştır. Karşılıklı güveni sağlamak için etiketleyici dil kullanılmaya dikkat edilmiştir. Kişilerin kendilerini açmalarını sağlayacak şekilde sorular yöneltilmiştir. Eğer görüşme sürecinde sıkıntı yaşarlarsa görüşmeye ara verilebileceği ya da görüşmenin sonlandırılacağı konusunda rahatlatılmıştır.

Araştırmacı ayrıca her bir görüşme sonunda kendisine verilerinin analizinde kullanmak için alan notları, gözlemci notları tutmuştur. Bu gözlemlerini kişilerin deşifreleri ile analize dahil etmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilebilmesi için öncelikle görüşme sırasında alınan ses kayıtlarının transkripti/deşifresi yapılmıştır. Yazıya aktarılan ses kayıtları bilgisayar destekli nitel veri analiz programı olan MAXQDA18'de tematik içerik analizi yapılarak oluşturulmuştur (Tekindal, 2018). Tematik içerik analizi, bir metindeki sözcüklerin belirli kurallar çerçevesinde oluşturulan kodlamalar ile daha küçük kategorilere ayrılması tekniği olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2017). İçerik analizinde esas uygulanan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar özelinde bir araya getirerek ve bunları okuyucunun kavrayabileceği şekilde hazırlayarak değerlendirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda veriler analiz edilirken birinci ve ikinci yazar birbirinden bağımsız olarak kodlama yapmıştır. Sonrasında her iki yazar bir araya gelerek kodlar üzerinde değerlendirmede bulunmuştur. Tüm kodlar iki yazar tarafında tema haline getirilmiş ve en son olarak da üst temalara ulaşılmıştır. Tümevarımsal analize ilişkin kodlama düzeni Tablo 3'e görülebilir.

Tablo 3. Verilerin Analizinde Kullanılan Kodlama Sistemi

Kodlar	Temalar	Ana temalar
Ulaşımı kolay	İzmir'de yaşamın avantajları	İzmir'de yaşlılık deneyimleri
Çocuklarının istemesi	Kurum tercih etme sebepleri	Kurum deneyimleri
Boşluk	Yalnız kalınca hissettikleri	Yalnızlık Deneyimleri

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik tam ve net bir standartta sahip olmada da öncü yazarlar tarafından belirlenmiş olan bazı geçerlik ilkeleri beyan edilmektedir (Brantlinger, Jimenez, Klingner, Pugach & Richardson 2005, s. 200-201; Creswell, 2020, s. 252-256). Bu bağlamda ilgili araştırmada

geçerlik ve güvenilirliği sağlama açısından öncelikle etik hassasiyetler gözetilmiş, kurumlardan ve katılımcılardan gerekli izinler alınmıştır. Görüşme soruları alanda çalışan iki kişi tarafından değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma analizinde olumlu-olumsuz örneklere yer verilmiştir. Yazarlar arası işbirlikçi çalışma sağlanmıştır. Birden fazla araştırmacı araştırmaya dahil edilmiştir. Analizlerin yazımında veri kaynaklarından doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmacı katılımcılarla derinlemesine görüşme yaparken alanda uzun vakit geçirmiş, gözlemlerini değerlendirmiştir. Veriler derinlemesine oluşturulmuş, elektronik ortama aktarılıp, bilgisayar programının kullanılmasıyla veriler saklanmıştır. Bu sayede verilerin şeffaflığı, kanıtlanabilirliği ve sistematik olması sağlanmıştır.

ANALİZ

Araştırmaya katılan kişilerin "İzmir'de yaşlı olmak" konusunda deneyim ve düşünceleri analiz edildiğinde karşımıza beş ana tema çıkmıştır. Bunlar yaşlıların "sosyal deneyimleri", "kurum deneyimleri", "İzmir'de yaş alma deneyimleri", "yalnızlık deneyimleri" ve "önerileridir" (Şekil 2). Bu temalar ve alt temalar bölümü Tablo 4'de ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Şekil 2. İzmir'de Yaşlı Olmak MAXQDA18 Kod-Alt kod- Bölümler Modeli

Tablo 4. Verilerin Analizinde Kullanılan Temalar Alt Temalar Sistemi

Temalar	Alt Temalar
Sosyal Deneyimler	Boş zamanda yapılanlar
Kurum Deneyimleri	Kurumu seçme nedenleri Kurumun avantajları Kurumun dezavantajları Sağlıklı kalmak için yapılanlar
İzmir'de Yaş Alma Deneyimleri	İzmir ne ifade ediyor İzmir'de yaşama nedenleri İzmir ili dışında hangi ili tercih edecekleri İzmir'de yaşamanın sosyal ve kültürel katkıları İzmir'de yaşamanın ekonomik katkıları İzmir'in yaşlılar için güçlü ve güçsüz yönleri
Yalnızlık Deneyimleri	Yalnızken hissettikleri Yalnızken yapılanlar Kiminle nerede ve nasıl mutlu olacakları
Öneriler	İzmirde yaşayan bireylere öneriler Kurum yetkililerine öneriler Gençlere öneriler Diğer yaşlılara öneriler Politikacılara öneriler

Yaşlıların Sosyal Deneyimleri

Araştırmaya katılan bireylerin "sosyal deneyimleri" incelendiğinde karşımıza "boş zaman deneyimleri" çıkmıştır. İzmir'de yaşayan yaşlı bireyler, boş zamanlarında "ev işi yaptıklarını", "el işi yaptıklarını", "gezdiklerini", "sosyalleştiklerini", "kurum aktivitelerinden ve faaliyetlerinden faydalandıklarını", "sanatsal faaliyetlerde bulduklarını", "ibadet ettiklerini", "çalışmayı sevdiklerini", "gazete okuduklarını", "tazelenme üniversitesine gittiklerini", "televizyon/belgesel seyrettiklerini", "kitap okuduklarını", "sürekli

kurumda olduklarını", "çevre ve sağlık işlerini yürüttüklerini" ifade etmişlerdir.

Kendi kendime 2 bulaşımı leyin yıkıyorum. Az da olsa temizliği yapıyorum. Gendim çok titizimdir (Katılımcı 6, K, 87, GB).

Burda el işi yaparım, onlarla oyalınırım öyle başka türlü bi şeyim yok (Katılımcı 19, K, 80, H).

İnternetimle çocuklarımla görüşürüm (Katılımcı 14, E, 83, H).

Eş dostlan zaman geçiriyorum (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Zaman geçsin diye file yapıyorum, pazar filesi. Burda geçen sene öğrendik (Katılımcı 1, K, 85, GB).

İşte ben ressam olarak resim yaparım. Evde e işte keman çalıyorum (Katılımcı 7, K,74, GB).

Tazelenme Üniversitesi'ne gittim 3 sene (Katılımcı 9, K, 63, GB).

Boş zamanlarımı ibadet ederek değerlendiriyorum. Tesbih çekiyorum. Okuyorum Allah müsaade ederse (Katılımcı 15, K, 84, H).

Çevre ve sağlık konseyinde üyeyim. Bi takım burda da şeyler yapıyorum. Iı çevre düzenlemesi konusunda olsun işte kaldırım taşlarını yaptırıyorum. Gördüğüm şeylerin resmini çekerim, bildiririm, beraber şey yaparız görevliyle iletişim yani hususi getirtir yaptırırım. Böyle şeylerim var (Katılımcı 7, K, 74, GB).

Kitap okurum (Katılımcı 16, K, 93, H).

İfadelerden de görüldüğü gibi yaşlı bireylerin sosyal deneyimleri farklılaşmaktadır. Din ile ilgili aktiviteler yapanlarla birlikte, günlük temizlik yapanlar, el işi yapanlar, sanatla ilgilenenler, siyasetle ilgilenenler, eğitim ve öğretimine devam edenler bulunmaktadır.

Kurum bakımındaki yaşlıların sosyal yaşam koşullarını incelemek amacıyla Ankara'da huzurevlerinde yapılan bir araştırmada da yaşlıların zamanlarının büyük bir kısmını gezerek, arkadaşlarıyla sohbet ederek, televizyon seyrederek, ibadet ederek geçirdikleri belirtilmiştir (Baran, 1996). Görüldüğü üzere bu araştırmada da yaşlı bireyler, kurum içinde ve kurum dışında boş zamanlarını geçirecekleri çeşitli aktivitelerle meşgul olmaktadır.

Kurum Deneyimleri

Kurum deneyimlerinde de karşımıza “Kurumu seçme nedenleri”, “Kurum avantajları ve dezavantajları” ve “Sağlıklı kalmak için yaptıkları” alt temaları çıkmıştır.

Yaşlı bireylere “kurumu seçme nedenleri” alt teması incelendiğinde “yalnız kalmamak için”, “ele bakmak çok zor”, “vakit geçirmek için”, “yaşlıtlarımla olmak”, “burayı duydum geldim”, “3 tane oğlan beni bakmadı”, “vakit geçiriyoruz”, “yarın bi gün ne olcağımız belli değil”, “burayı oğlum/kızım buldu” ifadelerini kullandıkları görülmüştür.

Gündüzlü bakım evinde kalan bireylerin yaşlıtlarıyla birlikte daha çok vakit geçirmek ve beraber olmak amacıyla kuruma geldikleri görülürken, huzurevindeki bireylerin ise yalnız kalmamak için, aile bireyleri teşvikiyle veya çaresizlikten kuruma geldikleri görülmüştür.

Yaşlıtlarımla olmak böyle kafam rahatlıyor bedenim rahatlıyor. Böyle bi coşuyor içim mutlu oluyorum (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Vakit geçiriyoruz. Bu açıdan tercih ettim (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Evde yalnız yaşayamayacağımı anladığım için (Katılımcı 16, K, 93, H).

Ben böyle yarın bi gün ne olcağımız belli değil ki. Onun için buraya başvurduk o zaman (Katılımcı 13, E, 81, H).

Yaşlı kadınların huzurevi algısını araştırmak üzere yapılan nitel bir çalışma örneğinde de yaşlı kadınların huzurevi algılarının son derece olumsuz olduğu ve bu olumsuz algıların huzurevindeki yaşama düşüncelerini de olumsuz etkilediği görülmüştür (Şenol, 2017).

Avantajlar ve dezavantajlar

Bireylerin kurumun avantajlarında, kurumun aktivitelerinden memnun olduklarını ve bir okul gibi gördüklerini, sosyalleştiklerini, kurum içerisinde yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olduklarını, kurumun yemeğinden, çalışanlarından, konumundan, kalitesinden, üyelerinden ve ortamından memnun olup kendi evleri gibi gördüklerini ifade etmişlerdir.

Olması lazım. Bura bi okul İngilizcemiz var, sporumuz var, dansımız var. Burası bizim için bir okul anadın mı? Sporumuz var bizim için bir okul yani

böyle bi yerler olması lazım her yerde (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Çok iyi işte geliyok burda çayımızı içiyok, oturuyok, sohbet ediyok. İ her oyunlara katılıyok u korumuz var, u folklor oyunumuz var (Katılımcı 10, K, 73, GB).

Artık biz burasını evimiz diye kabul ettik (Katılımcı 12, E, 93, H).

Modern insanların bulunduğu yer (Katılımcı 11, E, 77, H).

Şimdi yöneticilerimiz benim için çok iyi çok ben hepsinden memnunum (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Avantajları kendim anlayabileceğim arkadaşlar buluyorum (Katılımcı 16, K, 93, H).

Katılımcıların birçoğunun kurumda sosyalleştikleri, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde oldukları, boş zamanlarını aktivitelere katılarak değerlendirdikleri, çalışanlardan memnun olduklarını, eğitim ve sağlık alanlarında kurumun avantajlarından bahsettikleri görülmüştür.

“Kurumun dezavantajları” alt teması incelendiğinde sadece huzurevindeki bireylerin bir kısmının “çalışanlardan memnuniyetsizliklerini” ve “çalışanlarla ilgili problemleri” dile getirmişlerdir.

E kaba bi yemek veriyo atıyo böyle bilmem ne diyo (Katılımcı 16, K, 93, H).

Bazı temizlik şeylerini yetiştiremiyorlar. Ondan sonra e aşçı eksikliği var (Katılımcı 13, E, 81, H).

Uzun yıllar ev hayatında yaşadığımız için burası bizim için biraz şey ama mecburuz (Katılımcı 12, E, 93, H).

Buradan anlaşılacağı üzere katılımcıların büyük bir kısmı kurumlardan memnundur. Sadece huzurevinde kalan az sayıda bireyin kurumda buldukları memnuniyetsizlikleri dile getirdiklerini ve bunlarında çalışanlarla ilgili problemler olduğu görülmüştür. Baran (1999)'ın kurum bakımındaki yaşlıların sosyal yaşam koşullarını incelediği araştırmasında, huzurevindeki bakıcı personellerin yetersiz ve eğitim seviyelerinin de düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışanlar tarafından sağlanabilen güler yüzün, iyi bakım unsurlarının ve olumlu davranışların huzurevindeki yaşlı bireylerin memnuniyetini arttırdığını söylemek mümkündür.

Sağlıklı kalmak

Katılımcılar sağlıklılarına dikkat ettiklerini, alkol-sigara kullanmadıklarını, spor yaptıklarını, kişisel bakımlarına dikkat ettiklerini, beslenmelerine dikkat ettiklerini; bununla birlikte hiç bir şey yapmadığını belirten az sayıda katılımcılarda bulunmaktadır. Bu bağlamda yaşlı bireylerin çoğunluğunun sağlıklı kalmaya dikkat ettikleri görülmüştür.

Fizyoterapiye katılıyorum. Bi de evde kendim elimden geldiği kadar ufak tefek jimnastikler yapıyorum yani (Katılımcı 8, E, 73, GB)

Spor görüyoduk, iyi günlerimiz geçiyodu. Dizlerim çok ağrıyodu biraz faydasını çok gördüm hemide. O bakımdan Ata Evi'ni de çok seviyom (Katılımcı 6, K, 87, GB).

Sağlıklı yaşamak için evvela yememe dikkat ediyorum (Katılımcı 16, K, 93).

Özel çabalarım yok (Katılımcı 11, E, 77, H).

Burada gündüzlü bakım evi ve huzurevini kıyasladığımızda, gündüzlü bakım evinin haftada 3 kere üyelerinde belirli saatlerde uzman eşliğinde spor programı uygulaması huzurevinde böyle bir seçeneğin olmaması nedeniyle huzurevindeki bireylerin gündüzlü bakım evindeki bireylere göre daha az “spor” yaptıkları görülmüştür. Ayrıca her iki kurumdaki katılımcıların çoğunluğunun “beslenmelerine dikkat ettiklerini” söyleyerek sağlıklı yaşama bilinci kazandıklarını göstermektedir. Bu da yaşlı bireylerin egzersiz yaparak fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında gelişme sağlayacağına bununla birlikte yaşlı bireylerin fiziksel aktivite ile beslenme alışkanlıklarına da dikkat etmeleri gerektiğini gösteren araştırmalarla paralel düşmektedir (Soygüden ve Cerit, 2015).

Katılımcıların “Kurum deneyimlerinden” sonra “İzmir deneyimleri” incelenmiştir. “İzmir deneyimlerinde”; “İzmir’de yaşama nedenleri”, “İzmir’in ilinin ne ifade ettiği”, “İzmir’de yaşamının sosyal ve kültürel katkıları”, “İzmir’de yaşamının ekonomik katkıları”, “İzmir’in güçlü ve güçsüz yönleri”, “İzmir dışında hangi ili tercih edecekleri” alt temaları incelenmiştir.

İzmir Deneyimleri

İzmir yaşlılar için hem acı hem mutluluğu, cenneti, özgürlüğü, modernliği, mutluluğu, ileri görüşlülüğü, büyükşehri ifade ederken; ayrıca İzmir'in katılımcıların her şeyi olduğunu, Türkiye'nin en yaşanılacak yeri olduğunu düşünmekte ve İzmir'i çok sevmektedirler.

İzmir (düşünüyor) şöyle düşünecek olursam benim her şeyim İzmir (Katılımcı 3, E, 78, GB).

İzmir, Türkiye'nin yani en yaşanılacak yani yeri. Bunu kabul edin (Katılımcı 4, E, 80, GB).

İzmir ili cennet (Katılımcı 13, E, 81, H).

İzmir tam benim kafama uygun bi memleket anadın mı? İleri görüşlü (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Bu bağlamda katılımcıların neredeyse hepsi İzmir ili ilgili olumlu ifadelerde bulunmuşlardır. Yaşlılar İzmir'de ailesel, ekonomik, sağlık nedenleri için yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra İzmir yaşlıların hayallerindeki "ideal yerleşim yerini" temsil ettiği için İzmir'de yaşamayı tercih etmişlerdir.

İşte istekli olarak geldim ben İzmir'e (Katılımcı 3, E, 78, GB).

İzmir, Türkiye'nin yani en yaşanılacak yani yeri. Bunu kabul edin (Katılımcı 4, E, 80, GB).

Hepsi görgülü insanlar, iyi insanlar. O bakımdan yani tercih ederim (Katılımcı 1, K, 85, GB).

İzmir benim idealim yani şöyle ideal yerleşim yerim (Katılımcı 11, E, 77, H).

Ankara'da tutuluyodu nefesim. Nefes alamıyodum mesela ama şükür burda iyiyim. Nefesimi de güzel alıyom eskisine bakarak (Katılımcı 6, K, 87, GB).

Katılımcılar gerek zorunlu gerekse isteyerek İzmir'e gelmiş olsalar da çoğunluğun İzmir ilinden memnun oldukları görülmektedir. "İzmir ili dışında hangi ili tercih edecekleri" alt teması incelendiğinde katılımcıların yarısına yakını yine "İzmir'i" tercih edeceği, diğerlerinin "Bodrum", "Antalya", "Kocaeli", "Taşucu", "İstanbul", "Bursa", "Aydın", "Ankara" illerini söyledikleri görülmüştür. Bu illeri tercih nedenleri ise; "memleketleri olduğu için", "o illeri bildikleri için", "tanıkları/akrabaları olduğu için", "beğendikleri için" ya da "İzmir'e benzediği içindir".

*Valla İzmir'den başka bi yerde yaşamak istemezdim (Katılımcı 6, K, 87, GB)
Ankara olabilir. Orayı tanıyorum. Çünkü tahsilimi orda yaptım (Katılımcı
11, E, 77, H).*

Kocaeli'de İzmir gibi çok güzel bir yer (Katılımcı 3, E, 78, GB).

“İzmir’de yaşamamanın sosyal ve kültürel katkıları” alt teması incelendiğinde bireylerin, “rahat yaşadım”, “her şey var”, “saygılılar gençler”, “kültür seviyesi iyi”, “fuar ve galeriler var”, “konserler var”, “insanları”, “sosyalleştim”, “fuarı var”, “kendi başıma karar vermem”, “huzurluyuz mutluyuz” şeklinde ifade ettikleri görülmüştür.

İzmir’de daha böyle uyumlu insanların birbirine karşı saygılı olduğunu görüyorum. Gerçekten (Katılımcı 8, E, 73, GB).

İzmir ili dediğim gibi Türkiye’nin en çağdaş, en pozitif insanlarıyla, en modern insanlarıyla dolu şehridir olarak görüyorum ben ve çok şeyizdir birbirimizle hemen kaynaşırız (Katılımcı 7, K, 74, GB).

Ya güzel bi şey bi de herşeye kucak açıyo İzmir’in insanı. Yani güzel seviyom İzmir’i (Katılımcı 9, K, 63, GB).

Yani kültürlü insanlarla düşünür kalkiyosun veya modern insanlarla düşünür kalkiyosun (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Bana göre belki kadınlara daha daha değer veriliyo daha öncelik tanınıyo gibi geliyor. Ondan sonra mesela kendi başıma karar vermem istediğim biriyle evlenmek. Mesela kendi adıma yatırım yapmak. (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Valla insanları çok iyi (Katılımcı 1, K, 85, GB).

Bu bağlamda katılımcıların “İzmir ilinin sosyal ve kültürel katkılarında” İzmir insanını; çağdaş, yardımsever, herkese kucak açan, saygılı olarak tanımladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra İzmir’in sağladığı aktivitelerle sosyalleştikleri, rahat yaşadıkları, huzurlu ve mutlu oldukları görülmektedir. Bireyin aktivitesi arttıkça mutlu olma düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir (Onur, 1997). Bu da İzmir’in yaşlı bireyleri aktiviteleriyle ve sosyal yaşantısıyla mutlu ettiğini gösterir.

“İzmir’de yaşamamanın ekonomik katkıları” alt teması incelendiğinde yaşlı bireylerin çoğunun İzmir’in ucuz olduğu, büyükşehir olmasına rağmen emekli

maaşlarıyla geçinilebildiğini, belediyelerin evde bakım imkânı olduğunu, 65 yaş ve üzeri bireylerin ücretsiz ulaşım kartının olduğu, kazançlarını İzmir’de çalışarak elde ettiklerini belirttikleri görülmüştür.

Bedava gidiyoruz, bedava geliyoruz. Ulaşımlarda (Katılımcı 19, K, 89, H).

Evde bakıma geliyordum bana hastaydım ya (Katılımcı 6, K, 87, GB).

Herşeyi ucuz. Sebzesi meyvesi iyi. Fazla değil hani o kadar. Çok memnunum ben burdan İzmir’den mutluyum (Katılımcı 10, K, 73, GB).

Aldığın maaşla geçinemezsin ama İzmir’de geçiniliyor (Katılımcı 14, E, 83, H).

Katılımcıların büyük çoğunluğu İzmir’in diğer büyükşehirlerle nazaran ucuz olduğundan söz etmeleri İzmir’in ekonomik açıdan bireylere katkı sağladığının bir göstergesidir. Yaşlı bireylerin emeklilik ve iş kaybı ile birlikte ekonomik problemler çektikleri de bilinmektedir. Ekonomik problemler bireylerin sosyal yaşantılarını doğrudan etkilemektedir. Bu da yaşlı bireylerde yaşam doyumunu olumsuz etkileyen bir faktördür.

Ama ekonomin olmadığı sürece sosyal kültürel yaşayamazsın zaten (Katılımcı 2, K, 65, GB).

İzmir’in yaşlılar için güçlü ve güçsüz yönleri

Katılımcıların büyük çoğunluğunda güçsüz yönlerinden ziyade güçlü yönlerinden bahsetmişlerdir.

Katılımcılara göre İzmir coğrafi yapı, ulaşım, ekonomi, sağlık, iklim, büyükşehir avantajları yönünden güçlüdür. Ayrıca katılımcıların İzmir’i çağdaş ve özgür yapısıyla aydınlık ve yaşanılabilir bir şehir olarak ifade ettikleri görülmüştür.

İzmir aydınlık bir şehir (Katılımcı 11, E, 77, H).

Gecenin 11’inde 12’sinde yani Atatürk Kültür Merkezi’nde bi şeyler olduğu zaman hiç korkusuzca ben de evime yalnız başıma gelebiliyorum o özgürlüğü var yani İzmir’in. (Katılımcı 9, K, 63, GB).

Eğer ki ben İzmir’de oturmuyordum olsaydım. Belki ilkokula bile göndermezlerdi beni (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Niye dersin Ankara’nın havasını kötülemiyom. Nefes darlığı tıkanıyo orda

ama bak burda iyiyim bak şimdi zararım yok çok şükür (Katılımcı 6, K, 87, GB).

İzmir şeydir her tarafa yakın olduğu için gerekli yeredir. Coğrafyanın ben kendim olarak en güzel yerinde yaşıyoruz aşağı yukarı (Katılımcı 14, E, 83, H).

Hastanesinden, herşeyinden yani bize gelen imkânlarımız bol yani yaşlılar için (Katılımcı 3, E, 78, GB).

Her anda her şeyde iş bulabiliyosun, çalışabiliyosun, ıı yönetilebiyosun şöyle yapabiliyosun ufak şehirler öyle değil (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Dedim ya yakıtta avantajın var. Kömürün tonu şu an ne kadar bilmiyom. Eğer bin liraysa beş bin altı bin liralık kömür yakacaklar. Ama ben beş yüz kiloyla kışı çıkarcam. Beş bin altı bin lira işte avantaj bu benim için (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Katılımcılara göre İzmir'de yapılan etkinliklerin az olması, bakımsız yapıları olması ve kendini tanıtmak için yeterince çalışma yapılmaması açısından güçsüzdür.

Valla fazla bi etkinliği yok...Kenar yerlerde çok bakımsız yapılar var (Katılımcı 9, K, 63, GB).

Çalışma yapılımyanca tanıtılacak bişey olmuyor ki (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Bu bağlamda katılımcıların İzmir'den ekonomik, sosyal ve kültürel yönden memnun oldukları görülmektedir. İzmir'in ulaşım, iklim, coğrafi konum, yakıt avantajı, toplu taşımaları ücretsiz kullanma imkânı, belediyelerin evde bakım imkânı, ucuz olması çekici özelliklerinden bazılarıdır. Ayrıca sanatsal aktiviteler ve İzmir'in insanının çağdaşlığı ve yardım severliği olarak birçok yönden İzmir'i güçlü bulmalarını sağlamıştır. Birkaç bireyin de İzmir'deki bakımsız yapıların çoğunlukta olması, sanatsal faaliyetlerin ve tanıtım çalışmalarının yetersiz olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

İzmir deneyimlerinden sonra araştırmacılar analizlerini yaparken “yalnızlık” teması ön plana çıkmıştır. Bu nedenle yalnızlık teması sosyalleşmeden bağımsız olarak ele alınmıştır.

Yalnızlık Deneyimleri

Yaşlılar yalnızlık deneyimleri bağlamında “yalnızken hissettikleri” ve “yalnızken yaptıkları” alt temaları üzerine söylemde bulunmuşlardır.

“Yalnızken hissettiklerinde”, “hiç yalnız kaldığımı hissetmem”, “burda yalnızlık çekiyosun”, “rahatlık hissediyorum”, “hiç yalnız bırakmadılar”, “boşluk gibi bi şey”, “çok zor” gibi ifadeler kullanmışlardır.

Katılımcılar bir kısmının İzmir’de yaşarken yalnızlık hissettiğini söylerken bir kısmının ise hiç yalnızlık hissetmediğini belirttikleri görülmüştür. İfadelere bakıldığında özellikle huzurevindeki bireylerin ve eş kaybından sonra evlerinde yalnız yaşayan bireylerin yalnızlık hissi yaşadıkları görülmüştür. Burada iki kurum arasındaki farka baktığımız zaman huzurevinde yaşayan bireylerin gündüzlü bakım evindeki bireylere göre daha fazla “yalnızlık” hissettikleri görülmüştür. Bu da huzurevindeki bireylerin diğer yaşlı bireylere göre daha fazla yalnızlık hissettikleri görüşüyle paraleldir (Softa & Öztürk, 2015).

...burda şey yalnızlık çekiyosun (Katılımcı 14, E, 83, H).

Ne bilim yalnız hissediyorum (Katılımcı 15, K, 84, H).

Beni yalnız bırakmadılar (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Yaşlı bireyler yalnız kaldıkları zamanlarda dua ettiklerini, albümlere baktıklarını, müzik dinleyip şarkı söylediklerini, kitap okuduklarını, uyuduklarını, çiçeklerle konuştuklarını ifade etmişlerdir.

Albümlere bakarım... şarkı dinlerim kendim şarkı söylerim (Katılımcı 3, E, 78, GB).

Böyle yalnızlığım bana arkadaşlık olsun diye ya da çiçeklere bakarım. Onlarla konuşurum. Hani sabahleyin kalkmışım diye muhakkak alışmışımdır “Günaydın” derim evde kimse yok (Katılımcı 9, K, 63, GB).

Dua ederim, tesbihimi çekerim (Katılımcı 18, K, 80, H).

Hep yalnızım, okuyorum, uyuyorum (Katılımcı 11, E, 77, H).

Katılımcıların “yalnızlık deneyimlerini” incelemek amacıyla onlara “nerede nasıl mutlu oldukları/olacakları” sorusu sorulmuştur. Yaşlı bireylerin çoğu çocuklarıyla, eşleriyle, torunlarıyla, akrabalarıyla, sevdikleriyle, evlerinde mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın analiz sonucuna benzer şekilde; huzurevindeki yaşlıların hayata bakış açılarını ve gelecekle beklentilerini belirlemek amacıyla yapılan bir başka araştırmada da huzurevindeki yaşlıların %49’unun “evimde çocuklarımla birlikte yaşamak beni daha fazla mutlu ederdi”

şeklinde yanıt verdikleri belirtilmiştir (Karaca, 2010).

Katılımcılar, “mutluluk tarif edilmez”, “evvela vatanım”, “sevdiğim birisi güvendiğim”, “İzmir başka yer olmaz”, “o konuda bi şey beklemiyorum”, “kimin yanına gitsem mutluyum”, “çocuklarım ve eşimle”, “çocuklarımla”, “eşimle”, “evimde”, “akrabalarımla”, “torunlarımla”, “arkadaşlarımla” mutlu olacaklarını belirtmişlerdir.

Evimde eşimle olurdum (Katılımcı 1, K, 85, GB).

4 tane evladımın olmasını isterdim, kocamın olmasını isterdim (Katılımcı 19, K, 89, H).

Yanımda çok büyük benim kocam oluyo, bena evler yapıyo öbür dünyada (Katılımcı 18, K, 80, H).

Çocuklarım arar beni onlarla mutluyum. (Katılımcı 14, E, 83, H).

Öneriler

Kuşaklararası etkileşimle yaşlıların birçok konuda gençlere fayda sağlayabileceğini gösteren araştırmalar vardır (Şanlı & Tokyürek, 2001). Bu nedenle bu araştırmada da yaşlı bireylerin tüm “önerileri” dikkate değer bulunmaktadır. Bu öneriler “kurum yetkililerine öneriler”, “İzmir’de yaşayan bireylere öneriler”, “gençlere öneriler”, “yaşlılara öneriler” ve “politikacılara önerilerdir”.

İzmirde yaşayan bireylere öneriler

İzmir’de yaşayan bireylere İzmir’e ve birbirlerine saygılı olup sahip çıkmalarını, dürüst olmalarını, okumalarını, gezmelerini, İzmir’in değerini bilmelerini, İzmir’de yaşamının kolay olduğunu, vatana ve millete faydalı olmaları konusunda önerilerde bulunmuşlardır.

İuu valla bence İzmir’e saygılı olsunlar. Sahip çıksınlar. Ondan sonra da birbirimize sahip çıkalım. Ondan sonra da gerisi gelir (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Herkesin birbirini sevmesi lazım, herkesin birbirine saygı duyması lazım. Zaten böyle bişey olursa çevren buysa 150 sene yaşarsın (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Okumalarını, çevre edinmelerini, insanlarla diyalog kurmalarını, çevreyi tanımalarını istiyorum (Katılımcı 11, E, 77, H).

Valla değerini bilsinler, gününü gün etsinler başka hiçbi şey diyemem. Değerini bilicekler, yaşadıklarının tadını çıkaracaklar (Katılımcı 15, K, 84, H)

İyi olsun, millete devlete faydaları olsun. Doğrudan ayrılmasınlar (Katılımcı 18, K, 80).

İzmir'i tavsiye ediyorum herkese fakir yeri (Katılımcı 13, E, 81, H).

Kurum yetkililerine öneriler

Yaşlı bireylerin bir kısmı kurumdan ve kurum yetkililerinden memnuniyetlerini dile getirirken bir kısmı da çalışan personellerden daha saygılı olmalarını istediklerini, yöneticilerin üyelerine sahip çıkmalarını, onlarla daha çok ilgilenmelerini, kurumun temiz olmasını ve çevreyi düzenlemeleri ile ilgili önerilerde buldukları görülmüştür.

Kurum yetkililerine ne öneriyim ben? Zaten ı beklediğim şeyleri veriyο bana (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Hiçbi şey öneremem her şeyleri çok güzel (Katılımcı 17, K, 89,H).

Valla kurum yetkililerine buranın temiz olmasını, insanların iyi geçinmesini... Elemanlar daha burda kalanlara daha saygılı davransınlar isterim... Yani topluluk kaidelerini bilsinler. Toplu yaşantının şartlarını öğrenmeye çalışsınlar (Katılımcı 16, K, 93, GB).

Kurum yetkililerine daha çok ilgilenmelerini tercih ederim. Bi de bizimle daha duygusal, daha içten, daha sevecen öyle (Katılımcı 15, K, 84, H).

Burada gündüzlü bakım evi ve huzurevi arasında bir kıyaslama yapacak olursak, gündüzlü bakım evindeki bireylerin kurumdan daha çok memnun olduklarını bunu da önerilerinde ifade ettikleri görülmüştür. Huzurevindeki bireylerin öneriler konusunda daha çok toplu yaşantılarla ilgili bir takım problemler yaşadığı ve buna yönelik önerilerde buldukları görülmüştür. Bu problemlerin temel kaynağının da kalifiye personel yetersizliği olduğu görülmektedir.

Gençlere öneriler

Katılımcıların “gençlere öneriler” alt teması incelendiğinde gençlere; sevgi ve saygıyı, dürüst olmayı, kendilerini tanımayı, eğitimli olmalarını, çalışmalarını, vatanına faydalı olmayı, sağlıklarına dikkat etmelerini önerilerinde bulunmuşlardır.

Gençlere tavsiyem şu: Gerçekçi olsunlar, yalan söylemesinler ondan sonra abilerine, ablalarına, annelerine, babalarına yalan söylemesinler.

Sevgi, saygı olduktan sonra yaşamak çok kolay (Katılımcı 5, E, 86, GB).

Gençlere eğitim seviyelerini yükseltmelerini isterdim. Eğitim (vurgulayarak), kültür, eğitim seviyelerini yükseltmelerini isterim (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Yavrum mesleğini, gençliğini, hayatının değerini bil” çünkü sana en lazım olan o. Sağlıklı olmazsan çalışmazsın, yiyemezsin, yaşayamazsın. Çirkin oldun mu kimse yanına almaz. Paran olmadı mı kimse yüzüne bakmaz. Ha teyzem söylüyorum, çocuklarıma da söyledim (Katılımcı 15, K, 84, H).

Yani kendinizi tanıyın. Ben neyim? Cemiyette yerim ne?...Yani kendinizi tanıyın. Vatani için yapabildiği kudrette faydalı olmasını isterim (Katılımcı 16, K, 93, H).

Diğer yaşlılara öneriler

Yaşlı bireyler “diğer yaşlılara öneriler” alt teması incelendiğinde; birbirlerine karşı hoşgörülü, dürüst ve saygılı olmalarını, yardımlaşmalarını, gençlere kıymet vermelerini, okumalarını, hayata sıcak bakmalarını ve sosyalleşmelerini önerdikleri görülmüştür.

Evde oturana kadar burda zaman geçirsinler. Bence hiç kimse evinde oturmasın. Bura çok güzel (Katılımcı 1, K, 85, GB).

Birbirimize saygılı olmamız lazım (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Birbirlerini kırmamalarını öneririm. Hoşgörülü olmalarını öneririm (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Okumalarını, çevre edinmelerini, eğitim vermelerini istiyorum (Katılımcı 11, E, 77, H).

Gençlere kıymet vermelerini isterim. Gençlere kendilerini yetiştirmeleri açısından tavsiye de bulunmalarını isterim (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Dedikodu yapmasınlar çekiştirmesinler (Katılımcı 14, E, 83, H).

Politikacılara öneriler

Burada yaşlı bireyler politikacılara; dürüst ve iyi insan olmalarını, bencil olmamalarını, aydın olmalarını, halkı eğitmelerini, vatani korumalarını, yargının müstakil olmasını, dışa bağımlılığın azaltılmasını önermişlerdir. Ayrıca katılımcıların yaşlı maaşlarının yetersizliğinden bahsedip yaşlılar için var olan huzurevi ve gündüzlü bakım evlerinin çoğaltılmasını, yaşlı bireylerin tecrübelerinin kullanılmasını istediklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Sizin enerjinizi gücünüzü kullanmak lazım bizimde tecrübemizi kullanmak lazım. Bak o zaman ülke nasıl gidiyor. Uçar (Katılımcı 2, K, 65, GB).

Dürüstlük bir devletin temel taşı olmalı. Atatürk ne demiş “Dürüst, dürüstlük bunlar hep ilim bilim.” Bunlara hep ihtiyacımız var yani (Katılımcı 3, E, 78, GB).

Halkı eğitmelerini istiyorum ... Ülkenin kalkınmasını, milletin huzurlu yaşamasını tavsiye ederim. “Bu millet benim milletim” diyecek arkadaş. Ben onun, refah içinde yaşanması için ne gerekiyorsa o şekilde hizmet istiyorum ben (Katılımcı 8, E, 73, GB).

Çalışan insanların da emekleri verilsin. Onu isterdim yani. Şey uçurum olmasın insanlar arasında uçurum olmasın yani (Katılımcı 9, K, 63, GB).

Politikacıların aydın olması lazım... Valla insan kültürünün İzmir'deki gibi olmasını istiyorum (Katılımcı 11, E, 77, H).

E buradan siz çıkarıyorsunuz, eğitiyorsunuz tamam ama bu eğitilmiş insanlara bir iş sahası yok. Yani aktarım yok, şu yok bu yok (Ağlıyor)... (Katılımcı 12, E, 93, H).

Yani burası olmasaydı nasıl olcaktı böyle? Yalnız başına oturacaktın evde. Kadınları öldürüyorlar, paralarını alıyolar, evlerine giriyorlar falan yani nerden gelse ya açılın böyle huzurevleri açılın fazla açılın, kreşler açılın. Her şey açılın yani... (Katılımcı 13, E, 81, H).

Yaş alma deneyimlerine dayanarak yaşlı bireylerin verdikleri tüm öneriler dikkate alınmıştır. Görüldüğü üzere katılımcılar politikacılara öneriler konusunda çok çeşitli konulara değinmişlerdir. Bu nedenle bu temada ifadelerden alıntılara daha çok yer verilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Genel itibari ile araştırmada İzmir'de yaşayan yaşlı bireylerin sosyal deneyimleri, kurum deneyimleri, İzmir'de yaşama deneyimleri, yalnızlık deneyimleri ve çok boyutlu olarak önerileri derinlemesine incelenmiştir. Sonuçlar sırası ile ele alındığında;

İzmir ilinde yaşayan yaşlıların farklı özelliğe sahip kurumlardaki farklılaşan yaşam deneyimlerine bakıldığı zaman gündüzlü bakım evlerinin huzurevlerine göre yaşlı bireylerin işlevselliğini arttırıcı bir hizmet modeli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda gündüzlü bakım evleri, yaşlılara; beslenme, spor, fizyoterapi gibi sağlıklı yaşam davranışları kazandırmasının yanı sıra yaşlı bireylerin boş zamanlarını değerlendirmeleri için de bir fırsattır (Karaca, 2019). Araştırmadan elde edilen analizlere göre gündüzlü bakım evindeki bireylerin huzurevindeki bireylere göre daha fazla sosyal aktivitelere katıldıkları ve yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bunun en büyük nedeni huzurevindeki bireylerin sürekli olarak huzurevinde yaşamaları ve gündüzlü bakım evindeki bireylerin kendi evlerinde yaşayıp boş zamanlarını değerlendirmek için kurumu tercih etmeleridir. Bu da kendi yaşam ortamında bireylerin hayatını idame ettirmelerinin onları daha mutlu ettiğini göstermektedir. Tüm bunlara dayanarak, gündüzlü bakım evlerinin, aileleriyle veya yalnız yaşayan yaşlı bireylerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri, sosyalleşebilecekleri, spor yapabilecekleri, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde akran ilişkilerini devam ettirecekleri kısacası keyifli yaşlanmak için gerekli olduğunu söylemek mümkündür.

Ülkemizde huzurevi sırasında bekleyen yaşlı bireylerin en fazla olduğu il İzmir'dir. Sayısal verilere göre her yıl ortalama 3.000 civarı yaşlı birey kurum bakımı için sırada beklemektedir (Karakuş, 2018). Araştırmanın yapıldığı huzurevindeki yaşlı bireylerin huzurevinden "memnun olduklarını" ifade etmesi birçoğunun huzurevine girebilmek için sırada beklemesi huzur evlerine olan ihtiyacın çok olduğunu ancak huzurevlerinin sayılarının yetersiz olduğunu gösterir.

Ayrıca araştırma neticesinde katılımcıların huzurevindeki kalifiye personel yetersizliğini ifade etmesi araştırmadaki bir diğer önemli sonuçtur. Baran'ın kurum bakımındaki yaşlıların sosyal yaşam koşullarını incelediği

araştırmasında, huzurevindeki bakıcı personellerin yetersiz ve eğitim seviyelerinin de düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışanlar tarafından sağlanabilen güler yüzün, iyi bakım unsurlarının ve olumlu davranışların huzurevindeki yaşlı bireylerin memnuniyetini arttırdığını söylemek mümkündür (Baran, 1999). Bu sonuç sadece İzmir ili ile sınırlandırılmayıp Türkiye'deki diğer benzer kurumlar için de incelenmesi gereken bir konuyu oluşturmaktadır.

İzmir ilinin yaşam koşulları ele alındığı zaman giderek artan yaşlı göçüyle birlikte büyümeye devam ettiğini söylemek mümkündür (Karakuş, 2018). Katılımcıların İzmir'i nasıl yaşamakta olduklarına bakıldığında genel itibariyle İzmir'de yaşamaktan mutlu olduklarını ifade etmeleri, "İzmir'in sosyal, kültürel, ekonomik, iklim, yönünden onlara fayda sağladığını" ifade etmeleri İzmir'deki artan yaşlı göçünü açıklamakla birlikte İzmir'in yaşlılar için yaşanılabilir bir il olduğunu gösterir. Çalışmamızdaki katılımcıların ekonomik düzeyleri, meslekleri, eğitim durumları birbirinden farklı olsa da aynı ortamda birbirleriyle paylaşım içinde olmaları onların bu tip farklılara dikkat etmediklerini gösteren başka bir sonuçtur.

Uluslararası çalışmalar ve düzenlemelere bakıldığında yaşlı bireylerin korunmaya ihtiyaç duyan hassas bir grup olduğu görülmektedir. Bu nedenle yaşlı bireylerin bu hassas durumları dikkate alınarak sahip oldukları haklar yasal düzenlemelerle güvence altına alınmalıdır (Karaca, 2019). Ayrıca On Birinci Kalkınma Planının hedefleri de göz önünde bulundurularak yaşlılara sunulan sağlık ve bakım hizmetlerinin çeşitlendirilmesi, gündüzlü bakım evlerinin ve huzurevlerinin nitelik olarak geliştirilmesi ve çoğaltılması, yaşlı bireylerin ekonomik ve sosyal hayata katılımının arttırılarak aktif yaşlanmanın geliştirilmesi önerilebilir (T.C. On Birinci Kalkınma Planı, 2019). Özellikle yapılan araştırmalar dikkate alınarak ve yaşlı nüfusunun arttığı iller göz önünde bulundurularak politikacıların artan yaşlı nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak için girişimlerde bulunması gerekmektedir.

Sağlıklı ve aktif yaşlanma fikirlerinin öne çıktığı günümüzde yaşlı refahını artırıcı sosyal hizmet uygulamalarının da artırılması ve geliştirilmesi beklenmektedir (Yağcıoğlu, 2009). Gündüzlü bakım evindeki yaşlı bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda tüm yaşlı bireyler kurumdan "çok memnun

olduklarını ve yaşlı bireylerin sadece Gazieir'de değil her yerde olduğunu ve gündüzlü bakım evlerinin her yere açılması gerektiğini" ifade etmişlerdir. Bu memnuniyet göz önünde bulundurularak gündüzlü bakım evlerinin birçok ilçede kendi evlerinde yaşayan yaşlı bireylere hizmet verilmesi için çoğaltılması önerilebilir.

Bunun yanı sıra huzurevi yetkililerine huzurevi sakinlerinin yaşam doyumlarını yükseltmek ve sağlıklı yaşlanmaları için boş zaman aktivitelerini çoğaltmaları ve eğitmen eşliğinde yaşlı bireylere spor yaptırabilecekleri bir ortam oluşturmaları önerilebilir. Ayrıca başta huzurevleri olmak üzere yaşlılara yönelik tüm kurumlardaki çalışanların yaşlıların duygusal anlamdaki hassasiyetleri göz önünde bulundurularak onlara yönelik profesyonel yaklaşım tarzının benimsenmesi için eğitimli personellerin çalıştırılması ve sürekli olarak bu konuda hizmet içi eğitimler düzenlenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, katılımcılara göre *İzmir'de yaşlı olmak demek; yaşlılığın beraberinde getirdiği fiziksel, ruhsal, sosyal olumsuzluklara rağmen İzmir'deki çağdaş yapı sayesinde bu olumsuzlukları en aza indirgeyip yaşlılığın keyfini çıkarmak demektir.*

Yaşlı bireyler toplumumuzda acınması gereken değil sahip çıkılması gereken grup olarak algılanmalıdır. Onlar bizim geçmişimize ışık tutan tecrübelerinden faydalanmamız gereken toplumumuzun çok kıymetli bir kesimini oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaşlı bireyleri çocuklar ve gençlerle bir araya getirecek ortamlar oluşturulması bu konuda sosyal sorumluluk projeleri geliştirilmesi önerilebilir. Toplum içerisinde de yaşlı bireylerimize saygı ve hoşgörünün esas alındığı bir yaklaşım tarzını benimsememiz oldukça önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Nitel araştırma yöntemi ve derinlemesine görüşme tekniğiyle gerçekleştirilen alan incelemesinden dolayı, araştırma sonunda ulaşılan veriler, katılımcıya , görüşme ortamına ve bağlama özeldir. Veriler sadece İzmir'de araştırmanın yapıldığı huzurevi ve gündüzlü bakım evinde bulunan 19 katılımcının Kasım 2019 tarihindeki duygu ve düşüncelerini içermektedir. Araştırma başka bir zaman diliminde, başka bir araştırmacı tarafından, farklı illerde veya kurumlarda gerçekleştirilseydi farklı sonuçlar elde edilebilirdi.

Bu nedenle araştırma sonuçları genellenemez ve tekrar edilemez oluşu araştırmanın sınırlılığı içerisinde yer almaktadır.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma ilgili kurumlardan 14.11.2019 ve 05.11.2019 tarihli izin yazıları doğrultusunda veriler toplanmıştır. Veriler toplanırken görüşme yapılan her bir katılımcıya etik ilkeler esas alınarak verilerin gizli kalacağı konusunda bilgilendirme yapılmış ve aydınlatılmış onam formu imzalatılmıştır. 2020 yılı itibari ile TR dizin kriterleri güncellenip bilimsel araştırmalar için etik kurul onayının zaruri hale gelmesinden dolayı araştırma için 19.03.2020 tarihli 2020/03/02 sayılı karar ile X Üniversitesi, Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2017). Yaşlı Yoksulluğu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2); 197-208.
- Arslan, H., Bölükbaş, N (2003). Huzurevinde Kalan Yaşlıların Psikososyal Yönlerinin İncelenmesi, *Düşünen Adam*;16(4), 235-239.
- Baran, A.G. (1996). Kurum Bakımındaki Yaşlıların Sosyal Yaşam Koşulları: Ankara Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 19-58.
- Brantlinger, E., Jimenez, R., Klingner, J., Marleen, P. & Virginia, R. (2005). Qualitative Studies in Special Education. *Exceptional Children*, 71(2), 195-207. <https://doi.org/10.1177/001440290507100205>
- Bilginer, B., Tuncer, A., Apani E. (1996). Adana Huzurevi ve Yenibaraj Sağlık Ocağı Bölgesindeki 65 Yaş ve Üzeri Yaşlıların Demografik Özellikleri, V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul, 168- 171.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Atıf İndeksi, 1-360.
- Creswell, J. W. (2020). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çev. Ed: Bütün, M. & Demir, S.B.). 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dönmez, G. (2010). Yaşlılarda yaşam kalitesini etkileyen faktörler. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Yüksek lisans tezi, Bolu.
- Karaca, F. (2010). Huzurevinde kalan yaşlıların hayata bakış açıları ve gelecekle ilgili beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 50-72.
- Karaca, N. G. (2019). Uluslararası İlke ve Standartlar Bağlamında Yaşlı Hakları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(2), 255-274.
- Karakuş, B. (2018). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu, Ankara.[chrome-extension://oemmnacblldboiebfnladdacbfmadadm/https://ailevecalisma.gov.tr/media/9323/kitaptuerkiyede-yasli-lara-yonelik-hizmetler-kurumsal-ya%C5%9Fl%C4%B1-bak%C4%B1m%C4%B1-ve-illerin-durumu2018.pdf](https://ailevecalisma.gov.tr/media/9323/kitaptuerkiyede-yasli-lara-yonelik-hizmetler-kurumsal-ya%C5%9Fl%C4%B1-bak%C4%B1m%C4%B1-ve-illerin-durumu2018.pdf) Erişim tarihi: 25.12.2019
- Kurt, G. (2008). Türkiye'de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış: Sivas İl Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

- Kurt, G., Beyaztaş FY, Erkol Z. (2010). Yaşlıların Yaşam Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti, *Adli Tıp Dergisi*, 24(2): 32-39.
- Mandıracıoğlu, A. (2010). Dünyada ve Türkiye’de Yaşlıların Demografik Özellikleri, *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 39-45.
- O’Brien, B. C., Harris, I. B., Beckman, T. J., Reed, D. A., & Cook, D. A. (2014). Standards for reporting qualitative research: a synthesis of recommendations. *Academic Medicine*, 89(9), 1245-1251.
- Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Softa, H.K., Öztürk, A., Dindaş, İ., ve Göçmen, M. (2015), “Kastamonu 1No’lu Aile Merkezine Başvuran Yaşlıların Yalnızlık Düzeyine Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi”, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(2): 88-97.
- Soygüden, A., ve Cerit, E. (2015). Yaşlılar İçin Egzersiz Uygulamalarının Önemi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 197-224.
- Şanlı N. ve Tokyürek, Ş., (2001), “Yaşlıların Gençlerden Beklentileri”, I. Ulusal Yaşlılık Kongresi, s. 310-317. 10-11 Ekim, Ankara.
- Şenol, D. ve Erdem, S. (2017). Yaşlılık ve Yaşlı Kadınlarda Huzurevi Algısı: Nitel Bir Çalışma. *Kırıkkale üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7)2; 31-50.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2016). Türkiye’de Yaşlı Bakım Hizmetlerinin Proaktif Yönü ve Mali Yük Analizi Etüt Araştırması, Ankara. [chromeextension://oemmnndcblldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Turkiyede_Yasli_Bakim_Hizmetlerinin_proaktif_yonu_mali_yonu_etut_analizi_2016.pdf](https://www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Turkiyede_Yasli_Bakim_Hizmetlerinin_proaktif_yonu_mali_yonu_etut_analizi_2016.pdf) Erişim tarihi: 25.12.2019
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). Onuncu Kalkınma Planı Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: *Kalkınma Bakanlığı Yayınları*. [chrome-extension://oemmnndcblldboiebfnladdacbfmadadm/http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_Yaslanma.pdf](http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_Yaslanma.pdf) Erişim tarihi: 25.12.2019
- Tekin, H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Tekindal, M. (2018). (Translation editör in Turkish). Nitel Araştırmalarda Yazılım Kullanımı Adım Adım Rehber. (Using Software in Qualitative Research A Step-by-Step Guide. Silver, C. & Lewins, A. Eds. SAGE Publications, 2014) Ankara: *NİKA Yayınevi*.

- Tekindal, M., & Uğuz-Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172. TÜİK, (2018), Genel Nüfus Sayımları, 1965-2000. <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt id=1047> Erişim tarihi: 27.12.2019
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Ankara. <chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/On-Birinci-Kalkinma-Plani.pdf> Erişim tarihi: 27.12.2019
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International journal for quality in health care*, 19(6), 349-357.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World population prospects: the 2019 revision*, custom. <https://esa.un.org/unpd/wpp/> Erişim Tarihi: 27.12.2019
- World Health Organization, (1998). *The World Health Report, Life is the 21st Century a Vision for all*, Genova. chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/https://www.who.int/whr/1998/en/whr98_en.pdf Erişim tarihi: 28.12.2019
- Yağcıoğlu, R. (2009). Sağlıklı yaşlanma ve sosyal hizmetler. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3 (1), 30-38.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DİJİTAL ÇAĞDA DEĞİŞEN EBEVEYNLİK ROLLERİ: TEKNOLOJİ KULLANIMINDA ANNE BABALAR REHBER Mİ ENGEL Mİ OLMALI?

Meltem KURTOĞLU ERDEN¹

Eda USLUPEHLİVAN²

Öz

Bir insan yavrusu, en hızlı gelişimini dünyaya geldikten sonraki ilk yıllar içerisinde göstermektedir. Hem fiziksel gelişim hem de bilişsel gelişim açısından yaşamın ilk yılları en önemli yıllardır. Bu süreçte en büyük sorumluluk kuşkusuz ki ebeveynlere düşmektedir. Gelişmekte olan bebeğin beyni çevredeki tüm uyaranlar ile etkileşim halindedir. Beyin gelişiminde en önemli unsur ise bebeğin ebeveynleri ile olan ilişkisi ve yaşadığı ortamdır. Hepimiz yaklaşık yüz milyar nöron ile doğarız. Yapılan çalışmalar kritik sinirsel bağlar olmadan bu nöronların bir işe yaramayacağını göstermektedir. Kritik sinirsel bağların oluşumunda ise bebekle kurulan iletişimin ve etkileşimin önemli olduğu dikkati çekmektedir. İçinde bulunduğumuz dönem dijital ya da bilişim çağı olarak tanımlanabilecek bir dönemdir. Bu dönemde dijital aygıtlar gündelik yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Dolayısıyla yenidoğan bebekler, bundan yirmi yıl öncesine göre daha fazla dijital araç gerece maruz kalarak büyümektedirler. Bu bağlamda, bu çalışma “Anne-babalar, bebeklerinin sağlıklı gelişimi için, insan hayatının en kritik dönemi olan 0-36 ay arasında teknoloji kullanımı sürecini nasıl yönetmelidirler?” ve “Bebeklerin bu süreçten en olumlu şekilde etkilenmeleri nasıl sağlanır?” sorularına cevap aramıştır. Buna ek olarak 3-5 yaş arasındaki çocukların teknoloji kullanımı konusunda nelere dikkat edilmesi gerektiği de yazı kapsamında irdelenen bir diğer konudur. Dijital göçmenler olarak tanımlayabileceğimiz anne-babaların, dijital yerli çocukları ile nasıl iletişim kurmaları gerektiği ve bu süreci nasıl yürütmeleri gerektiği ile ilgili öneriler sunularak dijital çağda ebeveynlerin değişen rolleri hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik, dijital ebeveynlik, ebeveynlik rolleri, dijital yerliler, dijital göçmenler

¹Dr. Öğretim Üyesi, Uşak Üniversite, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, E-Posta: meltemkurtoglu@gmail.com ORCID: 0000-0003-2438-438X

²Bilim Ünvani, E-Posta: edauslupehlivan@gmail.com ORCID: 0000-0003-1576-716X

KURTOĞLU ERDEN, M., USLUPEHLİVAN, E. (2021). Dijital Çağda Değişen Ebeveynlik Rollerini: Teknoloji Kullanımında Anne Babalar Rehber Mi Engel Mi Olmalı?. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 447-474. DOI: 10.21560/spcd.vi.671929

CHANGING PARENTING ROLES IN THE DIGITAL AGE: SHOULD PARENTS GUIDE OR OBSTACLE IN TECHNOLOGY USE?

Abstract

A baby shows its fastest development in the first years after being born. The first years of life are the most important ones in terms of both physical and cognitive development. The greatest responsibility in this process is undoubtedly taken by the parents. The developing baby's brain interacts with all the stimuli in the environment. The most important factor in brain development is the relationship of the baby with the parents and the environment in which they live. We're all born with a hundred billion neurons. Studies have shown that these neurons are useless without critical neural connections. Communication and interaction with the baby are important in the formation of critical neural bonds. The current period is one that can be defined as digital or information age. In this period, digital devices become an integral part of our daily life. Meanwhile, newborn babies grow by exposing more digital devices by being exposed to more digital devices and technology, compared to twenty years ago. In this context, this study strives to reply to two crucial questions: how should the parents have an attitude concerning the use of technology between 0 to 36 months, the most critical period of human life, for the healthy development of their babies?, and how are babies provided to positively affected by this process? In addition, another significant question to be discussed is that of what should be paid attention to the use of technology for children between the ages of 3-5 years? Based upon these questions, it gives informations about the changing roles of the parents in the digital age, by offering a variety of suggestions with regard to how the parents, defined as digital immigrants, should communicate with their digital indigenous children and how they should conduct the process.

Key Words: Parenting, digital parenting, parenting roles, digital natives, digital immigrants

GİRİŞ

Ebeveynlik zor bir süreçtir. Her ebeveyn çocuğu olacağını öğrendiği ilk anda çocuğunun yaşantısını düzenlemek ve onun dünyaya uyum sürecini kolaylaştırmak için kendisine çeşitli sorular sormaya başlar. Bu sorulardan bazıları, “İlk karşılaştığım anda ve onu kucağıma aldığımda ona ne söylemeliyim, ağladığında nasıl tepki vermeliyim, odasını ne zaman ayırmalıyım, ona nasıl kitap okumalıyım” vb. şeklindedir. Ayrıca teknolojinin gelişmesiyle birlikte gündelik yaşantımızın her alanında dijital teknolojilerin kendisini göstermeye başlaması, bu sorulara ek olarak, dijital teknolojiye dair soruların da anne babaların zihninde yer almasına zemin hazırlamıştır. Çocuğumun yanında telefon, bilgisayar, tablet gibi dijital araç gereçleri kullanmalı mıyım ve kullanacaksam nelere dikkat etmeliyim, evdeki internet bağlantısı çocuğum için herhangi bir tehlike doğuruyor mu, tablet ekranı ile ne zaman tanışması daha uygun olur, telefonda müzik dinletmek ona zarar verir mi, akıllı cihazlar ile görüntülü konuşma yapmak çocuğumu olumsuz etkiler mi gibi sorular soran anne babaların sayısı artmıştır. Özellikle dijital çağ olarak adlandırdığımız günümüzde birçok insan, teknoloji ile ilişkisini ebeveyn olduktan sonra daha dikkatli bir şekilde düzenlemesi gerektiğinin farkına varmakta; buna rağmen bu konuda zaman zaman kendisini yetersiz hissedebilmektedir. Ebeveynlerin bir kısmı çocuklarının dijital teknolojileri kullanmaları ve bu teknolojilerle temas etmeleri sebebi ile endişe duyarken bir kısmı ise dijital teknolojileri ebeveynlik aracı olarak kullanabilmekte ve özellikle küçük yaşlardan itibaren çocuğunu dijital teknolojiler ile baş başa bırakabilmektedir. Örneğin, çoğu zaman ebeveynlerin, kişisel işlerini halledebilmek için çocuklarını meşgul etmek amacıyla teknolojiye başvurdukları görülmektedir. Birçok kişi bu durumda oyuncak, kitap ve çeşitli aktiviteleri kullansa da, teknolojik araç gereçleri kullanan ebeveynlerin sayısının da oldukça fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte çocuğun yaşı ilerledikçe oyuncak, kitap ve aktivite kullanımında azalma gözlemlenirken, elde taşınabilir oyun cihazlarının ya da teknolojilerin kullanımında artış olduğu söylenebilir. Bu durum da bazı ebeveynlerin, çocuklarının zamanla dijital teknoloji ya da sosyal medya bağımlısı olması ya da onaylanmayan içeriğe maruz kalmasına ilişkin kaygılarının artabilmesine yol açmaktadır (Wartella vd., 2013). Buradan yola çıkarak erken çocukluk döneminden itibaren anne babaların

dijital teknolojilerin kullanımı konusunda bilinçli olması gerektiğine vurgu yapmak ve bu konuda ebeveynler için bir farkındalık yaratmaya çalışmak doğru olacaktır.

YÖNTEM

Bu araştırma alan yazına dayalı bir derleme çalışması olarak tasarlanmıştır. Bunun için öncelikle bebeklik ve erken çocukluk döneminde gelişim ve dijital ebeveynlik konularında alan yazın taraması yapılarak birincil ve ikincil kaynaklara ulaşılmıştır. Birincil kaynaklar özgün araştırma çalışmaları olarak gruplanırken, ikincil kaynaklar da özgün bir araştırmayı özetleyen çalışmalar şeklinde açıklamıştır. Bu çalışmada, ulaşılan kaynakların incelenmesiyle elde edilen veriler tartışılmış ve sentezlenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Bebeklik (0-2) ve Erken Çocukluk Döneminde (3-5 Yaş arası) Gelişim

Bir bireyin anne karnına düştüğü andan itibaren gelişiminin boyutları, fiziksel gelişim, zihinsel gelişim, duygusal gelişim ve sosyal gelişim olmak üzere dört temel boyuttan oluşan karmaşık bir süreçler bütünüdür ve belirtilen her bir boyut gelişimin ayrı bir yönünü vurgulasa da söz konusu boyutlar arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur (Yazgan İnanç vd., 2004). Bu ilişki, bebek anne karnına düştüğü anda başlayan ve doğumla birlikte ilerleyen bir süreçtir. Bir insan yavrusunun gelişimi, yaşamın belli dönemlerinde, birbirini izleyerek gerçekleşen bir takım değişimlerden oluşur. Kalıtsal değişkenler, içgüdüler ve çevresel etkenlerle yönlendirilen değişimler karmaşası olarak tanımlanabilen gelişim, doğum öncesi dönemi de içine alarak, ölüm anına kadar devam eden bir süreç olarak ele alınabilir.

Bebeklik doğumdan sonraki ilk iki yılı kapsayan dönemdir. Bu dönem, bebekte gelişimin büyük değişimlerle çok hızlı bir şekilde sürdüğü süreci içerir. Yaklaşık 280 gün anne karnında büyüyen bebekler, doğdukları andan itibaren bazı reflekslere sahip olurlar. Bebeğin sinir sistemi ve beyni geliştikçe refleksler yerini bilinçli hareketlere bırakır. Bu dönem yaşamın en kritik evrelerinden biridir. Bu dönemde bebekler motor ve koordinasyon becerisi, dil becerisi ve duygusal becerileri açısından bir dizi gelişim yaşarlar. Söz konusu dönemde bebekler, aile üyelerine ve kendileri ile ilgilenen diğer

bakıcılara bağıllık duygusu geliştirir; kendisiyle ilgilenen kişiye güvenmeyi ya da güvenmemeyi, sevgilerini veya diğer duygularını göstermeyi ya da göstermemeyi öğrenirler. Ayrıca temel duyguları ifade etmeyi öğrenip kendilik ve bağımsızlık duygusu geliştirirler. Bu dönemde bebekler kişilik ve mizaç açısından belirgin farklılıklar gösterirler (Yazgan İnanç vd., 2004; Selçuk, 2005). Her bebek biriciktir ve her birinin gelişimsel süreci kendine özgüdür. Fakat gelişimsel dönemleri etkileyen ortak bazı etmenler vardır. Bu etmenlerden en önemlilerinin bebeğin bakımını üstlenen ebeveynler ya da bakıcılar, bebeğin büyüdüğü ev ortamı, ailenin sahip olduğu sosyal yapı, ekonomik yapı ve kültürel yapı olduğu söylenebilir. Bu etmenlerle ilerleyen süreçte, bebeklikten sonraki dönem ise ilk çocukluk dönemidir.

İlk çocukluk, 3-5 yaş arasını kapsayan, fiziksel, zihinsel ve dil gelişimlerinin hızlı biçimde ilerlediği bir süreçtir. Bu dönemde birey artık bebek olmaktan çıkmış çocuk olma yolunda adımlar atmaktadır. Öz bakım becerileri gelişen ve benlik kavramı oluşan çocuk bu dönemde cinsiyet rollerinin de farkına varmaya başlar. Okul öncesi dönem olarak da adlandırılan bu dönemde çocuklar diğer çocuklarla oynamaya istekli olurlar. Bu süreç bir bakıma çocuğun sosyalleşme sürecidir. Bu açıdan anne-baba-çocuk ilişkisinin niteliği, bu dönemde gerçekleşmekte olan toplumsallaşma süreci açısından çok önemlidir (Yazgan İnanç vd., 2004).

Gelişim psikolojisinde bazı özelliklerin öne çıktığı, belirli yaşlarda ayırıcı özellikleri olan aşamaları anlatmak amacıyla dönem kavramı kullanılmaktadır (Selçuk, 2005). Dönem kavramı ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir başka kavram da kritik dönemdir. Bireyin yaşantısında belirli uyarıcıların çok güçlü etkiye sahip olduğu bazı zaman dilimleri vardır. Bu zaman dilimlerinde bireylerin yaşadıkları birtakım psikolojik, fizyolojik ve kültürel olaylar gelecekteki yaşamları ve bu süreçteki gelişimleri üzerinde oldukça etkilidir. Bu olaylar olması gereken zaman diliminden daha önce ya da sonra ortaya çıktığında ise daha az etkili olabilir ve gelecekteki gelişimi olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin bir bebeğin yürümesi ile ilgili kritik yaş 1 yaş civarındadır. Bir çocuğun bazı rahatsızlıklardan ötürü 4 yaşında yürümeye başlaması kritik dönemin geçirildiğini gösterir (Selçuk, 2005). Beyin gelişimi için ise yaşamın ilk yılları kritik öneme sahiptir. Beyin gelişiminde en önemli unsur bebeğin

ebeveynleri ya da bakıcısı ile olan ilişkisidir ve bu ilişki ortamda kullanılan dilin özellikleri ile yakinen ilgilidir. Bu dönemde bebekle kurulan ilişkide kullanılan sözcük miktarı önemli görülmektedir; ancak üzerinde durulması gereken esas nokta dilin niceliğinden ziyade niteliği olmalıdır. Yani, sadece ebeveyn tarafından bebeğe sunulabilen sevgi dolu bir ilişkinin parçası olması açısından dilin kullanımının önemli olduğu söylenebilir (Suskind, 2018). Çocuklar sözel ve sözel olmayan birtakım verileri bir sünger gibi çekerler ve kendi zihinlerinde toplarlar. Ayrıca anne-babalarını dinler, onları izler ve hareketlerini taklit ederler (Forward & Buck, 2011). Bu dönemdeki çocuklar oldukça iyi gözlemcilerdir. Çünkü dünyayı tanımak için etraflarını inceleyerek hareket ederler. Anne babaları tarafından denemeye, araştırmaya, yönetmeye, gözlemleyip taklit etmeye, denerken yanılmaya ve bu yolla öğrenmeye teşvik edilmeyen çocuklar, çoğunlukla kendilerini çaresiz ve yetersiz hissederler. Evhamlı anne-babaların yetiştirdiği çocuklar, büyüdüklerinde evhamlı ürkek bireyler olup endişeli bir yaşam sürerler (Forward & Buck, 2011).

Doğumdan sonraki ilk yıllarda bebekte meydana gelen değişimlerin hızı ve önemi düşünüldüğünde bu dönem, yaşamdaki kritik dönemlerden biri olarak tanımlanabilir. Çünkü hem bilişsel hem sosyal hem fiziksel hem de duygusal anlamda en yoğun gelişmelerin yaşandığı dönemdir. Beynin bellek merkezi olarak bilinen ve stresten olumsuz yönde oldukça etkilenen hipokampus gelişiminin hızlı olduğu bu dönemde en önemli öncelik bir bebeğe sevgi ile yaklaşmak olacaktır.

0-5 Yaş Arası Gelişim Dönemlerinde Teknoloji ve Dijital Medya

Goodwin (2018), hayatın ilk beş yılının, zihinsel gelişim için en kritik dönem olduğunu vurgulamış ve bu dönemde bir çocuğun beynindeki nöral bağlantıların %80'inin üç yaşa kadar oluşumunu tamamladığını belirtmiştir. Goodwin'in (2018) üzerinde durduğu nöral bağlantılar, bir çocuğun kendi deneyimleri ve yaşadığı çevre arasındaki ilişki aracılığıyla oluşur. Bu ilişki göz önünde bulundurularak, çocukların erken yaşta teknoloji ile tanıştığı ve onunla geçirdikleri zamanın gittikçe arttığı düşünülürse, bu dijital teknolojilere maruz kalma durumunun, çocukların temel beyin yapısını nasıl değiştirdiği ve onların kişilik oluşumunu nasıl etkilediği, üzerinde durulması gereken konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küçük yaştaki çocukların dijital medya araçlarını kullanımlarına ilişkin olarak, Avrupa Birliği tarafından yürütülen Kids Online (2013) projesi kapsamında Kotilainen'in (2011) çalışmasının verileri sunulmuştur (Olafsson vd., 2013). Verilere göre; çocukların medya kullanımı çok erken yaşta başlamaktadır. 0-2 yaş arası çocukların birçoğu radyo ve ses kaydı dinlemekte; 1 yaşındaki çocuklar günlük olarak, ailelerinin veya diğer yetişkinlerin gözetiminde, televizyon ve görsel kayıtlar izlemekte; 3-4 yaşında ise çocukların medyaya ilişkin bireysel beğenileri gelişmeye ve aynı zamanda kız ve erkek çocukların beğenileri farklılaşmaya başlamaktadır. Holloway ve arkadaşlarına (2013) göre, bu yaş grubunun, dijital medya kullanımının artmasındaki en önemli etkenlerin başında dokunmatik ekran teknolojisinin geliştirilmesi görülmektedir. Çünkü bu aletler, klavye ve mouse kullanma zorunluluğunu ortadan kaldırarak küçük çocukların daha az motor beceriyle bağımsız bir şekilde alet kullanmalarına olanak vermektedir. Ayrıca dokunmatik ekranlar aracılığıyla, henüz yürümeye ve konuşmaya başlamamış olan küçük çocuklar için internet bağlantılı teknolojilerin kullanımı mümkün hale gelmektedir (Green & Holloway, 2014).

İlk çocukluk döneminden itibaren teknoloji ile tanışan çocuklar, dijital dünyanın hayatımıza taşıdığı birtakım olumsuz durumlar içerisine girebilmektedirler. Bu durumlar içerik, ortam, diyalog veya başka kişilerin müdahaleleriyle ortaya çıkmaktadır. Çocuklar şiddet, pornografi, nefret ve kine sürükleyen içerikler; hakaret ve istismar içeren diyaloglar veya siberzorbalık gibi müdahaleler ile karşı karşıya gelebilmektedirler (Livingstone & Haddon, 2009). Ayrıca, dijital dünyanın kendi içerisinde barındırdığı durumlar dışında çocuğun fizyolojik ve ruhsal yönden olumsuz etkilenme riski vardır. Dijital araçların pasif olarak kullanılması ve kullanım süresinin uzamasıyla çocuklarda obezite, dikkat problemleri, düzensiz uyku ve sosyal gerileme ortaya çıkabilir (Epstein, 2015; Donohue, 2015).

Teknolojik gelişmelerle birlikte çocukların oyun anlayışları yeniden şekillenmekte ve geleneksel oyunlardan kısmen uzaklaşarak dijital oyunlara yönelebilmektedirler. Bu durum ebeveynlerin de etkisiyle ortaya çıkabilmektedir. Wartella ve arkadaşları (2013) yaptıkları bir araştırmada; restoran veya hastanelerde beklerken ya da çocuğa yemek yedirirken

ebeveynlerin, bebeklerini oyalama maksatlı dijital oyuna yönlendirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Dijital araçların oyun için çocuklara belli bir süreliğine sakinleştirme veya oyalama amacıyla verilmesi de Chiong ve Schuler (2010) tarafından, “teslimiyet etkisi” (the pass-back effect) kavramıyla açıklanmıştır. Telefon, tablet gibi dijital araçları anne-babasından bir süreliğine teslim alan bebek veya çocuklar, dijital dünyada birtakım davranışlar sergilemekte veya izlemektedir. Bu oyunlar esnasında argo kelime ve şiddet içerikli görüntülere maruz kalma veya bazı özellikleri para ile satın alma gibi durumlar içerisine girebilmektedir. Bu da gelişim çağında olan ve doğru-yanlışı ayırt etme becerisini henüz kazanamamış çocuklar için risk faktörü oluşturmaktadır (Çakmak, 2016).

Dijital dünyanın olumsuz getirileri olduğu gibi, olumlu etkileri de görülebilmektedir. Olumlu veya olumsuz etkileri, kullanılan teknolojik cihazın türüne ve kullanan kişinin yaşına, amacına ve kullanım süresine göre değişebilmektedir (Aral & Keskin, 2018). Çocukların olumsuz durumlarla karşılaşmasını önlemede, dijital medya araçlarını kullanma süreleri ve sıklıklarının belirleyici bir role sahip olduğu ve bu araçların doğru bir biçimde kullanılmasının oldukça büyük önem taşıdığı söylenebilir. Doğru kullanıldığı takdirde dijital medya araçları, çocuğun bilişsel ve sosyal gelişimi üzerinde olumlu etki yaratmaktadır (Akkoyunlu & Tuğrul, 2002). Yapılan bazı çalışmalar, dijital araç ve kaynak kullanımının temel okuryazarlık ve matematik becerilerinin daha hızlı gelişmesine temel hazırladığını göstermektedir. Neumann (2014), tablet bilgisayarların okul öncesi dönemdeki çocuklar tarafından kullanılmasının, çocukların harf tanıma ve yazma becerilerinde artış sağladığını ortaya koymuştur. Li ve Ma (2010) da yaptıkları çalışma ile dijital araçların matematik becerileri üzerinde olumlu etki yarattığını ifade etmişlerdir. Ayrıca bu araçların çocukların görsel motor koordinasyonlarını sağlamada ve görsel belleklerini geliştirmede etkili olduğu düşünülmektedir (McManis & Gunnewig, 2012). Ancak tüm bu olumlu sonuçların elde edilebilmesi için çocukların dijital araç ve kaynakları yetişkin rehberliğinde kullanmaları önemlidir. Bu bağlamda ebeveyn tutum ve yaklaşımları, teknolojiden fayda sağlamada oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (İnan Kaya vd., 2018).

Dijital Ebeveyn Kimdir?

İçinde bulunduğumuz dijital çağda, bir bireyin yetişmesinden sorumlu olan anne-baba ya da bakıcı kimseye dijital ebeveyn demek mümkündür. Çünkü artık dijital teknolojiler neredeyse herkes tarafından kullanılmakta ve yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. TÜİK tarafından 2016'da yapılan hane içi teknoloji kullanımını anketlerinin sonuçlarına baktığımızda ise, ülkemizde hanelerin %96,9'unda mobil telefon bulunmakta ve bu oran geçmiş yıllara göre gün geçtikçe artmaktadır (TÜİK, 2016). Aynı araştırmanın bir başka sonucu da 16-74 yaş grubundaki bireylerin bilgisayar kullanımının %54,9 ve internet kullanımının %61,2 oranlarında olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla teknolojik bir araca sahip, sosyal medya hesabı ve e-posta adresi olan ve bir bebeğin bakımından sorumlu olan her yetişkin dijital ebeveyn sayılabilir.

Dijital Yerli Çocuklara Dijital Göçmen Ebeveynler

Dijital yerliler dediğimiz bireyler, günümüzde kullanılan teknolojiler ile hayata başlamış, hayatının merkezinde, teknolojik araçların, çevrim içi ortamların ve yeni teknolojilerin yer aldığı, bütün gündelik işlerini teknoloji aracılığıyla yürüten 21. yy.da doğan çocuklardan ve gençlerden oluşmaktadır. Prensky'e (2001a) göre günümüz çocukları yani dijital yerliler ile bir önceki nesil olan dijital göçmenler arasında düşünce ve bilgiyi işleyiş farklılıkları mevcuttur. Bu durum ise günümüz çocuklarının dijitalin içinde doğmalarından ve buna bağlı olarak da ebeveynlerine kıyasla dijital teknolojileri daha iyi kullanmalarından kaynaklanmaktadır.

Dijital ortamda büyüyen çocukları ifade etmek üzere kullanılacak bir kavram konusunda sıkıntı yaşadığını belirten Prensky (2001a), dijital dilin bu kuşak tarafından ana dil (native speaker) olarak konuşulmasından yola çıkarak milenyum çağı çocuklarına dijital yerli denmesinin uygun olduğunu belirtmiştir. Prensky'ye (2001b) göre internet, çevrim içi ortamlar, ortaya çıkan her türlü yeni teknoloji, bütün anlık mesajlaşma ortamları, cep telefonları, tartışma forumları, çevrim içi oyunlar ve bilgisayar oyunları, sosyal ağlar gibi birçok teknoloji yeni nesil çocukların hayatlarının merkezini oluşturmaktadır. Dijital yerliler günlük yaşamlarında her türlü etkinliği gerçekleştirirken yeni teknolojileri kullanmakta ve bu sayede yeni yol ve yöntemler keşfetmektedirler.

Dijital göçmenler ise, yeni teknolojilerle sonradan tanışan, yeni teknolojilerin kullanıldığı ortamlara uyum sağlamaya çalışan, her gelişen teknoloji ile birlikte kendisini yeni bir başlangıç içerisinde bulan bir nesilden oluşmaktadır.

Bilgisayar oyunları, internet, cep telefonu ve anlık mesajlaşmanın, dijital yerlilerin hayatlarının büyük bir parçası haline gelmesiyle birlikte, 21. yy. çocuklarının dijital medya dilini ana dili gibi konuşan “yerli konuşmacılar” oldukları düşünülmektedir (Prensky, 2001a). Bunlara ek olarak, dijital yerlilerin internet, bilgisayar ve cep telefonu gibi dijital medya araçlarını kullanarak büyüdüğü ve dijital göçmen sayılan öğretmenlerinin öğrenme tarzlarından farklı bir öğrenme ve bilgiyi işleme sürecine sahip oldukları düşünülmektedir (Prensky, 2001a; Bennett vd , 2008). Buna bağlı olarak Prensky (2005) öğretmenlerin 20. yy. bilgi ve eğitimlerini aldıklarını ve kendi içinde buldukları yüzyılın eğitimlerini vermeye çalıştıkları 21. yy. öğrencilerinden oluşan dijital yerlilere yeterli rehberliği yapamayacaklarını belirtmektedir. Çünkü mevcut teknolojiler gelişmeye devam ettikçe, içinde bulunduğumuz yüzyılda yalnızca öğrenciler değişmekle kalmamış; okullarda ve yaşamda kullanılan materyaller, bu yüzyıl için gerekli yaşamsal beceriler ve yetenekler, bunlara ek olarak bilginin kendisi de değişmiş haldedir. Dijital yerlilerin teknolojiden yararlanarak farklı bilgi ve becerilere daha kolay bir şekilde sahip oldukları söylenebilir (Kurt vd., 2013). Dijital göçmenler ilk defa karşılaştıkları bir aracı kullanabilmek için kullanma kılavuzuna başvururlarken dijital yerliler aracın kendilerine öğretilmesini beklemek yerine keşfetme yöntemi ile aracı kendi kendilerine öğrenirler (Prensky, 2005). Ayrıca dijital göçmenler bilgi ve hizmetlere erişmek için fiziksel kütüphaneleri kullanırlarken, dijital yerlilerin birçoğu ağ üzerinde olmayan kütüphaneleri kullanmayı çoktan bırakmışlardır (Tonta, 2009). Dijital yerliler ihtiyaç duydukları tüm bilgilere internet üzerinden arama motorları veya sosyal ağlar aracılığıyla ulaşmayı tercih ederler. Bilgiç, Duman ve Seferoğlu (2011), dijital yerlilerin temel özelliklerini bilgiye hızla erişmeyi istemek, metin yerine grafiği tercih etmek, bir makaleyi baştan sona doğrusal bir biçimde okumak yerine kapsül halinde rastgele okumayı tercih etmek, ciddi çalışmalar yerine oyunları tercih etmek, sıralı değil paralel bilişsel yapılara sahip olmak, aynı anda birçok işi yapmayı istemek ve keşfederek öğrenmeyi istemek şeklinde belirtmişlerdir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere iki nesil arasında tercihler ve beklentiler

açısından da farklılıklar bulunmaktadır (Bilgiç vd., 2011). Dolayısıyla buradan yola çıkarak dijital göçmen olan ebeveynlerin de dijital yerli olan çocuklarına yeterli bir yol gösterebilmeleri için dijital ebeveyn olmak zorunda kaldıkları belirtilebilir.

Ebeveynlerin dijital kültürü sonradan öğrenmesi bazı çocuklar için sorun teşkil edebilmektedir (Ulusoy & Bostancı, 2014). Ebeveynin dijital teknolojileri kullanma konusunda çocuğa yeterli derecede rehberlik edememesi, çocuğun dijital medya araçlarını kullanırken aileden gizleme davranışlarını göstermesine veya karşılaştığı bir sıkıntıyı rahatlıkla ailesiyle paylaşamamasına neden olabilmektedir (Ateş & Durmuşoğlu Saltalı, 2019). Bu şekilde gelişen sorunların farkına varabilmek ve onlara çözüm bulabilmek için, ebeveynlerin kendileri ve çocukları için oluşturdukları teknolojik çevreyi inceleyerek, geleneksel ve çağdaş teknolojilerin ebeveynler üzerindeki rolünü belirlemek gerekmektedir.

Dijital Ebeveyne Ait Roller ve Sorumluluklar

Ebeveyn, çocuğun fiziksel ve ruhsal olarak gelişiminden ve sosyal becerileri kazanmasından birinci derecede sorumlu kişiler, yani anne ve babalardır (Yaman, 2018). Çocuk gelişimine yönelik kuram ve yaklaşımlarda, çocuğun erken dönemlerdeki gelişimi üzerinde fiziksel ve sosyal çevrenin etkili olduğu belirtilirken bu çevrede en önemli unsurun anne-baba rolleri olduğu vurgulanmaktadır (Maccoby, 2002). Çocukların buldukları veya karşılaştıkları tüm durumlar ebeveynlere farklı roller yükleyebilmektedir (Yurdakul vd., 2013). Ayrıca bu roller ve sorumluluklar çağın gereksinimlerine göre de değişebilmektedir (Durak, 2019). Bu durumda günümüz ebeveynlerinden, içerisinde bulunduğumuz dijital çağın getirdiklerine uygun sorumluluklar yüklenmesi beklenmektedir. Bu çağda ebeveynlerin sorumluluk alanına, dijital risk ve olanakların farkına vararak, dijital ortamların sunduğu olanaklardan yararlanırken karşılaşılabilecekleri risklere karşı çocuklarını güvende tutmak eklenmiştir (Lupton vd., 2016; Appel vd., 2014; Clark, 2011). Palfrey ve Gasser (2008) de çocukların dijital risklerle ve tehditlerle karşılaşması halinde çözüme ulaşmada en önemli paydaşın ebeveynler olduğunu ifade etmektedir. Risklerin çözülerek tehditlerin ortadan kaldırılması için ilk olarak, dijital ebeveynlerin bu olumsuzlukların farkına

varabilmeleri gerekmektedir. Bunun için de dijital ebeveynlerin öncelikle şu özelliklere sahip olmaları beklenmektedir (Yurdakul vd, 2013):

- Çevrim içi ortamlardaki olumsuz durumları fark etme.
- Çevrim içi ortamlardaki risk yaratacak durumların farkında olma.
- İnternet bağımlılığını ve diğer bağımlılıkları fark etme.
- Tehlikeli durumları fark etme.
- Çocuğun bilgisayarda ya da internette zaman geçirirken ne yaptığını ayırt etme.

Dijital ebeveynler, dijital medya araçlarının ve internetin, çocukları tarafından olumlu bir biçimde kullanılmasını sağlamak için iyi bir rol model olmalı ve çocukların ilk dijital deneyimlerinde yanlarında bulunarak onlara internet kullanımı konusunda bilgiler sunmalıdırlar (Canbek & Sağiroğlu, 2007). Bir bakıma, dijital ebeveynler, çocuklarının internet deneyimlerine aracılık etmelidirler. Bu noktada “arabuluculuk” kavramı karşımıza çıkmaktadır. İnternet kullanımı konusunda ebeveyn arabuluculuğu, çocukların dijital medya ve çevrim içi ortamlardan üst düzeyde fayda elde etmesini sağlamaya ve bu ortamların çocuğa verebileceği zararları engellemeye yönelik ebeveyn-çocuk etkileşimi olarak tanımlanabilir (Durak, 2019). Bu etkileşim farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Livingston ve arkadaşları (2011) ebeveyn arabuluculuğunun 5 farklı şekilde gerçekleşebileceğini belirtmişlerdir:

- İnterneti birlikte kullanıma yönelik aktif arabuluculuk
- İnternet güvenliğine yönelik aktif arabuluculuk
- Kısıtlayıcı arabuluculuk
- Gözetme yoluyla arabuluculuk
- Teknik kısıtlamalarla arabuluculuk

Dijital ebeveynlerin, arabuluculuk konusunda bilinçli hareket etmeleri gerekmektedir. İyi bir arabulucu ve rehber rolü üstlenemeyen ebeveyn, çocuğunun, karşılaştığı zararlı bir durumda, bunu gizleme davranışı göstermesine ve anne-babası yerine arkadaşlarından yardım istemesine sebep olacaktır (Ateş & Durmuşoğlu Saltalı, 2019). Bu nedenle dijital ebeveynler, dijital araç ve internet kullanımında bazı konuların bilincinde olmalı ve dikkat

etmelidirler. Magid (1998), ebeveynlerin dikkat etmesi gereken konuları ve üstlenmesi beklenen sorumlulukları şu şekilde ifade etmiştir:

·Ev adresi, okul ismi, telefon numarası gibi kime ait olduğunu belirtecek bilgileri e-posta veya sohbet programları aracılığıyla kimseye paylaşmayınız.

·Çocuğunuzun fotoğrafını hiçbir internet sitesine veya haber grubuna göndermeyiniz.

·Çocuğunuzun kullanacağı internet ortamları ve internet servisleri hakkında bilgi sahibi olunuz.

·İnternet üzerinden tanışılan kişi ile izin alınmadan yüz yüze görüşme yapılamayacağını çocuğunuza anlatınız.

·Müstehcen, kavgacı ve tehdit içeren mesajlara cevap vermeyiniz; çocuğunuzun böyle bir durumla karşılaşması halinde, bunu sizinle paylaşmasına teşvik ediniz.

·Çevrim içi ortamlarda, bütün insanların, kendilerini belirttikleri gibi olmayacağını unutmayınız ve bu konuda çocuğunuzu bilinçlendiriniz.

·Çocuğunuzla birlikte, bilgisayar ve internet kullanımına ilişkin uygun kuralların olduğu bir liste hazırlayarak, listeyi bilgisayarın yakınında her daim görülebilecek bir yere asınız. Çocuğun bu kurallara ne denli uyduğunu kontrol ediniz.

·Çocuk bakıcılarının, evdeki kişisel bilgisayarınızı kullanmasına izin vermeyiniz.

·Çocuğunuzun kullandığı kişisel bilgisayarı, çocuğun kendi odasına değil salona veya oturma odasına koyunuz.

·Çocuğunuzun dijital ortamda edindiği arkadaşları, gerçek ortamdaki arkadaşlarında olduğu gibi biliniz ve takip ediniz.

Çocukluk Döneminde Teknoloji Kullanımına Dair Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Yapılmış Çalışmalar

Vural Şenel (2020), 60-72 ay aralığında çocuğu olan ebeveynlerin teknoloji ve dijital ebeveynlik tutumlarını ortaya koymak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, ebeveyn medya aracılık rolleri üzerinde de durulmuştur. Çalışma sonunda, genç ebeveynlerin yaşı büyük olanlardan;

eğitim durumu yüksek olan ebeveynlerin düşük olanlardan daha fazla aktif ve destekleyici aracılık boyutlarına ilişkin davranışlar bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek çocuklara çoğunlukla sınırlayıcı aracılık uygulandığı ortaya konmuştur.

Manap (2020), yaptığı çalışmada, dijital ebeveynlik farkındalık düzeyini cinsiyet, eğitim düzeyi, aile içi roller, yaş, akıllı telefon kullanım süresi ve çocukta algılanan internet bağımlılığı açısından incelemiştir. Bu amaçla öncelikle dijital ebeveynlik farkındalığının boyutlarını belirlenmiş, anne babaların dijital ebeveynlik farkındalık düzeyine ilişkin ölçek geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda dijital ebeveynlik farkındalığı ile yaş, akıllı telefon kullanım süresi ve çocukta algılanan internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişkiler tespit edilmiştir.

Işıkoğlu Erdoğan (2019), ebeveynlerin çocukları için oyun tercihlerini incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya çocuğu anaokuluna devam eden 351 ebeveyn katılmıştır. Veriler Ebeveyn Oyun Tercih Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, çalışmaya dahil olan ebeveynlerin çocukları için en fazla tercih ettikleri oyunların yapı inşa oyunları olduğunu, en az tercih ettikleri oyunların ise dijital oyunlar olduğunu göstermiştir. Ayrıca ebeveynin eğitim durumunun ve çalışma durumunun oyun tercihini etkilemesinin yanı sıra çocukların yaş ve cinsiyetlerinin de oyun tercihleri üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda evde oyun oynamayı destekleyici farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması ve ailelerin çocukları ile oyun oynayabilecekleri sosyal alanların oluşturulması önerilmiştir.

Bahçetepe, Akkaya ve Kılıç (2019), yaptıkları çalışmada ebeveynlerin teknolojik alet kullanımı ile çocukların teknolojik alet kullanımları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırma sonunda, iki durum arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ancak çoğu ebeveynin teknolojiyi fırsatları ile değerlendirmekten ziyade ödüllendirici bir araç olarak gördükleri ortaya konmuştur.

Durak (2019), ebeveyn arabuluculuğu üzerine yürüttüğü çalışmasında Çocukların İnternet Kullanımında Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği'ni Türkçeye uyarlayarak ebeveyn arabuluculuğunun bazı değişkenlere göre incelenmesini

amaçlamıştır. İki aşamada gerçekleştirilen çalışmada örneklem olarak ortaokul 5. ve 6. sınıfta çocuğu öğrenim gören ebeveynler seçilmiştir. Çalışma sonunda ebeveynlerin arabuluculuk düzeylerinin yaş düzeylerine, eğitim düzeylerine ve internet kullanım deneyimlerine göre farklılaştığı bulunmuştur.

Horzum, Duman ve Uysal (2019), internete yönelik aile tutumunun yaş ve cinsiyete göre değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma, nicel-kesitsel araştırma modeline dayanmaktadır. Araştırmanın katılımcıları Sakarya ilindeki ortaokul ve lise öğrencileri arasından rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Bu çalışmaya toplam 1839 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda, 10–11 yaş grubundaki kız ve erkeklerde aile kontrolü ve aile yakınlığının yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumun, ailelerin daha genç yaşlarda internet ile ilgili olarak yüksek düzeyde kontrol ve yakınlık sağladıklarını gösterdiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte ilerleyen yaşlarda hem erkeklerde hem de kızlarda kontrol ve yakınlığın azalmaya devam ettiği görülmüştür. Cinsiyet göz önüne alındığında, erkeklerde internet ile ilgili aile kontrolünün ve aile yakınlıklarının 12 yaşında önemli ölçüde azaldığı belirtilirken kızlarda internet kullanımında ise aile kontrolü ve yakınlığının 14 yaşında önemli ölçüde azalmakta olduğu görülmüştür. Erkeklere kıyasla kızlarda bu düşüş iki yıl daha sonra gerçekleşmektedir.

İnan Kaya, Mutlu Bayraktar ve Yılmaz (2018) yaptıkları çalışma ile, ebeveynlerin dijital ebeveynlik yaklaşımlarına yönelik tutumlarının ölçülmesi amacıyla geliştirilen ölçme aracının psikometrik özelliklerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışmaya İstanbul'da yaşayan ve çocuklarının yaşları 6-18 arasında değişen 355 ebeveyn gönüllü olarak katılmıştır. Çalışma grubunun yaş ortalaması 40.9'dur. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, toplam varyansın % 46.109'unu açıklayan iki faktörlü bir yapıya ulaşıldığı ifade edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .724 ile .776 arasında, iki yarı test-güvenirlik katsayıları .631 ile .764 arasında değişmekte olduğu belirtilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ise Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görüşüne varılmıştır.

Özsoy ve Atılgan (2018), yaptıkları araştırma ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan 0-8 yaş grubu çocukların bilgisayar ve iletişim teknolojilerine erişim durumlarına ve bu teknolojileri kullanımlarına ilişkin

deneyimlerini, çocukların bu deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını, çevrim içi ve çevrimdışı hayatları arasında nasıl bir ilişki kurduklarını incelemeyi amaçlamışlardır. Aynı zamanda ebeveynlerin bu teknolojileri nasıl anlamlandırdıklarını, çocuklarının bu teknolojileri kullanma süreçlerinde onlarla kurdukları ilişkide nasıl bir arabuluculuk gerçekleştirdiklerini araştırmayı da amaçlamışlardır. Bu amaçlar doğrultusunda 20 çocuk ve 20 ebeveyn ile yüz yüze derinlemesine görüşme yaparak veriler toplanmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin ve çocukların internetin sunduğu fırsatlardan ziyade, internetin risklerine odaklandıkları, ayrıca riskler ve olanaklar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları, yanlış kanaatlere sahip oldukları gözlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin kullandıkları en yaygın arabuluculuk biçiminin kısıtlayıcı arabuluculuk olduğu saptanmıştır. Söz konusu ebeveynlerin, teknolojinin sunduğu fırsatlar hakkında konuşurken ağırlıklı olarak bu fırsatı ansiklopedinin dijitalleşmesi düzeyine indirgedikleri görülmüştür. Fırsatlar yerine risklere odaklanmanın, ebeveynler arasında çok daha yaygın bir tutum olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte, ebeveynlerin risklere ilişkin bilgileri de oldukça sınırlı bulunmuştur. Ayrıca ebeveynlerin, çocuklarının internet ve cihaz kullanımını genellikle kullanma yasağı ve kullanma süresi koyarak denetledikleri, içerik denetimi konusunda ise yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Ebeveynlerin büyük bir kısmı, çocuğun izlediği videonun sadece içeriğine odaklanırken, çok az sayıda ebeveynin, istenmeyen reklam ve pop-up benzeri sorunlara odaklandığı tespit edilmiştir.

Budak (2017), yaptığı çalışma ile çocuklara yakınlıkları bulunan çocuk gelişimi öğretmenlerinin, okul öncesi öğretmenlerinin ve annelerin dijital çocuk oyunlarına bakış açılarını incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu tesadüfi örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Önceden belirlenen illerde MEB'e bağlı ya da bağımsız anaokullarında ve kız meslek liselerinin Çocuk Gelişimi bölümünde görev yapan toplam 24 öğretmen ve çocuğu herhangi bir MEB anaokuluna devam eden 18 anne gönüllülük esası ile çalışmaya dahil edilmiştir. Bu araştırmada dijital çocuk oyunları ile ilgili yarı yapılandırılmış mülakat modeli ile görüşme yapılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar içerik açısından analiz edildiğinde 5 başlık altında toplandığı ve her başlık için vurgulanan özellikler olduğu belirtilmiştir. Elde edilen sonuçlar

incelendiğinde; dijital oyunların elektronik cihazlar aracılığı ile oynandığı görülmüştür. Ayrıca, bu oyunların içeriğinin büyük bir oranda şiddet içerikli unsurlardan oluştuğu ifade edilmiştir. Buna ek olarak çalışma kapsamında, çocukların günde ortalama 1-3 saat arasında bir zaman dilimini dijital oyunlar oynayarak geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen başka bir sonuç ise, dijital oyunlarla canlı oynanan oyunlar arasında sosyalleşme açısından oldukça büyük bir fark olduğudur. Son olarak dijital oyunlara yönelik olan olumlu-olumsuz görüşler incelendiğinde en fazla vurgulanan olumsuz durumun psikolojik sorunlar olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Gezer Şen, Sevim ve Artuç (2015), yaptıkları çalışmada, ilköğretim çağındaki çocukların internet kullanımlarının ebeveyn görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Araştırmada, Elazığ il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ilköğretim okullarının 5. sınıflarında öğrenime devam eden öğrencilerin ebeveynlerinden 300'ünün görüşüne başvurulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ebeveynlerin çoğunun evlerinde internet kullanıldığını ifade ettiği, az bir bölümünün ise çocuğunun ev dışında internet kullandığını belirttiği görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuğunun günde 1 saatten az internet kullandığını ifade ettiği, birçok ebeveynin çocuğunun internette neler yaptığını denetlediğini belirttiği ifade edilmiştir. Ebeveynlerin çoğunun, çocuğunun interneti en çok derslerini araştırmak veya oyun oynamak amacıyla kullandığını ifade ettiği belirtilmiştir. Konuyla ilgili ebeveyn görüşlerinin dağılımına çocuğun cinsiyeti açısından bakıldığında ise kız çocukların çoğunlukla derslerini araştırmak, erkek çocukların ise çoğunlukla oyun oynamak için interneti kullandığı tespit edilmiştir.

Egş'i'nin 2013 yılında yaptığı çalışmada, yaşları 12 ve 17 arasında değişen dijital yerli çocukların kendilerine ve bu çocukların dijital göçmen olan ebeveynlerinin çocuklarına yönelik algılarının internet bağımlılığı açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 1433 çocuk ve bunların ebeveynleri olan toplam 2866 kişi oluşturmuştur. Çalışmada ebeveynler ve çocukların algılarının büyük bölümünün birbirinden farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Dijital yerli çocukların büyük bir bölümü kendilerini ortalama internet kullanıcısı düzeyinde görürken dijital göçmen ebeveynlerin

ise büyük çoğunluğunun dijital yerli olan çocuklarını internet kullanımında problemlili bireyler olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Algılamalardaki farklılıkların temel nedeni ölçeklerdeki zaman kullanımı alt boyutlarında ortaya çıkmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bebeklerin, ilk aylardan itibaren yakın çevrelerini gözlemledikleri ve taklit ettikleri bilinmektedir. En yakın çevre de bebekler için anne ve babadan oluşur. Dolayısıyla anne ve babanın her konudaki davranış, tutum ve inançları bebekleri etkilemektedir. Bu bağlamda da ebeveynlerin teknoloji kullanımları da bebeklerin dikkatini çekebilmektedir (Günüç & Atlı, 2018). Tam da bu noktada ebeveynlere büyük sorumluluklar düşmekte olup çağımıza uyarlanmış ebeveyn tanımları ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarını gerçek dünyaya hazırlama yükümlülüğünün yanı sıra, dijital dünyaya da hazırlama görevi ile birlikte “dijital ebeveyn” kavramı gündeme gelmiştir. Dijital ebeveyn; dijital çağın gereksinimlerine göre hareket eden, dijital araçlar konusunda bilgi sahibi, dijital ortamlardaki olanak ve risklerin farkına varabilen, karşılaşılabilecek tüm olumsuzluklara karşı çocuğunu koruyabilen, kişi haklarına gerçek hayatta saygı duyulması gerektiği gibi dijital ortamda da aynı şekilde davranılması gerektiğini çocuğuna aşıl原因 ve teknolojik gelişmelere kendini kapatmayan birey olarak açıklanabilir (Yurdakul vd., 2013).

Dijital ebeveynlerin çocukları, doğrudan teknoloji ile donatılmış bir dünyaya doğmaktadır. Burada da “dijital yerli” kavramı ortaya çıkmaktadır. Dijital yerliler, çeşitli dijital araç ve internetle çevrili bir dünyada hayata başlamış, hayatının merkezinde dijital ortamların ve yeni teknolojilerin yer aldığı, neredeyse bütün günlük işlerini teknoloji ile yürüten 21. yy çocuklarından ve gençlerinden oluşmaktadır. Dijital çağda hayata başlamalarına rağmen, bu çocuklar dijital dünyaya tam olarak hazır değillerdir ve bu dünyada karşılaştıkları olanakları nasıl değerlendirebileceklerini veya sorunlarla nasıl başa çıkabileceklerini bilememektedirler. Bu nedenle ebeveynler fiziksel ortamlardaki olumsuzlukların yanı sıra, dijital ortamlarda da oluşabilecek tehlikelere karşı çocuklarını korumakla yükümlüdürler (Yaman, 2018; Yurdakul vd. 2013).

Ebeveyn sözcüğünün önüne dijital kelimesinin eklenmesi, ebeveynlerin rol ve sorumluluklarının da değiştiğini bize göstermektedir. Dijital ebeveynlerden, dijital araç ve internet kullanımı konusunda bilinçli olmaları ve olumlu-olumsuz her türlü etkenin farkına vararak çocuklarının teknolojiyi kullanmalarında iyi bir şekilde aracılık etmeleri beklenmektedir. Bu noktada “ebeveyn arabuluculuğu” ön plana çıkmaktadır. Ebeveynlerin teknoloji kullanımındaki arabuluculuk rolü, dijital medyanın çocuğun büyüme ve gelişiminde yaratabileceği etkileri olumlu yönde düzenleme açısından önemli görülmektedir (Durak, 2019). Livingstone ve arkadaşları (2011) bu konuya ilişkin yaptıkları çalışmalarda ebeveyn arabuluculuğunun farklı biçimlerde gerçekleştirilebileceğini öne sürmüşlerdir. Ne şekilde olursa olsun, çocuk ile dijital dünya arasında sağlıklı bir biçimde ilişki kurulmasını sağlamak ebeveynin sorumluluğu altındadır. Ebeveynler, bu ilişkide ne yasaklayıcı ve eleştirel bir tutum sergilemeli, ne de çocuğu tamamen serbest bırakmalıdır. Avrupa Birliği tarafından yürütülen Kids Online projesinin verilerine göre (2010), çocuklar, dijital araçların kullanımı ile ilgili sıkıntı yaşadıklarında, anne-babaları yerine arkadaşlarından yardım alma davranışı göstermektedirler. Bu durumun ebeveynlerin baskıcı tutumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Ateş & Durmuşoğlu Saltalı, 2019). Bunun tam tersi bir tutumun da sağlıklı olduğu söylenemez. Dijital ortamların kullanımında çocuğun kontrolsüz bir şekilde bırakılması da tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir (Canbek & Sağiroğlu, 2007). Bu nedenle dijital ebeveynler, çocuklarına karşı sahip oldukları rol ve sorumlulukların neler olduğunu bilmeli ve bu doğrultuda hareket etmelidirler.

Alan yazın incelendiğinde, dijital medya araçlarının çocuklar tarafından kullanımında hızla artış görülmesine rağmen, okul öncesi yaş grubu çocuklarına ve onların anne-babalarına yönelik yurt içinde yapılmış çalışmaların sayısının azlığı dikkat çekmiştir. Genellikle okul çağındaki çocukların ve ergenlerin teknoloji kullanımına ilişkin ebeveyn tutumları üzerinde yoğunlaşıldığı görülmüştür. Bu çalışmaların bazıları ebeveynlerin, çocuklarına yönelik olarak internet ve teknolojiyi doğru şekilde değerlendiremediklerini ortaya koymuştur (Özsoy & Atılğan, 2018; Bahçetepe, Akkaya & Kılıç, 2019). Çalışmalarda dikkat çeken bir nokta ebeveyn arabuluculuğu boyutlarına yönelik bulgular olmuştur. Çocuğun cinsiyeti, ebeveynlerin yaş ve eğitim düzeyleri ebeveyn arabuluculuğunda belirleyici değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Vural

Şenel, 2020; Özsoy & Atılgan, 2018). Ebeveynler erkek çocuklara, kızlara göre daha fazla kısıtlayıcı arabuluculuk yapmaktadırlar (Vural Şenel, 2020). Bunun nedeni olarak erkek çocukların interneti çoğunlukla oyun için kullanmaları gösterilebilir (Gezer Şen, Sevim & Artuç, 2015). Bu bağlamda da ebeveynlerin çocuklar için en az tercih ettiği oyun türü de dijital oyun olmaktadır (Işıkoğlu Erdoğan, 2019). Çünkü ebeveyn ve öğretmenlere göre dijital oyunlar, şiddet içerikli unsurlardan oluşmakta ve sosyalleşmeye engel teşkil etmektedir (Budak, 2017).

Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, alan yazında erken çocukluk döneminde çocuğu olan dijital ebeveynlerle yapılan çalışmaların çok az sayıda olması bir eksiklik olarak görülmüştür. Buradan yola çıkılarak bir derleme çalışması yapılmış ve konuya ilişkin temel kavramların üzerinde durulmuştur. Böylece erken çocukluk döneminde çocuğu olan ebeveynlerle yapılabilecek çalışmalara teorik temeller sunulmak istenmiştir. Ayrıca ebeveynlerle yürütülen mevcut çalışmalar incelendiğinde ebeveynlerin, teknoloji kullanımında çoğunlukla iyi bir rehberden ziyade engel olduklarını söylemek mümkündür. Özellikle erken çocukluk döneminde çocuğu olan ebeveynlerle yapılan çalışmalarda dikkati çeken nokta, ebeveynlerin daha çok kısıtlayıcı arabuluculuk rolünü üstlenmiş olmalarıdır. Bu noktada da dijital teknolojilerin kullanımında ebeveynlerin dikkat etmesi gereken durumlara ilişkin bazı öneriler sunulmuştur:

·Ebeveynlerin, çocuklarını dijital dünyaya hazırlamaları için öncelikle kendi farkındalıklarını artırmaları gerekmektedir. Bu nedenle internet ve dijital araçların kullanımına ilişkin kendilerini sürekli geliştirmeli, hatta ihtiyaç duydukları noktada eğitim almalıdırlar.

·Ebeveynler, internet kullanımında bağımlılığın ne olduğunu bilmeli; kendilerini ve çocuklarını internet bağımlılığından korumak için gerekli önlemleri almalıdırlar.

·Ebeveynler, çağın kendilerine yüklediği sorumluluğun, yalnızca çocuğa teknolojik imkanları sunma değil, çocuklarının teknolojiyi nasıl kullandıklarının takibini yapma olduğunu bilmelidirler. Bu doğrultuda kendilerinin, küçük yaştaki çocukları için önemli bir rol model olduklarını da unutmamalıdırlar. Mümkün olduğu sürece, çocuklarının dijital medya

araçlarını kullandıkları esnada yanlarında olmalıdırlar.

·Çocuklar için ebeveynlerin sergiledikleri tutumlar oldukça önemli olduğundan, ebeveynler baskıcı veya tamamen kontrolsüz davranmamalı, çocuklarının kendileriyle her şeyi paylaşabileceklerini onlara hissettirmelidirler.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B. ve Tuğrul, B. (2002). Okul öncesi çocukların ev yaşantısındaki teknolojik etkileşimlerinin bilgisayar okuryazarlığı becerileri üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 12–21.
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B., ve Holtz, P. (2014). İnternet use and verbal aggression: the moderating role of parents and peers, *Computers in Human Behavior*, 33, 235-241.
- Aral, N., ve Keskin, D. A. (2018). Examining 0-6 Year Olds' Use of Technological Devices from Parents' Points of View. *ADDICTA*, 5, 317-48.
- Ateş, M. A., ve Durmuşoğlu Saltalı, N. (2019). KKTC'de yaşayan 5-6 yaş çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 62-90.
- Bahçetepe, E., Akkaya, D. B. ve Kılıç, S. (2019). Dijital dünyada ebeveyn ve çocuk. 14. *Ulusal Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi: Çocuğun Ekolojik Dünyası Özet Kitapçığı*, Maltepe Üniversitesi.
- Bennett, S., Maton, K. ve Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: a critical review of the evidence. *British Journal of Educational Technology*, 39(5), 775-786.
- Bilgiç, H. G., Duman, D., ve Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. *Akademik Bilişim 2011*, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Budak, O. (2017). Dijital çocuk oyunlarına çocuk gelişimi ve okul öncesi öğretmenlerinin ve annelerin bakış açısı. *Ines Journal Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 158-172.
- Canbek, G., ve Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.
- Chiong, C., ve Shuler, C. (2010). Learning: Is there an app for that. In Investigations of young children's usage and learning with mobile devices and apps. New York: The Joan Ganz Cooney Center at Sesame Workshop (pp. 13-20).
- Clark, L. S. (2011). Parental mediation theory for the digital age, *Communication Theory*, 21(4), 323-343.
- Çakmak, V. (2016). Çocuk ve dijital oyun etkileşimine etiksel bir bakış. *ICHACS*, 430.

- Donohue, C. (2015). *Technology and digital media as tools for teaching and learning in the digital age*. (C.Donohue Ed.), *Technology and digital media in the early years Tools for teaching and learning*, (pp.21- 35) . New York, NY: Routledge
- Durak, A. (2019). Ebeveyn arabuluculuğunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Epstein, A. S. (2015). Using technology appropriately in the preschool classroom. *Exchange Focus*, 28(1), 1-19.
- Eşgi, N. (2013). Dijital yerli çocukların ve dijital göçmen ebeveynlerinin internet bağımlılığına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-3), 181-194.
- Forward, S., ve Buck, C. (2011). *Zor bir ailede büyümek*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gezer Şen, B., Sevim, Y., ve Artuç, S. (2015). İlköğretim çağındaki çocukların internet kullanımlarının ebeveyn görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 175-184.
- Goodwin, K.(2018). *Dijital dünyada çocuk büyütme* (Çeviren: Tülin ER), Aganta Kitap, İstanbul. Adana.
- Green, L. ve Holloway D. (2014) 0-8: Very young children and the domestication of touchscreen technologies in Australia.
- Günüç, S., ve Atli, S. (2018). 18-24 aylık bebeklerde teknolojinin etkisine yönelik ebeveyn görüşleri. *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 1-22.
- Holloway, D., Green, L.ve Livingstone, S.(2013) Zero to eight: young children and their internet use. *EU Kids Online*. LSE London, EU Kids Online, London, UK.
- Horzum, M. B., Duman, İ., ve Uysal, M. (2019). Children's Age and Gender Differences in Internet Parenting Styles. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-22.
- İşıkoğlu Erdoğan, N. (2019). Dijital oyun popüler mi? Ebeveynlerin çocukları için oyun tercihlerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 1-17. doi: 10.9779/pauefd.446654
- İnan Kaya, G., Mutlu Bayraktar, D. ve Yılmaz, Ö. (2018). Dijital ebeveynlik tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 149-173.

- Kurt, A. A., Günüç, S., ve Ersoy, M. (2013). Dijitalleşmede son durum: Dijital yerli, dijital göçmen ve dijital göçebe. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 1-22
- Li, Q., ve Ma, X. (2010). A meta-analysis of the effects of computer technology on school students' mathematics learning. *Educational Psychology Review*, 22(3), 215-243.
- Livingstone, S. ve Haddon, L. (2009). *EU Kids Online: Final report. Deliverable D6.5 for the EC Safer Internet Plus Programme*. London: EU Kids Online, LSE
- Livingstone, S. ve Haddon, L., Görzig, A. and Ólafsson, K. (2011) Risks and safety on the internet: The perspective of European children: Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. *EU Kids Online, Deliverable D4*. EU Kids Online Network, London, UK.
- Lupton, D., Pedersen, S., ve Thomas, G. M. (2016). Parenting and digital media: from the early web to contemporary digital society. *Sociology Compass*, 10(8), 730-743.
- Maccoby, E. (2002). *Parenting effects: Issues and controversies*. In J. G. Borkowski, L. S. Ramey, ve M. Bristol- Power (Eds.), *Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual and social-emotional development* (pp. 35–46). New Jersey, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Magid, L.J. (1998). *Child Safety on the Information Highway*. National Center for Missing and Exploited Children.
- Manap, A. (2020). Anne babalardaki dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi, *Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İnönü Üniversitesi, Malatya*.
- McManis, L. D ., ve Gunnewing, S.B.(2012). Finding the education in educational technology with early learners. *Teachnology and Young Children*, 67(3), 14-24.
- Neumann, M. M. (2014). An examination of touch screen tablets and emergent literacy in Australian pre-school children. *Australian Journal of Education*, 58(2), 109-122
- Ólafsson, K., Livingstone, S., ve Haddon, L. (2013). *Children's Use of Online Technologies in Europe*. A review of the European evidence base. LSE, London: EU Kids Online.
- Özsoy, D., ve Atılğan, S. S. (2018) Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 yaş grubu çocukların internet kullanımı ve bu kapsamda ebeveyn arabuluculuğu: Nitel bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(2), 96-125.
- Palfrey, J., ve Gasser, U. (2008). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic Books.

- Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the horizon*, 9(5), 1-6.
- Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants, part 2: Do They really think differently? *On the horizon*, 9(6), 1-9.
- Prensky, M. (2005). Listen to the natives. *Educational Leadership: Learning in the Digital Age*. 63 (4), 8-13.
- Selçuk, Z. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Suskind, D. (2018). *Otuz milyon kelime & Çocuğunuzun beyninin geliştirin*. Buzdağı Yayınevi, Ankara.
- Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (4), 742-768.
- TÜİK (2016), Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (Erişim tarihi: 27 Eylül 2020).
- Ulusoy, A., ve Bostancı, M. (2014). Çocuklarda sosyal medya kullanımı ve ebeveyn rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies* (28), 559-572
- Vural Şenel, B. (2020). Erken çocukluk döneminde çocuğu olan ebeveynlerin medya ve teknolojiye yönelik tutumlarının medya aracılık rolleri ile ilişkisi, *Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara*.
- Wartella, E., Rideout, V., Lauricella, A. R., ve Connell, S. (2013). Parenting in the age of digital technology. *Report for the Center on Media and Human Development School of Communication Northwestern University*.
- Yaman, F. (2018). Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliklerinin incelenmesi. *Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir*.
- Yazgan İnanç B., Bilgin M., ve Kılıç Atıcı M. (2004). *Gelişim Psikolojisi-Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Nobel Kitabevi, Adana
- Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F., ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.

Extended Abstract

Being parent is a difficult process. As soon as parents usually learns that he / she will have a child, he / she begins to ask himself/herself various questions to organize his / her life and to facilitate his / her adjustment to the world. Among these questions are what should I say to my baby at first encounter, when I hold my baby, how to react when it cries, how I organise baby's room, how should I read books to my baby and so on. With the development of technology, digital technologies have begun to show itself in all aspects of our daily lives. Besides all these, the questions regarding digital technology have also be important for parents. Today, most parents ask questions like, should I use digital equipment such as phone, computer, tablet with my child and what should I pay attention to if I will use it, does the internet connection at home give any danger for my child, does listening to music on the phone or tablet harm my baby, does smart devices are dangerous for my baby etc. Asking such questions the number of parents have gradually increased.

Many people, especially in the digital age, realize that they need to organize their relationship with technology more carefully after being a parent; however, they may feel inadequate at times. Whereas some of the parents are worried that their children use and contact with digital technologies, some of them use digital technologies by force of being a parent and leave their children to digital technologies especially from an early age. For example, it is often seen that parents apply to technology to engage their children in order to handle their personal affairs. Although many people use toys, books and various activities in this situation, it is possible to say that a great deal of parents using technological tools is quite high. However, while the age of the child decreases in the use of toys, books and activities, it seems that there is an increase in the use of handheld gaming devices or technologies. This situation makes some parents' concerns about their children being addicted to digital technology or social media or exposing them to unapproved content (Wartella et al., 2013). From this point of view, it will be right to emphasize that parents should be aware of the use of digital technologies from early childhood and try to raise their awareness about this issue.

In the digital age we are in, it is possible to consider a parent or a person who cares a baby like a baby sitter, a digital parent who is responsible for the training of an individual. As of today, digital technologies are used by almost everyone and have become an integral part of most of all's life. When we look at the results of the household technology use surveys conducted by TUIK, about 89% of people use mobile telephones in our country and this rate increases day by day. Therefore, any adult digital parent who has a technological tool, social media account and email address and is responsible for the care of a baby can be considered.

It is known that babies have been observing and imitating their close environment since the first months. The closest surroundings are parents for babies. Therefore, the behavior, attitudes and beliefs of the parents affect the babies. In this context, the use of technology by parents may also attract the attention of babies (Günüç & Atlı, 2018). At this point, it is precisely that parents have great responsibilities, and that the definition of parents adapted to our age emerges. In addition to the obligation of parents to prepare their children for the real world, the concept of being digital parent has come up with the task of preparing the digital world. Digital parent; acting in accordance with the requirements of the digital age, having knowledge of digital tools, recognizing the opportunities and risks in digital environments, protecting the child against all the negativities that may be encountered, making sure that the rights of people should be respected in real life in the same way as the digital environment, as an individual (Yurdakul et al., 2013).

The children of digital parents are born into a world equipped with direct technology. Those children are defined as digital natives, and the parents of digital natives are digital immigrants. Digital natives are 21st century children and young people who have started their lives in a world surrounded by various digital tools and the internet. Although they began life in the digital age, these children are not still fully prepared for the digital world and do not know how to make use of the opportunities or deal with the problems they face in this world. Therefore, parents are obliged to protect their children against all dangers that may occur in digital environments as well as negativity in physical environments (Yaman, 2018; Yurdakul et al. 2013).

The addition of the word in digital age is so important. So, the roles and responsibilities of digital parents have changed. Digital parents are expected to be aware of the use of digital tools and the Internet, and to be aware of all kinds of positive and negative factors and to mediate their children's use of technology. At this point, “parental mediation” comes to the forefront. Parents' role in mediation in technology use is considered important in terms of positively regulating the effects that digital media on child growth and development (Durak, 2019). Livingstone et al. (2011) suggested that parent mediation can be performed in different ways in their studies on this subject. In any way, it is the responsibility of the parent to ensure a healthy relationship between the child and the digital world. Parents should neither exhibit a prohibitive or critical attitude nor release the child completely. According to the data of the Kids Online project by the European Union (2010), when children experience difficulties with the use of digital tools, they behave to get help from their friends rather than their parents. This situation is thought to have stemmed from the repressive attitude of parents (Ateş & Durmuşoğlu Saltalı, 2019). The opposite attitude cannot be argued to be healthy. Uncontrolled release of the child in the use of digital environments may also have dangerous consequences (Canbek & Sağıroğlu, 2007). For this reason, digital parents should know what roles and responsibilities they have towards their children and how they act accordingly to their children.

In the literature, despite the rapid increase in the use of digital media by children, it is indicated that the number of studies on preschool age children and their parents is still very inadequate. Generally, it is asserted that school age children and adolescents use technology. However, it is considered that one of the main points in this area should be the digital parents of early childhood children.

DEĞERLER EĞİTİMİ YOLUYLA SURIYELİ SİĞINMACILARIN SOSYAL UYUMU: YARI DENEYSEL BİR ÇALIŞMA

Özgür Salih KAYA¹

Öz

Göçmenlerin göç ettikleri yerde hayata devam edebilmeleri için uyum sağlanması beklenmektedir. Bu nedenle göçmenlere sağlanan maddi desteğin yanı sıra göçmenlerin uyumuna yönelik yapılacak çalışmaların göçmenlerin sosyal uyum sürecini kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye'ye göç eden ve Türkiye'de yaşamakta olan 18-30 yaş arasındaki Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunu artırmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden yarı-deneysel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik olarak yarısı Türk yarısı Suriyeli 46 katılımcıdan oluşan gruba bir müdahale programı uygulanmıştır. Katılımcıların belirlenmesi amacıyla ilana çıkmıştır. Başvurular arasından yapılan görüşmeler sonucu katılımcılar belirlenmiştir. Katılımcıların 23'ü kadın 23'ü erkektir. Katılımcıların yaşları 18-30 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 24.62'dir. Katılımcılara öncelikle temel değerler hakkında bilgi verilerek müdahale programı uygulanmıştır. Uygulanan müdahale programı Türk ve Suriyeli katılımcıların empati, benlik saygısı ve pozitif değerler yönünden gelişimine katkı sunmuştur. Deneysel müdahale öncesinde empati, benlik saygısı ve pozitif değerler Türk katılımcılar lehine iken; empati, benlik saygısı ve pozitif değerler müdahale sonrasında anlamlı fark göstermeyip katılımcılar arasındaki anlamlı fark ortadan kalkmıştır. Müdahale programı sosyal uyumu sağlamada farklı etnik gruplar arasında kullanılabilir bir yöntem olmuştur. Müdahale programı empati, benlik saygısı ve pozitif değerlerin gelişimi yönünde etkili bir uygulama olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Göçmen, Sosyal Uyum, Değerler Eğitimi, Empati, Benlik Saygısı, Yarı-Deneysel Çalışma

¹Arş. Gör. Özgür Salih KAYA, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, Ankara. E-Posta: ozgur@metu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8535-290X

KAYA, Ö. S. (2021). Değerler Eğitimi Yoluyla Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunu: Bir Müdahale Programının Etkililiği. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 476-500. DOI: 10.21560/spcd.vi.692941

SOCIAL COHESION OF SYRIAN REFUGEES THROUGH VALUES EDUCATION: A QUASI-EXPERIMENTAL STUDY

Abstract

Adaptation is expected to enable migrants to survive in the place they migrate. Therefore, in addition to the financial support provided to migrants, the studies on adaptation of immigrants will facilitate the social adaptation process of immigrants. In this research, quasi-experimental method was used as quantitative research methods. For the purpose of the study an intervention program applied to group of 46 consisting half Syrian half Turkish. Announcements have been made to universities and non-profit organisation to identify participants. Invited participants from the interviews were identified 23 of the participants are female and 23 are male. The age of the participants varies between 18-30 and the average is 24.62. First of all, the participants were informed about the basic values and an intervention program was implemented. The intervention program offered contributed to the development of Turkish and Syrian participants in terms of empathy, self-esteem and positive values. While cognitive empathy, self-esteem and positive values favored Turkish participants, empathy, self-esteem and positive values did not show any significant difference after the intervention, and the significance between the participants had disappeared before the experimental intervention. The intervention program has been an effective application for the development of empathy, self-esteem and positive values.

Keywords: *Syrian Migrant, Social Cohesion, Values Education, Empathy, Self-Esteem, Quasi-Experimental Study*

GİRİŞ

Göç yolları üzerinde bulunan Türkiye tarih boyunca göç alıp veren bir ülke olmuştur. Özellikle Cumhuriyet döneminde Balkanlar'dan ve diğer komşu ülkelerden yaklaşık 5 milyon kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015). Türkiye'ye göçün son örneğini 2011'de Suriye'de çıkan iç savaştan sonra Türkiye'ye sığınan ve sayıları yaklaşık 4 milyona yaklaşan sığınmacılar oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Suriye'deki savaştan sonra Türkiye'ye gelen sığınmacıların yaşadıkları en önemli sorunlardan biri Türkiye'ye uyumdur (Kaya, 2019). Geride bıraktıklarının yanı sıra sığınmacılara yönelik ev sahibi halkın tutumları da bu bireylerin sosyal uyumunu etkilemektedir (Hickman, Crowley ve Mai, 2008). Türkiye'deki ev sahibi halkın misafirperverlik, ortak din ve benzer kültür anlayışının Suriyeli sığınmacılara bakış açısını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Göçmenlerin göç ettikleri yere alışmasındaki önemli faktörlerden birisi de sosyal uyumdur (Kirmayer vd., 2011). 1893'te Durkheim'in değindiği sosyal uyum yeni bir kavram olmamasına rağmen (Burns, Hull, Lefko-Everet ve Njozela, 2018) çok faktörlü bir yapı olduğundan dolayı sosyal uyumun tanımlanması zordur (Mekoa ve Busari, 2018). Dolayısıyla sosyal uyumun ele alındığı bağlamda değerlendirilmesi anlaşılabilirliğini arttırabilir. En genel anlamda sosyal uyum, bireyin diğerleriyle uyum içinde yaşayabilmesi ve hayatta daha başarılı olabilmesi için yaşamında değişiklik yapması olarak tanımlanabilir (Reddy, Reddy ve Singh, 2011). Sosyal uyum, toplumsal olarak bireylerin birlikteliğini sağlar (Coleman, 2015) ve bireyin topluma katılma düzeyini arttırır (Beauvais ve Jansen, 2002). Bu araştırmada sosyal uyum bireylerin göç ettikleri yere alışmaları, yeni hayatlarında daha başarılı olmaları ve daha iyi hissetmeleri için ev sahibi halkın desteğiyle topluma entegre olmaları olarak tanımlanabilir.

Sosyoekonomik durum, dil edinimi, kişilik özellikleri ve ev sahibi halkın göçmenlere yönelik tutumu bireyin sosyal uyumunu etkilemektedir (Ehnholt ve Yule 2006). Buz (2008) Orta Doğu'dan Türkiye'ye gelen sığınmacılarla yaptığı çalışmada, sığınmacıların kültür farkından dolayı kendilerini Türkiye'ye yabancı hissettiklerini ve Türkçe bilmedikleri için insanlarla iletişim kurmakta zorlandıklarını ifade etmiştir. Farklı ülkelere göç eden

göçmenlerin uyum problemleri ve psikolojik stres yaşadıkları, depresyon ve düşük benlik saygısına sahip oldukları bilinmektedir (Lee, Shin ve Lim, 2012; Warfa ve diğ., 2012). Diğer yandan empatik bireyler yeniliklere daha açık olduklarından sosyal uyumu daha kolay yakalayabilmektedir (Chen, 2014). Karaoğlu (2007) göçmenin problemlerini paylaşabileceği ve kendisi ile empati yapabilecek bir arkadaşının olmasının sosyal uyumunu hızlandıracağını ifade etmiştir. Wilson ve Sabe'a (2003) göre sosyal uyum ile empati kurma arasında pozitif bir ilişki vardır. Gümüştan (2017) göçmen çocukların empati, benlik saygısı, akran ilişkilerinin ele alındığı programlara dahil edilmelerinin sosyal ve kültürel uyumlarını olumlu yönde etkileyebileceğini belirtmiştir. Wang ve Fowler (2019) çocukların sosyal uyumu ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ecclestone (2004) düşük benlik saygısının sosyal uyumu engellediğini ifade etmiştir. Yukarıdaki araştırmalara dayanarak göçün bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz etkilemekle birlikte empati ve benlik saygısının sosyal uyum ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda sosyal uyum, değerler eğitimi kavramı ile birlikte ele alınmıştır. Işık (2007) sosyal uyumun empati kurma, farklılıklara saygı duyma, kendinin ve duygularının farkında olma, paylaşma, yardımlaşma, sorumluluk alma, iş birliği yapma gibi değerlerle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bireyin sahip olduğu değerler ve inançlar, davranışları etkilemekte birlikte bireyin sosyal uyumunda belirleyicidir (Values Change the World, 2012). İnsan büyüdükçe, kendi değerlerini oluşturur. Kendi değerlerinin yanı sıra diğerlerinin değerlerinin tartışılması da bireyin değerlerinin oluşmasında belirleyicidir (Sutrop, 2009). Değerler eğitimindeki en önemli husus bireyin gelişimine uygun bir ortamın hazırlanmasıdır (Neeme, 2011). Bu çalışmada da farklı iki kültürdeki yetişkin bireyler bir araya gelmiştir. Farklı kültürel değerlere ve yaşam deneyimlerine sahip bireyleri bir araya getirmenin amacı da bu bireylere değerler eğitimi yoluyla yukarıda bahsedilen empati, saygı, sorumluluk, paylaşma ve yardımlaşma gibi değerlerin günlük hayattaki önemini ve sosyal uyum sürecindeki kolaylaştırıcılığına vurgu yapmaktır. Bireylere pozitif bir değer kazandırmak için öncelikle bireyin kendine ve diğer insanlara değer vermesinin öğretilmesine vurgu yapılır (Veisson ve Kuurme, 2010). Bu ifadeden yola çıkarak bu çalışmada değerler eğitimi yoluyla bireylere pozitif değerler kazandırılarak sosyal uyumun sağlanması amaçlanmıştır. Özellikle

Suriyeli bireylerin savaş deneyimleri düşünöldüğünde, onları Türk akranları ile bir araya getirmek, birlikte karar alıp ortak hareket edebilmeleri hem Suriyelilerin sosyal uyum sürecini kolaylaştırabilir hem de Türk akranlarının empatik bir anlayış geliştirmesine yardımcı olabilir.

Değerler eğitimi bireylerin sosyal ve kişisel gelişiminin temel bir parçası olmasının yanı sıra şiddeti, ayrımcılığı ve etik dışı davranışları ortadan kaldırmaktadır (Ülavere ve Veisson, 2015). Değerler eğitimi ile sosyal uyum arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalar kısıtlı olsa da değerlerin sosyal uyum ile ilişkisini inceleyen çalışmalar mevcuttur (Breidahl, Holtug ve Kongshøj, 2018; Forrest ve Watson, 2010). Dragolov ve diğerleri (2016) değerlerin sosyal uyum ile ilişkisini incelediği çalışmada evrensellik, yardımseverlik, başarı ve güven değerleri ile sosyal uyum arasında ilişki bulmuştur. İpek (2014) okul öncesi çocukların sosyal duygusal uyumunu arttırmaya yönelik yardımlaşma, sevgi, saygı, arkadaşlık değerlerini temel alarak düzenlediği eğitim programına katılan okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal ve duygusal uyum düzeyleri artmıştır. Bu araştırma kapsamı itibariyle üniversite çağında olan Türk ve Suriyeli gençleri değerler çatısı altında buluşturmaya, birbirlerinin farklı ve ortak yönlerini keşfetmelerini sağlamaya ve bireylerin empatik anlayışını arttırmaya amaçlamaktadır. Buradan hareketle çalışmada katılımcılara öncelikle değerler eğitimi hakkında temel düzeyde kuramsal bilgi verilmiştir. Kuramsal bilginin yanı sıra yardımlaşma, sorumluluk, sevgi, saygı, hoşgörü ve başarı gibi değerleri, benlik saygısını ve empatiyi içeren etkinlikler tasarlanarak katılımcılara değerlerle ilgili farkındalık oluşturulmuş, katılımcıların benlik saygısı ve empati kurma becerisi arttırılmaya çalışılmıştır. Suriyelilerin sosyal uyum sürecinde ev sahibi halka düşen görevlerin önemini arttırmak için bu çalışmada Türk akranları dahil edilmiştir. Ayrıca bu araştırma 18-30 yaş arasındaki bireylerle yürütölse de araştırmanın sonuçları hem üniversite çağındaki hem de diğer Suriyelilerin sosyal uyumunu etkileyen faktörleri ortaya çıkaracağına inanılmaktadır.

Yukarıda verilen literatürün yanı sıra bu araştırmanın amacı ve önemi doğrultusunda bazı araştırma soruları oluşturulmuştur. Oluşturulan araştırma soruları aşağıda sunulmuştur.

1) Müdahale programı öncesi ve sonrasında katılımcıların empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik saygıları uyruğa göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermekte midir?

2) Müdahale programı sonrasında Suriyelilerin empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik saygıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?

3) Müdahale programı sonrasında Suriyelilerin empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik saygıları müdahale programı öncesine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermekte midir?

4) Müdahale programı sonrasında katılımcıların empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik saygıları uyruğa göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermekte midir?

YÖNTEM

Türkiye'ye göç eden 18-30 yaş arasındaki Suriyelilerin sosyal uyumunu arttırmayı amaçlayan bu araştırmada ön-test, son-test, iki gruplu yarı-deneysel model kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubu 2018 yılında Ankara'da çeşitli üniversitelerde eğitime devam 23 Suriyeli ve 23 Türk toplam 46 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18-30 arasında değişmekte olup ($Ss=72$) yaş ortalaması 24.62'dir. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Creswell'e (2007) göre olguyu yaşayan kişi sayısı fazla ise, bazı kriterler belirlenerek katılımcıların seçimi kolaylaştırılabilir. Bu araştırmada araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bazı ölçütleri karşılayan kişiler araştırmaya dâhil edilmiştir. Türk katılımcıların belirlenmesinde üniversite eğitimine devam etme, daha önce göçmenlerle ilgili herhangi bir çalışmada yer alıp almadığı ve Suriyeli tanıdığı olup olmadığı gibi ölçütler kullanılmıştır. Suriyeli katılımcıların belirlenmesinde ise Türkiye'de en az iki yıldır yaşıyor olma ve üniversite eğitimine devam etme şartı aranmıştır. Katılımcılar (106 Türk, 27 Suriyeli) online platformda formları doldurmuş ve uygun görülen kişiler araştırmaya dahil edilmiştir. Yukarıda bahsedilen ölçütleri sağlayan katılımcılarla iletişime geçilmiş ve katılımcılara çalışma hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Pozitif Değerler Ölçeği”, “Toronto Empati Ölçeği” ve “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Aşağıda veri toplama araçları ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu (KBF). Bu formda katılımcıların cinsiyet, yaş ve hangi milletten olduklarına dair bilgiler bulunmaktadır.

Pozitif Değerler Ölçeği (PDÖ). Huang ve Cornell (2016) tarafından geliştirilmiş, Arslan (2018) tarafından Türkçeye uyarlama çalışması yapılmıştır. 9 maddeden ve iki alt ölçekten oluşan Pozitif Değerler Ölçeğinin derecelendirmesi 6’lı Likert üzerinden yapılmaktadır. Ölçek uyarlama analizi çalışmasında iki boyutlu model ortaya çıkmaktadır. ($x^2=58.77$, $sd=26$, $p=0.06$, $RMSEA=.06$, $NFI=.97$, $NNFI=.98$, $CFI=.98$, $IFI=.98$, $RFI=.96$, ve $SRMR=.36$). Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Pozitif Değerler Ölçeği’nin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .83 bulunmuştur.

Temel Empati Ölçeği (TEÖ). Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilen Temel Empati Ölçeği Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2010) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Temel Empati Ölçeği 2 alt faktör ve 20 maddeden meydana gelmektedir. Bunların ilki 9 maddeden oluşan bilişsel empati faktörü ikincisi ise 11 maddeden oluşan duyuşsal empati faktörüdür. Beşli derecelendirme ölçeği kullanılan ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100’dür. Ölçeğin orijinalinin bilişsel empati ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .79 duyuşsal empati ölçeğinin iç tutarlık katsayısı ise .85’ tir. Bu araştırmada ise Bilişsel Empati Ölçeği’nin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .81, duyuşsal empati ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise .84 bulunmuştur. Ölçekten alınan puanların artması empati düzeyinin yükseldiğinin bir göstergesidir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ). Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen bu ölçek Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 10 maddeden oluşan ölçek Guttman değerlendirme yöntemine dayalı olarak puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler “Çok doğru”, “Doğru”, “Yanlış” ve “Çok yanlış” şeklinde cevaplandırılmaktadır. Her sorudan puan alınabilecek

cevaplar belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesine yönelik olarak test tekrar test yöntemi tercih edilmiştir. Ölçeğin ilk ve son uygulaması arasındaki korelasyon değerinin .75 olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .81 bulunmuştur.

İşlem

Bu araştırma, “Değerler eğitimi yoluyla Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu müdahale programı”dır. Suriyeli göçmenleri Türk akranları ile bir araya getirerek sosyal uyumları arttırılmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda müdahale programı hazırlanırken sosyal uyumla ilgili çeşitli deneysel çalışmalar incelenmiştir (King, Samii ve Snilstveit, 2010; Rajulton, Ravanera ve Beaujot, 2007; Shuayb, 2012). Analizler için nasıl bir yol izleneceğine karar vermek için bazı kaynaklar referans alınmıştır (Freankel, Wallen ve Hyun, 2011; Kirk, 2012). Program deney grubuna uygulanmadan önce rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında doktora unvanına sahip iki uzmanın görüşleri alınmıştır ve program revize edilmiştir.

Müdahale Programı

Çalışma aşağıda bahsedilen üç farklı fiziksel ortamda yürütülmüştür. Müdahale programı dört gün (iki hafta sonu cumartesi ve pazar günleri) sürmüştür. Günde ortalama altı saat çalışılmış, çalışma yürütülürken ihtiyaç duyuldukça tercüman desteği alınmıştır. Aşağıda müdahale programının detaylarına yer verilmiştir.

1. Oturum. Bu oturumda grup üyelerinin birbirlerini tanıması, gruptan beklentilerini ve kişisel amaçlarını ifade etmeleri amaçlanmıştır. Grup lideri (araştırmacı) grup üyelerine program hakkında bilgi vermiştir. Bireyin biricikliğine ve kişisel farklılıklara vurgu yapılmıştır. Üyelerin etkilenmemesi için müdahale programını uygulamadan önce bu araştırmanın amacı doğrultusunda grup üyelerine yukarıda bahsedilen veri toplama araçlarının ön-test uygulaması yapılmıştır. Bu işlem yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Daha sonra ikişerli gruplar oluşturulmuştur. Her üye arkadaşını büyük gruba tanıtmıştır. Ardından üyelerin gruba ısınması ve birliktelik duygusunun temellerini atmak için ısınma etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlikte bireyler önce kendilerini tanıtmış, katılımcı kendini tanıttikten sonra tüm grup aynanda “Benim

adım..., ... gibiyim” diyerek birliktelik duygusu sağlanmıştır. İlk oturumda empati duygusunu geliştirmek için etkinlikler yapılmıştır. Bunlardan birinde 5’er kişilik çember şeklinde 9 grup oluşturulmuştur. Katılımcılar sırasıyla ortaya gelerek bazı hareketler yapmış ve etrafındaki kişilerin aynı hareketi yapmaları beklenmiştir. Etkinlik sonunda tüm katılımcılar ortadaki kişinin tam karşısındaki kişinin en doğru şekilde ortadaki kişinin yaptığı hareketleri gerçekleştirebildiklerini ifade etmişlerdir. Diğer kişilerin ortadaki kişinin mimiklerini tam olarak göremediklerini belirtmiştir. Bu etkinlikte, katılımcılar birisiyle empati yapabilmek için onu en geniş açıyla ve karşıdan bakabilmenin etkili olduğunu ifade etmiştir. Kendini birisinin yerine koymak için kişinin bulunduğu yerin metafor olarak kullanılmasının empati yapmanın önemini anlamada faydalı olduğu belirtilmiştir. Son olarak üyeler müdahale programı bittikten sonra kendilerini nasıl görmek istediklerini bir kağıda yazıp zarfa koymuşlar ve son gün açılmak üzere bu zarflar bir kutuda tutulmuştur.

2. Oturum. Sınıf ortamında gerçekleştirilen bu oturuma “Bildığınız değerleri paylaşır mısınız?” sorusuyla başlanmıştır. Üyelerden hoşgörü, ahlaklı olmak, sabır, yardımseverlik, misafirperverlik gibi yanıtlar gelmiştir. Bu oturumda üyelere değerler ve değerler eğitimi konusunda bilgi verilmiştir. Konu hakkında çeşitli kaynaklardan faydalanılmıştır (Dilmaç, Kulaksızoğlu ve Ekşi, 2007; Du Preez ve Roux, 2010; Halstead ve Taylor, 2005). Daha sonra sosyal uyumun önemini bir hikâye ile origami yaparak anlatmak için üyelere birer kâğıt dağıtılmıştır. “Bir kâğıtla sosyal uyum olur mu?” adlı bu etkinlikte katılımcılara -araştırmacı tarafından kurgulanan- 10 yaşındaki Ali’nin karne günü hikâyesi anlatılır. Alican karnesini aldıktan sonra arkadaşları ile birlikte alışverişe gider. Kendisine çorap, ayakkabı, tatil kitabı ve ceket alır. Aldığı çoraplardan birisini ihtiyacı olan bir çocuğa verir. Çok yorulurlar ve yemek yemek için bir masaya otururlar. Yemeklerini yedikten sonra eve gelir annesine karnesini gösterir ve sonra da uyumak ister. Uyumadan önce aldığı kitabı okur ve yatağına yatarak uyur. Her anlatılan kısımda katılımcılar ellerindeki kâğıtlara anlatılan şekli vermiştir (örneğin; karne, çorap, ayakkabı, kitap, yemek masası, yatak). Böylelikle üyeler değerleri hikâyesinde yeniden keşfeder. Üyelerin çoğu ilk kez origami yaptıkları için yardımlaşmışlardır. Bir katılımcı düşüncelerini “Hayatımda ilk kez yapıyorum origamiyi ve çok zorlanmama rağmen çok keyif aldım. Arkadaşım bana yardım edince mutlu oldum” şeklinde ifade ederken,

başka bir katılımcı “40’tan fazla kişi bu etkinliği aynanda tamamlayabildik. Sabrederek çok mücadele verdik origamiyi yapabilmek için, sorumluluk aldık” demiştir. Diğer bir katılımcı ise “Gerçek hayatta da biraz çabalayıp sorumluluk alırsak birlikte uyum içerisinde yaşayabiliriz. Böylece hem birbirimizi daha çok sever hem de daha mutlu oluruz” şeklinde ifade etmiştir. Bu etkinlikte yardımlaşma, mücadele, çalışkanlık, güven, uyum, başarı, sorumluluk, sabır ve mutluluk değerleri katılımcılar tarafından kavranmıştır ve bunların üzerine konuşulmuştur.

3. Oturum. Bu oturumda katılımcılara benlik saygısı ve empatiden bahsedilmiştir (Davis, 2018; Decety ve Ickes, 2009; Schiraldi, 2016). Daha sonra açık bir alanda katılımcıların benlik saygılarını, empati ve birlikte hareket edebilme becerisini geliştirmek için “kendi senaryomu yazıyorum, kendi rolümü oynuyorum” etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlikte katılımcılar 4 gruba bölünmüştür ve her gruba yarım senaryolar verilmiştir. Katılımcılardan bu yarım hikâyeleri tamamlamaları ve canlandırmaları istenmiştir. Yarım hikâyeleri tamamlarken birlikte bir iş yapabilmek, beyin fırtınası yapma ve diğerlerinin fikrine saygı duyma değerleri çalışılmıştır. Öte yandan katılımcılar hikâyeyi tamamlamak için herkesin sorumluluk aldığını ve birbirini cesaretlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Yine tamamlanan hikâyeyi canlandırırken herkes aktif rol almak isteyerek çalışkanlık değerine vurgu yapmışlardır. Daha sonra tamamlanan hikâyeler gruplar tarafından canlandırılmış ve sırasıyla geribildirimler alınmıştır. Canlandırma yapılırken katılımcılar canlandığı roldeki kişinin yerine kendini koyarak empati yapabildiklerini belirtmiştir. Katılımcılar birbiriyle uyum içerisinde hareket edebildiklerini ve çok eğelendiklerini ifade etmişlerdir. Dört gruba da sosyal uyumu içeren yarım hikâyeler verilmişti. Bu hikâyelerin amacı kendi milletinden veya kültüründen olmayan birisini anlayıp empati yapabilmek, aynı problemi farklı kültürdeki bir kişi yaşasa da yaklaşımın farklı olmayacağını fark etmek ve yardımlaşmaktır. Ayrıca bireylerin yaratıcılığını kullanarak senaryo oluşturup değerler üzerinden canlandırma yaparak hem benlik saygılarını ve özgüvenlerini arttırmak hem de ekip çalışması bilinci oluşturup kaynaşmak ve uyum sağlamak amaçlanmıştır.

Sosyal uyumun gerçekleşmesinde dilin önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların anadilleri farklı olsa da sosyal uyum için

bunun engel olmadığı kavranmıştır. Katılımcılara ilk oturumda biri Arapça biri Türkçe iki şarkının ezgisini öğrenme ödevi verilmiştir. Katılımcılar şarkıların ezgisini öğrenmiştir ve üçüncü oturumda öğrencilerle müzik eşliğinde bardaklarla aşamalı olarak ritim tutma etkinliği yapılmıştır. Adı “Müzikle Sosyal Uyum” olan bu etkinlikte katılımcılar aynı anda hem Türkçe hem de Arapça şarkının melodisine eşlik etmişlerdir. Etkinlik sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Etkinliğin amacı diğerine ayak uydurma, uyum, yardımlaşma ve sorumluluk alma değerlerini kavratmaktır. Etkinlik sonunda öğrenciler iki adet müziğin bile farklı insanları bir araya getirebilme gücünün olduğunu dile getirmişlerdir. Burada Suriyeli bir katılımcının düşünceleri dikkat çekmiştir. Katılımcılardan biri “Türkiye’de Türkçe konuşmaya zorluyorlar bizi. Ben de Türkçe öğrenmek istiyorum ama insanların ön yargılı olması beni rahatsız ediyor. Bu etkinlikte sadece Türkçe şarkı seçmeyip aynı zamanda Arapça şarkının da seçilmesi çok hoşuma gitti. Sosyal uyum da zaten bu şekilde gerçekleşir. Türk arkadaşların desteği ve sizin anlayışınız için teşekkür ederim” şeklinde duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir. Dolayısıyla bu etkinlikte sorumluluk, güven, saygı, hoşgörü, sabır, çalışkanlık, uyum, eğlence, mutluluk ve başarı değerleri pekiştirilmiştir.

4. Oturum. Bu oturumda katılımcılar birbirinden farklı olsa da aynı yerde yaşayabilecekleri konusunda farkındalık sağlayabilmeleri için resim yapıp boyama etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlik Ankara’da bir resim atölyesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar rastgele iki gruba bölünmüştür. Resim çalışması esnasında katılımcılar çok eğlendiklerini, birbirlerine yardım ettiği, fikir alışverişinde bulduklarını belirtmiştir. Bir katılımcı “Aynı resmi farklı renkleri ve tonları kullanarak yaptık. Bu aslında tam da burada bulunma amacımız. Hepimiz aynı ortamda yaşamak zorundayız, bazılarımız daha koyu bazılarımız açık tenli, bazılarımız daha uzun bazılarımız daha kısa. İşte tüm farklılıklara rağmen buradayız ve bir aradayız” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise duygu ve düşüncelerini “En büyük hayalim böyle bir yerde resim yapmaktı. Çok eğlendim, arkadaşlarımla yardımlaşım. Onlardan fikir aldım. Etkinlik sonunda yaptığımız resimleri birbirimize hediye ettik” şeklinde ifade etmiştir. Bu oturumun amacı katılımcıların da söylediği gibi yardımlaşma, çalışkanlık, eğlence, saygı, hoşgörü, ilham, uyum, farkındalık v.b. değerleri somut bir şekilde gerçekleştirmektir. Nitekim alınan

geri dönütler amaçlara ulaşıldığını göstermektedir.

Etkinliğin ardından katılımcılara birinci oturumda uygulanan ölçme araçları tekrar (son-test) uygulanmıştır. Katılımcılar ölçekleri doldururken değerler konusunda farkındalıklarının çok arttığını belirtmiştir. Son olarak tüm katılımcılar dört oturum süren bu çalışmayla ilgili duygu, düşünce ve önerilerini paylaşmıştır. Katılımcılar bireysel amaçlara ulaştıklarını ifade etmiştir ve iyi dileklerle oturum sonlandırılmıştır.

Veri Analizi

Toplanan veriler bilgisayara aktarılmış, veri analizi SPSS 23.0 programında yapılmıştır. Verilerin analizinde pearson korelasyonu, bağımlı ve bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler test edilmiştir ve ulaşılan sonuçlar sırasıyla aşağıda sunulmuştur

Araştırmanın birinci hipotezi olan “Müdahale öncesinde katılımcıların empati düzeyleri, benlik saygıları, pozitif değer algıları uyruğa göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermektedir.” hipotezinin test edilmesi için önce normallik testi yapılmıştır. Normallik varsayımını sınamak için tercih edilen yollardan birisi denek sayısının 30’dan az olduğu durumlarda yapılabilecek shapiro-wilks testidir. Elde edilen bulgulara göre, müdahale öncesi empati (S-W=.58, $p>.05$), benlik saygısı (S-W=.41, $p>.05$) ve pozitif değer algıları (S-W=.24, $p>.05$), puanlarının normal dağıldığı anlaşılmıştır. Bir diğer normallik ölçütü çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayılarının istenilen aralıkta olmasıdır. Kline’a göre (2011) çarpıklık katsayılarının $|3.0|$ ’ten ve basıklık katsayılarının $|10.0|$ ’dan küçük olması normallik göstergesidir. Tablo 1’de çarpıklık ve basıklık katsayı değerleri verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlere Ait Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık
Empati	.56	1.22
Benlik saygısı	.08	.51
Pozitif değer algısı	.17	.74

Tablo 1 incelendiğinde çarpıklık katsayılarının $|3.0|$ 'ten ve basıklık katsayılarının $|10.0|$ 'dan küçük olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre puanların normalliğinin sağlandığı kabul edilmektedir (Kline, 2011). Veriler normal dağıldığından parametrik testlerden bağımsız örneklem için t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi analizi sonuçları tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Müdahale Öncesi Empati, Pozitif Değer ve Benlik Saygısı Puanlarının Uyuğa Göre Farklılıkları

Değişkenler	Uyruk	N	\bar{x}	Ss	t
Empati	Türk	23	68.41	2.87	2.24***
	Suriyeli	23	41.07	1.16	
Benlik saygısı	Türk	23	4.1	3.34	6.09**
	Suriyeli	23	2.6	1.27	
Pozitif değer algısı	Türk	23	43.32	3.14	3.48***
	Suriyeli	23	22.84	.84	
***p<.001, **p<.01					

Tablo 2'de müdahale öncesi puanlar incelendiğinde empati ($p<.001$), pozitif değer algısı ($p<.001$) ve benlik saygısı ($p<.01$) puanlarının uyuğa göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdiği anlaşılmaktadır. Türk katılımcıların empati, pozitif değer algısı ve benlik saygısı puanları Suriyeli katılımcılardan anlamlı derecede yüksektir.

Araştırmanın ikinci hipotezi olan “Müdahale programı sonrasında Suriyelilerin empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik saygıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır” hipotezinin sınanması için önce verilerin normalliğine bakılmıştır. Kişi sayısı 50'den az olduğu için shapiro wilk testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda shapiro wilk testi puanı empati için $p=.58$, benlik saygısı için $p=.64$ ve pozitif değer algısı için $p=.31$ çıkmıştır. Bu sonuçlar empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanlarının normal dağıldığı anlaşılmaktadır ($p>.05$). Veriler normal dağıldığından dolayı değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi için pearson korelasyonu testi yapılmıştır. Pearson korelasyonuna dair sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Müdahale Sonrası Suriyeli Katılımcıların Betimsel İstatistikleri ve Pearson Korelasyon Değerleri

Değişkenler	Empati	Benlik saygısı	Pozitif değer algısı	\bar{x}	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Empati	1			62.18	1.44	.76	1.09
Benlik saygısı	.63**	1		3.9	2.31	.88	1.41
Pozitif değer algısı	.54**	.34**	1	37.53	.73	.32	1.19
**p<.01							

Kline'a (2011) göre çarpıklık katsayılarının $|3.0|$ 'ten ve basıklık katsayılarının $|10.0|$ 'dan küçük olması verilerin normal dağıldığı anlamına gelmektedir. Tablo 3'te değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında verilerin normal dağıldığı anlaşılmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde empati ve benlik saygısı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde, empati ve pozitif değer algısı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ve benlik saygısı ile pozitif değer algısı arasında pozitif yönde orta düzeyde (Cohen, 1988) anlamlı bir ilişki vardır ($p<.01$).

Araştırmanın üçüncü hipotezi olan "Müdahale programından sonra Suriyelilerin empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik saygıları müdahale programı öncesine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksektir" hipotezinin sınanması için önce verilerin normalliğine bakılmıştır. Kişi sayısı 50'den az olduğu için shapiro wilk testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda shapiro wilk testi puanı empati için $p=.19$, benlik saygısı için $p=.48$ ve pozitif değer algısı için $p=.36$ çıkmıştır. Bu sonuçlar empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanlarının normal dağıldığı anlaşılmaktadır ($p>.05$). Aynı veri seti üzerinde tekrarlı ölçüm yapıldığında bağımlı örneklem t-testi yapılmaktadır. Yapılan bağımlı örneklem t-testi sonucu Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Değişkenlerin Müdahale Öncesi ve Sonrasına İlişkin Bağımlı Örneklem T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Müdahale	N	x	Ss	t
Empati	Öncesi	23	41.07	1.16	3.67**
	Sonrası	23	62.18	1.44	
Benlik saygısı	Öncesi	23	2.6	1.27	5.71**
	Sonrası	23	3.9	2.31	
Pozitif değer algısı	Öncesi	23	22.84	.84	4.39**
	Sonrası	23	37.53	.73	

**p<.01

Tablo 4 incelendiğinde tüm müdahale sonrası empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanları, müdahale öncesi puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermektedir.

Araştırmanın son hipotezi olan “Müdahale programı sonrasında katılımcıların empati düzeyleri, benlik saygıları ve pozitif değer algıları uyruğa göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermemektedir” hipotezini sınamak için bağımsız örneklem t-testi yapmak gerekir. T-testi yapmadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bunun için Shapiro-wilk test değeri incelenmiştir. Türkler için empati değeri $p=55$, benlik saygısı için $p=.72$ ve pozitif değerler algısı için $.54$ bulunmuştur. Suriyeliler için empati değeri $p=48$, benlik saygısı için $p=.56$ ve pozitif değerler algısı için $.67$ bulunmuştur. Shapiro-wilk değerlerine bakıldığında verilerin normal dağıldığı anlaşılmaktadır ($p<.05$). Veriler normal dağıldığından bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. T-testi sonuçları tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Uyruğa Göre Müdahale Sonrası Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Uyruk	N	\bar{x}	Ss	t	p
Empati	Türk	23	71.42	.78	3.89	.06
	Suriyeli	23	62.18	1.44		
Benlik saygısı	Türk	23	4.6	.53	2.46	.44
	Suriyeli	23	3.9	2.31		
Pozitif değer algısı	Türk	23	47.51	1.62	3.12	.09
	Suriyeli	23	37.53	.73		

Tablo 5 incelendiğinde müdahale sonrası test puanları uyruğa göre anlamlı fark göstermemektedir. Test puanları hem Suriyeliler için hem de Türkler için artmıştır. Fakat Suriyeli katılımcıların empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanları müdahale sonrası daha fazla arttığından puanlar istatistiksel açıdan anlamlı bir fark göstermemektedir.

TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen bulgular ve sosyal uyum ile ilgili yapılan çalışmalar bu bölümde tartışılıp yorumlanmıştır. Bu araştırmada müdahale programı sonrasında Suriyelilerin empati düzeyleri, pozitif değer algıları ve benlik

saygıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Brewer ve Kerslake (2015) tarafından yürütülen bir çalışmada ergenlerin benlik saygıları ile empati düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı çalışmada benlik saygısı ve empati düzeyinin artması ergenler arasında zorbalık davranışını azalttığı anlaşılmaktadır. Zorba davranışın ortaya çıkması bireyin empati, yardımlaşma, sorumluluk, hoşgörü ve anlayış gibi değerlerle ilişkilendirilebilir. Benlik saygısı ve empatinin kişilerarası ilişkilerle doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Wymer (1997) yetişkinlerle yaptığı çalışmada empati, benlik saygısı ve bireyin sahip olduğu mutluluk, güvenlik, kendini sevmeye, saygı, arkadaşlık, eşitlik ve uyum gibi değerlerin bireyin kendini bir gruba ait hissetmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Johnson, Burlingame, Olsen, Davies ve Glave (2005) bir gruptaki işbirliği, empati ve uyum arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, grup iklimi ve empatinin grup uyumunu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bireylerin birbirleri ile empati kurabilmesi, diğerlerine saygı duyabilmesi aralarındaki uyumu arttırmakta ve Suriyelilerin Türkiye'ye aidiyetini arttırmaktadır. Katılımcılar farklı kişilik özelliklerine sahip olmasına rağmen birlikte yaşayabilmelerinin mümkün olduğunu bir resim çizerek sembolize edilmiştir. Bir arada yaşamaya ve uyuma vurgu yapılarak her bir katılımcı tarafından aynı resim farklı renklerle boyanmıştır. Farklı renkler kişilik özellikleri, aynı resim ise herkesin insan olduğunu sembolize etmektedir. Kişilik özellikleri farklı olsa da farklı insanlar olarak bir arada yaşamaya vurgu yapılarak katılımcıların birliktelik duygusu artırılmıştır.

Benlik saygısı hem kültürlerarası hem de aynı kültür içindeki farklı topluluklar arasında farklılık gösterebilen bir kavramdır. Batı kültürlerinde benlik saygısı kendini ifade edebilme ve kendine güvenle ilişkilendirilirken, doğu toplumlarında sosyal olarak uyum sağlayabilme olarak nitelendirilir (Markus ve Kitayama, 1991). Yi ve Wu (2004) kentte yaşayanların benlik saygılarının kırsalda yaşayanlara göre daha yüksek olduğu ve daha hızlı uyum sağladığını belirtmiştir. Benlik saygısının yüksek olması bireyin çevreyle ilişkisini kuvvetlendirir (Sampson, 2012) ve bireyin öznel iyi oluşunu artırır (Yi, 2011). Bu çalışmada hikaye oluşturma, rol oynama ve düşüncelerini ifade etme gibi tekniklerle bireylerin benlik saygısı puanları artırılmıştır. Ayrıca etkinlikler gerçekleştirirken birlikte beyin fırtınası yapma, hikaye

oluştururken başkasının fikrine saygı duyma, sorumluluk alma, harekete geçme ve duygularını paylaşmaya vurgu yapılarak bireylerin pozitif değer algıları ve empati düzeyleri arttırılmıştır. Bir değer olarak düşünülebilen güven duygusu yüksek olan bireylerin benlik saygılarının yüksek olduğu bilinmektedir (Fong ve Chang, 2011). Kendine ve diğerlerine güvenen bireyler birliktelik duygusunu daha yoğun hissetmekte ve sosyal uyumu daha hızlı deneyimlemektedirler (Browning, Burrington, Leventhal ve Brooks-Gunn, 2008).

Ev sahibi halkın göçmenlere sosyal destek sağlaması hem göçmenlerin mental iyi oluşunu hem de sosyal uyumunu arttırmaktadır (Warfa ve diğ., 2012). Bu araştırmada Suriyelilerin sosyal uyum sürecinde Türk akranlarının tutumlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Müdahale programında gerçekleştirilen atölyelerle iki grup arasında etkileşim sağlanmıştır. Bireylerin sorumluluk bilinci geliştirilmiş, yardımlaşma, dayanışma ve sabır değerleri ile ilgili atölyeler düzenlenmiştir. Katılımcılar aynanda origami yapmaya çalışmıştır. Bu etkinlik hakkında detaylı bilgi ikinci oturumda verilmiştir. Origami yaparken zaman zaman birbirlerine yardım ettiler. Sabır ve yardımlaşma değerlerine vurgu yapılarak etkinlik sonunda başarılı olduklarında birbirlerini tebrik etmişlerdir. Bu etkinlikte origamiyi aynanda yapma bir arada yaşamayı temsil etmektedir. Bazıları kağıda daha kolay şekil vermiştir bazıları ise zorlanmıştır. Bu örnek sosyal uyum sürecine benzetilebilir. Bazı kişiler sosyal uyumu daha kolay yaşarken bazı kişilerin süreci tamamlaması daha fazla zaman almaktadır. Sonuç olarak diğerlerinin yardımı ve sosyal desteği bireyin sosyal uyum sürecini hızlandırmaktadır. Bu sonuçlarla tutarlı olarak Breidahl, Holtug ve Kongshøj (2018) yardımlaşma, güven ve dayanışma gibi değerlerin paylaşımının sosyal uyumu arttırdığını belirtmiştir. Aynı şekilde ortak değerlere sahip olmak, ortak kültürü paylaşma ve aynı dili konuşma bireyin sosyal uyumunu arttırır (Hooghe, 2007). Bunun yanı sıra, ortak bir kimlik oluşturmak bireyin empati ve güven duygusunu da arttırmaktadır (Miller, 2004).

Bu araştırmada müziğin sosyal uyum için geliştirici bir özellik olduğu düşünülerek müzik etkinliği uygulanmıştır. Katılımcılar önce bir Arapça daha sonra Türkçe bir şarkıyı bardaklarla ritim tutarak söylemişlerdir. Etkinlikten

üçüncü oturumda detaylı bir şekilde bahsedilmiştir. Yardım etme, paylaşma, sorumluluk alma ve uyum değerlerini kullanarak diğerleri ile aynı anda aynı davranışı sergileyebilme becerisine vurgu yapılmıştır. Etkinlik sonunda katılımcılar uyum sağlamak için birbirinin davranışlarını takip edebilmeyi ve birbirine saygı duymanın önemli olduğunu belirtmiştir. Aslında müzik bir metafor olarak tercih edilmiştir. Müziği ortaya çıkarmak için her bireyin mücadele etmesi sosyal uyum için bireylerin yardımlaşmasını simgelemektedir. Koelsch (2013) müziğin birleştirici özelliğine vurgu yaparak, bireylerin empati kurabildiklerini ifade etmiştir. Ayrıca müziğin bireyler arasındaki bağı kuvvetlendirdiğini ve sosyal uyumu arttırdığını savunmuştur. Bu araştırmaya paralel olarak Avustralya'daki değerler eğitiminin müzik eğitimi müfredatına dikkat çekilebilir. Okulda müzik öğretim süreçleri ve değerler arasında bağlantı kuran Forrest ve Watson (2010) sorumluluk, bütünlük, merhamet, hoşgörü, anlama ve saygı değerlerinin müzikle verilmesinin sosyal uyumu arttırdığını belirtmişlerdir.

Bu araştırmanın üçüncü oturumunda yaratıcı drama tekniği kullanılarak sosyal uyum arttırılmaya çalışılmıştır. Katılımcılara yarım hikaye verilerek tamamlanmaları istenmiştir. Suriyeli ve Türk gençler karma gruplarda yer aldı. Bireylerin beyin fırtınası, yardımlaşma, birbirini destekleme, diğerlerinin fikirlerine saygı duyma ve sorumluluk alma değerlerine vurgu yapılarak yarım hikayeleri tamamlaması istenmiştir. Burada diğerleri ile empati yapma becerisi arttırılmıştır. Bireyler tamamladıkları hikayeleri sergilemek için sahneye çıkmıştır. Katılımcılar kendilerine güvenlerinin arttığını ifade etmiş ve ölçeklerden aldıkları benlik saygısı puanlarının arttığı gözlenmiştir. İki durum da birbirini desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında deneysel müdahale sonrasında tüm katılımcıların empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanları artmıştır. Ayrıca Suriyeli katılımcıların deneysel müdahale öncesi ve sonrası empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öte yandan deneysel müdahale öncesinde Türk katılımcıların empati, benlik saygısı ve pozitif değer algısı puanları Suriyeli akranlarından anlamlı düzeyde yüksek iken, deneysel müdahale sonrasında bu anlamlı fark

ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla araştırmanın amaçlarına ulaşıldığı söylenebilir.

Bu araştırmada sosyal uyum değerler eğitimi ile birlikte ele alınmıştır. Sosyal uyumun gerçekleşmesi zaman alan ve farklı dinamiklerin bir araya gelmesiyle oluşan bir süreç olduğu daha önce belirtilmişti. Bu araştırma özelinde düşünüldüğünde Suriyelilerin sosyal uyum sürecini başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için ev sahibi halkın rolünün önemli olduğuna inanılmaktadır. Araştırma sonuçlarının gösterdiği gibi bireyin farklı kültürden olan biriyle etkileşim sağlaması, ona karşı olumlu duygular geliştirip o kişi ile empati yapabilmesi ve o kişi ile ilgili pozitif değerlere sahip olması Suriyeli bireylerin sosyal uyum sürecini olumlu şekilde etkilemektedir. Türk katılımcıların Suriyeli akranlarına karşı olumlu tutumları, Suriyelilerin de empati yeteneğini ve karşısındaki kişiye yönelik pozitif değer algısını arttırmıştır. Ayrıca Suriyeli katılımcılara yönelik olumlu tutumlar Suriyelilerin benlik saygısını arttırmıştır. Dolayısıyla benlik saygısı artan bireylerin çevreyle daha rahat iletişim kurabileceği ve sosyal uyum sürecini daha kolay gerçekleştireceği düşünülmektedir. Bu araştırmada bireyin kişiliği ve ahlak anlayışı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülen değerler ele alınarak sosyal uyumun daha kolay gerçekleştiği düşünülmektedir. Farklı kültürden olmalarına rağmen katılımcıların ortak evrensel değerlerle buluşması ve müdahale programıyla farkındalıklarının artması, bireylerin birbirine saygı duyması ve Türk katılımcıların Suriyeli akranları ile empati yapabilmesi Suriyelilerin sosyal uyum sürecine olumlu katkı sağlamıştır.

Son olarak bu araştırmanın çalışma grubunun özel bir grup olduğuna inanılmaktadır. Üniversite çağında olmaları ve Türkçeyi daha iyi konuşabilmeleri diğer Suriyelilere göre haklarının daha fazla farkında olmalarını sağlayabilir. Türkler açısından da benzer durum söz konusudur. Üniversite çağında olan Suriyelilerle daha fazla etkileşim halinde olmaları ve önyargılarının diğer Türklere göre daha az olması Suriyeli akranlarının sosyal uyum sürecine olumlu katkı sağlamıştır. Ayrıca araştırmacının deneyimlerinden yola çıkarak üniversite okuyan Suriyelilerin diğer Suriyelilere göre daha az dışlandıkları söylenebilir.

Bu araştırmada seçilen 18-30 yaşındaki grubun topluma entegre edilmesi hem bireyin sosyal uyum sürecini kolaylaştıracak hem de diğer aile üyelerinin de sosyal uyum ve toplumsal kabulünü kolaylaştıracaktır. Öncelikle bu

araştırmada yapıldığı gibi Suriyeli ve Türklerin bir araya getirildiği etkinliklerin arttırılmasına ihtiyaç vardır. İki grubun etkileşiminin arttırılması Suriyelilerin sosyal uyum sürecini olumlu yönde etkileyebilir. Bu bireylere yönelik yapılacak olan akademik çalışmaların yanı sıra, uygulamaya dönük adımlar atılabilir. Örneğin; kendilerini bu toplumun bir parçası hissedebilmeleri için onlara sunulacak sosyoekonomik koşulların iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Üniversite çağında olup üniversiteye gitmeyen yüzbinlerce Suriyeli var. Suriyeli bireylerin uyum sürecine yönelik olarak, farklı eğitim düzeyinde bulunan Suriyelilere yönelik farklı politikalar düzenlenebilir. Örneğin üniversite çağındaki Suriyelileri üniversite eğitimine teşvik etmek için burslar arttırılabilir. Lise çağında olan göçmenler ise mesleki eğitim kurslarına yönlendirilebilir. Sonuç olarak eğitim her kademesinde olan bu bireylere daha fazla kişisel, ekonomik, toplumsal ve mesleki potansiyellerini gerçekleştirme olanağı tanınabilir. Örneğin; Kendi ülkelerinde yapmış oldukları işlere yakın işlerde istihdam edilebilirler. Suriyelilerin sosyal uyumunun önündeki engellerden biri ev sahibi halkın önyargılarıdır. Bu ön yargılarla ilgili olarak Suriyeliler hakkında “yanlış bilinen doğrular” a açıklık getirilmesinin onlara karşı önyargıyı azaltacak ve toplumla daha kolay bütünleşmeleri sağlanabilir. Bu araştırma yürütülürken Türk ve Suriyeli katılımcılar önemli paylaşımlarda bulunmuşlardır. Bundan sonra yapılacak olan araştırmalarda Suriyelilerin Türkiye’deki uyum deneyimleri nitel araştırmalarla derinlemesine incelenebilir. Böylelikle daha çok deneyime dayalı sonuçlar elde edilebilir ve somut adımların atılabilir. Bu araştırmadaki Suriyeliler Türkiye’de üniversite eğitimine devam etmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bu bireylerin savaş deneyimleri de Türkiye’ye alışma sürecini etkiliyor olabilir. Üniversitelerin psikolojik danışma hizmeti veren birimlerinde bu gençlere yönelik sunulacak hizmetler onların sosyal uyumu ve ruh sağlığı için önemli olacaktır. Bu gençlere sunulacak psikolojik ve sosyal destek hizmetin yanı sıra ileriye yönelik hedeflerinin belirlenmesi, desteklenmesi ve onların güçlendirilmesi aidiyet hissini ve sosyal uyumu arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan, N. (2018). Pozitif değerler ölçeğini Türk kültürüne uyarlama çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 240-252.
- Beauvais, C., Jansen, J. (2002). Social Cohesion: Updating the State of the Research. *CPRN Discussion paper. No: F/22*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks.
- Breidahl, K. N., Holtug, N., Kongshøj, K. (2018). Do shared values promote social cohesion? If so, which? Evidence from Denmark. *European Political Science Review*, 10(1), 97-118.
- Brewer, G., Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in human behavior*, 48, 255-260
- Browning, C.R., Burrington, L.A., Leventhal, T., Brooks-Gunn, J. (2008). Neighborhood structural inequality, collective efficacy, and sexual risk behavior among urban youth. *Journal of Health and Social Behavior*, 49, 269-285.
- Burns, J., Hull, G., Lefko-Everett, K., Njozela, L. (2018). Defining social cohesion. *Southern Africa Labour and Development Research Unit*, 216(1), 1-20.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4), 1-14.
- Chen, V. H. H. (2014). Facilitating social inclusion of migrant workers through digital game play. *GlobDev 2014. Paper 4*. Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020 <https://aisel.aisnet.org/globdev2014/4/>
- Cohen, J. (1988). The effect size index: *Statistical power analysis for the behavioral sciences*, 2, 284-288.
- Coleman, H (2015). Language and social cohesion: An introduction and lessons learnt. *Language and Social Cohesion in the Developing World*, 1-11. Erişim Tarihi: 1 Ocak 2020, <https://www.teachingenglish.org.uk/article/language-social-cohesion-developing-world>
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. (Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Davis, M. H. (2018). *Empathy: A social psychological approach*. Routledge.

- Decety, J. E., Ickes, W. E. (2009). *The social neuroscience of empathy*. MIT Press.
- Dılmaç, B., Kulaksizoğlu, A., Ekşi, H. (2007). An examination of the humane values education program on a group of science high school students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 7(3).
- Dragolov, G., Ignácz, Z. S., Lorenz, J., Delhey, J., Boehnke, K., Unzicker, K. (2016). Social Cohesion, Values of Individuals, and Their Well-being. *In Social Cohesion in the Western World* (pp. 79-92). Springer, Cham.
- Du Preez, P., Roux, C. (2010). Human rights values or cultural values? Pursuing values to maintain positive discipline in multicultural schools. *South African Journal of Education*, 30(1).
- Ecclestone, K. (2004). Developing self-esteem and emotional well-being inclusion or intrusion? *Adults Learning*, 16(3), 11-13
- Ehnholt, K. A., Yule, W. (2006). Practitioner review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), 1197-1210.
- Fong, E., Chang, L.Y. (2011). Community under stress: Trust, reciprocity, and community collective efficacy during SARS outbreak. *Journal of Community Health*, 36, 797-810.
- Forrest, D., Watson, A. (2010). Harmony through values education in Australia, in Lindsey Williams (ed.) *Proceedings of the 29th ISME, Beijing, China, 1-5 August 2010*, pp. 72-75.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2015). İstatistiki veriler. Erişim Tarihi: 23 Kasım 2019 http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2018). İstatistiki veriler. Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019 http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
- Gümüşten, D. (2017). Mülteci Çocukların eğitimi ve uyumlarına yönelik yapılan müdahale programları üzerine bir derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 247-264.
- Halstead, J. M., Taylor, M. J. (2005). *Values in education and education in values*. Routledge.

- Hickman, M., Crowley, H., Mai, N. (2008). Immigration and social cohesion in the UK. York: Joseph Rowntree Foundation.
- İpek, E. (2014). *Beş Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimi Programının Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, EBE, Konya.
- Johnson, J. E., Burlingame, G. M., Olsen, J. A., Davies, D. R., Gleave, R. L. (2005). Group climate, cohesion, alliance, and empathy in group psychotherapy: Multilevel structural equation models. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 310
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1988). Diversity of socialization and social change. In P. R. Dasen, J. W. Berry, & N. Sartorius (Eds.), *Cross-cultural research and methodology series. Health and cross-cultural psychology: Toward applications* (ss. 25–47). Sage Publications.
- Karaoğlu, F. (2007). *Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Uyuma Davranışı: TÖMER Örneği*. (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi SBE, Ankara.
- Kaya, Ö. S. (2019). *Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Göç Sürecindeki Uyum Yaşantıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, EBE, Ankara.
- Kim, C. M., Lee, J. Y. (2020). Effects of South Korea's educational welfare priority project on elementary-and middle-school students' changes in self-esteem and adaptation to school life. *Children and Youth Services Review*, 109.
- King, E., Samii, C., Snilstveit, B. (2010). Interventions to promote social cohesion in sub-Saharan Africa. *Journal of Development Effectiveness*, 2(3), 336-370.
- Kirk, R. E. (2012). *Experimental design. Procedures for the behavioral sciences* (2nd ed.) Monterey, CA: Brookes/Cole.
- Kirmayer L.J., Narasiah L., Munoz M. vd. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in primary care. *The Canadian Medical Association Journal*, 183(12), 959-966.
- Kline, R. B. (2011). *Convergence of structural equation modeling and multilevel modeling*. na.
- Koelsch, S. (2013). From social contact to social cohesion—the 7 Cs. *Music and Medicine*, 5(4), 205-209.
- Lee, Y. M., Shin, O. J., Lim, M. H. (2012). The psychological problems of North Korean adolescent refugees living in South Korea. *Psychiatry Investigation*, 9(3), 217.

- Markus, H.R., Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253
- Mekoa, I., Busari, D. (2018). Social cohesion: Its meaning and complexities. *Journal of Social Sciences*, 14, 107-115
- Miller, D. (2004), Social Justice in Multicultural Societies, in P. van Parijs (ed.), *Cultural Diversity Versus Economic Solidarity*, Brussels: De Boeck University Press, pp. 13–31.
- Reddy, T. O., Reddy, M. T. P., Singh, M. S. (2011). A study of social adjustment as a socio-psychological differential among sports achievers, non achievers and non participants female tribal. *Indian Journal of Movement Education and Exercises Sciences*, 1(1), 1-5.
- Sampson, R.J. (2012). The Theory Of Collective Efficacy. In R. J. Sampson (Ed.), *Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect* (ss. 149–178). Chicago: University of Chicago Press.
- Schiraldi, G. R. (2016). *The self-esteem workbook*. (2nd Edition). New Harbinger Publications.
- Shuayb, M. (2012). *Rethinking education for social cohesion: International case studies*. Palgrave Macmillan.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö., Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel empati ölçeği Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34).
- Ülavere, P., Veisson, M. (2015). Values and values education in Estonian preschool child care institutions. *Journal of Teacher Education For Sustainability*, 17(2), 108-124.
- Wang, S. C., Fowler, P. J. (2019). Social cohesion, neighborhood collective efficacy, and adolescent subjective well-being in urban and rural Taiwan. *American Journal of Community Psychology*. 63, 499-510.
- Warfa, N., Curtis, S., Watters, C., Carswell, K., Ingleby, D., Bhui, K. (2012). Migration experiences, employment status and psychological distress among Somali immigrants: a mixed-method international study. *BMC Public Health*, 12(1), 749-761.
- Wilson, S. R., Sabee, C. M. (2003). Explicating Communicative Competence As a Theoretical Term. *Handbook of Communication and Social Interaction Skills*, 3–51. Lawrence Erlbaum.

- Wymer Jr, W. W. (1997). Segmenting volunteers using values, self-esteem, empathy, and facilitation as determinant variables. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 5(2), 3-28.
- Yi, C. C. (2011). *From Adolescence to Young Adulthood: Challenges for Taiwan Youth Facing a Changing Society*. Asia Research Institute working paper series, 156, Singapore: National University of Singapore.
- Yi, C. C., Wu, C.I. (2004). Teen Life around the World: Introduction to Teen Life in Taiwan. In J. Slater (Ed.), *Teen Life in Asia* (Teen life around the world) (ss. 223–241). Westport: Greenwood Publishing.

ÇOCUK EVLERİNDE ÇALIŞAN BAKIM ELEMANLARININ MESLEKİ YETERLİLİKLERİNİN ÇOCUK EĞİTİMİ VE BAKIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Burak ACAR¹

Melike SEMERCİ²

Ömer Miraç YAMAN³

Öz

Çocukların sorumlu, iş birliğine yatkın, fiziksel ve duygusal olarak gelişmiş yapıcı ve üretici bireyler olarak yetişebilmesi bakım veren ile kurulan sağlıklı bir ilişkiyle mümkündür. Bu çalışmada çocuk evlerinde görevli bakım elemanlarının bakım verdikleri çocuklara yönelik mesleki yeterliliklerinin çocuğun sağlıklı gelişimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında toplam 20 bakım elemanı ile görüşülmüş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda; katılımcıların çoğunluğunun çocuklara karşı sevgi temelli bir yaklaşımda buldukları ve çocuk eğitiminde temel bilgi ve becerilere sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında bakım elemanlarının çocuklarla kurdukları ilişkide duygusal bağlılıklarının yoğun olduğu ve çocukların da kendilerine daha fazla duygusal bağlılık geliştirmelerine izin verdikleri belirlenmiştir. Çocuklara sundukları disiplin ve sınır uygulamalarında ise "öznel" bir yaklaşımın var olduğu ve sınırların her bir katılımcıya göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak kurum bakımında kalan çocukların travma mağduru oldukları ve birincil bakımı sağlamakla sorumlu olan ebeveynlerinden mahrum kaldıkları da düşünüldüğünde ikincil bakımı üstlenen bakım elemanları çocukların yaşamlarında çok önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu sebeplerdir ki çocuklara daha nitelikli hizmet sunulabilmesi ve çocukların daha iyi bir gelişim gösterebilmesi için bakım elemanlarının görev ve sorumlulukları ile ilgili iyileştirici ve niteliği artırıcı uygulamaların artırılması büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Evi, Bakım Elemanı, Mesleki Yeterlilik, Sosyal Hizmet

¹Ars. Gör. Burak Acar, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-Posta: acarburak.tr@gmail.com, ORCID:0000-0003-4765-3319

²Sosyal Çalışmacı. Melike Semerci, E-Posta: melikesemerci1997@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6383-8340

³Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-Posta: omermirac@gmail.com, ORCID : 0000-0001-9989-8575

ACAR, B. , SEMERCİ ,M., YAMAN, Ö M. (2021). Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Çocuk Eğitimi Ve Bakımı Açısından İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 502-538. DOI: 10.21560/spcd.vi.626495

THE EVALUATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF CHILD CARE PERSONNEL WORKING IN CHILDREN HOUSES IN TERMS OF CHILD EDUCATION AND CARE

Abstract

It is possible for children to grow up as responsible, cooperative, physically and emotionally developed, constructive and productive individuals with a healthy relationship with the caregiver. In this study, it was aimed to evaluate the professional competencies of the caregivers towards the children they care for in terms of the healthy development of the child. Within the scope of the research, 20 caregivers were interviewed and in-depth interviews were conducted with a semi-structured interview form.

The result of the research has shown that the majority of the participants approached children with love and that they had basic information and skills in child education. Apart from that, it has been determined that the maintenance staff had a strong emotional connection in their relations with children and that children let them create more emotional connection. And it has been detected that there was a “subjective” approach in the discipline and border practices they provided to the children and that boundaries differed from one participant to another.

As a result, most of the children who remain in institutional care are victims of trauma. He lives separately from his families. Caring staff are the closest and most important people responsible for the care and education of the child. For this reason, it should be planned to provide qualified training to the caregivers so that children can be provided with more qualified services and that children can develop better.

Keywords: *Children’s House, Care Personnel, Professional Competency, Social Work*

Giriş

İnsanın gelişimi; biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal birçok sürecin karşılıklı etkileşimi sonucu oluşur ve gelişimle birlikte kişinin yaşamında belirli özelliklerle tanımlanan yaşam dilimleri ortaya çıkar (Santrock, 2017, s. 6, 16). Yaşam dilimleri kişinin gelişimsel dönemleriyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle gelişim dönemlerinin bilinmesi; belirgin dönem ve sınırların ortaya konularak bakım veren kişiler tarafından çocuğun gelişimine uygun bakımın sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bakım verene ihtiyaç duyulan dönemlerin başında bebeklik dönemi gelmektedir. Bu dönem doğumdan iki yaşına kadar süren ve bakım verene bağımlılığın yoğun olduğu bir dönemdir. Bu dönemde bebek ve bakım veren arasındaki etkileşimin kalitesi, bakım veren ile kurulan bağlanma düzeyinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesiyle mümkündür. Bağlanma; bebek ile bakım veren arasında duygusal ve yardım edici bir ilişkinin kurulmasını içerir. Nitekim Bowlby, bağlanma örüntüsü ve bu sürecin niteliği için ilk 3 yaşın önemli olduğuna dikkat çekmektedir (Akt: Holmes, 1993, s.73-77). Bu açıdan ilişki uygun bir şekilde işlendiğinde bebekler bakım verene güven geliştirerek bireyin yaşamı boyunca sağlıklı ilişkilerinin temelleri atılmaktadır (Gander ve Gardiner, 2010, s. 125, 126, 214).

Bakım verenin niteliğinin önemli olduğu bir diğer aşama ise bebeklikten sonraki dönem olan ve ilk, orta, ileri çocukluk olarak dönemlere ayrılan “çocukluk” dönemidir. İlk çocukluk dönemi; iki yaşından yaklaşık altı yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Okul öncesi çağı olarak da adlandırılan bu dönem toplumsal ilişkilerle birlikte bilişsel, dil ve kişilik gelişiminde önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Orta ve ileri çocukluk ise yaklaşık 6-11 yaş arası döneme karşılık gelmektedir. Bu dönemde formel olarak daha geniş bir dünyaya açılan çocuk başarıyı merkeze almakta ve çocuğun kendilik kontrolü artmaktadır (Santrock, 2017, s. 17). Bilişsel ve dilsel gelişimdeki ilerlemeler çocukların kendilerini başkalarının yerine koyabilmesine, başkalarının bakış açısını anlayabilmesine, yaşantılarını ve duygularını paylaşabilmesine olanak sağlaması açısından oldukça önemlidir (Gander ve Gardiner, 2010, s. 296).

Çocuğun sosyalleşme süreci ise büyüme ve gelişme süreciyle birlikte yaşam boyu devam ederek özellikle ilk çocukluk döneminde belirgin hale gelmektedir.

Vgotsky kuramında; çocukların etrafındakilerle etkileşimlerinin, yaşadıkları sosyo-kültürel koşulların ve yetiştikleri yerdeki beklentilerin gelişimsel süreci şekillendirdiğini ve bunların etkileşimi sonucunda çocuğun değer, davranış ve düşüncelerinin oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu açıdan çocuğun sosyalleşme süreciyle birlikte çevresi ile sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesi ve geliştirdiği ilişkiler neticesinde doğru davranış kalıplarını kazanabilmesi önemli olmaktadır (Zastrow ve Kirst Ashman, 2016, s. 182-194).

Gelişimin önemli evrelerinden birisi olan ergenlik dönemi; çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak ifade edilmektedir. Ergenliğin; çeşitli yönleri bireylerin bu evreyi farklı başlangıç ve bitiş dönemleriyle geçirmelerine sebep olmaktadır. Benzer bir ifadeyle ergenliğin temel biyolojik, bilişsel ve toplumsal geçişleri evrensel olmakla birlikte değişimler birey, mekan ve zaman gibi farklı değişkenlerden etkilenecek şekilde gerçekleşmektedir. Bireyin bu döneminde özellikle bağımsızlık ve kimlik arama olgusu ön planda olmaktadır. Erikson'a göre bireyin tutarlı kimlik duygusu oluşturabilmesi ergenliğin temel sorunlarından biridir. Bireyin kimlik bunalımını çözmesinin anahtarı ise ergenin başkalarıyla kurduğu ilişkiye bağlıdır. Ergenin çevresiyle kurduğu iletişim, onun kim olduğu ya da kim olması gerektiğine ilişkin bilgiler içererek gelecek yaşamının temellerini atmasına olanak sağlamaktadır (Steinberg, 2013, s. 22, 315). Bu bilgiler ışığında gelişim dönemlerinin sağlıklı şekilde sürdürülmesinde kritik nokta, çocuk ile bireysel ilişkiyi ön planda tutan ve çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olan bir bakım verenin varlığıdır.

Çocuğun Gelişiminde Bakım Verenin Rolü

Çocukların sorumlu, iş birliğine yatkın, kendi kendini disipline eden yapıcı ve üretici bireyler olarak yetişebilmesi, Yavuzer'e (1993) göre bakım verenin onlarla kuracağı sağlıklı bir iletişim ortamıyla mümkündür. Bu iletişim şeklinde bakım verenin çocuk yetiştirme tutumları belirleyici olmaktadır. Bakım verenin tutumu, gelişmekte olan çocuğa örnek model oluşturacağından çocuğun kişiliğini etkileyerek model aldığı kişi ile benzer tutumları sergilemesini sağlamaktadır. Bu açıdan ideal bir yetiştirme anlayışı; içerisinde çocuğun ihtiyaçlarını sezinleyebilen, onlarla sağlıklı iletişim kuran, çocukta iç denetimin gelişmesi için uygun ortam sağlayan, sorumluluk duygusunu geliştiren, hak ve özgürlüklerin sınırlarını öğretene, uygun bir

disiplin anlayışıyla hareket eden bir bakım verenle sağlanabilir (Özen, 2016, s. 176). Çocuk, bakım vereni ile güvenli bağlanma kurduğunda, bakım verene hayranlık beslediğinde ve bakım verenini davranışsal, duygusal ve bilişsel açıdan örnek almaya başladığında ise rol modellikten bahsedilebilir. Rol model olarak belirlenen kişi, çocuğun karakter oluşumunda, gelişiminde ve kendisini keşfetmesinde doğrudan veya dolaylı bir etkiye sahip olmaktadır. Kişinin giyimi, saç şekli gibi fiziksel özellikleri ile yaşam tarzı da çocuk tarafından kopyalanabilmektedir. Bu özellikler göz önüne alındığında çocuğun bakım veren ile arasındaki bağın gücü ve rol model aldığı kişinin çocuğun gelişimi için önemi ortaya çıkmaktadır (Karaboğa, 2019, s. 364-367).

Çocuk eğitiminde rol modelliğin yanında önemli noktalardan birini de çocuğa uygulanan disiplin anlayışı oluşturmaktadır. Disiplinin amacı, çocuğun gelişimsel olarak yaşına uygun olan davranışları sergilemesini sağlamak ve benlik kontrolünü kazandırmayı hedeflemektir (Akduman, 2010, s. 38). Bakım verenin çocuğa uyguladığı disiplin anlayışında; özdenetim, özsaygı ve özerklik gibi anlayışları kazandırarak çocuğun kendi davranışlarını kontrol etmesini sağlamak oldukça önemlidir (Arnas ve Sadık, 2008). Ancak çocuk eğitiminde uygulanan ödül-ceza sistemi zaman zaman bu temel ilkenin dışına çıkabilmektedir. Bakım veren tarafından sürekli denetlenen çocuğa, bu denetim sonucunda zaman zaman ödül ve ceza uygulanmakta, bu durum süregelen bir hale geldiğinde ise çocuğun kendi davranışlarını denetlemesi ve sorumluluk almayı öğrenmesi mümkün olmamaktadır (Bolat, 2016, s. 57). Bu açıdan cezanın; sorumlu davranışların dinamiği, cezalandırmanın uygunluğu ve olası sonuçları gibi noktaların değerlendirilerek uygulanması gerekmektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2016, s.280).

Çocuk eğitiminde çocuğa öz bakım kazandırma becerisi ve bu durumun mahremiyet ile ilişkisi de önemli bir diğer noktayı oluşturmaktadır. Mahremiyet eğitiminin temelinde çocuğu saygınlık duygusuyla yetiştirmek ve insan olmanın değerliliğini ona hissettirmek yer almaktadır. Saygınlık ve değer duygusunun gereği, çocuğun diğer insanlarla kurduğu ilişki ve iletişimlerinde belirlenen sınır, önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahremiyet eğitimi ile iç içe olan sınır eğitimi ise çocuğun kendi sınırlarını korumasını ve başkalarının sınırlarını fark etmesini sağlamaktır. Bunun

yanında sınırlar ve sınırların içerisindeki özgürlük, güç ve kontrol; gelişim için bir ortam oluşturmakta ve kuralların uygun bir şekilde iletilmesine yardımcı olmaktadır. Sınırların sağlıklı bir şekilde uygulanması için; net ve anlaşılır, sözlerin davranışlarla desteklendiği, onaylanabilir davranış için bilginin verildiği sınırların konulması gereklidir (Mackenzie, 2014, s. 36, 37, 146). Sınır eğitiminde çocuk ile temas kurarken izin almak, özellikle erken çocukluk döneminde çocuğun göz hizasına inip konuşmak, çocuk ile aradaki fiziksel mesafeyi korumak ve konuşurken 25-30 cm'den fazla çocuğa yaklaşmamak, eşyalarının yeri değiştirilirken çocuğa sormak veya onu bilgilendirmek, kıyafetlerini yalnız bir ortamda değiştirmesini sağlamak gibi noktalar çocuğun fiziksel sınırlarını belirlemesine ve dolayısıyla çocuğun karakterinin, benliğinin ve kişiliğinin gelişmesine olanak sağlamaktadır (Güneş, 2018, s. 59-66).

Çocuk eğitiminde çocuğun tüm kabiliyetlerini kullanabilmesi ve kendisini gerçekleştirebilmesi için önem verilmesi ve özellikle üzerinde durulması gereken bir diğer nokta çocuğun duygusal gelişimidir. Çocukluk döneminde gelişmeye başlayan duygular, çocuğun tüm yaşamı boyunca ruhunun temeli olarak varlığını sürdürmektedir. Bu dönemde çevredeki insanların etkisiyle de örülmeye başlanan duyguların tanınmasında, çocuğun fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarının tutarlı bir şekilde karşılanıp karşılanmaması yer almaktadır (Türk, 2014, s. 144-145). Yetişkinlik döneminde güçlü bir kişiliğin oluşabilmesi ve düşünce ve davranışların kontrolünün sağlanabilmesi için duygusal gelişim kritik bir süreçtir. Bu süreçte bakım verenin çocuğun hislerini önemsemesi, duygularını ifade etmesini sağlaması, uygun bir disiplin anlayışı benimsemesi sağlıklı duygusal gelişim için oldukça önemlidir (Tuğrul, 1999, s. 12-16). Bununla birlikte duygusal gelişim sürecinde sağlıklı olan, çocukluk döneminde tutarlı ve sürekli bir sevgi ilişkisinin kurulmasıdır. Kalabalık ortamlarda, birçok kişiden ve farklı zamanlarda sevgi içerikli davranışlar deneyimleyen bir çocukta güven duygusu tam anlamıyla gelişmemektedir. Dolayısıyla sevgi eylemlerinden tamamen mahrum bırakılmış veya tutarlı bir sevgi eyleminde bulunulmayan çocuk, dengeli kişilik geliştirememekte ve başkalarını gerçekten sevebilmekte zorlanmaktadır (Yörükoğlu, 2018, s. 183).

Bebeklik döneminden ergenlik dönemine kadar geçen süreç içerisinde ebeveynin ölümü, boşanma, yoksulluk, şiddet ve istismar gibi farklı olumsuz deneyimlere maruz kalmış olan çocuklar için ise duygusal yoksunluk çok daha büyük sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle kurum bakımında kalan çocuklar için ‘duygusal varlığın niteliği’ problemi, yerini tam anlamıyla duygusal yokluk/yoksunluktan kaynaklı bilişsel, davranışsal ve psikososyal problemlere bırakmaktadır. Kurum bakımında kalmakta olan çocuklarda sıklıkla görülen yalnız ve çaresiz hissetmek, yatağını ıslatma, aşırı hareketsizlik veya yerinde sallanma, kendine ve başkasına zarar verme, saldırganlık ve zorba davranışlar, yeme bozuklukları, dikkat dağınıklığı, öfke kontrol bozuklukları, tırnak yeme, parmak emme, aşırı bağımlılık, olumsuz otomatik düşünceler, içe dönüklük, çekingen olma, umutsuzluk, depresyon gibi davranışların en önemli nedeni anne yokluğu yani bakım verenin fiziksel ve duygusal yokluğu olarak görülmektedir (Kesen ve Ark., 2007; Kut ve Özaltın, 1987, s.139; Saraç, 2011, 26; Tanrıku, 2002; Tümkaya, 2005; Çaman ve Özcebe, 2011; Eryılmaz, 2010, Üstün, 2008). Uzun süreli anne yoksunluğuna maruz kalan çocukların gösterdikleri bu tür davranışların tümü Dr. Spitz tarafından ‘hospitalizm’ (yuva hastalığı) olarak isimlendirilmiştir. Bunun yanında Bowlby kitabında bakım veren-çocuk arasında birebir ilişkinin olmadığı kurumlardaki çocuklarda çevreye karşı ilgisiz olma, göz teması kuramama, gelişme geriliği, tuvalet eğitimlerinde, konuşma ve yürümede gecikmeler yaşanmasını sıklıkla karşılaşılan sorunlar olarak bahsetmekte ve bu ve benzeri durumlar için “kurum hastalığı” ifadesine yer vermektedir (Karataş, 2017, s.872). Dolayısıyla kurum bakımında kalan çocukların travma mağduru oldukları ve birincil bakımı sağlamakla sorumlu olan ebeveynlerinden mahrum kaldıkları da düşünüldüğünde ikincil bakımı üstlenen kurum bacıcılarının çocukların yaşamlarında sahip oldukları önem daha kolay anlaşılmaktadır. Bu açıdan dezavantajlı bir grubu oluşturan korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı kurumlarda çocuğun gelişim ve eğitim sürecinin sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesinde bakım elemanları önemli rol oynamaktadır.

Çocuk Evleri Hizmet Modeli

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (1989) 27. maddesine göre her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve

toplumsal gelişimini sağlayacak yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma hakkı bulunmaktadır. Buna bağlı olarak çocukların, büyüme ve gelişme sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesi için ailelerinin yanında büyümesi esas olarak kabul edilmektedir. Çocukların gelişim ve eğitim sürecinin aile tarafından karşılanmasının mümkün olmadığı durumlarda ise bu süreç devlet tarafından çeşitli koruma ve bakım yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik kurum bakımı uygulamalarını Çocuk Yuvaları, Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) ve Çocuk Evleri oluşturmaktadır. Özellikle kurum bakımının fiziksel eksikliklerinin yanı sıra çocukların duygusal ve sosyal ilişki ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığı düşünülerek çocuk evleri hizmet modeli bu amaç doğrultusunda yaygınlaştırılmıştır (Yıldırım ve Işıkhani, 2018, s. 48). 05.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği’nin 2. ve 4. maddesine göre Çocuk Evleri; “5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü çalışanların yer aldığı; her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya dairelerde, 5-8 çocuğun kaldığı yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır. Evlerde kalan çocukların yaş grubu ile ilgili ise aynı yönetmeliğin 5. maddesinde; aynı evde kalması uygun bulunan çocukların en büyük ve en küçük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla üç yaş olması gerektiği ve çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkının gözetilmediği belirtilmektedir.

Çocuk evleriyle ilgili tüm işlemlerin yürütülmesi illerde il müdürlüğü bünyesinde bulunan çocuk evleri koordinasyon merkezi ve bu merkeze bağlı çocuk evi sorumlusu tarafından sağlanmaktadır. Çocuk evlerinde ise çocuk evi sorumlusuna bağlı olarak çalışan bakım elemanları bulunmaktadır. Bakım elemanları, 5 Ekim 2008 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan ve yürürlüğe giren SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği’nin (2008) 13. Maddesine ve 14.02.2011 tarihinde 2011/02 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması

Hakkında Genelge'ye göre; “kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup, çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından” seçilmektedir. Aynı yönetmeliğe göre bakım elemanlarının görev ve sorumlulukları; çocuk evinin tertip ve düzenini sağlamak, çocuklara bir aile ortamı sunulmasına yardımcı olmak, çocukların öz bakımlarını gerçekleştirmek veya yardımcı olmak, beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olmak, çocuklara günlük yaşamda rehberlik etmek ve çocuk evi sorumlusuna karşı sorumlu olmak şeklinde belirtilmektedir.

Konuya İlişkin Literatür

Bakım elemanlarının farklı özelliklere sahip ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların yaşamsal pek çok sürecini üstlenmeleri; çocuk yetiştirme tutumlarını ve problem çözmeye yönelik bilgi, beceri ve tecrübelerini etkili bir şekilde kullanmalarını gerekli kılmaktadır (Yüksel, 2017). Bu açıdan alana ilişkin akademik araştırmalar incelendiğinde; bakım elemanlarını kapsayan sınırlı sayıda çalışma olduğu, var olan çalışmaların ise çoğunlukla çocuk evleri sistemini ve yapısını merkeze aldığı görülmektedir. Araştırmayla doğrudan ilişkili az sayıdaki çalışmalar incelendiğinde; bu çalışmalardan birisinin Yüksel'in (2017) bakım elemanlarının sosyo-demografik özelliklerinin sorun çözme becerilerine etkisini konu alan “Çocuk Bakım Elemanlarının Bazı Özellikleri ile Sosyal Sorun Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli araştırma olduğu görülmektedir. Koçoğlu'nun (2019) çalışmasında ise “Korunma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişiminde Çocuk Bakım Elemanlarının Sosyal Sorun Çözme Becerilerinin Rolü” isimli araştırma ile bakım elemanlarının bilgi ve becerilerinin çocukların gelişimi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Başer'in 2013 yılında yayınladığı “Çocuk Refahı alanında Yeni Hizmet Modeli: Çocuk Evleri” adlı çalışmasında da çocuk evleri hizmetinin verimliliğini değerlendirmeye yönelik personel ve çocukların görüşleri ele alınarak buna ilişkin değerlendirmeler ortaya konulmuştur. Bunun dışında bakım elemanlarını ele alan diğer çalışmaların Yaman'ın 2010 yılında “Bakıcı Annelerin Sosyo-ekonomik ve Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikleri” ile Aslan'ın (2016), “Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanları ve Çocuk

Evi Sorumlularının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri” isimli araştırmalar olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Çocukların yetiştirilmesinde ve topluma kazandırılmasında önemli bir rol model olan bakım elemanları ile güvene ve sevgiye dayalı bir ilişkinin kurulması, onların sağlıklı gelişimi açısından oldukça önemlidir (Şimşek vd., 2008). Bakım verenin bu açıdan çocukların sağlıklı gelişimi için uygun bakım ve yetiştirme yöntemlerini kullanması gerekli olmaktadır. Bu temel noktadan hareketle araştırmanın ana problemi; bakım elemanlarının çocukların bakımına yönelik uyguladıkları yöntem ve yaklaşımların bilinmemesi ve bu durumun çocukların sağlıklı gelişimi açısından bir risk oluşturabilmesidir. Bu kapsamda araştırmada çocuk evlerinde görevli bakım elemanlarının çocuklara yönelik mesleki yeterliliklerinin çocuğun sağlıklı gelişimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları ise; bakım elemanlarının mesleki yeterliliklerinin değerlendirilmesine ilişkin çocuklara yaklaşımlarını, uyguladıkları disiplin anlayışlarını, öz bakım kazandırma yöntemlerini ve çizdikleri sınırları ortaya koymaktır. Çalışmada literatürde var olan araştırmalardan farklı olarak bakım elemanlarının çocuklarla ilişkilerinin niteliğini araştırmak ve değerlendirmek öncelik olarak tespit edilmiş ve bakım elemanlarının çocuklara yönelik uyguladıkları mesleki bilgi ve becerilerinin yine bakım elemanlarının deneyimlerinden yola çıkarak incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma; insanların yaşamına ilişkin hikayelerini, bakış açılarını, davranışlarını, yaşanılan yerin örgütsel yapısını ve toplumsal değişim sürecini anlamaya yönelik bir bilgi üretme yöntemidir (Strauss ve Corbin, 1990). Disiplinler arası bütünsel bir bakış açısını temel alan nitel araştırma, araştırma probleminin yorumlayıcı bir yaklaşımla incelenmesini gerekli kılmaktadır (Altunışık vd., 2010, s. 302).

Araştırmada seçilecek örneklem grubu için amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmacının gönüllü olarak çalıştığı çocuk evlerinde görev yapan birkaç bakım personelinin yönlendirmesi ile çalışmanın amacına

uygun olduğu düşünülen katılımcılar tespit edilerek örneklem grubuna dahil edilmiştir. Araştırmanın izin sürecine ilişkin; İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'ya bağlı Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 23.08.2019 tarih ve 60793 sayılı karar ile onay alınması sonucu görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında katılımcıların her birine gönüllü onam formu imzalatılarak uygun gördükleri mekanlarda, çalıştıkları kurum dışında ve mesai saatleri haricinde görüşülmüştür.

Araştırmanın örneklem grubunu; İstanbul ve Yalova illerindeki çocuk evlerinde görevli 20 bakım elemanı oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma tekniklerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların bakım verdikleri süreçte uyguladıkları yöntem ve yaklaşımları belirleyebilecek ve süreci ayrıntılı olarak ele alacak kapsamda görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu sorular yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılara sunulmuştur. Araştırmada veri toplama sürecinde kullanılan görüşme formu 20 sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan soruların güvenilirliğinin sağlanması için alanda çalışan uzman sosyal çalışmacılardan ve üniversitelerde görev alan akademisyenlerden yardım alınmış, görüşme sorularının müzakeresi yapılarak sorular yeniden revize edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, "Çocuk evinde kalan çocukların sağlıklı gelişimi açısından bakım elemanlarının uyguladıkları yöntem ve yaklaşımlar nelerdir?" temel araştırma sorusundan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınarak gerçekleştirilmiştir. 10.02.2019-10.04.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmelerin her biri ortalama 40 dakika sürmüştür. Verilere yönelik içerik analizi yöntemi kullanılmış, deşifreleri yapılan görüşmeler kodlanmış ve birbiriyle ilişkili kodlar tematik olarak tasnif edilmiştir.

Araştırmanın sınırlılığı ise; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarının 24-48 nöbet sistemi içerisinde çalışmalarının görüşmelerde uygun zamanının sağlanmasını zorlaştırıcı bir unsur oluşturmaktadır.

Araştırmanın Özneler

Katılımcı Adı	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Görev süresi	Eğitim durumu	Çalışılan Yaş Aralığı
K 1	35	Erkek	Bekar	4 yıl	Üniversite	10-15 (erkek)
K 2	42	Kadın	Evli	5 yıl	Lise	11-17 (erkek)
K 3	23	Erkek	Evli	4 yıl	Üniversite	12-15 (erkek)
K 4	49	Kadın	Evli	7 yıl	Lise	8-13 (kız)
K 5	28	Kadın	Bekar	4 yıl	Lise	10-13 (erkek)
K 6	45	Kadın	Evli	7 yıl	Lise	10-13 (erkek)
K 7	48	Kadın	Evli	6 yıl	Lise	7-8 (erkek)
K 8	31	Erkek	Bekar	3 yıl	Üniversite	12-15 (erkek)
K 9	40	Kadın	Bekar	7 yıl	Lise	6-7 (erkek)
K 10	34	Kadın	Evli	3 yıl	Lise	9-13 (erkek)
K 11	40	Kadın	Evli	6 yıl	Lise	8-10 (erkek)
K 12	35	Kadın	Evli	2 yıl	Lise	12-16 (kız)
K 13	44	Kadın	Evli	9 yıl	Lise	17-18 (kız)
K 14	32	Kadın	Evli	8 yıl	Lise	6-13 (erkek)
K 15	32	Kadın	Evli	4 yıl	Lise	5-11 (erkek)
K 16	51	Kadın	Evli	12 yıl	İlkokul	16-17 (erkek)
K 17	32	Kadın	Evli	2 yıl	Üniversite	11-15 (erkek)
K 18	25	Erkek	Bekar	1 yıl	Üniversite	6-13 (erkek)
K 19	45	Kadın	Evli	2 yıl	Lise	5-8 (erkek)
K 20	35	Kadın	Evli	2 yıl	Lise	5-8 (erkek)

Katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine yönelik tabloya bakıldığında; çoğunluğun kadın çalışanlardan oluştuğu görülmektedir. Alanda çalışma sürelerinin; 1 yıl ile 12 yıl arasında değişkenlik gösterdiği, eğitim seviyelerinin lise düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların bakım verdikleri yaş grubu ise farklılık göstermekle birlikte belirgin çizgilerle ayrılan yaş aralıklarının bulunmadığı görülmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde, görüşmecilerin sosyo-demografik bilgileri ile araştırma sürecinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın bulguları; bakım elemanlarının çocuklarla ilişkisi, disiplin anlayışları, öz bakım becerisi kazandırma yöntemleri, çocuklara ilişkin çizdikleri sınırlar şeklinde başlıklandırılarak ortaya konulmuştur. Bununla birlikte bakım elemanlarının çocuklarla ilişkisi; çocuklarla vakit geçirme biçimleri, çocuklara yaklaşımları ve hitap şekilleri, çocuklara ilişkin kendilerini etkili ve zayıf gördükleri yönler olarak alt başlıklara ayrılmıştır.

1. Bakım Elemanlarının Çocuklarla İlişkisi

1.1. Bakım Elemanlarının Çocuklarla Vakit Geçirme Biçimleri

Çocuk evlerinde görev alan bakım elemanları; apartman dairesi veya müstakil dairelerde 24-48 nöbet sistemi içerisinde ortalama 5 çocuğun kaldığı evlerde çalışmaktadır. Bakım elemanlarının ev içerisinde yapmakla yükümlü oldukları görevlerin yanında gün içerisindeki 24 saatini planlama şekilleri kendilerine ait olmaktadır. Görüşmelerden elde edilen verilere göre bakım elemanlarının büyük çoğunluğunun vakitlerinin önemli bir kısmını temizlik, yemek, alışveriş gibi günlük rutin işlere ayırmak zorunda kaldıkları, kalan vakitlerini ise çocuklarla geçirdikleri öğrenilmiştir.

Bakım elemanlarının çocuklarla vakit geçirme biçimlerine bakıldığında çalışma temposunun yaş grubuna bağlı olarak farklılık gösterdiği, çocuklara yönelik birebir ilginin ve ayrılan vaktin daha çok okul öncesi çağı çocuklarda sağlandığı tespit edilmiştir.

Buna ilişkin olarak küçük yaş grubuyla ilgilenen bakım elemanlarının genelde çocukların günlük ihtiyaçları (beslenme, bakım vs.), ders planlaması, etkinlik veya aktivite çalışması, hafta sonları dışarı aktiveleri gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Görüşülen bakım elemanlarından K-14 ve K-7'nin gün içerisinde çocuklarla geçirdikleri zamana ilişkin öne çıkan eğilimler şunlardır:

“Etkinlik ya da kağıt karton oyunlar programı yapıyoruz(...) ders çalışıyoruz (...).hikaye okuma yapıyoruz (...).Sosyal aktivite olarak daha çok dışarı çıkartma ya da hava şartları uygun değilse tiyatro, sinema gibi şeylerden yararlanıp öyle vakit geçiriyoruz.”(K-14)

“Genelde çocuklarla birlikte plan yapıyoruz (...) çocukların tercihine göre ders yapmak istiyorlarsa önce dersimizi yapıyoruz sonra oyun oynuyoruz (...) Hafta sonları öğleden sonra parka çıkıyoruz.” (K-7)

Görüşülen bakım elemanlarından büyük yaş grubuyla ilgilenen bakım elemanlarının ise genelde ders takibi, sohbet, mutfakta birlikte yemek hazırlama, gezi, yürüyüş gibi alanlarda vakit geçirdikleri öğrenilmiştir.

Görüşülen bakım elemanlarından K-12 ve K-17'nin açıklamalarından öne çıkan eğilimler şunlardır:

“Cumartesi günleri birlikte olduğumuz zamanlar kahvaltılarını birlikte hazırlıyoruz, öğlen yemeğinde pasta, börek istiyorlar, tatlımızı birlikte yapıyoruz, beraber vakit geçiriyoruz (...) onlarla gezmeye gidiyoruz, yürüyüş yapıyoruz akşamları (...) o şekilde vakit geçiriyoruz.”(K-12)

“Sofra hazırlarız yemeğimizi yeriz yemek esnasında sohbet ederiz, muhabbet ederiz (...) Hafta içi ders çalışma saatleri oluyor, bittikten sonra da çay falan yaparız, televizyon izleriz.” (K-17)

Bakım elemanlarının hizmet verdiği yaş grubunun çocuklarla geçirdikleri vakit açısından etkisi olmasının yanında çocuklara ayırmak istedikleri zaman bu süreçte belirleyici olmaktadır. Bakım elemanlarından birkaçının bakım verdikleri süre içerisinde çocuklarla vakit geçirmeyi daha az önemsedikleri, ilgilerini çocuklardan daha ziyade günlük rutin işlere yoğunlaştırdıkları öğrenilmiştir. Buna yönelik olarak K-16 büyük yaş grubu çocuklarla geçirdiği vakti şu şekilde ifade etmiştir:

“Ya genelde çocuklar telefonda vakitlerini geçiriyorlar. Kendi odalarında vakit geçiriyorlar. Bazen gelip yanımda oturup bana yardımcı olmayı da istiyorlar, o şekilde.”(K-16)

Görüşülen bakım elemanlarından K-20 ise çocuklara bakım verdiği süre içerisinde çocuklarla vakit geçirmeyi önemseydiğini ve çocukların yanında ev işi yapmamaya dikkat ettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bir seminerde İl Müdür yardımcısı çok hoşuma gitmişti, demişti ki: ‘sakın çocukların yanında iş yapmayın. Çünkü sizi hizmetçi gibi görmesinler. Onlar uyuyunca yapın, o ağırlığınızı yitirmeyin’ demişti. Gerçekten çok doğru. Ben de hiç yapmazdım, çok da isabetli olmuş. Çünkü ben düşünsenize ben yani temizlik yaparken beni görse ya bu da işte bize bakıyor, yerleri süpürüyor, o gözle. Mesela okuldayken onlar ben gider gitmez 3 çeşit yemeğimi, ara öğünümü yaparım hepsini koyarım. Onlar geldiğinde yapmam kesinlikle. Çünkü hem onlarla birebir vakit geçirmek açısından hem niye beni iş yaparken görsün ki. Gönül ister ki bize bakmakla yükümlü o yüzden burada. Hiç toz almak için burada değil. Bize bakmakla yükümlü.”(K-20)

1.2. Bakım Elemanlarının Çocuklara Yaklaşımları ve Tercih Ettikleri Hitap Biçimleri

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının büyük çoğunluğunun çocuklara karşı resmi olmayan bir ilişki biçimi tercih ettiği ve bu ilişki biçiminin daha çok çocukların kendilerine olan yaklaşımlarına göre şekillendiği öğrenilmiştir.

Buna ilişkin olarak görüşülen K-1 şunları dile getirmiştir:

“Şimdi biz bu işe girerken bize söyledikleri şey çocuklara hiçbir şekilde onlara ailelerinin özellikle babalarının yerine kendimizi koymamamız gerektiğini bize söylemişlerdi. Zaten bekar olduğum için hiçbir zaman kendimi bir baba yerine koymadığım için bu bana iyi gelmişti. Ama zamanla çocuklarda da böyle bir şey olduğunu gördüm. Kendim de yaşadım bunu. Babasını kaybetmiş çocuklar orda çalışan erkek personele bazen yeri geldiğinde ‘baba’ diyebiliyorlar. İhtiyaç gereksinimlerini baba ihtiyacını personelde karşılamaya çalışıyorlar. Ama bakanlığın buradaki erkek personel üzerinde çalışması çalışmak istemesi aslında tamamen baba rolünü onların önüne sermek. Ancak burada sınır şu. Bir baba rolünü çocuğa veriyorsunuz. Ama hiçbir zaman o kalıba girmiyorsunuz. Her zaman önünüze set çekmeniz gerekiyor. Siz o çocuğun babası değil sadece ona hizmet eden ya da onu düşünen bir abi olmanız abisi olarak hareket etmeniz isteniyor. Ama dönem dönem çocuklarda bunu görüyoruz. İster istemez çok sevdikleri çok yakın gördükleri abilerini veya ablalarını baba ya da anne olarak adlandırabiliyorlar.”(K-1)

Görüşülen bakım elemanlarının bir kısmı çocuklarla aile gibi iç içe olduklarını, onları kendi çocukları gibi hissettiklerini, kendi çocuklarına olan yaklaşımları uygulamaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Bakım elemanlarından K-4 ve K-9 bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Eskiden buraya başladığım zaman onları sevebileceğimi, onlara dokunabileceğimi ya da öpebileceğimi hiç düşünmüyordum. Bir başkasının çocukları sonuçta. Ama buraya başladıktan sonra, işte onlarla işte vakit geçirip onların her hallerini görüp emek verip onlara, sonra onlardan bize güzel dönüşler aldıktan sonra yani kendi çocuğunuz gibi oluyor, öyle hissediyorsunuz”(K-4)

“Ben çok küçük yaşta aldığım için onlar artık benim evladım gibi. Gerçi daha büyük yaşta da çalıştım yani benim şey olarak yapı olarak çocuk sevgisine çok yatkınım zaten. O yüzden ben çok sıcak ilişki kuruyorum çocuklarla.”(K-9)

Çocukların bakım elemanlarına hitap şekillerine bakıldığında ise; çocuk evlerinde anne-baba ifadesinin bakım elemanlarının sıklıkla yer değiştirme durumlarından ve aile bağlarının zedelenmesinden dolayı kullanılmadığı, buna bağlı olarak çocukların bakım elemanlarına genellikle abi ya da abla ifadeleri kullandıkları öğrenilmiştir. Bakım elemanlarının çocuklara kullandığı hitapların ise; abicim, ablacım, yavrum, kardeşim, beyler, gençler vb. şeklinde olduğu öğrenilmiştir.

Bunun yanında bakım elemanlarından bazıları çocuklara anne tavrında yaklaşmanın onlara daha iyi geldiğini, bazıları ise anne tavrının çocuğun aile bağlarını zedelemesi ve birçok bakım elemanına bu ifadenin kullanılmasından dolayı sağlıklı olmadığını ifade ettiği görülmüştür.

Buna ilişkin iki karşıt görüş şu şekilde belirtilmiştir:

“Ben yaşım gereği biraz daha anne gibi davrandığım için çocuklara daha iyi geldiğini ben düşünüyorum. Ben öyle hissediyorum. ‘Kesin bu kural böyledir, hayır bunun dışına çıkamayız’ şeklinde değil de ‘hadi ya bugün de böyle yapalım’ şeklinde esnetmelerle biraz daha anne tavrıyla. ‘Hee tamam sen bunu yanlış yapmışsın, aslında bu kuralı uygulamamız gerekiyordu ama hani kendini kötü hissettin’ falan şeklinde biraz daha bazen kural dışına çıkma gibi gözükiyor ama biraz o çocuğa biraz daha kendisine özel davranılıyormuş hissi vererek kendini biraz daha iyi hissetmesini sağladığını düşünüyorum.” (K-6)

“Daha çok öyle diyorum yani. Yani bariz bir şey yok. Ama ilk geldiğimde mesela anne diyorlardı bunlar. Buraya geldiğimde. Gerçi en son 5 aydır falan ben bu evdeyim. Ben istemedim anne demelerini. Doğru da bulmuyorum. Abla diyorlar. Sonra öbürkileri de abla demeye başladılar. Çünkü herkese anne diyorlardı. Çok kötü bir şey yani. Her gelen her gördükleri kadına anne diyorlardı. Anne de baba da diyorlardı.” (K-11)

1.3. Bakım Elemanlarının Kendilerini Etkili ve Zayıf Gördükleri Yönler

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının kendilerini etkili gördükleri yönler değişkenlik göstermekle birlikte duruma ilişkin cevapların daha çok karakter, ilgi, sevgi, anlayış gibi noktalarda yoğunlaştığı görülmüştür.

Görüşülen bakım elemanlarından K-1 ve K-9 şunları dile getirmiştir:

“Ben çocuklar açısından karakter olarak etkili olduğumu düşünüyorum ahlaki karakter olarak. Yalan konuşmayı sevmediğimi bilirler, sözümde dur dur (takılıyor) yani sözümü verdiğim zaman sözümde durduğumu bilirler. Onun dışında işte küfürden, küfürü sevmediğimi bilirler ve bana göre de benim olduğum ortamlarda da hiçbir şekilde bu tip davranışlarda bulunmazlar. Bunu da ben önemli bir rol olduğunu düşünüyorum onlara.” (K-1)

“Sevgi mesela. O konuda etkili olduğumu düşünüyorum. Yani beni çocuklarımdan beni sevmeyen çocuk olduğunu düşünmüyorum. Ben de çocuklarımdan hepsini ayrı ayrı çok seviyorum yani.” (K-9)

Görüşülen bakım elemanlarından K-18 ise çocuklarla ilişkisinde çocukların yaşına inebilme becerisinin kendisine olumlu olarak yansıdığını ve bu noktada kendini etkili gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Çocuklar benimle oynamayı çok sevdiği için ben de diyorum şunu yapalım bunu yapalım ondan sonra diyorum bazı şeylerin daha doğru girmesi için bizim de buna karşı bir şeyler yapmamız lazım. Çocuklara ‘sürekli şımarırsanız sürekli eşyaları dağıtırsanız ve ben de bunlarla uğraşırsam beraber oyun oynayamayız beraber vakit geçiremeyiz’ diyorum. Bu sefer çocuklar diyor ki ‘..... abi geldi hiç iş kalmasın.’ Hatta işlere ekstra yardım ediyorlar. İşler hemen bitsin gece yürüyüşüne çıkalım ondan dolayı çok rahat nöbet geçiriyorum. Çocukların yaşına inmem onlarla oyun oynamam bana artı olarak dönüyor.” (K-18)

Bakım elemanlarının kendilerini zayıf ya da yetersiz hissettikleri noktaların ise; çocuklara yetebilme ve özellikle çocukların psikolojik süreçlerine yardım edebilme konusunda olduğu öğrenilmiştir.

Buna ilişkin K-20 ve K-15'in açıklamaları şu şekildedir:

"Psikolojik ve pedagojik anlamda onlara yardım etmem gerektiği durumlarda kendimi evet yetersiz görüyorum. Çünkü herkesin işi ayrı. Bugün bir kuruma bile giriyorsunuz. Masa başında 5 kişi oturuyorsa herkesin işi ayrı. Ama bizim evlerde hem psikolog olmak zorundasınız hem pedagoğ olmak zorundasınız hem temizlikçi olmak zorundasınız hem yemekçi olmak zorundasınız. Bunların hepsinin de bi kişinin becermesi mümkün değil. Çocukların duygusal anlamda travmalı çocuklar olduğu için bu anlamda onlara yardım edemediğim durumlarda evet kendimi eksik hissediyorum. Bu konularda yani psikolojik pedagojik anlamda."(K-20)

"Eksiklik bulduğum hani bazen tabi insan yoruluyor ediyor tahammül süresi olmuyor maalesef, o hani çünkü bir sürü çocuktan bahsediyorsun, ona göre hepsinin bir ihtiyacı oluyor anne, anne, anne. Hani gönül ister hepsine aynı anda yetişmek ama o olmuyor. O an mesela şey hissediyorsun, hani acaba gönlü kaldı mı, acaba öyle oldu mu, Acaba böyle oldu mu diyerekten düşünüyorsun."(K-15)

Görüşülen bakım elemanlarından K-1 ise kendini zayıf hissettiği yöne ilişkin bu alanda çalışmanın verdiği psikolojik yıpranmadan bahsederek bu durumun kendisine yansıyan etkisini şu şekilde açıklamıştır:

"Eksik hissettiğim konular aslında bazen oluyor. Mesela çok duygusal olduğum için psikolojik destek almayı düşünebilirdim mesela bu süreçte. Bu noktada eksik olduğumu hissediyorum."(K-1)

Bunun dışında görüşülen bakım elemanlarından birkaçı kendilerini hiçbir konuda eksik hissetmediğini, çocuklara her konuda yetebildiğini ifade etmiştir. Görüşülen bakım elemanlarından K-16 buna ilişkin şunları dile getirmiştir:

"Hiç de eksik hissetmedim hiçbir konuda. Mesela psikolojik destek olarak hani böyle nasıl diyeyim. Yani ben kendimi o konuda çok şey görüyorum yani hani. Nasıl diyeyim. Eğitimli görüyorum diyebilirim valla (gülüyor). Onlara ulaşmam nasıl bir iletişime girerim. Hiç o konuda bir yabancılığımı çekmedim ben hiçbir zaman yani."(K-16)

2. Bakım Elemanlarının Disiplin Anlayışları

Bakım elemanlarının uyguladıkları disiplin anlayışı incelendiğinde; küçük yaş grubu ve büyük yaş grubu çocuklarda uygulanan yöntemlerin farklılık gösterdiği görülmektedir. Küçük yaş grubu çocuklarda daha çok; mola yöntemi, oda cezası (odada bir süre bekletme), sevdiği şeyden ya da birlikte zaman geçirmeden mahrum bırakma şeklinde cezaların uygulandığı öğrenilmiştir.

Görüşülen bakım elemanlarının büyük çoğunluğu küçük yaş grubu çocuklarda oda cezasının etkili bir yöntem olduğunu düşündüklerini ve bu yöntemi uygulamayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca oda cezasının içeriğinin değişkenlik gösterdiği, bazı bakım elemanlarından bazılarının bu durumu 'düşünme fırsatı' olarak bazılarının ise 'kitap okuma fırsatı' olarak anlamlandırdığı öğrenilmiştir.

Buna ilişkin görüşülen bakım elemanlarından birkaçının açıklamaları şu şekildedir:

“Eğer böyle mesela oyun odasında sürekli arkadaşını rahatsız ederse ona vurursa oyun odasından mesela belirli bir süre ayrılması gerektiğini önceden söylüyorum. Ya bunu biliyor. Hani mesela böyle bir davranış yaptığında işte iki tarafı da dinliyorum ayrı ayrı. İkisi de nedenini anlatıyor. Ondan sonra burada gene işte çözmeleri için yönlendiriyorum. Ama sürekli aynı şeyi yapmaya başladığında da bir müddet odadan çıkması gerektiğini biliyor. Bunu da işte çıkarırken 'bak yaptın da işte böyle çıktın' falan gibi değil, sonucunda çıktığı için ben de üzülmediğimi söylüyorum. Yani böyle işte oh oldu çıktın gibilerinden söylemiyorum tabi çocuğa. Yani işte 'çıkışın için üzuldüm, ama arkadaşına da vurmaya hakkın yok. O yüzden bir süre uzaklaşman gerekiyor' diye. Orada da hani hadi geç odana falan şeklinde değil de ben salona alıp orada da şöyle hani kendini böyle oraya itilmiş ya da işte cezalandırılmış gibi hissetmemesi için kitapla falan vakit geçiriyor. Zaten hani mesela şey küçük bir süre oluyor. Bazen hatta kendisi oyun odasına dönmek istemiyor, biraz daha kitabıyla vakit geçirmek istiyor. Yani böyle o tür şeylere yöneliyorum.(K-9)

“Çocuğa ödül ve ceza yöntemiyle hiçbir şey yaptırmıyoruz. Sadece düşünme fırsatı. Düşünme fırsatı veriyoruz çocuğa. Bu da hani odana git, yalnızsın kısmında değil, odanda hani kaç yaşındaysan aslında biz şöyle çocuklarımız 6 yaşındaysa maksimum 10 dakika bi düşünme kararı var. Ama odada eğer ağlıyorsa, vurma, kötü söz küfür gibi bir şeyler kullanıp çocuk ağlıyorsa ve odasına gidip hala düşünmeyip ağlıyorsa maksimum 10 dakikaya çıkartıyoruz. Hani devam ederse şu an sen beni anlamıyorsun, şu an seni anlıyorum, yaptığım davranışın yanlış olduğunu kabul ediyorsun. Kesinlikle otorite şöyle sağlamıyor, Kesinlikle yapmayacağım şeylerden ödün vermiyorsun bakım veren kişi ödün verdiği zaman çocuk bunu biliyor”(K-14)

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının kullandığı benzer bir yöntem olan mola yöntemine ilişkin ise K-7 şunlar dile getirmiştir:

“Onları o zaman şeye molaya alıyoruz maalesef birbirlerine vurmaya katıyen kabul etmiyoruz birbirlerine hükmetmeyi de. Orda kardeşler bir arada yaşamayı bilmek zorundalar. O zaman mutfağa yanına alıyorum. Ya da ne bileyim arada bir yer var orda oturtturuyorum belirli bir saat, belirli bir süre.”(K-7)

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının bir kısmı ise herhangi bir ödül-ceza yöntemi uygulamadığını, sevgi bağıyla sorunları çözmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Buna ilişkin görüşülen bakım elemanlarından K-4'ün açıklaması şu şekildedir:

“Yani ben ceza vermiyorum, ceza yok. Ben şimdi yaş olarak da biraz arkadaşlarımdan daha büyük olduğum için. Hatta böyle yumuşak daha böyle konuşarak daha böyle sevgiyle hallediyorum.”(K-4)

Görüşülen bakım elemanlarının büyük yaş grubuna uyguladıkları yöntemlerin ise daha çok tablet ya da televizyon cezası, harçlıklarından kesme, mahrum bırakma şeklinde olduğu öğrenilmiştir.

Buna ilişkin olarak görüşülen bakım elemanlarının en sık kullandığı yöntemin tablet ya da televizyon cezası (kullanım süresini azaltma ya da hiç izin vermeme şeklinde) olduğu, kurallara uymayan ya da olumsuz davranışlar sergileyen çocuklarda bu cezanın uygulandığı öğrenilmiştir.

Duruma yönelik K-6 ve K-17'nin açıklamaları şu şekildedir:

“Yani mesela kuralları bozanlar, mesela arkadaşına kötü davranan, arkadaşına lakap takan, canını yakan hani yanlışlıkla vurdum deyip geçmek değil de ciddi canını yakan tablet hakkından alıyoruz. Yani yarım saatini alıyoruz, 1 saatini alıyoruz veya akşam sinema saatini iptal ediyoruz falan. Yani en önemli yaptırımımız bunlar. Bunlar çok ciddi iş görüyor.” (K-6)

“Buradakiler genelde kurallara uyuyorlar aslında problem çıkarmıyorlar. Kurallar belirli zaten o kurallara uyuyorlar hani hafta sonu tablet saatleri var genelde. O tablet saatlerinden genelde bir sorun çıktığında tablet oynayamazsın hafta sonu tablet yasağı gelir falan deyince zaten o şekilde oluyor ya da harçlıklarından kesme ona zaten dayanamıyorlar (gülüyor). O şekilde ya da televizyona sınır koyuyoruz bir şekilde cezalar bu şekilde oluyor.”(K-17)

Bunun yanında bakım elemanlarından birkaçının disiplin anlayışında daha otoriter bir tavır gözettiği, çocukların kurallara uymaması ya da olumsuz davranışlar sergilemesi durumunda sert ve net bir dille çocukları uyarmayı tercih ettiği öğrenilmiştir.

Bu bağlamda K-8 şunları dile getirmiştir:

“Ben bi şey konusunda net olmasına inanıyorum, net olması gerektiğine inanıyorum. Sinirlendiğin zaman çocuğa bağırmalısın, bağıracaksın. Vurmandan iyidir bağırarak. Senin disiplinini bilmesi gerekiyor çocuk. (...) Çocuk bir otoritenin olduğunu bilmesi gerekiyor. Çünkü çocukların annesi babası yok.(...) Dolayısıyla biz orda gerçekten bir aile figürüüz. Bunun böyle olduğunu onlara öğretmemiz gerekiyor ve disiplin konusunda taviz vermememiz gerekiyor. Bazı şeylerde çok net olmak gerekiyor. Çünkü onu sürdürebilmek, diğer arkadaşların uyumu çok önemli, diğer bakım elemanlarının. Personel arkadaşlarımla mesela bir şey yapıldıysa eğer ki gerçekten ceza verilmesi gereken bir nokta varsa onu sürdürmemiz gerekiyor, devamlılığı olması gerekiyor. Yaptım bir gün yaptım bir gün yapmadım. Bu larçlığa sebep oluyor. Her şey net, kurallar belli olacak ama sevgi ön planda olacak.” (K-8)

3. Bakım Elemanlarının Çocuklara Öz Bakım Becerisi Kazandırma Yöntemleri

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının öz bakım becerisi kazandırma yöntemlerinin yaş grubuna göre farklılık gösterdiği, küçük yaş grubunun öz bakımında müdahalenin daha fazla yapıldığı, büyük yaş grubunun öz bakımının ise kontrol ve denetleme şeklinde gerçekleştiği öğrenilmiştir.

Bakım elemanlarının küçük yaş grubu çocukların öz bakımına yönelik; öz bakımın temel şartlarını öğretmeye ve öz bakım becerisi kazandırmaya çalıştıkları, bu noktada çocukların mahremiyetine dikkat ettikleri öğrenilmiştir.

Buna ilişkin olarak görüşülen bakım elemanlarından birkaçının açıklamaları şu şekildedir:

“Hangi hususlara dikkat ediyorum mesela banyoda mutlaka çıplak olmamalarına dikkat ediyoruz. Bu bunu gene küçüklükten verdik. Sonra mesela işte bir kişi tuvaletteyken diğerlerinin kapıyı açmaması gerektiğini öğretiyorum. Bununla işte mahremiyete önem veriyorum yani. Bunun dışında da temizliğe önem veriyorum. Ya bu iki hususa çok önem veriyorum yani. Tabi ki işte bir şeyleri kendilerinin başarmasına yani şey yapıyorum, öğretiyorum ama yapmıyorum yani.”(K-9)

“Zaten bizim çocuklarımız 3 yaş altı geldiği için altı bile bezleniyordu. Öz bakımın temel şartlarını biz onlara öğrettik. Bunun geri dönüşümünü de olumlu yönde aldık açıkçası şey öz bakımlarını kendileri yapabiliyorlar. Yapamadığı takdirde biz erkek çocukları olduğu için belli bir kısma kadar yardımcı olabiliyoruz. Öz bakımı belli bir yere kadar. Mahremiyet eğitimlerini daha önce aldığımız için bu belli bir kısma kadar, kısmına kadar biz yardımcı olabiliyoruz. Ama en önemli şey tuvalete çocuk tek başına gider. Tek başına yani 5-6 yaşındaki çocuk bunu tek başına karşılayabildiği için ellerini sabunlamasını, sofraya ne şekilde oturması gerektiğini bunları öğretiyoruz.”(K-14)

Görüşülen bakım elemanlarının büyük çoğunluğu çocukların kişisel bakımının yanında; kıyafetlerini kapı kapalıyken değiştirmelerine özen gösterdiklerini, kapıları açık giydiklerinde uyardıklarını, tuvalet, banyo vb. ihtiyaçlarını giderirken çocukların tek başına olmalarına dikkat ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca bakım elemanları tarafından, küçük yaştan itibaren

çocuk evinde kalan çocuklara öz bakım becerilerini daha rahat bir şekilde kazandırdıkları, öz bakımın belli bir rutinde devam etmesiyle birlikte çocukların bu süreci kendilerinin takip ettikleri ifade edilmiştir.

Buna ilişkin K-4'ün açıklamaları şu şekildedir:

“Mahremiyet eğitimi de veriyoruz, banyolarında mesela dikkat ediyoruz. O bölgeleriyle özel yani bir sınır olması gerekiyor işte çamaşırıyla. İç çamaşırıyla banyo ettiriyoruz sonra biz çıktığımızda o çamaşırını çıkarıp mesela durulanıp çıkıyor. Yani birinin dokunmaması gerektiğini, işte biz belki gördük ama başkasının görmemesi gerektiğini anlatıyoruz. Bir anne baba çocuğuna nasıl anlatır aynısını yani.” (K-4)

Bunun yanında bakım elemanlarından birkaçının çocukların öz bakımı konusunda daha az hassasiyet gösterdiği, çocukların banyolarını kendileri yapabilmelerine rağmen belli noktalarda müdahale etme ihtiyacı hissettiği öğrenilmiştir.

Buna yönelik olarak K-15 şunları dile getirmiştir:

“Ya sırt, 11 yaşındaki çocuğum tamamen yapabilir ama ben sırtını hani ovalıyorum, Ne bileyim başını sırtını rahat yıkayamaz. E başını güzel durulayamaz. Hani normalde yaptırıyoruz mesela diyoruz mesela sen gir ama çıkmasına yakın ben giriyorum yine bir sırtını keseliyorum bi başını tekrardan bir bi sabunluyorum öyle çıkıyor ama normalde bir 10 yaşındaki bir çocuk yıkanabilir. Ama hani küçük oldukları rahat sırtına yetişemeyecekleri için hijyen bakımından ben giriyorum şahsen.” (K-15)

Görüşülen bakım elemanlarından büyük yaş grubu çocuklarla ilgilenenler ise; çocukların kişisel bakımlarını çocukların kendisinin gerçekleştirdiğini, kendilerinin ise kontrol amaçlı takip etme ve denetleme şeklinde hareket ettiklerini ifade etmiştir.

Buna ilişkin bakım elemanlarından K-12 ve K-1'in açıklamaları şu şekildedir:

“Şöyle söyleyeyim, zaten diyanetten hoca geliyor. Onlara gerekli bilgileri veriyor. Ama biz de söylüyoruz. Örnek veriyorum öz bakımınızı yaparken kızlar, siz temiz olun. Genç kızsınız. Mesela her okuldan geldiklerinde kızlara çantalarınızı bırakın, ellerinizi yüzünüzü yıkayın. Çoraplarınızı kirliye

atın, üstünüzü değiştirin, ayaklarınızı yıkayın rahatlasın kendi yani şöyle söylüyoruz, kendi öz bakımınıza dikkat edin, kıyafetleriniz temiz olsun, güzel kokun, kendinize saçlarınızı tarayın. Yani genç kız nasıl güzel olursa o şekilde bilgi veriyoruz, gerçekten de öyleler. Şu ana kadar çocuklar yani iyi. Böyle kendi bakımlarını yapabiliyorlar en azından.”(K-12)

“Çocukların öz bakımlarında genelde banyolarda banyoya girdiklerinde o saç işte banyosunu tam düzgün yapabilmiş mi şampuanını kullanabilmiş mi işte öz bakımlarda tırnaklarını kontrol ediyoruz. Dişlerini fırçalayabiliyorlar mı ya da her zaman fırçalıyorlar mı? Elbiselerini kıyafetlerini günlük temiz olup olmadığını, dışarı çıkarken ayakkabılarının bunların hepsini öz bakım olarak beceri kazandırma hem de denetleme şeklinde bu şekilde bir yaklaşım içerisindeyiz.”(K-1)

Bunun yanında bölgesel özel alanların temizliği gibi detay bir bakımın kontrolünün de düzenli bir şekilde sağlandığı görüşülen bakım elemanlarından K-8’in açıklamasında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yaş grubu olarak öz bakımlarını biz yapmıyoruz. Ama öz bakımlarını kontrol ediyoruz. Erkeklerde de erkek personelinin önemi aslında burda çok fazla ön plana çıkıyor. Çünkü bir bayanla paylaşamayacağı şeyleri bir erkekle paylaşabiliyor. Mesela örnek veriyorum. Koltuk altı temizlikleri olsun bunları kendileri yapıyorlar, küçüklere biz de yardımcı olabiliyoruz ama kontrolünü sağlıyorsun. Her gün mesela dişlerini fırçalıyorlar değil mi kendi öz bakımları olarak. Onun yemekten sonra kontrolünü sağlıyorsun, işte ayaklarının ellerinin ben genel olarak her zaman banyo yaptırıyorum. Her nöbetimde yaptırmaya çalışıyorum. Çünkü bu yaşlar arası ergenlik dönemi olduğu için ergenlikte gelen bir koku, ter kokusu da oluyor çocuklarda, işte bunu engelleyebilmek için çocuklarda örneğin çok farklı yerlere gidiyoruz, yeri geliyor valiyle beraber olabiliyoruz, yeri geliyor il müdürüyle beraber olabiliyoruz. Çocuğun temizliği bakımı bizim aynamız oluyor. Kesinlikle temiz olmalı ve öz bakımları kontrol edilmeli.” (K-8)

4. Bakım Elemanlarının Çizdikleri Sınırlar

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının çocuklara yönelik; temas, iletişim, hitap gibi noktalarda bir sınır koyma ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Bakım elemanlarının sınırlarına ilişkin; el şakası yapmama, izin alarak öpme, hitap etmede sınırlandırmalar koyma, üsluba dikkat etme gibi uygulamalarının olduğu öğrenilmiştir.

Görüşülen bakım elemanlarının fiziksel temasa ilişkin; elini omzuna atma, başlarını okşama, sırtını sıvazlama, tokalaşma şeklinde temas durumlarına yer verdikleri öğrenilmiştir. Görüşülen bakım elemanlarının çizdikleri sınırlara ilişkin K-18 ve K-3'ün açıklamaları şu şekildedir:

“Özel bölgelerine kesinlikle dokunmuyoruz başka çocuklar dokunduğunda ağır cezalar verebiliyoruz çocuk bilsin ki orası onun özel bölgesi 5 çocuğun beşine de anlatıyoruz. Ama bazen meraktan bakabiliyorlar bizde böyle durumlarda çok keskin bir çizgimiz olduğunu belirtiyoruz Tabi çocuklara ben de sarılıyorum çünkü çocuklar bunu istiyor hiç sarılmasan da olmaz ancak sarılırken de dikkat ediyoruz.”(K-18)

“Fiziksel temas olarak da şunu örnek verebilirim. Bir arkadaş diğerinin omzuna elini atıp gezebilir ben bunu yaparım çocuklarla, omuz omuza gezeriz ama şakalaşma ölçümüz hiçbir zaman el şakası kırıcı vurarak çocuklarla bu eğilim çok fazla var mesela vurarak şaka yaptığını düşünüyor ama ev içindeki huzursuzlukları tetikleyen en önemli şey de bu. El şakası. Vurarak yapılan şakalar. Biz sınırlarımızı bu noktada belirliyoruz. Mesela benim gördüğüm bazı yanlışlar da var bazı kurumlarda. İşte oğlum gel bana masaj yap, işte bu çocuğa yaptırılacak bir hareket değildir. Belki iyi niyetli söyleyebilirsin ama uygun bir davranış değildir. Mesela bu tarz sınırlarımız özele inerse. Genelden özele inerse sınırlarımızı bu şekilde gözetiyoruz. Fiziki temaslarımız çok azdır aslında. Sabah geliriz tokalaşırız işte kafalarımızı tokuştururuz, Bazen mesela iyi bir hareket yaptığı zaman böyle sırtını sıvazlamak gibi, ooo kardeşim helal sana mesela çok etkili olur. Birbirlerine karşı da yaparlar.”(K-3)

Görüşülen kadın bakım elemanlarının ise sınır koyma konusunda farklı yaklaşımlar benimsedikleri, bazı bakım elemanlarının temasın çocuk açısından önemli olduğunu düşündükleri ve çocuklara bu noktada sınır koymadıkları, bazılarının ise erkek çocuklarla çalıştıklarında temasa yönelik sınır koyma ihtiyacı hissettikleri öğrenilmiştir.

Buna ilişkin karşıt görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ya ben çok temastan yana değilim. Hem erkek çocukları olmaları hasebiyle hem de biraz önce dediğim gibi suiistimal etmeli açısından. Temas çok yapmıyorum. Bayramlarda mesela öpüşüyoruz ama çok böyle sarılıyım öpüyüm olmuyor. Çünkü büyüğümüz 8 yaşında. Her şeyin bilincinde bir erkek çocuğu. Onun küçüğü zaten bir yaş küçük 7 yaşında. Diğer küçüklere biraz daha toleranslıyız da. Şahsım adına büyüklere çok şey yapmıyorum. Ama sevdiğini göstermek ona değer verdiğini göstermek illa temasla olacak diye bir şey yok. Ben bunun bilincindeyim. Sözlerimle ona yaptığım güzel espriler oluyor falan. O sevgiyi anlıyor ona karşı o.”(K-20)

“Çocuklarla mesela temasa çok önem veriyorum. Çünkü bunun çok iyi geldiğini yıllar içerisinde gözlemledim çocuklarla temasın işte gene yaş grubum küçük olduğu için küçük yaşta aldığım için işte çocukları kucağıma falan sık sık alırım. Ondan sonra işte şey yaparım, temas ederim. Mesela saçlarını okşamak, ellerine dokunmak. Mesela banyo yaptırırken falan mutlaka işte parmak aralarına dokunmak. İşte bütün vücudun şeyini hissetmesini sağlamak vs. işte özel bölge alanlarını falan işte zaten her zaman öğretmeye çalışıyorum, onu çok iyi biliyorlar.”(K-9)

“Sonuna kadar da çocukların sevgiyle, ilgiyle büyütülmesi gerektiğine inanıyorum, sınır koymuyorum kesinlikle sorun şu, sevgiyle şefkatle annelik bağına nasıl sınır koyuyorsun dersin ben koymuyorum. Ha ama diğer otorite kısmı, kriz anı öfke yönetimi dersin bana orda sınırlarımız kesin kes çizgi.”(K-14)

Görüşülen bakım elemanlarından K-17 ise iletişim noktasındaki sınırına ilişkin çocuklar tarafından kendisine sarf edilen sözlerin saygı çerçevesinde olmasına dikkat ettiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Sınır saygı. Hani bir saygısızlık bu sözlü olarak özellikle hani büyüyorlar ister istemez hani argolaşmak falan kesinlikle yok. Onun dışında saygısız

konuşmalara falan. Kesinlikle. Öyle bir sınır koymuşumdur. Sert bir dille uyarırım demişimdir. Gerekirse ev sorumlusuna bildiririm demişimdir. O şekilde hani dikkat ederler konuşma tarzlarına falan. Bi de hani bayanız sonuçta yaşları da büyüyor. Sınır derken bir sınırı var hani. Sarılmaydı falandı filandı o tarz da tabi ki çok fazla yaklaşamazlar. Bir mesafem var yani o açıdan, o şekilde.”(K-17)

Görüşülen bakım elemanlarının bir kısmının ise sınır çizmeyi kendi perspektiflerinden ele alarak değerlendirdikleri ve bu bağlamda bireysel vakit geçirmek istediklerinde çocuklardan hoşgörü beledikleri öğrenilmiştir.

Buna yönelik olarak bakım elemanlarından K-5 çocuklara yönelik sınır algısını şu şekilde açıklamıştır:

“Sınır, ya benim için bu nasıl ifade edilir çok bilmiyorum ama hani bir benlik sınırı vardır ya kişisel sınır. Ben hep orda dururum, çocukların o sınırına çok dikkat ederim. Onlar da bence bunu algılıyorlar. Mahremiyette de böyle yani sarılırken artık büyük çocuklar belli bir şeyden sonra hani hiç sarılmayalım gibi bir şey olmaz sonuçta ama, orda da dikkat ediyorum onlar da mesela bizim çocuklar çok küçükken kapıları açık giyinirlerdi, İşte nasıl söyleyeyim banyoda çıktıklarında işte çok havluya dikkat etmeden şey yaparlardı. Biz onlara söyledik işte ‘Aaa oğlum ben şöyle döneyim, sen hemen geç kapını kapat’ gibi uyarılarla mahremiyet duygusunu hissini verdik. Mesela şimdi o konularda dikkatli ve ben de diyorum ya sınır belirlemek. Benim de o dediğim kişisel sınıra çok girmelerine izin vermiyorum. Örneğin salondayım aslında evin içinde bütün çocuklar ama ben dinleniyorum ‘siz de iki dakika bana kapıyı tıklamadan gelmeyin, şimdi ben de dinleniyorum çünkü’ diyorum.”(K-5)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada ilk olarak çocuk evlerinde görevli bakım elemanlarının çocuklarla olan ilişkileri; çocuklarla vakit geçirme biçimleri, çocuklara yaklaşımları ve hitap şekilleri ile iletişimde kendilerini etkili ve zayıf gördükleri yönler bağlamında ele alınmıştır. Akabinde bakım elemanlarının disiplin anlayışları ve öz bakım becerisi kazandırma yöntemleri ile çocuklara karşı çizdikleri kişisel sınırlara dair bulgular ortaya konulmuştur.

Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanları çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının giderilmesinde birincil destek kaynaklarıdır. Bakım

elemanlarının üstlendikleri sorumluluklara istinaden çocuklarla geçirdikleri süre, bu sürede yapılan faaliyetler ve çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanması dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Araştırma boyunca elde edilen veriler doğrultusunda, bakım elemanlarının çocuklarla vakit geçirme planlarının; oyun, etkinlik, alışveriş, çay saati vb. şeklinde olduğu görülmüş ve çocukların dersleriyle ilgili planlamada bakım elemanlarının aktif rol oynadıkları belirlenmiştir. Ayrıca çocuklarla daha fazla vakit geçirmek için bazı bakım elemanlarının yemek veya ev temizliği gibi rutin işlerini çocuklar okuldan dönmeden tamamlamaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Keten'in (2017, s. 64) araştırmasına paralel olarak çalışmamızda çocuk bakım elemanlarının hafta içi rutinlerinin çocuklarla kahvaltı yapmak, ödev yapmak, dinlenmek, kitap okumak, oyun oynamak şeklinde olduğu görülmüştür. Ayrıca Nalbant'ın (2016, s. 145) yaptığı diğer bir çalışmada da bakım elemanlarının çocuklarla birlikte alışveriş yaptıkları ve vakit geçirdikleri sonucuna ulaşılmış olup bu aktivitenin çocukların gündelik hayat akışına dair algılarında olumlu bir etkiye sahip olduğu, çocukların toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini tecrübe etmelerini sağladığı ve alışveriş sırasında ev ihtiyacını gözetme, bütçeye uygun alışveriş yapma gibi sorumlulukları çocuklara kazandırdığı belirlenmiştir.

Bakım elemanlarının çocuklara karşı yaklaşımları ve hitap şekilleri, bakım veren ile çocuk arasında kurulan ilişkinin niteliğini ve sürekliliğini etkileyen bir unsurdur. Bu çalışmada bakım elemanlarının çocuklara karşı ebeveyn tutumu sergileyip sergilememe ekseninde bir yaklaşım tarzı benimsedikleri görülmekle birlikte genellikle samimi ve sıcak ilişkinin kurulmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların çocukları kendi çocukları gibi gördükleri ve ebeveyn davranışlarına benzer bir tutum sergiledikleri; bazılarının ise böyle bir rol üstlenmenin gerekli olmadığını savundukları öğrenilmiştir. Bu açıdan bazı bakım elemanlarının çocuklara yönelik duygusal bağlarının oldukça fazla olduğu ve bu noktada çocukların da kendilerine daha fazla duygusal bağlılık geliştirmelerine izin verdikleri düşünülmektedir. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına paralel olarak benzer nitelikte bulgulara ulaşılmış ve bazı bakım elemanlarının özellikle küçük yaştaki çocukların bakımı noktasında anne/baba rolü üstlendikleri saptanmıştır. Bu durumun bakım elemanı ile çocuk arasındaki iletişimi olumlu etkilediği tespit edilmiştir (Şavlı, 2018, s. 68). Ancak Yüksel'in (2017, s. 54) çalışmasında ise bakım elemanlarının

çocuk evindeki çocuklara ve kendi çocuklarına aynı şekilde davranmaları, çocuklara karşı anne/baba rolü üstlenmeleri sonucunda bakım elemanlarının kendi çocuklarına yaptıkları yanlış davranışları çocuk evindeki çocuklara da yapabilme ihtimallerinin artabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bakım elemanlarının çocuklara karşı yaklaşımlarında anne/baba şefkatini gözetmeleri ancak kendilerini anne/baba yerine koymamaları noktasının önemli bir sınır olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü vardiyalı sistem içerisinde çalışan bakım elemanlarının sürekli farklılık göstermesi nedeniyle çocukların bakım elemanları ile anne/baba gibi sıklıkla iletişim halinde olması ve her ihtiyaç duyduklarında bakım elemanlarına ulaşabilmesi olası değildir (Yıldırım ve Işıkhan, 2018, s. 55).

Çocuk bakım elemanlarının iş motivasyonlarının yüksek olması, dinamik olmaları ve işlerine olan ilgilerinin fazla olması hem bakım elemanının mesai saatleri içerisinde iç huzurunu ve verimliliğini hem de bakım alan çocukların mutluluğunu etkilemektedir. Bu nedenle bakım elemanlarının yaptıkları iş ve ilgilendikleri grup göz önüne alındığında kendilerini yeterli gördükleri alanların fazla olması, zayıf gördükleri alanların ise az olması beklenmektedir. Çalışmamızda görüşülen katılımcıların kendilerini daha çok çocuklara ilgi gösterme, onları sevme ile çocuklara örnek olabilecek tutum ve davranışlar sergileme yönlerinde yani daha insancıl/insani özelliklerde yeterli gördükleri, bunun yanında çocuklara yetebilme ve psikolojik süreçlerine destek olabilme noktasında kendilerini eksik hissettikleri tespit edilmiştir. Bu durumun ise; bakım elemanlarının kendilerinden beklenen rollerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bakım elemanlarının çocukların temel ihtiyaçlarını karşılama, yemek, temizlik gibi farklı alanlardaki birçok sorumluluklarının bulunduğu, buna bağlı olarak sorumluluklarını yerine getirirken “rol bölünmesi” yaşadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmamızda katılımcıların çoğunluğunun kendilerini çocuklarla iletişim kurma ve çocukların ihtiyaçlarını karşılama noktasında herhangi bir eksiklik hissetmemesi, iş tatmini noktasında yeterli düzeyde olan bakım elemanlarının varlığına işaret etmektedir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan önemli konulardan biri, çocuk evlerindeki bakım elemanlarının çocuklara doğru davranışları kazandırmak için uyguladıkları disiplin yöntemleridir. Disiplin yöntemleri bakım verenin eğitimine, sosyoekonomik statüsüne ve diğer demografik değişkenlerine göre farklılık gösterebilmekte ve bu farklılıklar çocukların gelişimlerine de etkide bulunabilmektedir. Dolayısıyla çocuklarda kötü davranışların ortaya çıkmaması veya ortadan kaldırılması için bakım elemanının disiplin anlayışı önem arz etmektedir. Bu çalışmada da bakım elemanlarından bazılarının ceza yöntemi ile bazılarının ise kurulan sevgi bağı ile çocuklara doğru davranışı kazandırma yönünde çaba sarf ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bakım elemanlarının ceza yöntemini küçük çocuklarda genellikle saldırgan davranış sergilediklerinde; büyük çocuklarda ise kötü söz kullanımı veya kural ihlali gibi durumlarda tercih ettikleri, böyle durumlar dışında ev kurallarını daha çok sözel olarak ifade ettikleri öğrenilmiştir. Bunun yanında bakım elemanlarından birkaçının çocuklara uyguladıkları disiplin anlayışında bağırmaı doğru bir müdahale yöntemi olarak değerlendirdikleri, bu yöntemi çocuklara net tavır göstermek açısından kullanabildikleri öğrenilmiştir. Ayrıca çocukları cezalandırmada çocukların yaş faktörünün göz önüne alındığı, küçük yaş grubundaki çocuklara uygulanan ceza yöntemlerinde oyundan veya bakım elemanı ile oyun oynamaktan mahrum bırakılarak mola ve oda cezalarının uygulandığı; büyük yaş grubundaki çocuklarda ise televizyon izleme veya tabletle oynama sürelerinden eksiltildiği saptanmıştır. Bakım elemanlarının disiplin yöntemlerinde uyguladıkları yanlış yöntemlerin farkında olmaması bu konuda eğitimle desteklenmeleri gerektiğini göstermektedir. Yapılan diğer bir araştırmada çalışmamızın sonuçlarına benzer olarak çocuk bakım elemanlarından %30,8'inin çocuklarla sevgi temelli konuşmalar yaparak, %23,1'inin kurallarla ve ceza yöntemleriyle yani temelde bu iki metotla çocukların yanlış davranışlarını ortadan kaldırmaya çalıştıkları belirlenmiştir (Yüksel, 2017, s. 93). Aydoğdu'nun (2016, s. 66-67) yaptığı bir çalışmada da çocuk evindeki çocukların ev içerisindeki kuralları olumsuz olarak değerlendirdikleri ve teknolojik ürünlerin daha rahat kullanılması yönünde beklentilerinin olduğu görülmüştür. Bu açıdan çalışmamızda bakım elemanlarının çocukları televizyon veya tableten mahrum bırakarak cezalandırmalarının böyle bir karşılığa denk geldiği değerlendirilebilir. Bunun yanında bakım elemanlarının

çocuk evlerindeki çocukları disipline etme konusunda uzun süreli olarak ceza yöntemini kullanmaları, çocuk bakımının riskli yönünü oluşturmaktadır. Çünkü çocuk eğitiminde çocuğa iç görü kazandırmak ve çocuğun her zaman doğru davranışı sergileme isteğini artıracak motivasyonu sağlamak önemsenmektedir. Ancak iç görü kazandırma yöntemi sürekli ve düzenli bir ilişki gerektirmektedir. Vardiyalı bir sistemin olması, iş yükü sebebiyle birebir ilişkinin sınırlı şekilde yerine getirilmesi ve ev değişimi, grup değişimi veya iş değişimi gibi çoğu zaman süreklilik içermeyen bir çalışma biçiminin var olmasından kaynaklı olarak bakım elemanlarının bu eğitim şeklini uygulaması yeterince mümkün olmamaktadır. Bu kapsamda bakım elemanlarının çalışma koşulları düzenlenerek çocuklarla kurdukları birebir ilişkinin artırılması ve verilen eğitimlerle bakım elemanlarının çocuklara iç görü kazandırmaya yönelik farkındalıklarının oluşturulması gerekmektedir.

Yapılan çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç, bakım elemanlarının çocuklara öz bakım becerisini kazandırma yöntemleridir. Konuya ilişkin olarak katılımcıların küçük çocuklarda daha çok müdahale şeklinde bir rol üstlenirken büyük çocuklarda ise kontrol veya denetleme rolü üstlendikleri saptanmıştır. Özellikle ergenlik dönemindeki çocuklarla ilgilenen bakım elemanlarının çocuklara öz bakımlarına dikkat etmeleri konusunda telkinlerde buldukları, küçük yaş grubuyla ilgilenen bazı bakım elemanlarının ise çocuklara öz bakım sırasında fiilen müdahale ettikleri öğrenilmiştir. Bunun yanında görüşülen bakım elemanlarının tamamına yakınının çocukların özel bölgelerinin görünmemesi yönünde mahremiyet algısının olduğu, fakat duygusal ve bilişsel anlamda mahremiyet eğitiminin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu'nda da belirtildiği üzere mahremiyet eğitimi; hayır diyebilmeyi, bedensel-toplumsal-duygusal anlamlarda özel alanın belirlenmesini, çocukların hak ve sorumluluklarını bilmelerini vb. içerisinde barındırmaktadır (Eraslan vd., 2017, s. 13). Belirtilen sonuç raporunda çocuk evindeki bakım elemanlarının çocuklara mahremiyet eğitimi verilmesinde önemli rol oynadığı, ev içi kural belirleme, uzak ve yakın çevreyi tanıma, kimlere neler anlatılabileceği hakkında bilgilendirme ve çocukları severken cinsel içerikli kabul edilebilecek davranışları sergilememe gibi görevleri yerine getirmeleri gerektiği de belirtilmiştir (s. 14- 18).

Çalışma sürecinde elde edilen bulgulardan çıkarılan sonuçlardan bir diğeri de bakım elemanlarının çocuklara karşı çizdikleri ilişkisel sınırlardır. İlişkilerde çizilen sınırlar her iki tarafın da tercihlerine ve kararlarına saygı duyulmasını, birbirlerine karşı dürüst olmalarını, olumlu iletişim dili kullanmalarını ve bedensel sınırların varlığını gerekli kılmaktadır. Yapılan çalışmada bakım elemanlarının sınır çizme davranışlarının personele göre değişkenlik gösterdiği, her personelin öznel bir sınır algısı olması sebebiyle çocuklara çizilen sınırların bu ölçüde şekillendiği öğrenilmiştir. Bununla birlikte bakım elemanlarının çocuklara karşı sınırlarını genel olarak; fiziksel ve iletişimsel sınırlar dâhilinde oluşturdukları ve bazı bakım elemanlarının özellikle çocuklara sarılma, onları öpme ve onlara dokunma gibi fiziksel temas konularında daha hassas oldukları öğrenilmiştir. Bazı bakım elemanlarının ise çocuklarla olan ilişkilerinde sınırları daha çok iletişim üzerine inşa ettikleri, kullandıkları sözlere dikkat ettikleri ve saygı konusunda hassas oldukları belirlenmiştir. Ayrıca çocuklarla sınır çizmeyi kendi perspektiflerinden ele alarak değerlendiren ve bu bağlamda bireysel vakit geçirmek istediklerinde çocuklardan hoşgörü bekleyen katılımcıların varlığından da bahsetmek mümkündür. Bakım elemanlarının sınır konusundaki farklı tutumları; çocukların bireysel ilişkilerdeki sınırlarda tutarlı davranışlar sergilemesini zorlaştıran bir süreci oluşturmaktadır. Bu açıdan; bakım elemanlarının çocuğa uygun sınır anlayışını oluşturabilmesinde çocuk evinde çalışan uzmanlar tarafından gerekli eğitim ve desteğin sağlanması önemli görülmektedir. Ayrıca çocukların yaşadıkları travmatik olaylar göz önünde bulundurularak hareket edilmesi ve çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini zedelemeyecek şekilde uygun temasin sağlanması çocuk açısından güven verici ve iyileştirici bir sonuç oluşturmaktadır.

Sonuç olarak çocuk evlerinde çalışmakta olan bakım elemanlarının, travmatik yaşam öyküsüne sahip çocukların bakım ve sorumluluğunu üstlenen kişiler olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bakım elemanlarının çocuk gelişim dönemlerine hakim olmaları, çocuk evinde herhangi bir kriz anında uygulanabilecek müdahale yöntemlerini bilmeleri, çocuklara temel becerilerin kazandırılmasında etkin olmaları ve çocuk eğitimine dair bilgi sahibi olmaları beklenmektedir. Bu bağlamda, görüülen bakım elemanlarının çoğunluğunun çocuklara karşı sevgi temelli yaklaşımda buldukları ve çocuk eğitiminde

temel bilgi ve becerilere sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında çocuklarla kurdukları ilişkide duygusal bağılıktan ziyade duygusal bir bağımlılık geliştirdikleri, çizdikleri sınırlarda ise öznel bir sınır algısının var olduğu, bu açıdan sınırların değişkenlik göstermesinin çocukların bireysel ilişkilerdeki sınırlarda tutarlı davranışlar sergilemesini zorlaştırabileceği belirlenmiştir. Ayrıca bakım elemanlarının mahremiyet eğitimini dar anlamıyla (cinsel) değil geniş anlamıyla (cinsel, duygusal, bilişsel) değerlendirmeleri, çocuklara psikolojik anlamda destek olabilmeleri ve ahlaki değerler ile ev kurallarını çocuklara iç gözü kazandırarak öğretebilmeleri için birtakım düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bakım elemanlarının daha nitelikli hizmet sunabilmeleri ve sorumlulukları altındaki çocukların iyilik hallerine daha olumlu katkılar sağlayabilmeleri için nitelik ve farkındalığı artırıcı özel eğitimlerle desteklenmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. G. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Uyguladıkları Disiplin Yöntemlerinin Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 38-49.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arnas, A. Y., Sadık, F. (2008). Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi. *Disiplin ve Disiplin Modelleri* (ss. 278-319). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aslan, E. (2016). *Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanları ve Çocuk Evi Sorumlularının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Aydoğdu, F. (2016). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Karşılaştıkları Sorunların ve Beklentilerin İncelenmesi, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1-2-3, 63-71.
- Başer, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"* (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*. (1990). Erişim Tarihi: 15.09.2019, <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/cocuk-haklari-sozlesmesi/>
- Bolat, Ö. (2016). *Beni Ödülle Cezalandırma*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- Çaman, Ö., Özcebe, H. (2011). Ankara'da Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenler: Ruhsal Belirtileri, Fiziksel Etkinlik Düzeyi ve İlişkili Etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 22.
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge*. (2011). Erişim Tarihi: 14.09.2019, <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/56394>.
- Eraslan, E., Ergüt, İ. K., Uysal, T. Bulut, G. (2017). *Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Eryılmaz, N. (2010). *Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 6 Yaş Çocuklarının Duygusal Becerilerinin Karşılaştırılması* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği.

- Gander, J. M., Gardiner, W. H. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Ali Dönmez ve Nermin Çelen, Çev.) (7. baskı) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Güneş, A. (2018): *Nezakat ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Holmes, J. (1993). *John Bowlby and Attachment Theory*, London: Routledge.
- Karaboğa, M. T. (2019). Lise Öğrencilerinin Rol Model Tercihlerine İlişkin Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15 (2). 363-391.
- Karataş, Z. (2017). Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(54). 867-875.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E. ve Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 353-364.
- Keten, D. (2017). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ankara.
- Koçoğlu, S. (2019). *Korunma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişiminde Çocuk Bakım Elemanlarının Sosyal Sorun Çözme Becerilerinin Rolü* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.
- Kut, S., Özaltın, G. (1987). Bakırköy Çocuk Yuvasında 3-12 Yas Çocuklarının Davranış Sorunlarında Bir Araştırma, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 135-147.
- Mackenzie, R. (2014). *Çocuğunuza Sınır Koyma*. (M. Gün, Çev.) İstanbul: Yakamoz Yayınları.
- Nalbant, Ş. (2016). *Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Çocuk Evleri Bakım Modelinin Toplumsallaşmaya İlişkin Rolü: Kayseri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kayseri.
- Özen, Y. (2016). *Çocuklarda Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Santrock, W. J. (2017). *Yaşam Boyu Gelişim ve Gelişim Psikolojisi*. (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saraç, A. (2011). *Çocuk Yuvası Bakımında Bulunan Çocukların Davranış Sorunları Ve Çocuk Yuvası Personeline Yapılan Eğitimin Bu Sorunlar Üzerindeki Etkisi* (Basılmamış

Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2008). Sayı: 27015. Erişim Tarihi: 14.09.2019, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081005-1.htm>.

Steinberg, L.(2013). Ergenlik (F. Çok, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.

Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. New Delhi: SAGE Publications

Şavlı, H. (2018). *Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyonu: Küçükçekmece Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., Özcan, Ö. Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk Ve Ergenlerde Davranış Ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 235-246.

Tanrıkulu, Taşkın, (2002). *Yetiştirme Yurtlarında ve Aile Ortamında Yaşayan Ergenlerin Bilişsel Yapıları (Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi)*, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tuğrul, C. (1999). Duygusal zeka. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1, 12-20.

Tümkiye, S. (2005). Ailesi Yanında Ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(4). 445-459.

Türk, E. (2014). Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*. 14 (3). 143-158.

Üstün, B. (2008). *Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal Ve Davranışsal Sorunları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı.

Yaman, F. (2010). *Bakıcı Annelerin Sosyo-ekonomik ve Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikleri: Ankara İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yıldırım, Ş., Işıkhana, V. (2018). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Sosyalleşme Sürecindeki İlişkilerin Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 29 (1). 46-70.
- Yörükoğlu, A. (2018). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüksel, G. (2017). *Çocuk Bakım Elemanlarının Bazı Özellikleri İle Sosyal Sorun Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Amasya Çocuk Evleri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Zastrow, C., Kirst-Ashman, K. K. (2016). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre-I* (Bebeklik, Çocukluk, Ergenlik). Ankara: Nika Yayınevi.

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE EKONOMİK BÜYÜME VE BEŞERİ SERMAYE ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK ANALİZİ: 1980-2019 DÖNEMİ*

Sibel ÇETİNER¹
Onur ÇELİK²

Öz

İktisadi literatürde beşeri sermayenin ekonomik gelişime katkısı uzun süredir genel kabul görmektedir. Beşeri sermaye kavramı, içsel büyüme modellerinden biri olan Lucas'ın beşeri sermaye modeli ile birlikte çok daha iyi anlaşılmıştır. Eğitilmiş, sağlıklı ve nitelikli işgücü, yeni teknolojiler üreterek, yeni teknolojileri daha etkin kullanarak ve kaynakların etkin kullanımını sağlayarak, ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, hem yeterli fiziki sermaye yatırımlarına hem de beşeri sermaye gelişimine uygun şartlara sahip olan ülkeler, çok daha kolay büyüme ve kalkınmaktadır.

Bu kapsamda, her iktisadi dönemin içerdiği gerçeklikler ile beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi araştırılmaya değer görülmektedir. Türkiye Ekonomisi için de bu iki kavramın ilişkisini araştırmak, özellikle son dönemlerde oluşturulan politikalarda adı sıkça geçen beşeri sermaye kavramının etkilerini görebilmek açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada, 1980-2019 dönemi için, ADF birim kök, VAR analizi ve Johansen eş bütünleşme testiyle beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Türkiye ekonomisi için incelenmiştir. Yapılan ampirik analiz neticesinde, uzun dönemde, beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında eş bütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar gösteriyor ki, beşeri sermayedeki artışlar, ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Beşeri Sermaye, Ekonomik Büyüme, Türkiye Ekonomisi.*

¹Bu makale, 28-30 Eylül 2018 tarihleri arasında Kayseri'de gerçekleştirilen 2. Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi'nde sözlü olarak sunulan bildirden türetilmiştir.

¹Dr., Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Kahramanmaraş, E-posta: sibelcetinere@hotmail.com.

²YÖK 100/2000 Doktora Bursiyeri/Öğrencisi, Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Kahramanmaraş, E-Posta: celik.onur027@gmail.com.

ÇETİNER, S., ÇELİK, O. (2021)Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve Beşeri Sermaye Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: 1980-2017. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 540-558. DOI:10.21560/spcd.vi.593181

EMPIRICAL ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC GROWTH AND HUMAN CAPITAL IN THE TURKEY ECONOMY: 1980-2019 PERIOD

Abstract

While the contribution of human capital to economic development has long been generally accepted in the economic literature, it has been better understood especially with Lucas' human capital model, which is one of the internal growth models. Well-educated, healthy and qualified labor force contributes to economic growth and development by producing new technologies, using new technologies more effectively and ensuring efficient use of resources. Therefore, countries which have adequate physical capital investments and suitable conditions for human capital development are growing and developing much more easily.

In this context, investigating the relationship between human capital and economic growth is worth to investigating with realities of each economic period. As for Turkey, it is very important to investigate the relationship between these two concepts, especially in order to see the effects of the human capital concept frequently mentioned in recent policies. In this study, the relationship between human capital and economic growth is examined with ADF unit root, VAR analysis and Johansen co-integration tests for Turkey, period of 1980-2019. As a result of the empirical analysis, cointegration relationship between human capital and economic growth is determined in the long run. the results obtained indicate that the increases in human capital affect economic growth positively.

Keywords: *Human Capital, Economic Growth, Turkey Economy.*

GİRİŞ

Beşeri sermaye kavramını kısaca, nitelikli işgücü olarak tanımlamak mümkündür. Son yıllarda beşeri sermaye kuramı, hem ulusların gelişimi hem de bölgesel gelişme açısından çok önemli hale gelmiş ve iktisatçıların da bir hayli dikkatini çekmiştir. Çünkü çoğu çalışma ve analiz göstermiştir ki, insana yapılan yatırımlar kalkınma sürecini hızlandırmaktadır. Bireye yapılan yatırımlar arttıkça, hem bireyin kazancı hem de üretilen mal ve hizmet miktarında artış yaşanmaktadır. Sosyo-ekonomik kalkınma, fiziksel sermaye yatırımları yanında beşeri sermaye yatırımlarına da bağlı olarak gerçekleşmektedir. Çünkü kaynakları etkin kullanarak, maksimum faydayı sağlayacak olan da teknolojik gelişmenin hızlanmasını sağlayacak olan da bireydir. İşte bu sebeple, ekonomik kalkınma sürecinin hızlandırılması adına, emeğin niteliğini artıran beşeri sermaye yatırımlarının arttırılması gerekmektedir.

Günümüzde eğitim, ekonomilerin temel yatırımı niteliği haline gelmekte ve artık, bir ülke için kalkınma, sadece kişi başına düşen gelirle değil, aynı zamanda ülkelerin sahip olduğu eğitilmiş insan gücü oranıyla da ifade edilmektedir. Eğitim düzeyinin yükselmesi ve bireylerin daha sağlıklı, kaliteli bir yaşam sürmeleri hem kişinin hem de ülkelerin refahını arttıracak, verimliliği de beraberinde getirmektedir. Bu yüzden, eğitilmiş ve sağlıklı bireylerin yetişmesi ülkelerce elzem kabul edilmektedir. Fiziki sermaye birikiminin yanı sıra, beşeri sermaye gelişimi için uygun şartlara sahip olan ülkelerde, uzun dönemli ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleşmesi çok daha kolay hale gelmektedir.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de 1980-2019 dönemi için beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve bu kapsamda seçilen göstergeler olan eğitim ve sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ampirik olarak incelemektir. Çalışmada, giriş kısmını takiben, iktisadi büyüme ve beşeri sermayenin kavramsal olarak ne anlama geldiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda eğitim ve sağlık harcamalarının farklı dönemlerdeki iktisadi yorumları ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde, konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ampirik analizi yer

almaktadır. Ampirik analiz kısmında ekonomik büyüme göstergesi olarak kişi başına düşen milli gelir seçilmiştir. Beşeri sermaye göstergesi olarak eğitim ve sağlık harcamalarının milli gelir içindeki payı kullanılmıştır. Modelde yer alan serilere, ADF birim kök testi ile durağanlık sınaması yapılmış ve gerekli saptamaların ardından Johansen eş bütünleşme testi ile beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı araştırılmıştır. Sonuç bölümünde ise, ampirik analizin sonuçları yorumlanmış, elde edilen bulgular literatürdeki diğer sonuçlar ile değerlendirilmiş ve bulgulara göre tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

KAVRAMSAL AÇIDAN İKTİSADİ BÜYÜME VE BEŞERİ SERMAYE

II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan bilgi toplumuna dönüşme süreci ile birlikte teorik altyapısı meydana gelen beşeri sermaye kavramı, ilk olarak A. Smith ve A.Marshall gibi klasik iktisatçılar tarafından incelenmiştir. A. Smith (1776) beşeri sermaye terimini kullanmamasına rağmen, eğitimin getirisinin, fiziki sermayenin getirisinden az olmaması gerektiğini belirtmiş, bireyin yetenek ve becerilerini sabit sermayenin içine dahil etmiştir (Viswanath vd., 2009, s. 473-474). Marshall ise, bireyin niteliğini artıracak, eğitimin, en önemli sermaye yatırımı olduğunu savunmuştur. Ardından, beşeri sermaye kavramı, Schultz, Denison (1962), Becker (1964) ve Mincer (1995) gibi iktisatçılar tarafından geliştirilmiş ve Neo-Klasik iktisattaki yerini almıştır.

Schultz'a göre, beşeri sermaye insani yeteneklerin değerini yansıtmaktadır, üretim miktarının ve kalitesinin artırılması için, fiziksel sermayeye ilave olarak, beşeri sermayenin de artırılması gerekmektedir. Ayrıca eğitim, sağlık ve iç göç için yapılan doğrudan harcamalar, beşeri sermaye yatırımı olarak değerlendirilmektedir (Berber vd., 2013, s. 3).

Denison (1962), beşeri sermaye yatırımlarının, fiziki sermaye yatırımlarından çok daha önemli olduğu görüşünü savunmaktadır. Becker (1962), Denison ile benzer görüşte olup, beşeri sermayenin zamanla, fiziki sermaye yatırımlarının önüne geçeceğini ve kalkınma üzerinde belirleyici etkisi olacağını belirtmektedir.

1980'lerde Romer'in çalışması da, ekonomik büyüme analizlerinin her alanında kendini göstermektedir. Hem Romer hem de Lucas, içsel büyüme teorisi ile beşeri sermaye ve bilgi yayılımının, ekonomik büyüme ve

kümelenmede oynadığı muhtemel rolleri incelemişlerdir. Bu gelişmelerden önce, Solow ve Swan'ın Neo-Klasik büyüme teorisi, üretimde kullanılan faktörlerin azalan verimlilik yasasına tabi olduğunu varsaymaktadır. Romer ve Lucas ise, geleneksel büyüme teorisinde neyin eksik kaldığından hareketle yola çıkmışlardır. Talep yönlü yaklaşımlar açısından bu yeni büyüme teorileri yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Talep yönlü yaklaşımlar, büyüme analizi odağını makroekonomik talep ve mali koşullardan, teknoloji ve bilgi akışına doğru çevirmiştir (McCann, 2005, s. 681-693).

Bu çerçevede beşeri sermaye, içsel büyüme modelleriyle karşımıza çıkmış ve üretim fonksiyonuna dâhil edilmiştir (Lucas, 1988, s. 3-42). Lucas (1988)'in beşeri sermaye modelinde, sermaye fiziksel ve beşeri sermaye olarak ikiye ayrılmış, beşeri sermaye, üretim fonksiyonuna dâhil edilmiştir.

Çıktıyı artıracak tüm ekonomik olgular sermaye olarak ifade edilmektedir. Genellikle sermaye denilince akla, üretimde kullanılan makine, teçhizat, diğer ekipmanlar ve para gibi fiziki değerler gelmektedir (Luthans vd., 2004, s. 46). Oysa nitelikli işgücü de ekonomik açıdan oldukça önemlidir. Çünkü, nitelikli işgücü, hem üretimde verimliliği artıracak, hem yeni teknolojik icatların yapılmasına katkı sağlayacak hem de bunların rasyonel şekilde kullanılmasını sağlayacaktır (Karagül, 2003, s. 81).

Beşeri sermaye denilince akla gelen diğer önemli göstergede sağlık hizmetleri ve harcamalarıdır. Sağlık harcamaları, yaydığı pozitif dışsallıklar nedeniyle ekonomik büyüme ve verimliliği doğrudan etkilemektedir. Sunulan kaliteli sağlık hizmeti yaşam süresini uzatmasının yanında koruyucu sağlık hizmetleri yoluyla da negatif dışsallıkları azaltmış olacak, böylece, büyümeyi pozitif yönde etkileyecektir (Yereli, 2010, s. 549).

Bu çerçevede beşeri sermaye, üretime dahil olma süreci ile birlikte faktör verimliliğini artırabilmekte ve teknolojik yenilikleri tetikleme ve yayılmasına yaptığı katkı nedeniyle de büyüme üzerinde etkili olabilmektedir. Beşeri sermayenin ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğine dair 2 farklı yaklaşım söz konusudur. İlki, beşeri sermayeyi üretim sürecinde bir girdi olarak kabul etmektedir ki, bu görüşte beşeri sermaye stokunun artırılması ile çıktı seviyesinin artırılacağı savunulmaktadır. Bir diğer yaklaşım ise, beşeri sermaye birikiminin ekonomideki yenilik ve yeni teknolojik uygulamaların

oluşumunda etkili olduğu görüşüdür (Jimenez, 2003, s. 157-174).

Sanroma ve Ramos (2007) da, benzer görüşe sahip olmakla birlikte, beşeri sermaye ve fiziksel sermaye arasındaki tamamlayıcılık ilişkisine vurgu yapmaktadır. Bu noktada beşeri sermayenin dışsallık etkisine değinilmektedir. Bu etki, çalışanlar arasında bilgi ve becerinin büyüyerek yayılmasıyla gerçekleşmektedir. Böylelikle bilginin paylaşımı ve ilerleyişi faktör verimliliğini destekleyebilecektir (Kara, 2013, s. 85).

LİTERATÜRDE BEŞERİ SERMAYE YATIRIMI VE İKTİSADİ BÜYÜME İLİŞKİSİ

Türkiye ekonomisi ve diğer ekonomik bölgeler ile ilgili, beşeri sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri belirlemeye yönelik çeşitli uygulamalı çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Tablo 1. Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Literatür Taraması

Ülke/Grup	Yazar(lar) (Çalışmanın Yılı)	Referans Yıllar	Kullanılan Yöntem	Sonuç
Türkiye	Çakmak ve Gümüş (2005)	1960-2002	Eş Bütünleşme Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun pozitif dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Serel ve Masatçı (2005)	1950-2000	Nedensellik/ Eş Bütünleşme Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ve büyümeden beşeri sermayeye nedensellik ilişkisi vardır.
Türkiye	Nişancı (2005)	1962-2003	VECM analizi/ Nedensellik Testi	Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki tespit edilmiştir.

Türkiye	Kar ve Ağır (2006)	1926-1994	Nedensellik/ Eş Bütünleşme Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ve nedensellik ilişkisi vardır.
Türkiye	Kar ve Taban (2006)	1969-2001	Nedensellik Testi	Değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır.
Türkiye	Afşar (2009)	1963-2005	Eş bütünleşme/ Nedensellik Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi yoktur. Eğitim harcamaları ekonomik büyümenin nedenidir.
Türkiye	Kadılar ve Şimşek (2010)	1960-2004	Nedensellik Testi/Hata Düzeltilme Modeli	Büyüme ile beşeri sermaye arasında uzun dönemli nedensellik ilişkisi vardır.
Türkiye	Savaş (2010)	1928-2006	Nedensellik Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.

Türkiye	Altıntaş ve Çetintaş (2011)	1970-2007	Eş Bütünleşme/ Nedensellik Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır. Ayrıca beşeri sermaye ekonomik büyümenin nedenidir.
OECD Ülkeleri	Umutlu vd. (2011)	2000-2007	Panel Veri Analizi	Beşeri sermaye ile ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Yaylalı ve Lebe (2011)	1938-2007	Eş Bütünleşme Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Tıraşoğlu ve Yıldırım (2012)	2006Q1-2012Q3	Lee ve Strazicich (2004) ve Gregory ve Hansen (1996)	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Çalışkan vd. (2013)	1923-2011	Eş Bütünleşme Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Kara vd. (2013)	1980-2010	Regresyon Analizi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.

Türkiye	Özşahin ve Karaçor (2013)	1980-2010	Regresyon Analizi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında anlamlı ilişki vardır.
BRICS Ülkeleri	Bal vd. (2014)	1995-2011	Panel Veri Analizi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Pamuk ve Bektaş (2014)	1998-2013	Sınır Testi Yaklaşımı/ Nedensellik Testi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi yoktur. Büyümeden eğitim harcamalarına doğru nedensellik ilişkisi vardır.
27 AB Ülkesi ve Türkiye	Selim vd. (2014)	2001-2011	Eş Bütünleşme Analizi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında kısa ve uzun dönem ilişkisi vardır.
BRICS Ülkeleri ve Türkiye	Manga vd. (2015)	1995-2011	Panel Veri Analizi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
Türkiye	Topallı (2017)	1960-2012	Vecm Modeli/ Nedensellik Testi	Beşeri sermayeden ekonomik büyümeye doğru nedensellik ilişkisi vardır.

Türkiye	Bozkurt ve Balmumcu (2018)	1970-2014	Eş Bütünleşme Analizi	Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönem ilişkisi vardır.
---------	----------------------------	-----------	-----------------------	--

Literatür incelendiğinde, ampirik çalışmalarda genellikle beşeri sermaye göstergesi olarak beşeri sermaye indeksi, yüksek öğrenime kayıt sayısı, bileşik okullaşma oranı, sadece sağlık harcamaları ya da sadece eğitim harcamaları gibi farklı değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Sadece Kar ve Ağır (2003)'ın çalışmasında, eğitim ve sağlık harcamalarının GSMH'ye oranı kullanılmış ve 1926-1994 dönemi eş bütünleşme testi ile incelenmiştir.

EKONOMETRİK ANALİZ: MODEL, YÖNTEM VE VERİ SETİ

Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışmada, beşeri sermaye göstergesi olarak, eğitim ve sağlık harcamalarının gayri safi milli hasılaya oranı kullanılmış, 1980-2019 dönemi (ulaşılabilen en geniş veri seti olduğundan ve 1980 sonrası Türkiye ekonomisinde köklü değişimler yaşandığından) referans alınmıştır. Veri seti, değişkenlerden eğitim ve sağlık harcamalarının gayri safi milli hasılaya oranı (LE ve LS) ile kişi başına düşen gelir (LG), TÜİK ve Dünya Bankası (WDI) veri tabanından yararlanılarak oluşturulmuştur. Analizlerde kullanılacak modeldeki serilerin logaritmaları alınmıştır ve Bai-Perron yapısal kırılma testinin tespit ettiği 2005 yılındaki kırılmanın etkisini ortadan kaldırmak amacıyla d2005 serisi modele dışsal (kukla) değişken olarak eklenmiştir.

Ekonometrik analiz kapsamında öncelikle, ADF birim kök testi yardımıyla serilerin durağanlık sınaması yapılacaktır. Durağanlık sınamasının ardından, seriler arasında çoklu doğrusallık probleminin varlığına ilişkin korelasyon testi uygulanacak ve modelin karakteristik özellikleri diagnostik testler ile ortaya konulacaktır. Diagnostik (tespit) testleri için öncelikle VAR (Vector Autoregressive) modelinde önemli bir rolü olan uygun gecikme sayısı Akaike Bilgi Kriteri ile belirlenecek, sonrasında Johansen eşbütünleşme testi yapılarak değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı sınanacaktır.

Tahmin Sonuçları

Çalışmada birim kökün varlığının sınanması amacı ile serilere ADF birim kök testi uygulanmıştır. Temel hipotezi, seriler birim kök içermektedir; yani durağan değildir, şeklinde kurulan testin sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi (Seviye)

LG			LE			LS			İstatistik Değerleri
I.	T. and I.	None	I.	T. and I.	None	I.	T. and I.	None	Level
-0.87	-1.82	1.75	-2.49	-4.10	0.12	-1.47	-2.30	0.14	t-ist.
-2.93	-3.52	-1.94	-2.93	-3.53	-1.94	-2.93	-3.52	-1.94	5% Level
0.78	0.67	0.97	0.12	0.01	0.71	0.53	0.41	0.72	Prob.*

*: %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Çalışmada kullanılan serilerin durağanlık analizi sonuçlarına göre, serilerin seviyede durağan olmadıklarını ifade eden hipotez reddedilememektedir. Bu nedenle serilerin birinci farkları alınarak ADF birim kök testi uygulanmıştır.

Tablo 3. ADF Birim Kök Testi (Birinci Fark)

LG			LE			LS			İstatistik Değerleri
I.	T. and I.	None	I.	T. and I.	None	I.	T. and I.	None	Level
-6.15	-6.11	-5.72	-10.61	-10.46	-10.66	-8.38	-8.33	-8.40	t-ist.
-2.94	-3.53	-1.94	-2.94	-3.53	-1.94	-2.94	-3.53	-1.94	5% Level
0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Prob.*

*: %5 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Serilerin birinci farkları ile yapılan testin sonuçlarına göre, serilerin birinci farkta durağan oldukları görülmektedir. Teknik ifadeyle, serilerin birim kök içeriği ile ilgili hipotez kabul edilememektedir ve bu durumda seriler $I(1)$ 'dir.

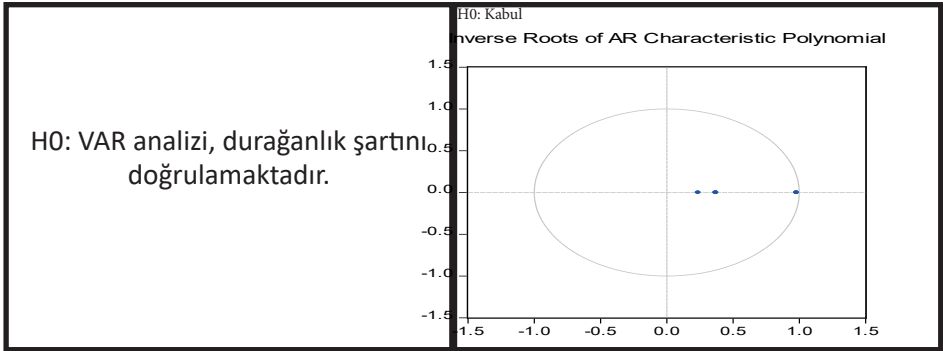
Tablo 4. Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	LG	LE	LS	D2005
LG	1.000000	0.820184	0.818021	0.880101
LE	0.820184	1.000000	0.667259	0.627438
LS	0.818021	0.667259	1.000000	0.577867
D2005	0.880101	0.627438	0.577867	1.000000

Tablo 4'te yer alan sonuçlara göre modelde bulunan açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyon %90'ın altındadır. Bu durumda seriler arasında parametre ve güvenilirlik testleri açısından sapmalar oluşturacak düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Diagnostik Test Sonuçları

Diagnostik Test Varsayımı	Sonuç
H0 Modelde değişen varyans sorunu yoktur.	White-Prob. 0.4417, H0 kabul.
H0: Modelde otokorelasyon sorunu yoktur.	LM-Prob. 0.98, H0 kabul.
H0: Model normal dağılımlıdır.	Jarque-Bera Prob. 0.0571, H0 kabul.

Tablo 5'te yer alan tespit testlerinden elden edilen sonuçlara göre, modelde değişen varyans ve otokorelasyon problemi bulunmamaktadır. Ayrıca modelde yer alan seriler durağandır ve normal dağılmaktadır.

Tablo 6. Var Analizi Sonuçları

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	32.90719	NA	5.05e-05	-1.379856	-1.12392	-.1288029
1	84.02451	89.12764*	5.85e-06*	-3.539718*	-2.899887*	-3.310152*

VAR analizi sonuçlarına göre modelin uygun gecikme uzunluğu 1 olarak tespit edilmiştir. Bu bilgi ışığında seriler arasındaki uzun dönem ilişkinin varlığını test etmek amacıyla Johansen eş bütünleşme testi kullanılmıştır. Trace (İz) ve Max-Eigen (Maksimum Öz Değer) istatistik değerleri ve %5 kritik değer karşılaştırılarak, temel hipotezi seriler arasında uzun dönemli ilişki yoktur, şeklinde kurulan testin sonuçları Tablo 7 ve 8'de yer almaktadır.

Tablo 7. Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları: İz İstatistiği

Eş Bütünleşme Sayısı	Öz Değer	İz Testi	%5'lik Kritik Değer	Olasılık Değeri*
r=0*	0.442233	33.97695	29.79707	0.0156
r≤1	0.253886	11.79199	15.49471	0.01671
r≤2	0.017287	0.662658	3.841466	0.4156

Tablo 8. Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları: Maksimum Öz Değer İstatistiği

Eş Bütünleşme Sayısı	Öz Değer	Maksimum Öz Değer Testi	%5'lik Kritik Değer	Olasılık Değeri*
r=0*	0.442233	26.67076	24.25202	0.0213
r≤1	0.253886	7.758650	17.14769	0.6295
r≤2	0.017287	0.720277	3.841466	0.3961

Johansen eş bütünleşme testi sonuçlarına göre, referans modelde yer alan değişkenler arasında 1 uzun dönem ilişkisi bulunmaktadır. Başka bir deyişle, modelde yer alan değişkenler, iz ve maksimum öz değer testlerine göre, uzun dönemde birlikte hareket etmektedir ve eş bütünüştür. Bu sonuçlar ışığında elde edilen normalize edilmiş eş bütünleşme denklemi ve modelde yer alan değişkenlere ait katsayılar ve standart hatalar şu şekilde olmuştur:

$$LG = (1.223577LE, 0.845854LS) \\ (0.025622, 0.24458)$$

Normalize edilmiş eş bütünleşme denkleminde göre, hem eğitim hem de sağlık harcamaları gelir üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Eğitim ve sağlık harcamalarındaki %1'lik bir artış, gelir düzeyinde – sırasıyla- %1.22 ve %0.84'lük artış meydana getirmektedir.

SONUÇ

Yapılan birçok ulusal ve uluslararası çalışmada, beşeri sermayenin temellerini, eğitimi ve sağlıklı işgücünün oluşturacağı tespit edilmiştir. Bu nedenle eğitim ve sağlık alanlarına yapılan yatırımların beşeri sermayeyi güçlendirdiği ve bunun da ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı görüşü savunulmuştur.

İçsel büyüme modelinde sıkça bahsedilen ekonomik büyüme ve beşeri sermaye arasındaki ilişkisi, bu çalışmada 1980-2019 dönemi için incelenmiştir. Yapılan testler neticesinde değişkenler arasında uzun dönemde birlikte hareket ettikleri, başka bir ifadeyle serilerin eş bütünüştükleri tespit edilmiştir. Elde edilen eş bütünleşme denkleminde göre, hem eğitim hem de sağlık harcamaları Türkiye ekonomisinde ekonomik büyümeyi desteklediği

söylenbilir. Normalize edilmiş eş bütünleşme denklemine göre,

i. Eğitim harcamalarındaki %1'lik artış, ekonomik büyümeyi %1.22 oranında artırmaktadır.

ii. Sağlık harcamalarındaki %1'lik artış, ekonomik büyümeyi %0.84 oranında artırmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, literatürde yer alan önceki birçok araştırma ile benzerlik göstermekte ve onları desteklemektedir. Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını sınavan Çakmak ve Gümüş (2005), Serel ve Masatçı (2005), Nişancı (2005), Kar ve Ağır (2006), Kadılar ve Şimşek (2010), Savaş (2010), Altıntaş ve Çetintaş (2011), Umutlu vd. (2011), Yaylalı ve Lebe (2011), Tıraşoğlu ve Yıldırım (2012), Çalışkan vd. (2013), Kara vd. (2013), Özşahin ve Karaçor (2013), Bal vd. (2014), Selim vd. (2014), Manga vd. (2015), Topallı (2017) ve Bozkurt ve Balmumcu (2018)'nin çalışmalarında, bu çalışmada olduğu gibi seriler arasında uzun dönemli ilişki tespit edilmiştir. Ancak, Afşar (2009) ve Pamuk ve Bektaş (2014)'in ise çalışmalarında farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bu çalışmalarda beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ilişki tespit edilememiştir.

Beşeri sermayeye yapılan yatırımların ilk aşamada iktisadi büyümeye, ardından iktisadi kalkınmaya kaynaklık edeceği ile ilgili görüş, bu politikaların ulaşmayı hedeflediği önemli amaçlardan birisi olarak görülmektedir. Yıllar içerisinde, Türkiye ekonomisinde beşeri sermayenin niteliğinin artırılması adına eğitim ve sağlık harcamalarında önemli artışların meydana geldiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları da göstermektedir ki, yapılan beşeri sermaye yatırımları Türkiye'de ekonomik büyümeye katkı sağlayacak düzeye ulaşmıştır. Bu durumda, eğitim ve sağlık alanında yapılan harcamalara verilen önem azalmamalı, mevcut yatırım düzeyi hassasiyetle korunmalı ve beşeri sermaye yatırımları artan nüfus oranında gerekli düzeyde artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Afşar, M. (2009). Türkiye’de Eğitim yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 85-98.
- Altıntaş, H. ve Çetintaş, H. (2011). Türkiye’de Ekonomik Büyüme, Beşeri Sermaye ve İhracat Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi: 1970-2005. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 36, 33-56.
- Bal, H., Neşe. A., Müge M., ve Ediz K. (2014). Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: BRICS Ülkeleri ve Türkiye Örneği. *International Conference on Eurasian Economies*, Üsküp, Makedonya, 795-803, Erişim Tarihi: 8.11.2015, <https://www.avekon.org/proceedings/avekon05.pdf>.
- Berber, M., Yıldız, E.B. ve Atasoy Dindaroğlu, Y. (2013). Bölgesel Beşeri Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi: Piramit Modeli. *Kocaeli Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 1-18.
- Bozkurt, K. ve Balmumcu, Ö. (2018). Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Panel Veri Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Prof. Dr. Harun Terzi Özel Sayısı*. 391-406.
- Becker, G.S. (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis With Special Reference to Education. *National Bureau of Economic Research*. New York.
- Berber, M., Baday Yıldız, E. ve Dindaroğlu, A. Y. (2013). Bölgesel Beşeri Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi: Piramit Model. *Kocaeli University. Journal of Social Sciences*. 25, 1-18.
- Çakmak, E. ve Gümüş, S. (2005). Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Ekonometrik Bir Analiz (1960-2002). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(1), 59-72. Ankara.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M., ve Meçik, O. (2013). Türkiye’de Eğitim- Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1923-2011 (Kantitatif Bir Yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.
- Denison, E.F. (1962). Education, Economic Growth and Gaps in Information. *The Journal of Political Economy*. 70(5), 124-128.
- Granger, C.W.J. (1969). Investigating Causal Relations By Econometric Models and Cross-Spectral Methods. *Econometrica*. 37, 24-36.
- Jimenez, S.M. (2003). Efficiency and TFP Growth in The Spanish Regions: The Role of Human and Public Capital. *Growth and Change*. 34(2), 157-174.

- Johansen, S. ve Juselius K. (1990). Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration With Application to The Demand for Money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 52,169-210.
- Kadılar, C. ve Şimşek, M. (2010). Türkiye’de Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik Analizi. *Ç.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 115-140.
- Kar, M. ve Ağır, H.. (2003). Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Testi. II. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*. İzmir.
- Kar, M. ve Taban, S. (2006). Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Analizi, 1969-2001. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 159-182.
- Kara, M.A. (2013). *Bölgesel Ekonomi Teori ve Politikalar*. Orion Kitapevi.
- Kara, M.A., Ada, S. ve Yeşil, S. (2013). Beşeri Sermayeye Yönelik Eğitim ve Sağlık Altyapı Yatırım Harcamalarının Bölgesel Gelir Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *International Conference on Eurasian Economies*. Erişim Tarihi: 6.10.2015, <https://www.avekon.org/proceedings/avekon04.pdf>.
- Karagül, M. (2003). Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyümeyle İlişkisi ve Etkin Kullanımı. *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, No:5, 79-90.
- Lucas, R. (1988) “On The Mechanics of Economic Development”, *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
- Luthans, F., Luthans, K. W. ve Luthans, B.C. (2004). Positive Psychological Capital: Beyond Human and Social Capital. *Business Horizons*. 47(1),45-50.
- Manga, M. vd. (2015). Beşeri Sermaye, Fiziksel Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: BRICS Ülkeleri ve Türkiye Örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 45-60.
- Mccann, P. (2006). On The Supply-Side Determinants of Regional Growth. *Construction Management and Economics*. 24, 681-693.
- Mincer, J. (1995). Economic Development, Growth of Human Capital and The Dynamics of The Wage Structure. *Journal of Economic Growth*, 1, 29-48.
- Nişancı, M. (2005).Dış Ticaret Beşeri Sermaye ve İktisadi Gelişme Arasındaki Uzun Dönem Nedensellik İlişkisinin Testi. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜEHFD)*, (9), 675-687.

- Özşahin, Ş. ve Karaçor, Z. (2011). Ekonomik Büyümenin Belirleyicilerinden Biri Olarak Beşeri Sermaye: Yükseköğrenimin Türkiye Ekonomisi İçin Önemi. *Ömer Halis Demir Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 159-181.
- Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 77-90.
- Romer, PM. (1986). Increasing Returns and Long Run Growth. *Journal of Political Economy*. 94(5),1002–1037.
- Sanroma, E. ve Ramos, R. (2007). Local Human Capital and Productivity: An Analysis For Spanish Regions. *Regional Studies*. 41(3), 349-359.
- Savaş, B. (2010). Ekonomik Büyüme, Beşeri Sermaye ve İhracat: Nedensellik Analizi, 1928-2006. *Finans Politik Ekonomik Yorumlar*. 47(547), 23-40.
- Selim, S. Uysal, D. ve Eryiğit, P. (2014). Türkiye’de Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Ekonometrik Analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(3), 13-24.
- Serel, H. ve Masatçı, K. (2005). Türkiye’de Beşeri Sermaye ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Ko-Entegrasyon Analizi. *Atatürk Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 90,49-58.
- Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tıraşoğlu, M. ve Yıldırım, B. (2012). Yapısal Kırılma Durumunda Sağlık Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2(2),111-117.
- Topallı, N. (2017). Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 129-40.
- Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK. Temel İstatistikler. Erişim Tarihi: 15.19.2018. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>.
- Uysal, E. (2004). Eğitime Felsefi Antropoloji Çerçevesinde Kavramsal Bir Yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 81-99.
- Umutlu, G., Yılmaz F.A. ve Günel S. (2011). Ekonomik Büyüme Farklılıklarının İncelenmesi: OECD Ülkeleri İçin Bir Uygulama, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(22), 351-372.

- Viswanath, J., Reddy, K. L. N. ve Vishwanath, P. (2009). Human Capital Contributions to Economic Growth in India: An Aggregate Production Function Analysis, *The Indian Journal of Industrial Relations*, 44(3), 473-486.
- World Bank, World Development Indicators. Erişim Tarihi: 15.09.2018. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.
- Yaylalı, M. ve Lebe, F. (2011). Beşeri Sermaye İle İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 30(1), 23-51.
- Yereli, A. B., Koyal, İ. ve Köktaş, A.M. (2010). Türkiye’de Sağlık Piyasasının Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Gereği. *Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi* 47(549), 5-20.

YAYIN İLKELERİ

- Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yılda dört kez yayımlanan hakemli ve bilimsel bir dergidir.
- Dergiye Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilde yayın kabul edilmektedir.
- Gönderilen eserler öncelikle konunun dergiye uyumu, yazıların objektiflik kriterine ve yayın etiği ilkelerine uygunluğu, şekil şartlarını sağlaması ve intihal içermemesi bakımından Yayın Kurulunca ön incelemeye tabi tutulmakta ve uygun bulunanlar hakemlere gönderilmektedir.
- Dergiye gönderilen makaleler, “kör hakem sistemi” çerçevesinde iki hakeme iletilmekte; gerekli görülmesi durumunda ise üçüncü bir hakeme yönlendirilmektedir. Yayına kabul açısından çoğunluk kararı aranmaktadır.
- Dergiye gönderilen yazıların başka bir dergide yayınlanmamış ya da değerlendirilmek üzere farklı bir dergiye gönderilmemiş olması gerekmektedir.
- Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluklar çalışmanın yazar(lar)ına aittir.
- Gönderilen eserlerin telif hakkı Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi’ne aittir. Yazarlar, makalelerini gönderdikleri zaman bu durumu kabul etmiş sayılırlar. Dergide yayınlanan yazılardan kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
- Makale yazımında Microsoft Office Word programı kullanılması ve eserlerin Dergipark sistemi üzerinden <http://dergipark.gov.tr/spcd> adresine gönderilmesi gerekmektedir.

PUBLICATION PRINCIPLES

- Journal of Social Policy Studies is a **peer-reviewed** and **scientific** journal published four times a year by the Ministry of Family, Labour and Social Services
- Publications are accepted in two languages, Turkish and English.
- The submitted publications are subject to preliminary review by the Editorial Board in terms of compliance with the journal's content, objectivity criteria, ethical principles, and format. Publications providing conditions are sent to the reviewer. The editorial process gives the editors the authority to reject any manuscript, if it does not meet the scientific publishing standards or is out of scope of the journal.
- The articles submitted to the journal are sent to two reviewers within the “blind refereeing”; In case of conflicting feedback, the editor may choose to send the paper to a third reviewer. The majority decision is required for acceptance.
- The article sent to Journal of Social Policy Studies must not have been published in another journal, or has not been submitted to a different journal for evaluation.
- Responsibilities arising from comments in the publications belong to the author (s).
- The copyright of the submitted publications belongs to the Journal of Social Policy Studies. Authors accept this when they submit their articles. Quotations must give reference to the articles published in the journal.
- Articles must be written in Microsoft Word program and sent to <http://dergipark.gov.tr/spcd> via Dergipark system.
- For more information about publication principles and to access reference guidelines: <http://dergipark.gov.tr/spcd/page/4807>

